

Ikaros

MANUÁL TVORBY REGIONÁLNYCH OPERAČNÝCH PLÁNOV

Projekt „IKAROS“

Ikaros

MANUÁL TVORBY REGIONÁLNYCH OPERAČNÝCH PLÁNOV

Košice, máj 2006

Projekt IKAROS je financovaný z prostriedkov Spoločného fondu malých projektov PHARE CBC

Partneri projektu:

Agentúra na podporu regionálneho rozvoja
Košice, n. o.

Karpatský rozvojový inštitút, o. z.

Észak-Magyarországi Regionális
Fejlesztési Ügynökség Kht.

Spracovatelia:

Kapitoly: 1 – 7

RNDr. Andrej Steiner, PhD; Ing. Zuzana Záborská
Karpatský rozvojový inštitút, o. z. Košice

Kapitola: 8

Gergely Soos
NORDA – North Hungarian Regional Development
Agency, Miskolc

Grafická úprava/Graphic design:

Mgr. Svetozár Šomšák

Preklad (maďarčina):

Ing. Mikuláš Hajdu

Preklad (angličtina):

Ing. Štefan Szabó, PhD.

Obsah

1. Úvod	9	6.3	Ďalšie kroky v tvorbe Rozvojového plánu pre Východné Slovensko (do septembra 2006)	42	
2. Dôvody vypracovania Rozvojového plánu pre Východné Slovensko	10	7. Skúsenosti z doterajšieho procesu plánovania na úrovni NUTS II	43		
2.1	Silné a slabé stránky pre spoločný proces plánovania rozvoja regiónu Východného Slovenska	10			
3. Základné charakteristiky regiónu NUTS II – Východné Slovensko	12	8. Regionálny operačný program regiónu Severné Maďarsko na roky 2007 – 2013	45		
3.1	Prírodné a kultúrne dedičstvo regiónu	12	8.1	Situačná analýza	45
3.2	Rozvoj vidieka a poľnohospodárstvo	13	8.2	Stratégia	47
3.3	Nerastné bohatstvo a potenciál geotermálnych vod	13	8.2.1	Celkový cieľ	47
3.4	Priemysel	14	8.2.2	Špecifické ciele	47
3.5	Demografia	16	8.2.3	Teritoriálny prístup	48
3.6	Pracovná sila a vzdelanie	16	8.3	Priority	49
4. Proces prípravy Rozvojového plánu pre Východné Slovensko	17	8.3.1	Vytvorenie konkurenčnej ekonomiky	49	
4.1	Etapy procesu plánovania	17	8.3.2	Posilnenie turistického potenciálu	50
4.1.1	Organizačná štruktúra realizácie RoP a zastúpenie, úlohy a zodpovednosti jednotlivých častí organizačnej štruktúry:	17	8.3.3	Obnova sídiel	51
4.1.2	Vývojový diagram procesu prípravy RoP	18	8.3.4	Rozvoj mikroregionálnej infraštruktúry	51
4.1.3	Postup pri vypracovaní Návrhu smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska	18			
5. Návrh smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska – strategické ciele	22				
5.1	Prehľad navrhovaných rozvojových oblastí, rozvojových tém a priorít na úrovni NUTS II.	22			
5.2	Rozpracovanie návrhov rozvojových priorít	23			
6. Tvorba Rozvojového plánu pre Východné Slovensko na báze partnerstva	39				
6.1	Doterajšie výstupy RoP	41			
6.2	Aktualizované rozvojové témy a priority z Návrhu smerovaní rozvoja regiónu	41			

Kézikönyv tartalma

9. Előszó	57		
10. Kelet-Szlovákia Régiófejlesztési Terv kidolgozásának indokai	58		
10.1 Kelet-Szlovákia régiófejlesztés közös tervezési munkafolyamat erőssége és gyengesége	58		
11. NUTS II szint – Kelet-Szlovákia régió fő jellemzői	60		
11.1 A régió természeti és kulturális öröksége	60		
11.2 Vidékfejlesztés és mezőgazdaság	61		
11.3 Természeti kincsek és geotermális vizek potenciálja	61		
11.4 Ipar	62		
11.5 Demográfia	64		
11.6 Munkaerő és műveltség	64		
12. Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv előkészítésének munkafolyamata	65		
12.1 A folyamat tervezés szakaszok	65		
12.1.1 RFT megvalósításának munkaszervezete, egyes részeinek képviselője, feladatai és felelősége:	65		
12.1.2 RFT előkészületének diagramja	68		
12.1.3 Kelet-Szlovákia régiófejlesztés irányzatainak munkamenete Kelet-Szlovákia	68		
13. Kelet-Szlovákia Régiófejlesztés Irányzatainak Javaslatok	70		
13.1 Kelet-Szlovákia régió 2007-2013 közötti időszak javasolt fejlesztési területek, fejlesztési témák és prioritások teljes áttekintése	70		
13.2 A fejlesztési prioritás javaslatok kidolgozása	71		
14. Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv kidolgozása a partnerségi elv alapján	87		
14.1 RFT eddigi kimenetei (out-putjai)	89		
14.2 Régiófejlesztés irányzatainak javaslatok – aktualizált fejlesztési témák és prioritások	89		
		14.3 Kelet-Szlovákia fejlesztési terv kidolgozásának további lépései (szeptember 6. -ig)	90
		15. NUTS II szinten végzet fejlesztés-tervezés munkafolyamatának eddigi tapasztalatai	91
		16. Regionális Operatív Program 2007-2013 – Észak-Magyarországi régió	93
		16.1 Helyzetelemzés	93
		16.2 Stratégia	95
		16.2.1 Átfogó cél	95
		16.2.2 Specifikus célok	95
		16.2.3 Területi megközelítés	96
		16.3 Prioritások	97
		16.3.1 A versenyképes gazdaság megteremtése	97
		16.3.2 A turisztikai potenciál erősítése	98
		16.3.4 Kistérségi infrastruktúra fejlesztése	100

Contents

17. Introduction	105	22. Design of the Development Plan for Eastern Slovakia based on partnership	134
18. Reasons for elaborating the Regional Development Plan for Eastern Slovakia	106	22.1 Present outputs of RoP	136
18.1 Strengths and weaknesses for common planning process of Eastern Slovakia region development	106	22.2 Updated development topics and priorities from the Proposal of development courses of Eastern Slovakia region	136
19. Basic characteristics of the NUTS II –Eastern Slovakia region	108	23. Lessons learned from the present planning process of development on the NUTS II level	138
19.1 Natural and cultural heritage of the region	108	24. Regional Operational Programme of the Northern Hungary Region for 2007 – 2013 period	139
19.2 Rural development and agriculture	109	24.1 Analysis of the situation	139
19.3 Mineral resources and potential of geothermal waters	109	24.2 Strategy	141
19.4 Industry	110	24.2.1 Global objective	141
19.5 Demography	110	24.2.2 Specific objectives	141
19.6 Labour and education	112	24.2.3 Territorial approach	142
20. Preparation process of Development Plan for Eastern Slovakia	113	24.3 Priorities	143
20.1 The stages of planning process	113	24.3.1 Establishing a competitive economy	143
20.1.1 Organizational structure of the ROP realization, roles and duties of the each parts of the organizational structure:	113	24.3.2 Strengthening the touristic potential	144
20.1.2 Development diagram of the ROP preparation process	114	24.3.3 Settlement rehabilitation	145
20.1.3 Procedures for Proposal on Directions of Eastern Slovakia region development	116	24.3.4 Development of micro regional infrastructure	146
21. Proposal on Directions of Eastern Slovakia region development – strategic objectives	118		
21.1 Overview of proposed development areas, priority topics and priorities on the NUTS II level	118		
21.2 Work out of development priority proposals	119		

Motto:

„Ak obrátíme pohľad k spoločným veciam, odlišnosti stratia význam a príležitosti dostávajú porozumenie.“

1. Úvod

Región Východné Slovensko (podobne ako iné slovenské regióny na úrovni NUTS II) nie je ako celok dostatočne pripravený na plné využívanie pomoci z európskych fondov. Pre využívanie európskej pomoci je však veľmi dôležité, aby oba samosprávne kraje povýšili svoje činnosti zamerané na regionálny rozvoj z úrovne NUTS III na úroveň NUTS II a v záujme spoločného prospechu v rámci prípravy a implementácie spoločnej stratégie rozvoja – Regionálneho rozvojového plánu na úrovni NUTS II, prekročili administratívne dané hranice krajov.

Proces prípravy spoločného regionálneho Rozvojového plánu (RoP) na úrovni NUTS II regiónu Východné Slovensko na programovacie obdobie 2007 – 2013 je v súlade s programovacím obdobím EÚ a odzrkadľuje vôľu Košického a Prešovského samosprávneho kraja blízko spolupracovať a je pre nich tiež unikátnou príležitosťou pre využitie spoločných zdrojov ľudských, materiálnych, informačných či finančných.

Proces nadväzuje na Rámcovú dohodu o spolupráci oboch samosprávnych krajov zo dňa 29. 5. 2002. Táto dohoda vymedzuje hlavné ciele a oblasti spolupráce ako:

- koordinovať a podporovať spoločné projekty regionálneho rozvoja,
- zosúladiť územný rozvoj KSK a PSK na základe aktualizácie Územných plánov,
- podporovať hospodársky a sociálny rozvoj KSK a PSK,
- spolupracovať a podporovať rozvoj cestovného ruchu,
- podporovať spoluprácu v oblasti vedy, školstva, kultúry, ochrany a tvorby ŽP,
- vytvoriť podmienky pre efektívnu výmenu informácií potrebných na riešenie spoločných problémov KSK a PSK.

2. Dôvody vypracovania Rozvojového plánu pre Východné Slovensko

Košický a Prešovský samosprávny kraj (KSK, PSK) patria zo sociálno-ekonomického hľadiska medzi najmenej rozvinuté oblasti Slovenskej republiky a oba kraje patria medzi 10 najzaostalejších regiónov Európskej únie. Je to následkom ťažkého transformačného procesu a aj ich periférnej lokalizácie (vzhľadom k hlavnému mestu Slovenska a štátom EÚ) pri nedostatočne rozvinutej dopravnej, technickej i občianskej infraštruktúre.

V súčasnosti PSK a KSK tvoria regionálnu politiku viac-menej separátne a Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHaSR) krajov majú rozpracované samostatne na úrovni NUTS III bez vzájomného prepájania aktivít, tzn. že oba kraje doteraz pripravujú svoje územie, ľudské zdroje a partnerstvá pre absorbovanie pomoci samostatne pre Košický a samostatne pre Prešovský samosprávny kraj.

Avšak obidva východoslovenské kraje majú, okrem zemepisnej blízkosti, veľmi silné ekonomické a sociálne prepojenie a obidva kraje čelia podobným problémom súvisiacim najmä s regionálnymi disparitami v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska a to hlavne s ich nízkou konkurencieschopnosťou, vysokou mierou nezamestnanosti a infraštruktúrnou a kapitálovou poddimenzovanosťou.

Príprava rozvojového dokumentu na úrovni NUTS II (RoP) je:

- prejavom spoločnej vôle a zámeru spolupráce obidvoch samosprávnych krajov,
- príležitosťou pre využitie spoločných endogénnych zdrojov,
- príležitosťou pre stanovenie spoločných rozvojových priorít regiónu a na ich základe získanie viac cielených zdrojov z EÚ pomoci,
- príležitosťou pre zapracovanie regionálnych priorít do pripravovaného Národného strategického referenčného rámca (NSRR),
- budovanie kapacít na manažment európskych fondov.

2.1 Silné a slabé stránky pre spoločný proces plánovania rozvoja regiónu Východného Slovenska

> Silné stránky:

1. Existencia rozmanitého rozvojového potenciálu (vzhľadom na charakter krajiny, jej potenciálu, zameranie ľudských činností, odvetví, histórie, zvykov a tradícií, prírodných a kultúrnych hodnôt a pod. – možnosť synergických efektov)
2. Stabilita etablovaných štruktúr rozhodovania v regionálnom rozvoji na úrovni NUTS III
3. Prijatý princíp partnerstva a spolupráce samosprávnych krajov v oblasti rozvoja Slovensko – Východ deklarovaný Rámcovou dohodou oboch samosprávnych krajov
4. Skúsenosti z výsledkov aktivít na úrovni NUTS III využiteľných v rámci plánovacích procesov v rámci NUTS II
5. Koncepčná pripravenosť oboch regiónov v tematických rozvojových oblastiach (príprava stratégie rozvoja ľudských zdrojov, stratégia rozvoja vidieka NUTS III – KSK s možnosťou zrkadlovo proces aplikovať pre PSK, priemyselné clustre, priemyselné parky a pod.)
6. „Mladá“ administratívna hranica oboch krajov nie je bariérou – nedávna história regiónu stále pozná (je vžitý) pojem Východné Slovensko (Slovensko-Východ – NUTS II)
7. Existencia rozvojových dokumentov – najmä PHaSR samosprávnych krajov i iných sektorových koncepčných dokumentov na úrovni NUTS III
8. Existencia aktualizovaných Územných plánov VÚC
9. Existencia a v súčasnosti tvorba PHaSR miest a mikroregiónov (ťažiská územného a regionálneho rozvoja – napr. Košice, Michalovce, Rožňava, Spišská Nová Ves, mikroregión Dolný Spiš)
10. Existencia ÚPD okresných miest oboch regiónov
11. Existencia databázy informácií o víziách, stratégiách a smerovaní viacerých mikroregiónov v rámci NUTS III
12. Na úrovni NUTS III vytvárajúce sa partnerstvá najmä v oblasti programovania, prípravy a ma-

- nažmentu projektov medzi orgánmi verejnej správy, akademickými inštitúciami, zástupcami odborných zložiek, podnikateľskej sféry a neziskového sektora
13. Vytvorené medziregionálne partnerstvá (na oboch stranách hranice KSK a PSK – NUTS II) na úrovni verejnej správy, podnikateľských subjektov, neziskového sektora (napr. v subregióne Spiš – ZMO Spiša, mikroregionálne združenie Podbranisko, RRA Spišská Nová Ves)
  14. Cieľavedomo spoločne pripravený a oboma samosprávnymi krajinami prijatý a podporovaný projektový zámer zameraný na prípravu a spracovanie východísk pre rozvoj regiónu NUTS II (POKER) s angažovanosťou volených predstaviteľov
  15. Silná motivácia aktérov a kľúčových hráčov regionálneho rozvoja vytvoriť systémové nástroje riadenia regionálneho rozvoja
  16. Vedomie zodpovednosti tvoriť a realizovať regionálnu politiku v súlade s potrebami obyvateľov a v súlade s platnou legislatívou v oblasti regionálneho rozvoja
  17. Slovensko-Východ je súčasťou Karpatského Euroregiónu, kde je príležitosť priamej prihraničnej a cezhraničnej spolupráce najmä s Poľskom, Ukrajinou a Maďarskom

> Slabé stránky:

1. Neexistuje spoločný rozvojový dokument akceptovateľný zainteresovanými
2. Nie sú spoločné akčné plány, programy, projekty využívajúce efektívne dopĺňovanie zdrojov z oboch krajov
3. Nedostatočná inštitucionálna pripravenosť na implementáciu podpory na úrovni NUTS II
4. Nedostatok a nepripravenosť kapacít pre prípravu a implementáciu spoločných aktivít
5. Neúčinná koordinácia činností regionálneho rozvoja na rôznych úrovniach riadenia regionálneho rozvoja na horizontálnej i vertikálnej úrovni
6. Nízky stupeň partnerskej spolupráce na rôznych úrovniach, chýbajú partnerské siete a ich kapacity
7. Neefektívna až absentujúca komunikácia subjektov ovplyvňujúcich rozvoj regiónu Slovensko - Východ na rôznych úrovniach
8. Absencia komunikačnej a informačnej regionálnej infraštruktúry

9. Neexistuje neutrálna platforma pre udržateľný dialóg kľúčových subjektov
10. Neprepojenosť regionálneho a územného plánovania na úrovni NUTS II
11. Nezosúladenie rozvojových priorít medzi regiónmi a subregiónmi až mikroregiónmi
12. Neefektívne a nekoncentrovane využívanie zdrojov z oboch regiónov v prospech NUTS II
13. Nízky až absentujúci synergický efekt činnosti a aktivít v oblasti regionálneho rozvoja aj na úrovni NUTS III

3. Základné charakteristiky regiónu NUTS II – Východné Slovensko

Východné Slovensko svojou rozlohou zaberá približne tretinu (32 %) rozlohy krajiny, na ktorej žije 29 % obyvateľstva SR. Predstavuje tak trh pre takmer 1,6 miliónov obyvateľov. Z administratívneho hľadiska regionálnej samosprávy Východné Slovensko pozostáva z dvoch samosprávnych krajov – prešovského a košického. Základné ukazovatele oboch krajov znázorňuje tabuľka:

	Košický samosprávny kraj	Prešovský samosprávny kraj
Rozloha	6 753 km ² zaberá 14 % územia SR	8 998 km ² zaberá 18 % územia SR
Počet okresov	11 (Košice I, II, III, IV, Gelnica, Košice-okolie, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves a Trebišov)	13 (Prešov, Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Sabinov, Snina Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník a Vranov nad Topľou)
Počet obcí	440	666
Počet obyvateľov	766 000	791 000
Najväčšie mesto	Košice (236 000 obyvateľov)	Prešov (92 700 obyvateľov)

Zdroj: Košický samosprávny kraj, Prešovský samosprávny kraj

Konkurenčnou výhodou Východného Slovenska je jeho strategická poloha. Ako jediný región hraničí s tromi krajinami (Poľsko, Maďarsko, Ukrajina), pričom sa zároveň nachádza v hraničnom pásme Európskej únie. Vzhľadom na kultúrne, dopravné, jazykové a iné väzby má však predpoklady stať sa v budúcnosti významným obchodným mostom medzi krajinami bývalého Sovietskeho zväzu a krajinami EÚ.

3.1 Prírodné a kultúrne dedičstvo regiónu

Východné Slovensko je charakteristické bohatosťou národných kultúrnych pamiatok (drevené kostoly, diela majstrov v Levoči, Bardejove, kaštiele, hrady. Repräsentantmi sú dve lokality do svetového kultúrneho dedičstva UNESCO – Spišský hrad spolu so Spišskou Kapitulou a historické jadro mesta Bardejov.

Pre porovnanie je dôležité uviesť, že medzi 144 lokalit svetového prírodného dedičstva UNESCO patria aj chránené územia a útvary u Východného Slovenska, ako jaskyne Slovenského krasu rozšírené o Dobšinskú ľadovú jaskyňu. K prírodným lokalitám medzinárodného významu patrí biosférická rezervácia Slovenského krasu a Tatier (z ktorých východná časť sa nachádza na Východnom Slovensku), Východných Karpát a dve tzv. „Ramsarské lokality“ – medzinárodne významné mokrade. Národný park Poloniny získal v roku 1998

Diplom Rady Európy. Atraktivitu prostredia zvyšujú národné parky: z desiatich národných parkov Slovenska päť sa nachádza na Východnom Slovensku.

Bohaté prírodné a kultúrne dedičstvo nielenže zvyšuje atraktivitu prostredia pre miestne obyvateľstvo, ale je možné ho využiť aj pre rozvoj cestovného ruchu zameraním na služby, pre ktorých je charakteristická vysoká pridaná hodnota. Už dnes niektoré jeho regióny v Prešovskom kraji (Vysoké Tatry, Slovenský Raj, Slovenský Kras, Pieniny, Spišské mestá) tvoria najvýznamnejšie turistické centrá Slovenska. Známe sú aj liečebné kúpele (Bardejov, Vyšné Ružbachy), čiastočne aj strediská zimných a letných športov. Medzi atraktivity patrí aj množstvo organizovaných aktivít ako folklórne slávnosti roztrúsené po celom území krajiny.

Najvýznamnejší potenciál však spočíva v možnosti spojenia viacerých typov turizmu, s cieľom poskytnutia komplexného produktu. Spomeňme napríklad možnosti prepojenia horskej turistiky v Slovenskom Raji s poznávacou historicko-kultúrnou turistikou, ktorú ponúka Gotická cesta, vínnu turistiku napojenú na folklórne slávnosti a festivaly Dolného Zemplína a podobne.

Z hľadiska návratností investícií subjektov pôsobiacich v cestovnom ruchu a tým aj konkurencie-

schopnosti pozitívnu je aj skutočnosť, že na väčšine územia je možné rozvíjať celoročnú rekreáciu alebo turistiku.

3.2 Rozvoj vidieka a poľnohospodárstvo

Najvýznamnejšou poľnohospodárskou produkčnou oblasťou v regióne a zároveň druhou na Slovensku je Východoslovenská nížina. Ide o úrodné poľnohospodárske oblasti predurčené na pestovanie náročných plodín. Ich bonita pôdy je daná jednak podnebiem (ide o najteplejšie oblasti na Slovensku) ako aj kvalitou pôd, kde prevládajú nívne pôdy a čiernice. Pestuje sa tu predovšetkým kukurica, zrno a pšenica, cukrová repa, jačmeň a v niektorých oblastiach (Tibava a preslávnený Tokaj) aj vinice či iné druhy ovocia. Z poľnohospodárskych zvierat sa na jej území chovajú najmä ošípané, ale aj hovädzí dobytok či hydina.

Tendenciou ďalšieho rozvoja odvetvia je znovuožiť poľnohospodársku výrobu v tradičných poľnohospodárskych oblastiach (okresy Trebišov, Michalovce, Košice-okolie) a nadväzovať na to obnoviť a budovať spracovateľský potravinársky priemysel. Hornaté oblasti poskytujú výborné podmienky pre pasienkárstvo a chov hovädzieho dobytku.

Región disponuje dobre rozvinutou vedecko-výskumnou, vzdelávacou a servisnou základňou, orientovanou na modernú poľnohospodársku výrobu so zameraním na rozvoj biotechnológií, šľachtenie poľnohospodárskych plodín a veterinárno-medicínsku starostlivosť. Aj keď politiky rozvoja poľnohospodárstva sa v súčasnosti netešia veľkej obľube vzhľadom na nízku pridanú hodnotu tohto odvetvia, ide o odvetvie, po ktorom je za normálnych okolností najstabilnejší dopyt. A vzhľadom na to, že najzaostalejšie regióny Východného Slovenska sú tradične poľnohospodárske regióny, vhodné podporné opatrenia na lepšie využívanie potenciálu poľnohospodárstva by mohli byť tým najvhodnejším nástrojom trvalo udržateľného rozvoja vidieka a tým aj potlačenia nežiadúcich vnútroregionálnych disparít.

3.3 Nerastné bohatstvo a potenciál geotermálnych vod

Z prírodných zdrojov Východného Slovenska dôležitý význam majú aj **nerastné suroviny**. Už v minulosti Slovenské Rudohorie predstavovalo najvýznamnejší zdroj rudných ložísk na území terajšieho Slovenska.

Dnes sa tu ťažia najmä komplexné železné rudy, medené rudy, polymetalické rudy, uránové a molybdéno-uránové rudy, niklovo-kobaltové rudy, cínové rudy či rudy vzácnych zemín, hutnícke a chemické suroviny (barit, vápenec). Významná je aj ťažba sklárskych surovín (kremeň), niekoľkých druhov stavebných surovín, ale aj dekoračných kameňov (travertín, vápenec) či žiaruvzdorných surovín (azbest, mastenec, magnezit).

Najvýznamnejší, aj keď v súčasnosti takmer nevyužívaný prírodný potenciál, spočíva v zásobách **geotermálnych vôd**. Vzhľadom na charakter býva zaraďovaný medzi obnoviteľné zdroje energie, ktoré v dnešnom svete rýchlo klesajúcich zásob fosilných palív, zvyšujúcej sa koncentracii skleníkových plynov, ale aj energetickej náročnosti, nadobúda čoraz väčší význam. Podľa energetickej koncepcie SR na území regiónu sa nachádza potenciál geotermálnych vôd s výkonom presahujúcim 1200 MJ, z ktorého je možné vyrobiť ročne viac ako 6200 TJ energie. Na predstavu, ide o energiu ktorá by pokryla tretinu spotreby všetkých domácností na Slovensku.

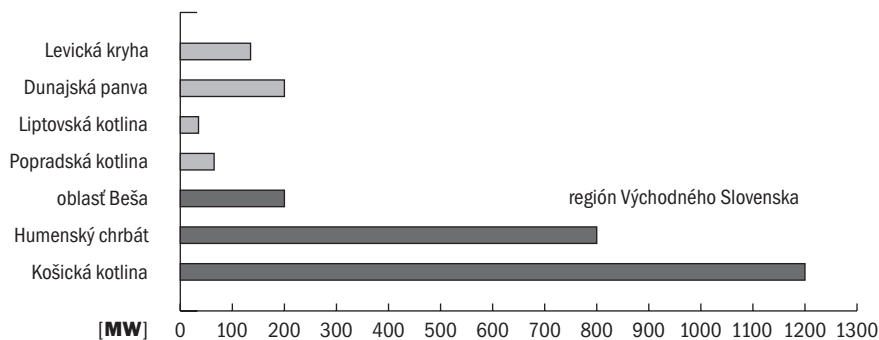
Medzi ďalšie konkurenčné výhody regiónu v globálnom kontexte patria **bohaté zásoby minerálnych vôd**, určených nielen na dennú spotrebu, ale mnohé aj s liečivými účinkami (*viď nasledujúci graf*).

Na základe najnovších výsledkov geologického prieskumu boli na území regiónu vyčlenené tri perspektívne oblasti pre ich využitie:

- Košická kotlina (odhadovaný energetický potenciál 1 200 MW)
- Humenský chrbát (800 MW)
- Oblasť Beša-Čičarovce (200 MW)

Z hľadiska svojho potenciálu sa ako najperspektívnejšia lokalita na Slovensku ukazuje Košická kotlina, ktorá je charakteristická prítomnosťou geotermálnych podzemných vôd s teplotou 120 – 160 °C, a to v hĺbke menšej ako 3 000 metrov. Na základe výsledkov realizácie 3 vrtov v okolí obce Ďurkov (12 km od Košíc) sa po odvrtní ďalších 9 vrtov plánuje vybudovanie geotermálneho zariadenia, ktoré by poskytovalo teplú vodu pre vykurovanie mesta Košice. Systematický naftový prieskum vo východoslovenskej pánve priniesol informácie o výskyte mineralizovaných naftových vôd so zvýšeným obsahom jodidov. Jedná sa o vlažné až

Graf: Energetický potenciál geotermálnych vôd v SR v MW

Zdroj: Energetická koncepcia pre Slovenskú republiku do roku 2005, Košický, graf autori

teplé liečivé vody, ktoré môžu byť využívané vo forme vaňových kúpeľov, v kúpaliskách a priamym pitím. Vrty s najvyššími obsahmi jódu sú v oblasti Kecerovských Peklan, Čičaroviec, Senného, Ptrukše, Trhovišta a Stretavy.

Celkový energetický potenciál využiteľných zdrojov aj s vodami s nízkou teplotou (okolo 30 °C) je odhadovaný na 3 500 MW termálneho výkonu. Potenciál geotermálnych vôd s teplotou vôd 75 – 95 °C predstavuje asi 500 – 600 MW. Pre využitie geotermálnej energie je už vypracovaných viacero projektových zámerov a konkrétnych projektov na lokality Oľšavská dolina a Zemplínska šírava, Východoslovenská nížina. V Prešovskom samosprávnom kraji má najväčší potenciál v oblasti geotermálnej energie Popradská kotlina. Využívanie týchto zdrojov geotermálnej energie je zvlášť žiadúce v oblasti cestovného ruchu.

3.4 Priemysel

Na území regiónu sa nachádza pomerne dobre rozvinutá báza priemyslu. V roku 2002 bola uskutočnená priemyselná regionalizácia, ktorá spočívala v identifikácii priemyselných centier podľa počtu pracovníkov v jednotlivých odvetviach a následnom priradení územia podľa existujúcich silných priestorových väzieb. Na území Východného Slovenska boli identifikované tri priemyselné regióny: zemplínsky priemyselný región, košicko-prešovský región a lučenecko-gemersko-spišský región presahujúci hranica Východného Slovenska. Dôkazom atraktívnosti priemyslu na Východnom Slovensku je rastúci záujem investorov. Kým zo začiatku sa zahraničné investície koncentrovali predovšetkým

v okolí Bratislavského regiónu (a toto prvenstvo ostáva aj dnes), po významných investíciách najmä spoločnosti US Steel, už Košický kraj predstavuje druhé miesto spomedzi ôsmich krajov v objeme priamych zahraničných investícií. Prehľad najvýznamnejších zahraničných investorov zachytávajú tabuľky.

Medzi najvýznamnejšie dôvody podnikania a investovania v regióne Slovensko-východ a patria:

- región má výhodnú strategickú polohu a dobré dopravné prepojenie s krajinami západnej a východnej Európy,
- je tranzitným územím pre prepravu ropy a zemného plynu,
- v regióne je vybudovaná širokorozchodná trať s prekladiskovým terminálom pri Košiciach; v blízkosti hranice s Ukrajinou a Maďarskom je prekladisko tovarov v Čiernej nad Tisou s normálnym a širokým rozchodom kolaj, čo vytvára vhodné podmienky na cezhraničnú spoluprácu a obchod,
- územie kraja dokonale pokrýva telekomunikačná sieť analógových a digitálnych prepojení s možnosťou celoplošného pripojenia na internet,
- región disponuje vysokokvalifikovanou pracovnou silou, s veľkým podielom obyvateľstva s úplným stredoškolským vzdelaním a vyšším vzdelaním technického a univerzitného smeru (až 50 % obyvateľstva kraja),
- v regióne sú zastúpené priemyselné odvetvia so silnou tradíciou, počnúc strojárskym a hutníckym priemyslom až po textilný a elektrotechnický priemysel, vrátane poľnohospodárskej a potravi-

Tabuľka: Najvýznamnejší zahraniční investori v Košickom kraji

Investor	Krajina pôvodu	Firma	Priemysel
United States Steel LLC	USA	U. S. Steel Košice, s. r. o.	Metalurgický
Hygiene Products	Švédsko	SCA Hygiene Products, s. r. o. Gemerská hôrka	Papierenský
Embraco	Taliansko, Brazília	Embraco, s. r. o. Spišská Nová Ves	Strojársky
Siemens a Bosch	Nemecko	BSH Drives and Pumps, s. r. o. Michalovce	Elektrotechnický
Matsushita Electronic	Japonsko	Panasonic AVC Networks Slovakia	Elektrotechnický
Molex	USA	Molex Slovakia	Elektrotechnický
Rautaruukkii Oy, OULU	Fínsko	Ranilla, s. r. o.	Metalurgický
AQUAUFIL, s. p. a.	Taliansko	Cenon, s. r. o. Strážske	Chemický
Siemens AG - YAZAKI	Nemecko, Japonsko	Siemens, AG - YAZAKI	Elektrotechnický
Trancerie Emiliane SA	Taliansko	Trancerie Emiliane, s. r. o. Michalovce	Strojársky
Fromageries Bell	Francúzsko	Syráreň Bel Slovensko a.s.	Potravinársky
Eurovia SA	Francúzsko	CS, a. s., Michalovce	Stavebný
Zdroj: Sario			

Tabuľka: Najvýznamnejší zahraniční investori v Prešovskom kraji

Investor	Krajina pôvodu	Firma	Priemysel
South Africa Breweries	Rakúsko	Pivovar Šariš	Potravinársky
ZVA Italia, S. p. A.	Taliansko	ZVL Auto Prešov	Automobilový
GFT Torino	Taliansko	Svik Svidník	Textilný
Rhodia Industrial Yarns	Francúzsko	Rhodia Industrial Yarns, a. s. Humenné	Chemický
KRONOSPAN AN Holdings Limited	Cyprus	Kronospan Slovakia, s. r. o. Prešov	spracovanie potravín
Nylstar	Taliansko, Francúzsko	Nylstar Slovakia, a. s. Humenné	Chemický
Raniplast	Fínsko	Terichem, a. s. Svit	Chemický
Abital Cofezioni, S. p. A.	Taliansko	EGOTEX Prešov	Strojársky
BF Investment	Luxembursko	Spinea Prešov	Strojársky
TexWest B.V.B.A.	Belgicko	Betatex Prešov	Textilný
Holding Morsman B.V.	Holandsko	Gemor Fashion, s. r. o. Prešov	Textilný
Whirpool Corporation	USA	Whirpool Slovakia, s. r. o. Poprad	Strojársky
Julius Schüle Druckguss, GmbH	Nemecko	Schüle Slovakia, s. r. o.	Strojársky
Lorenz AG	Rakúsko	Shoe Fashion Group, s. r. o.	Obuvnícky
Zdroj: Sario			

nárskej výroby a cestovného ruchu, s technickým a ľudským potenciálom pre ich ďalší rozvoj,

- pestré národnostné a multikulturálne zloženie obyvateľstva vytvára priaznivé podmienky pre budovanie komunikačných mostov vo všetkých oblastiach s príslušnými štátmi.

3.5 Demografia

V súčasnosti veľkým problémom celej Európy i Slovenska je proces „starnutia“ obyvateľstva. Hoci jednou z príčin starnutia je zvyšovanie indexu dožitia pod vplyvom rastu životnej úrovne a zdravotnej starostlivosti, najdôležitejšou príčinou je nedostatočná reprodukčná schopnosť obyvateľov. Na východnom Slovensku však problém starnutia obyvateľstva neexistuje ani v jednom z jeho krajov. Mimoriadne dobré výsledky dosahujú obyvatelia Prešovského kraja a výsledky znázorňuje nasledujúci graf.

3.6 Pracovná sila a vzdelanie

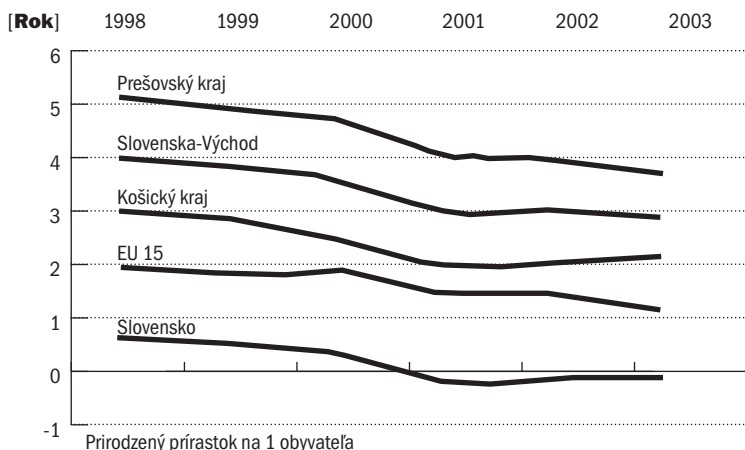
Výsledkom vysokého prirodzeného rastu je prítomnosť mladého obyvateľstva, čo sa priaznivo odráža nielen vo vekovej štruktúre pracovných síl, ale zamestnávateľom poskytujú vyššiu istotu, že mladá pracovná sila bude k dispozícii aj v budúcnosti. Štatisticky je potvrdená priaznivá veková štruktúra predovšetkým u obyvateľstva do 25 rokov. Hoci dlhodobá vysoká miera nezamestnanosti v regióne nie je priaznivým javom, jej pozitívnou stránkou je disponibilná pracovná

sila. Je to jedna z prirodzených príčin, prečo v zaostalejších regiónoch existuje vyšší potenciál zhodnotenia investícií, následkom čoho tieto môžu dosahovať vyšší ekonomický rast.

Dobrá úroveň vzdelanostnej štruktúry je dosahovaná prostredníctvom rozvinutej siete školských zariadení. Svedčí o tom aj indikátor nadpriemernej zamestnanosti v sektore vzdelania. V úzko prepojených mestách Prešov a Košice sídlia štyri univerzity, ktorých fakulty ponúkajú možnosti vysokoškolského vzdelávania v mnohých disciplínach. Zvlášť uznávanou je predovšetkým Univerzita veterinárnej medicíny v Košiciach s nadregionálnym významom. V technických smeroch je na vysokej úrovni aj rozvinutá sieť stredných škôl.

Viac konkrétnych a podrobných informácií o stave regiónu Východného Slovenska obsahuje dokument Profil regiónu Slovensko-východ, ktorý je súčasťou analytickej časti RoP a opiera sa o sociálno-ekonomické analýzy v rámci obidvoch samosprávnych krajov, ako aj všetky relevantné koncepčné dokumenty vypracované na regionálnej a národnej úrovni. Obsahuje zmapovanie v koncentrovanej podobe doterajších vývojových trendov východného Slovenska a identifikuje možnosti rozvoja regiónu Slovensko – východ. Ďalšie dôležité a špecifické údaje a informácie sú obsahom popisu východiskovej situácie pre každú identifikovanú rozvojovú prioritu v Návrhu smerovania regiónu Východného Slovenska.

Graf: **Prirodzený prírastok na 1000 obyvateľov v rokoch 1998 – 2003**

Zdroj: ŠÚ SR, Eurostat, graf, prepočty autorov

4. Proces prípravy Rozvojového plánu pre Východné Slovensko

4.1 Etapy procesu plánovania

Proces prípravy Rozvojového plánu regiónu východ prebiehal a v súčasnosti ešte prebieha v dvoch etapách. Prvá etapa predstavovala spracovanie **Návrhu smerovaní rozvoja regiónu Východné Slovensko** ako východiskového rozvojového dokumentu na úrovni NUTS II. Druhá etapa predstavuje samotnú tvorbu **Rozvojového plánu pre Východné Slovensko** na báze partnerstva. Proces plánovania na úrovni NUTS II sa v partnerstve Košického a Prešovského samosprávneho kraja začal v októbri 2004. Za tým účelom oba samosprávne kraje vytvorili odborné, ľudské, finančné, organizačné, administratívne a komunikačné podmienky.

Etapa tvorby Návrhu smerovaní rozvoja regiónu NUTS II zahŕňala:

- prípravu organizačnej štruktúry s určením povinností a zodpovedností jej organizačných zložiek a etablovanie organizačných zložiek,
- vyčlenenie finančných zdrojov (cca po pol milióna slovenských korún každý samosprávny kraj),
- spracovanie metodiky pre vypracovanie východísk rozvoja Východného Slovenska,
- vypracovanie Profilu regiónu Východné Slovensko ako samostatného dokumentu,
- vypracovanie Návrhu smerovaní regiónu Východného Slovenska ako východísk rozvoja regiónu NUTS II,
- komunikáciu so zastupiteľstvami samosprávnych krajov, ako aj komunikáciu s MaRR SR, inštitúciami a zástupcami EÚ,
- vypracovanie spoločného projektu POKER s cieľom posilnenia partnerstiev hlavných partnerov KSK a PSK, ako aj jeho sociálno-ekonomických partnerov a ich zapojenie do procesu plánovania rozvoja regiónu,

Hlavnými výstupmi tejto etapy sú teda v zastupiteľstvách oboch samosprávnych krajov prerokované a schválené historicky a strategicky významné rozvojové dokumenty na úrovni NUTS II – Východné Slovensko a to

- **Profil regiónu Východné Slovensko** (uverejnený na web stránkach oboch krajov), ktorý bol vypracovaný na základe prijatej metodiky na úrovni NUTS II ako samostatný analytický dokument (ktorý sa aj v súčasnosti, v etape tvorby RoP, stále dopĺňa a aktualizuje) a
- **Návrh smerovaní rozvoja regiónu Východné Slovensko** s formulovanými strategickými rozvojovými cieľmi a prioritami, čím **oba kraje získali mandát regionálnych vlád na úrovni NUTS III (PSK a KSK)** pokračovať v procese plánovania rozvoja na úrovni regiónu NUTS II.

4.1.1 Organizačná štruktúra realizácie RoP a zastúpenie, úlohy a zodpovednosti jednotlivých častí organizačnej štruktúry:

Popis organizačnej štruktúry

Skupina I. pozostávala z volených predstaviteľov PSK a KSK (predsedovia SK, zastupiteľstvá) a plnila úlohu:

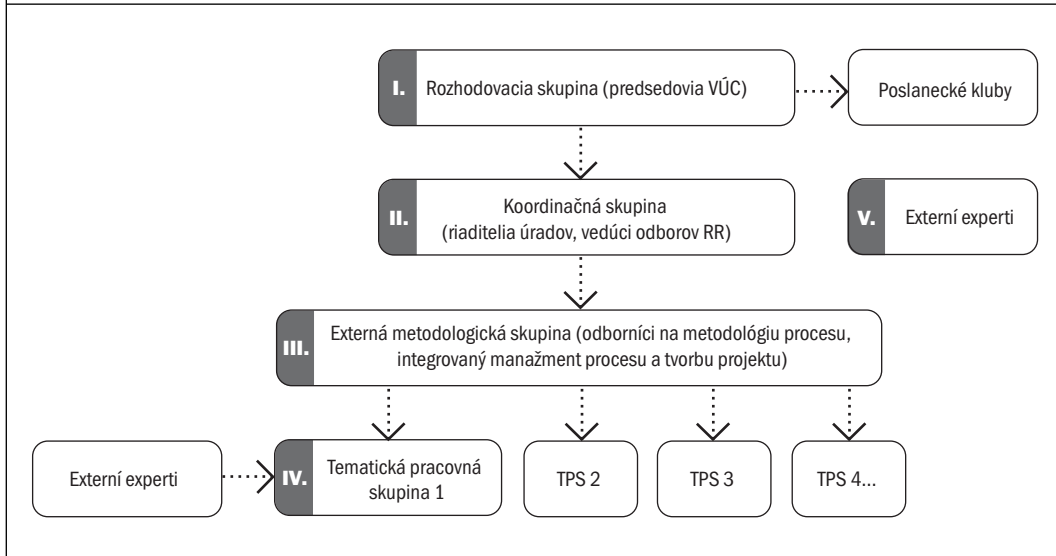
- rozhodovaciu tzn., že prerokovávala, odsúhlasovala, schvaľovala jednotlivé časti RoP,
- komunikačnú smerom k ústredným orgánom a orgánom EÚ,
- schvaľovala zloženie expertnej metodologickej skupiny, lídra skupiny a jeho zástupcu.

Skupina II. pozostávala z riaditeľov úradov SK a vedúcich odborov regionálneho rozvoja a plnila úlohy:

- koordinačnú na úrovni úradov PO a KE,
- komunikačnú smerom k zastupiteľstvu a predsedom krajov a k expertnej metodologickej skupine,
- finančného zabezpečenia procesu prípravy ROP.

Skupina III. pozostávala zo 4 expertov nominovaných PSK a 4 menovaných KSK. Členmi skupiny boli odborníci na metodológiu procesu, integrovaný manažment procesu a tvorbu projektu pre posilnenie partnerstva (POKER) a ich úlohou bolo:

Schéma: Organizačná štruktúra realizácie RoP a zastúpenie, úlohy a zodpovednosti jednotlivých častí organizačnej štruktúry

- pripraviť metodológiu procesu prípravy RoP,
- vypracovať a zabezpečiť potrebné odborné podklady pre prípravu RoP (porovnanie PHaSR oboch krajov, ÚP, príp. ďalších rozvoj. dokumentov, analýza trendov v EÚ s priemetom na Slovensko Východ, ...),
- metodicky viesť proces komunikácie pre rôzne skupiny na rôznych úrovniach,
- pripraviť návrh kritérií pre prioritizáciu identifikovaných rozvojových oblastí,
- pripraviť a viesť proces prioritizácie problémov v identifikovaných rozvojových oblastiach,
- komunikovať a metodologicky viesť pracovné skupiny (OPS),
- integrovať výstupy práce jednotlivých OPS,
- komunikovať s koordinačnou skupinou (II.).

Skupina IV. – odvetvové pracovné skupiny (4 až 6-členné), ktoré sa skladali zo špecialistov na dané odvetvie/sektor/oblasť z Prešovského a Košického kraja a externí experti. Ich úlohou bolo:

- v rámci vybraných prioritných odvetví/sektorov oblastí identifikovať a formulovať hlavné problémy a ich príčiny, stanoviť strategické a špecifické ciele pre danú oblasť, rozpracovať ich do opatrení a aktivít,

- zabezpečiť komunikáciu smerom k relevantným subjektom v regióne Slovensko-Východ.

Skupina V. – externí experti (jednotlivci resp. špecializované organizácie v rámci regiónu Slovensko Východ, Slovensko, a v rámci EÚ) – ich úlohou bolo:

- Poskytovať odborné konzultácie a vypracovať materiály, ktoré sú potrebné pre zostavenie ROP (v zmysle prijatej metodiky), a ktoré nie sú odborné kapacitne pokryté expertnou metodologickou skupinou (III.), resp. OPS (IV.).

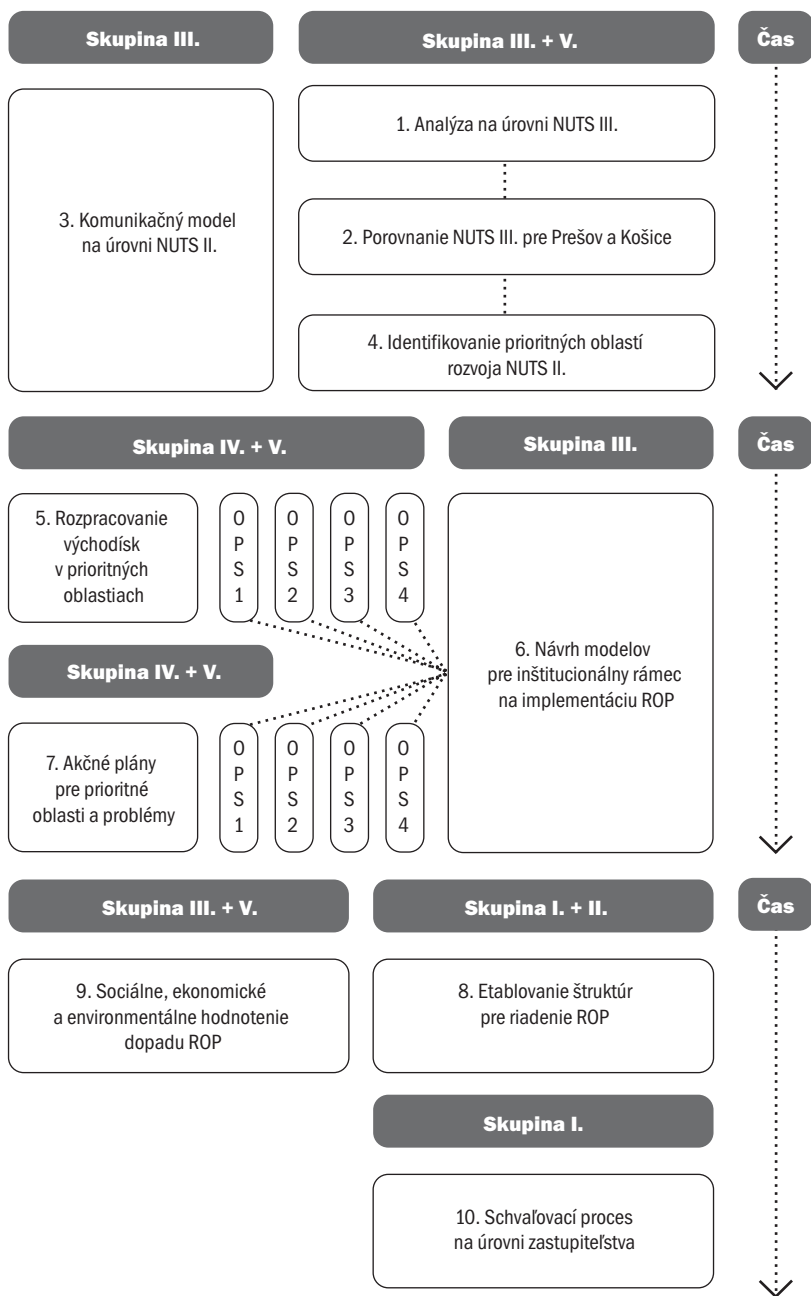
4.1.2 Vývojový diagram procesu prípravy RoP

viď diagram na nasledujúcej strane

4.1.3 Postup pri vypracovaní Návrhu smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska

Vypracovanie metodiky pre vypracovanie Návrhu smerovaní rozvoja regiónu NUTS II vychádzalo z **dlhodobého zámeru** vytvorenia podmienok **pre vyvážený regionálny rozvoj regiónu Východného Slovenska a zvýšenie jeho konkurencieschopnosti v rámci znižovania regionálnych disparít v EÚ**, ako aj z **hlavného cieľa**, ktorý si spoločne

Diagram: **Vývojový diagram procesu prípravy RoP**

vytýčili oba samosprávne kraje a to: **Zvýšiť kapacitu regiónu Východného Slovenska jednak na prípravu a implementáciu spoločných plánov, programov a projektov, ako aj pre manažment zdrojov prichádzajúcich z EÚ.**

Špecifickými cieľmi boli:

- spracovať východiská a alternatívy rozvoja východoslovenského regiónu s následným stanovením strategických a čiastkových cieľov ako aj priorit a opatrení pre spoločný Rozvojový plán,
- posilniť partnerský rámec spolupráce kľúčových subjektov regionálneho rozvoja v regióne a ich sociálne – ekonomických partnerov a zlepšiť ich vzájomnú komunikáciu a informovanosť,
- pripraviť rozhodovací a implementačný mechanizmus pre Rozvojový plán Východného Slovenska,
- rozpracovať ciele, priority a opatrenia do akčného plánu.

Druhý spoločný špecifický cieľ je zameraný na rozvoj partnerstiev v rámci regiónu Východné Slovensko a je zároveň hlavným cieľom spoločného projektu zameraného na podporu tvorby Rozvojového plánu na báze širokého partnerstva.

Metodika a tvorba rozvojových dokumentov na úrovni NUTS II je postavená na princípoch **samosprávnosti, partnerstva, prepojenosti, ucelenosti, komplexnosti a spolufinancovania** a vychádza z predpokladov, že východiskový rozvojový materiál – Návrh smerovaní rozvoja regiónu Východné Slovensko a následne Rozvojový plán Východného Slovenska:

- nenahrádza Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHaSR) oboch krajov KSK a PSK (zákon o podpore regionálneho rozvoja 503/2002 Z. z.),
- musí byť v obsahovom súlade s EÚ a národnými prioritami/cieľmi,
- spracováva sa na obdobie rokov 2007 – 2013.

Východiskovými dokumentmi v prvej etape prípravy Návrhu smerovaní rozvoja regiónu boli:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Ko-

šického samosprávneho kraja

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja
- Konceptné odvetvové/ktorové dokumenty vypracované na regionálnej úrovni
- Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja miest oboch krajov
- Programy rozvoja mikroregionov
- Strategické a konceptné dokumenty vypracované na národnej úrovni
- Strategické a konceptné dokumenty EÚ
- Programové dokumenty EÚ vypracované pre obdobie 2004 – 2006
- Nariadenia EÚ

Pre vypracovanie Návrhu smerovaní rozvoja regiónu bolo potrebné v krátkom časovom limite 8 mesiacov (november 2004 – jún 2005) :

- Zmapovanie a spracovanie aktuálnych extraktov z dokumentov na úrovni EÚ, národnej, regionálnej, využiteľných pre vypracovanie rozvojového dokumentu.
- Zistenie koľko a akých rozvojových programov na rôznych úrovniach kraja existuje, posúdenie ich kvality a stupňa realizácie.
- Spracovanie zoznamu inštitúcií v KSK a PSK zabezpečujúcich a ovplyvňujúcich regionálny rozvoj a ich geografickej pôsobnosti, kompetencií.
- Porovnanie NUTS III. pre Prešov a Košice – spoločné priority, rozdielne prioritné oblasti, nepokryté rozvojové oblasti.
- Vypracovanie Komunikačnej stratégie pre informovanie o príprave strategického materiálu.
- Informovanie o pripravovanom dokumente v oboch zastupiteľstvách.
- Vypracovanie, distribúcia a vyhodnotenie dotazníkov a identifikovanie rozvojových priorit všetkých miest v oboch krajoch.
- Príprava workshopov a vyhodnotenie priorit rozvoja mikroregionálnych združení.
- Spracovanie metodiky a samotné vypracovanie Profilu regiónu NUTS II.
- Porovnanie strategických častí PHaSR na úrovni NUTS III, ako aj ich prepojenie na Územné plány VÚC oboch krajov.
- Vytvorenie a práca odborných tematických pra-

cových skupín.

- Spracovanie Návrhu rozvojových priorít a hlavných strategických cieľov rozvoja.
- Prerokovanie a schválenie Návrhu smerovaní rozvoja regiónu NUTS II zastupiteľstvami PSK a KSK ako podkladu pre vypracovanie RoP.

Veľmi dôležitým krokom pri vypracovávaní rozvojového dokumentu na úrovni NUTS II bola diskusia a konečné odsúhlasenie kritérií práve pre vypracovanie východísk na úrovni NUTS II a to konkrétne pre určenie priorít na tejto úrovni s tým, že splnené musia byť všetky kritériá a to:

1. problém/príležitosť je prioritou pre obe NUTS III,
2. je výhodnejšie a schodnejšie problém riešiť, resp. zaoberať sa využitím príležitostí na úrovni NUTS II (v porovnaní s NUTS III a IV),
3. na úrovni NUTS II je pre riešenie problému, resp. využitie príležitostí potenciál.

Uvedené kritériá boli odbornými pracovnými skupinami uplatňované pre identifikáciu rozvojových tém a priorít na úrovni NUTS II – Východné Slovensko. Súčasťou metodiky bol aj návrh štruktúry dokumentu Návrh smerovaní rozvoja regiónu Východné Slovensko a to v členení:

- Základné rozvojové oblasti (oblasť hospodárska, sociálna a environmentálna)
- Rozvojové témy v rámci rozvojových oblastí
- Priority v rámci rozvojových tém a popis výcho-

diskovej situácie

- Hlavné a špecifické ciele v rámci priorít
- Očakávané dopady

Diskutované v rámci metodiky boli horizontálne/prierezové témy ako inovácie, infraštruktúra, ľudské zdroje, malé a stredné podnikanie, cezhraničný/inter-regionálny rozmer, územný priemet do sídiel, a ďalšie, podľa špecifických potrieb a problémov tematických pracovných skupín. Na základe toho vznikla ako metodická pomôcka pre uvažovanie a rozhodovanie o rozvojových prioritách na úrovni NUTS II pre expertov pracovných skupín rozvojová matica pre identifikovanie problémov i príležitostí vo vzájomnom prepájaní po vertikálnej a horizontálnej línii.

Príklad rozvojovej matice

Horizontálne témy		Inovácie	Infraštruktúra	Ľudské zdroje	MSP	Územný priemet	...
Vertikálne témy							
H	Priemysel a služby						
	Cestovný ruch						
S	Nezamestnanosť						
	Sociálna vylúčenosť						
ŽP	Zložky ŽP						
	Odpadové hospodárstvo						
	Ochrana krajiny						

5. Návrh smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska – strategické ciele

Zastupiteľstvo KSK a zastupiteľstvo PSK v súlade so zákonom č. 351/2004 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja schválili v júni 2005 dokument Návrh smerovaní rozvoja regiónu NUTS II Slovensko-východ – návrh priorit a strategických cieľov na roky 2007 – 2013.

Návrh smerovaní rozvoja regiónu NUTS II je konkrétnym výsledkom práce odborníkov a spojením relevantných poznatkov zo zhromaždených strategických koncepcných dokumentov vypracovaných na európskej, národnej a regionálnej úrovni, trendov a potenciálu rozvoja obsiahnutých v Profile regiónu NUTS II, preštudovania a posúdenia priorit rozvoja Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja KSK a PSK,

priorít rozvoja miest a mikroregionálnych združení. Schválenie Návrhu smerovaní rozvoja regiónu Slovensko-východ v oboch zastupiteľstvách je dôležitým predpokladom a vytvára rámec ďalšieho postupu prác pre vypracovanie Rozvojového plánu pre Východné Slovensko. Schvaľovaný dokument Návrh smerovaní obsahuje dve základné časti:

- Celkový prehľad o rozvojových oblastiach, rozvojových témach a prioritách
- Popis – rozpracovanie jednotlivých častí podľa navrhutej štruktúry

5.1 Prehľad navrhovaných rozvojových oblastí, rozvojových tém a priorit na úrovni NUTS II.

Základná oblasť	Rozvojová téma	Priorita
Hospodárstvo	priemysel a služby	• strategická infraštruktúra, • podnikateľské prostredie pre malých a stredných podnikateľov, • inovácie
	cestovný ruch	• kvalita existujúcich a tvorba nových služieb v turistických centrách a v regiónoch s vysokým potenciálom rozvoja CR, • efektívnejšie využívanie turistického potenciálu a zhodnocovanie prírodného a kultúrno-historického dedičstva, • organizovanosť, koordinácia a inštitucionalizácia CR
	poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, rozvoj vidieka	• podpora spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov, • rozvoj ekologického poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, • rybné hospodárstvo, • využitie produktov a odpadov z poľnohospodárskej a lesnej výroby na energetické účely, • obnova a modernizácia vidieckych sídiel
Sociálna oblasť	dlhodobá nezamestnanosť	• zvýšenie kvality a efektivity poskytovaných služieb zamestnanosti, • podpora samozamestnania
	sociálna vylúčenosť rómskych komunít	• sociálna inklúzia marginalizovaných rómskych komunít, • vyrovnávanie šancí rómskych komunít v prístupe na trh práce
	sociálne a zdravotnícke služby obyvateľstvu	• vytváranie perspektívnych pracovných príležitostí, • rozvoj sociálnych a zdravotníckych služieb
	adaptabilita na trhu práce	• zosúladenie ponuky na trhu práce (študijných odborov) s dopytom (potrebami) trhu práce, • zvýšenie mobility pracovnej sily v regióne, • zvyšovanie adaptability starších pracovníkov (50 – 64 ročných)
	integrácia imigrantov	• sociálna kohézia imigrantov

Environment	zložky životného prostredia	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita ovzdušia, • zdroje pitnej vody a zásobovanie pitnou vodou, • odvádzanie a čistenie odpadových vôd, • environmentálne záťažové vodných nádrží
	odpadové hospodárstvo	<ul style="list-style-type: none"> • využitie odpadov, • likvidácia starých environmentálnych záťaží
	ochrana krajiny a využívanie prírodných zdrojov	<ul style="list-style-type: none"> • ochrana a revitalizácia krajiny, • protipovodňová ochrana, • využívanie obnoviteľných zdrojov energie

5.2 Rozpracovanie návrhov rozvojových priorit

Návrh smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska sú spracované v troch základných rozvojových oblastiach vyplývajúcich z princípov trvalo udržateľného rozvoja a to oblasť hospodárstvo, oblasť sociálna a oblasť životného prostredia a to v nasledovnej štruktúre:

- základná oblasť,
- rozvojová téma,
- priorita,
- popis východiskovej situácie,
- strategické ciele,
- očakávané dopady.

A. Základná oblasť: HOSPODÁRSTVO

Ekonomická výkonnosť a regionálna konkurencieschopnosť sú významným faktorom rozvoja regiónov. Charakterizuje schopnosť regiónov generovať príjmy a udržať úroveň zamestnanosti v rámci národnej a medzinárodnej konkurencie. Regionálna konkurencieschopnosť je úzko spätá so štyrmi hlavnými faktormi: štruktúrou ekonomických aktivít, úrovňou inovácií, úrovňou dostupnosti regiónu a úrovňou dosiahnutej vzdelanosti pracovných síl.

A.1 Rozvojová téma: Priemysel a služby

A.1.1 Priorita: Strategická infraštruktúra

Popis východiskovej situácie:

V regióne Východné Slovensko – VS je získavanie priamych investícií, predovšetkým investícií na zelenej lúke, determinovaná investičnou atraktivitou regiónu a jeho hlavných sídelných centier, ako aj kvalitou manažmentu jednotlivých miest a obcí i regionálneho manažmentu. Investičná atraktivita je okrem iného závislá aj od kvality infraštruktúry, naj-

mä dopravnej. Región S-V zaostáva v napojenosti na multimodálne koridory nedostatočne vybudovanou diaľničnou infraštruktúrou i hustotou rýchlostných cestných komunikácií. Toto zaostávanie nepriaznivo ovplyvňuje dopravnú prístupnosť regiónu. Taktiež kvalita regionálnej cestnej infraštruktúry nezodpovedá požadovaným rozvojovým trendom regiónu. Región SV má deficit v oblasti technickej a realitnej infraštruktúry.

Z hľadiska rozvoja podnikania regiónu VS medzi strategickú infraštruktúru treba zaradiť infraštruktúru podporujúcu poznatkovú ekonomiku (nevyžadujúcu si veľké dopravné požiadavky na dovoz či odvoz vstupov a výstupov), ktorá dočasne môže nahrádzať a neskôr dopĺňať dopravnú infraštruktúru. Perspektívne predpoklady pre rozvoj v regióne Slovensko-východ okrem rozvoja znalostnej ekonomiky sú najmä v rozvoji drevospracujúceho priemyslu, priemyslu zdravia, mechatroniky, agro-potravinárskeho priemyslu, priemyslu cestovného ruchu a priemyslu druhotných surovín.

Hlavné strategické ciele:

1. Napojiť regionálne centrá regiónu VS (vybraných priemyselných areálov, spádových centier apod.) na transeurópske multimodálne koridory
2. Zlepšiť nadregionálnu a regionálnu dopravnú infraštruktúru (diaľnice, rýchlostné cesty, cesty I., II. a III. triedy, miestne komunikácie, železnice, letiská, vodná doprava).
3. Zlepšiť technologickú a realitnú infraštruktúru pre poznatkovú ekonomiku

Očakávaný dopad:

- Zvýšenie dopravnej dostupnosti, zvýšenie mobility pracovnej sily, zníženie dopravných nákladov, nehodovosti a emisií z dopravy.
- Posilňovanie vnútroregionálnych kooperačných a obchodných väzieb.
- Posilnenie hospodárskych väzieb medzi regiónom

VS a regiónmi EÚ a intenzívnejšie zapojenie ekonomiky regiónu VS do globálnej ekonomiky.

- Rozvoj MSP v oblasti poznatkovej ekonomiky, zvýšenie prílevu zahraničných investícií a modernizácia hospodárstva VS.
- Zvýšenie efektívneho využitia domácich, regionálnych prírodných zdrojov.
- Zvýšenie regionálnej zamestnanosti, exportnej výkonnosti a konkurencieschopnosti.

A.1.2 Priorita: Podnikateľské prostredie pre malých a stredných podnikateľov

Popis východiskovej situácie:

Malé a stredné podniky (MSP) sú vo vyspelých ekonomikách rozhodujúcim zdrojom tvorby HDP, exportu, zamestnanosti a inovácií. Flexibilne vedia reagovať na neustále sa meniace podmienky. Počet, stabilita a konkurencieschopnosť MSP v regióne VS je s ohľadom na predchádzajúci historický vývoj a tradície v priemyselnej výrobe nedostatočný. Nedostatočná je aj úroveň vzájomnej kooperácie firiem. V prostredí pokračujúcej reštrukturalizácie veľkých podnikov je vznik nových MSP nevyhnutnosťou v záujme urýchlenia hospodárskeho rastu regiónu VS a vytvárania nových pracovných príležitostí a aj v záujme podchytenia uvoľňovaných pracovníkov z reštrukturalizovaných odvetví.

Hlavné strategické ciele:

1. Dosiachnutie účinnej podpory podnikania MSP v regióne VS.
2. Vytvoriť nové pracovné príležitosti a podporiť existujúcich konkurencieschopných, najmä malých a stredných, podnikateľov.

Očakávaný dopad:

- Zvýšenie konkurencieschopnosti MSP s dopadom na stabilizáciu pracovného trhu.
- Vytvorenie nových pracovných miest.
- Vytvorenie nových subdodávateľských sietí a klastrov MSP.
- Vznik nových podnikov a živností.

A.1.3 Priorita: Inovácie

Popis východiskovej situácie:

Pre odstránenie zaostávania hospodárstva regiónu S-V od európskej špičky a s tým súvisiacej nízkej produktivity a nedostatočnej konkurencieschopnosti a výkonnosti je nevyhnutný rozvoj inovačného podnikania. Ide najmä o permanentné zavádzanie moderných výrobných technológií, vývoj a zavedenie nových či inovovaných výrobkov a realizáciu organizačných inovácií vrátane klastrov. To všetko je potrebné uskutočniť pre rast konkurencieschopnosti vo výrobe a službách.

V regióne VS napriek existencii odborných vedeckých kapacít, ktoré sú zdrojom inovačných podnetov pre podnikateľské subjekty, nie je dostatočná transformácia poznatkov vedy a výskumu do praxe. Ekonomická situácia firiem viedla k obmedzovaniu vlastných vývojových a výskumných kapacít. Z týchto dôvodov je prepojenie výroby, výskumu a vývoja v regióne VS nedostatočné a nezodpovedá požiadavkám konkurencieschopnosti.

Hlavné strategické ciele:

1. Zvýšiť technologickú úroveň výrobovej a organizačnej inovácie výroby a zaviesť progresívne technológie, šetrné k životnému prostrediu.
2. Podporiť rozvoj inovačných klastrov a zakladanie centier excelencie

Očakávaný dopad:

- Zvýšenie vývojového potenciálu regiónu VS
- Zvýšenie konkurencieschopnosti podnikov
- Zníženie emisií a ekologického zaťaženia regiónu VS
- Nové pracovné miesta
- Zvýšenie vedecko-výskumných kapacít regiónu VS
- Nové väzby medzi aplikovaným výskumom, podnikateľskou a finančnou sférou

A.2 Rozvojová téma: Cestovný ruch

A.2.1 Priorita: Kvalita existujúcich a tvorba nových služieb v turistických centrách a v regiónoch s vysokým potenciálom rozvoja CR.

Popis východiskovej situácie:

Kvalita a rozsah služieb podnecuje spokojnosť klientov a spokojnosť zaručuje zvýšenie návštevnosti turistického centra/regiónu a teda aj zvýšenie tržieb z cestovného ruchu. V súčasnosti je v regióne nedostatočný sortiment a kvalita poskytovaných služieb a nie sú vytvorené predpoklady pre zvýšenie napr. lôžkovej vyťaženia existujúcich ubytovacích zariadení a pre získavanie si novej a udržaniu si stálej klientely.

V súčasnosti je v regióne aj zlé proporcionálne rozloženie služieb (základných a doplnkových), pričom absentujú tzv. motivačné služby/produkty (tematické turistické cesty a pod.) a integrované balíky služieb. Vytvorenie integrovaných turistických produktov zaručuje komplexnosť poskytovaných služieb.

Táto situácia neprispieva k posilňovaniu konkurencieschopnosti regiónu VS ako turistickej destinácie.

Hlavné strategické ciele:

1. Zvýšiť úroveň ubytovacích a stravovacích služieb na európsky štandard
2. Zlepšiť doplnkové služby (servisné služby, logistické služby, atraktívne podujatia atď.)
3. Vytvoriť integrované balíky služieb a integrované turistické produkty pre jednotlivé segmenty návštevníkom regiónu

Očakávaný dopad:

- nárast návštevnosti regiónu
- zvýšenie lôžkovej vyťaženia
- nárast tržieb z CR

A.2.2 Priorita: Efektívnejšie využívanie turistického potenciálu a zhodnocovanie prírodného a kultúrno-historického dedičstva

Popis východiskovej situácie:

Oblasť regiónu VS disponuje obrovským potenciálom pre rozvoj CR či už prírodným, kultúrno-historickým, personálnym alebo v materiálno-technickej základni. V súčasnosti zúročenie tohto potenciálu ďaleko zostáva za jeho možnosťami ako aj núkajúcimi sa príležitosťami. Existujúce disponibilné kultúrno-historické objekty potrebujú obnovu. V regióne nie sú využívané nové, atraktívne formy v cestovnom ruchu.

Úplne nové podmienky je potrebné vytvárať v lokalitách, ktoré sú zatiaľ turisticky neobjavené a existujúce prírodné a kultúrno-historické predpoklady S-V pre rozvoj CR nie sú efektívne využívané. Ide hlavne o revitalizáciu historických objektov pre potreby CR (kláštory, kúrie...), rozvoj nových foriem CR v prírodných podmienkach (záujmový turizmus – hlavne poľovníctvo a športové rybárstvo, prírodný CR a pod.). Pomerne nedostatočná je snaha zameraná na predlžovanie sezóny ponukou, resp. vytvorením produktov, ktoré by zhodnocovali kultúrne a prírodné danosti regiónu.

Hlavné strategické ciele:

1. Revitalizovať historické objekty pre potreby CR
2. Zhodnotiť prírodné a kultúrne dedičstvo novými formami CR
3. Oživiť vidiecky priestor budovaním vidieckeho CR a agroturistiky

Očakávaný dopad:

- zatraktívnenie turistického potenciálu územia regiónu VS pre širší segment návštevníkov
- zvýšený príjem z činnosti v CR
- zmenšená závislosť vidieka na mestských centrách

A.2.3 Priorita: Organizovanosť, koordinácia a inštitucionalizácia CR

Popis východiskovej situácie:

V regióne VS ako v mnohých ďalších regiónoch prevládajú individuálne aktivity, ktorými sa nedosahuje

synergický efekt, naopak dochádza k duplicitám a nekoordinovanosti. Absentuje princíp partnerstiev, čo v konečnom dôsledku vedie k neefektívnosti, zvyšovaniu finančnej náročnosti a k demotivácii aktérov CR. Pomerne málo vyvinutá je spolupráca jednotlivých subjektov súkromného a verejného sektora. Vzhľadom na jedinečné situovanie regiónu – susediace s tromi štátmi – nie je dostatočne rozvinutá spolupráca so susednými regiónmi v rámci medzinárodnej spolupráce. Inštitucionálne zázemie pre CR prakticky absentuje na regionálnej úrovni a pomerne široká základňa mladých vysokoškolsky vzdelaných ľudí v oblasti CR nie je dostatočne využitá. Je aj nedostatok špecializovaných informačných centier a agentúr špecializovaných priamo na podporu CR.

Hlavné strategické ciele:

1. Eliminovať nekoordinovanosť aktivít v CR
2. Posilňovať partnerstvá privátneho a verejného sektora (PPP)
3. Zlepšiť inštitucionálne zázemie pre CR
4. Vytvoriť podmienky pre vznik ďalších subjektov fungujúcich ako podporná sieť pre CR.

Očakávaný dopad:

- Vznik turistických klastrov
- Vznik nových atraktívnych turistických produktov
- Lepšie podmienky pre podnikateľov v CR ako aj pre návštevníkov regiónu
- Vzájomné prepojenie a spolupráca centier CR aj s využitím pohraničných regiónov
- Lepšia úroveň informačných, marketingových a predajných služieb

A.3 Rozvojová téma: Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka

A.3.1 Priorita: Podpora spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov

Popis východiskovej situácie:

Jedným z faktorov limitujúcich rozvoj poľnohospodárstva, je nedostatok finančných prostriedkov a po roku 1989 neustále sa zhoršujúca technická úroveň poľnohospodárskeho strojového parku a zariadenia. Nedostatočné zisky poľnohospodárskych podnikov nevytvárajú dostatočné finančné fondy na investície

do modernizácie a nákupu nového strojového parku, čo má za následok technické zaostávanie poľnohospodárskych podnikov a neschopnosť konkurovať výrobkom z dovozu.

Hlavné strategické ciele:

1. zvýšiť technologickú úroveň poľnohospodárskej produkcie a produktivitu práce poľnohospodárskej prvovýroby
2. zvýšiť pestrosť poľnohospodárskej produkcie s dôrazom na regionálne produkty
3. zlepšiť marketingové / odbytové cesty
4. stimulovať vznik účelných kooperačných združení s cieľom obstať na trhu
5. podporiť obnovu / rozvoj potravinárskeho spracovateľského priemyslu

Očakávaný dopad:

- zvýšenie konkurencieschopnosti regionálneho poľnohospodárstva
- stabilizácia a zaistenie rozvoja poľnohospodárskych subjektov v kraji
- stabilizácia a vytváranie pracovných príležitostí na vidieku

A.3.2 Priorita: Rozvoj ekologického poľnohospodárstva a lesného hospodárstva

Popis východiskovej situácie:

Jednou z možností ako diverzifikovať súčasnú poľnohospodársku produkciu s dôrazom na ekologické aspekty sa ukazuje produkcia biopotravín. V súlade s celosvetovým trendom zdravého spôsobu života a zdravej výživy rastie dopyt po ekologických produktoch a potravinách. Prvý výroba, spracovanie a predaj ako ucelený proces v kraji neexistuje.

V záujme zvýšenia ekonomickej efektívnosti pestovania lesa je nevyhnutné používať prírodu blízke technologické postupy, doteraz aplikované veľmi sporadicky.

Hlavné strategické ciele:

1. výrazným spôsobom zvýšiť podiel ekologicky vypestovaných produktov v regióne VS tak, aby sa priblížil priemeru EU
2. propagovať bioprodukty s cieľom zlepšiť zdravotný stav obyvateľstva

3. podporovať vznik malých fariem zaoberajúcich sa ekologickým poľnohospodárstvom
4. zvýšiť podiel prirodzenej obnovy lesa

Očakávaný dopad:

- stabilizácia poľnohospodárskej a lesníckej výroby
- zaistenie pracovných miest na vidieku
- zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva
- uspokojenie dopytu po zdravej výžive
- voči prírode šetrné výrobné postupy

A.3.3 Priorita: Rybné hospodárstvo

Popis východiskovej situácie:

V niektorých častiach regiónu VS sú priaznivé podmienky pre rozvoj rybného hospodárstva, ktoré sa v súčasnosti takmer vôbec nevyužívajú. S tým úzko súvisí nízka spotreba rybieho mäsa a rybích výrobkov (2 kg/rok/osoba) oproti priemeru EU (7 kg/rok/osoba). Zvýšenie spotreby rybieho mäsa a výrobkov z neho môže prispieť k racionálnemu spôsobu výživy obyvateľstva. V súčasnosti nízku spotrebu rybieho mäsa a ďalších produktov na báze rybieho mäsa ovplyvňuje aj jeho cena.

Hlavné strategické ciele:

1. Zlepšiť stimuly pre zakladanie rybníkov, chov a predaj rýb
2. Zvýšiť spotrebu rybieho mäsa a výrobkov z rýb o 50 % oproti roku 2005

Očakávaný dopad:

- zvýšenie zamestnanosti v oblasti rybného hospodárstva
- zvýšenie ponuky rybacích výrobkov
- možnosti zdravej výživy obyvateľov
- zlepšená úprava prilahlých priestorov okolo riek – ochrana životného prostredia

A.3.4 Priorita: Využitie produktov a odpadov z poľnohospodárskej a lesnej výroby na energetické účely

Popis východiskovej situácie:

Podiel využívania biomasy ako alternatívneho zdroja energie je v porovnaní s vyspelými štátmi veľmi malý.

V súčasnosti existujú významné prebytky rastlinnej prvovýroby a nevyužitý odpad poľnohospodárskej a lesnej produkcie. V lesnom hospodárstve zastarané technológie v ťažbe a doprave dreva zapríčiňujú, že odpad sa cielene nezberá a nevyužíva. Tento stav nepriaznivo vplýva aj na zdravotný stav lesov.

Hlavné strategické ciele:

1. zvýšiť podiel alternatívneho zdroja energie - biomasy na celkovej spotrebe energie
2. cielene pestovať energetické rastliny a dreviny
3. využívať odpad z lesnej a poľnohospodárskej produkcie
4. podporovať rozvoj technológií využívajúcich dané produkty
5. modernizovať technológie v ťažbe a doprave dreva

Očakávaný dopad:

- úspora neobnoviteľných zdrojov s pozitívnym vplyvom na životné prostredie
- zvýšenie efektívnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva
- zníženie záťaže na životné prostredie
- možnosť zapojenia nezamestnaných s nízkym vzdelaním do pracovného procesu

A.3.5 Priorita: Obnova a modernizácia vidieckych sídel

Popis východiskovej situácie:

Vidiecke sídla sú významnou kapitolou historického a kultúrneho vývoja. Je potrebné ich zachovávať v pôvodnej forme z hľadiska sídelnej štruktúry, no na druhej strane ich aj prispôbovať moderným požiadavkám pre skvalitnenie života na vidieku, na bývanie, trávenie voľného času a pod. V mnohých intravilánoch obcí sú zanedbané a nevyužívané plochy a objekty, vrátane opustených poľnohospodárskych objektov, čo má nepriaznivý vplyv na kvalitu životného prostredia, vytváranie čiernych skládok a pod.

Hlavné strategické ciele:

1. vytvoriť na vidieku prostredie pre zvýšenie kvality života, trvalé bývanie a pre trávenie voľného času
2. zvýšiť atraktivitu vidieckych sídel pre bývanie a pre vidiecky cestovný ruch a agroturistiku

- vytvoriť predpoklady pre rozvoj podnikania v oblasti cestovného ruchu

Očakávaný dopad:

- stabilizácia obyvateľstva na vidieku
- zvýšenie možností pre zapojenie sa do vidieckeho cestovného ruchu

B. Základná oblasť: SOCIÁLNA OBLASŤ

B.1 Rozvojová téma: Dlhodobá nezamestnanosť

B.1.1 Priorita: Zvýšenie kvality a efektivity poskytovaných služieb zamestnanosti

Popis východiskovej situácie:

Na trhu práce v regióne VS je problémom vysoká nezamestnanosť, dlhodobá nezamestnanosť a nezamestnanosť mladých ľudí. Štruktúra nezamestnanosti v regióne závisí od stupňa urbanizácie, ponuky pracovných príležitostí, vzdialenosti od dochádzkových centier, od štruktúry populácie a množstva ďalších faktorov. Podľa údajov z výberového zisťovania je priemerná miera nezamestnanosti Východného Slovenska až 2,5 násobne vyššia ako európsky priemer. Presahuje hranicu 20 %. Až takmer 70 % nezamestnaných je dlhodobo nezamestnaných (12 mesiacov a viac).

Existujúci systém služieb zamestnanosti nezohľadňuje v plnej miere špecifiká segmentov nezamestnaných a neaktívnych, ktoré sa líšia v jednotlivých okresoch, pričom je zároveň potrebné zabezpečiť poskytovanie služieb zamestnanosti na kvalitatívne vyššej úrovni. Územné pokrytie krajov verejnými službami zamestnanosti je rovnomerne rozložené.

Je potrebné zamedziť zvyšovaniu dlhodobej nezamestnanosti uplatňovaním preventívnych stratégií a individuálneho prístupu k nezamestnaným a zároveň posilniť spoluzodpovednosť aktérov regionálneho rozvoja na riešení regionálnych problémov zamestnanosti. Nie je zabezpečená v potrebnej miere trvalá udržateľnosť národných a regionálnych projektov pre danú cieľovú skupinu (nízke percento zamestnaných). Je nedostatok informácií a poradenských služieb v oblastiach vzdelávania a podnikania.

Hlavné strategické ciele:

- Podporiť prípravu a realizáciu programov a projektov na vytváranie integrovaných modulov podporujúcich zamestnateľnosť dlhodobo evidovaných nezamestnaných.
- Prispôsobiť odborné vzdelávanie a prípravu požiadavkám regiónu.
- Zefektívniť systém spolupráce medzi poskytovateľmi služieb zamestnanosti.
- Zabezpečenie dostatočnej informovanosti a propagácia poskytovaných služieb zamestnanosti.

Očakávaný dopad:

- Zníženie počtu dlhodobo nezamestnaných
- Rast zamestnanosti a prevencia dlhodobej nezamestnanosti
- Uľahčenie vstupu a návratu uchádzačov o zamestnanie na trh práce
- Zlepšená informovanosť na trhu práce
- Zmodernizované služby zamestnanosti

B.1 Rozvojová téma: Dlhodobá nezamestnanosť

B.1.2 Priorita: Podpora samozamestnania

Popis východiskovej situácie:

Aj v rámci východného Slovenska existujú regióny, kde aj napriek ochote nezamestnaných zamestnať sa, títo nenachádzajú uplatnenie na trhu práce. Táto situácia významne ovplyvnila súčasnú nízku zamestnateľnosť viacerých skupín, predovšetkým mladých občanov, absolventov škôl, osoby so zdravotným postihnutím, dlhodobo nezamestnaných s nízkym stupňom vzdelania alebo tých, ktorým chýbajú schopnosti, zručnosti vyžadované trhom práce. Podľa zákona o službách zamestnanosti č.5/2004 je v súčasnosti využívaný nástroj: poskytnutie príspevku na samostatne zárobkovú činnosť. V zmysle tohto nástroja sa poskytuje príspevok na úhradu preukázaných nákladov súvisiacich so začatím podnikania. V roku 2004 bolo v regióne Slovensko – východ vytvorených v rámci tohto aktivačného príspevku iba 59 prac. miest, a preto je potrebné v rámci aktívnej politiky trhu práce vytvárať a realizovať zmodernizované a inovatívne programy pre začínajúcich podnikateľov a podporovať vhodné aktivity smerujúce k zníženiu regionálnych disparít v neza-

mestnanosti stimulovaním tvorby pracovných miest cez samozamestnávanie, najmä v regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti.

Hlavné strategické ciele:

1. Podporiť prípravu a realizáciu programov a projektov na vytváranie integrovaných modulov podporujúcich samozamestnanie.
2. Stimulovanie motivácie uchádzačov o zamestnanie k začatiu podnikania.

Očakávaný dopad:

- Zvýšenie počtu aktívnych samostatne zárobkovo činných osôb v regióne.
- Zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu a zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva.

B.2 Rozvojová téma: Sociálna vylúčenosť rómskych komunít

B.2.1 Priorita: Sociálna inklúzia marginalizovaných rómskych komunít

Popis východiskovej situácie:

Približne 2/3 Rómov Slovenska žije na území Košického a Prešovského samosprávneho kraja. Tieto rómske komunity sú z rôznych príčin špecifických pre každú komunitu marginalizované v prístupe k vzdelávaniu, trhu práce, sociálnej a zdravotnej starostlivosti a štandardnému bývaniu. Z dôvodu najhustejšieho osídlenia rómskych komunít na východnom Slovensku v porovnaní s ostatnými NUTS II Slovenska, je potrebné podporovať rozvoj týchto komunít práve na úrovni Košického a Prešovského samosprávneho kraja.

Priorita je zameraná na cieľovú skupinu marginalizovaných rómskych komunít, žijúcich v segregovaných osídleniach. Tieto osídlenia sa nachádzajú na okraji alebo mimo obce/mesta, nemajú dostupnú štandardnú technickú vybavenosť a podiel nelegálnych obydlí je vyšší ako 20 %. Zdravotný stav marginalizovaných rómskych komunít žijúcich v segregovaných osídleniach je dlhodobo zlý, väčšinou spôsobený nízkou prevenciou a zdravotnou starostlivosťou. Vzdelanostná úroveň v rámci týchto komunít je nepostačujúca z hľadiska ich konkurencieschopnosti na trhu práce.

Hlavné strategické ciele:

1. Do roku 2013 výrazne zvýšiť zdravotný stav rómskych komunít
2. Do roku 2013 znížiť počet osídlení na nízkom sociokultúrnom stupni o 20 %

Očakávaný dopad:

- Zlepšenie zdravotného stavu marginalizovaných rómskych komunít
- Zlepšenie prístupu na trh práce
- Skvalitnenie životného prostredia
- Skvalitnenie kultúry bývania

B.2 Rozvojová téma: Sociálna vylúčenosť rómskych komunít

B.2.2 Priorita: Vyrovnanie šancí rómskych komunít v prístupe na trh práce

Popis východiskovej situácie:

Približne 2/3 Rómov Slovenska žije na území Košického a Prešovského samosprávneho kraja. Tieto rómske komunity sú z rôznych, pre každú komunitu špecifických príčin, marginalizované v prístupe k vzdelávaniu, trhu práce, sociálnej a zdravotnej starostlivosti a štandardnému bývaniu. Z dôvodu najhustejšieho osídlenia rómskych komunít na východnom Slovensku v porovnaní s ostatnými NUTS II Slovenska, je potrebné podporovať rozvoj týchto komunít práve na úrovni Košického a Prešovského samosprávneho kraja. Priorita je zameraná na cieľovú skupinu integrovaných rómskych komunít, žijúcich integrovane medzi majoritnou spoločnosťou. Tieto rómske komunity sú znevýhodnené v prístupe na trh práce a ich odkázanosť na sociálny systém je takmer 90 %-ná.

Hlavné strategické ciele:

1. Do roku 2013 zvýšiť zamestnateľnosť a zamestnanosť rómskych komunít o 30 %
2. Do roku 2013 zvýšiť vzdelanostnú úroveň rómskych komunít o 10 %

Očakávaný dopad:

- Zvýšenie vzdelanostnej úrovne na všetkých stupňoch dosiahnutého vzdelania
- Zlepšenie image a statusu rómskych komunít
- Zníženie sociálnej odkázanosti

B.3 Rozvojová téma: Sociálne a zdravotnícke služby obyvateľstvu

B.3.1 Priorita: Vytváranie perspektívnych pracovných príležitostí

B.3.2 Priorita: Rozvoj sociálnych a zdravotníckych služieb

Popis východiskovej situácie:

Zvyšovanie počtu obyvateľov v poproduktívnom veku a predlžovanie veku obyvateľov je sprevádzané rastúcim počtom občanov vyžadujúcich kvalitné sociálne a zdravotnícke služby. Jednou z príčin starnutia je zvyšovanie indexu dožitia pod vplyvom rastu životnej úrovne a zdravotnej starostlivosti.

Jestvujúce druhy sociálnych a zdravotníckych služieb neuspokojujú súčasné a budúce potreby obyvateľov, ktorí sú na ne odkázaní. Dôsledkom toho je extrémny dopyt po službách v pobytových zariadeniach. Región má okrem toho nedostatok zariadení denného typu a terénnych služieb.

Hlavné strategické ciele:

1. Zvýšiť ponuku individuálnych sociálnych služieb pre občanov, ktorí sú na ne odkázaní
2. Zvýšiť ponuku individuálnych zdravotníckych služieb pre občanov, ktorí sú na ne odkázaní
3. Zvýšiť počet miest v sociálnych a zdravotníckych zariadeniach denného typu
4. Zvýšiť rozsah terénnych služieb

Očakávaný dopad:

- Pokles dopytu po pobytových sociálnych a zdravotníckych službách.
- Vytvorenie nových pracovných miest, zameraných na poskytovanie individuálnych sociálnych a zdravotníckych služieb.
- Vytvorenie nových pracovných miest v terénnych sociálnych a zdravotníckych službách.

B.4 Rozvojová téma: Adaptabilita na trhu práce

B.4.1 Priorita: Zosúladenie ponuky na trhu práce (študijných odborov) s dopytom (potrebami) trhu práce

Popis východiskovej situácie:

V regióne VS sa nachádza dostatok vzdelávacích inštitúcií, ktoré pripravujú absolventov so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním pre trh práce. Pretrváva však nesúlad medzi ponukou disponibilných pracovných síl a dopytom zamestnávateľov po vzdelanej pracovnej sile. Tento nesúlad sa prejavuje hlavne vysokým percentom nezamestnaných absolventov, ako aj malým percentom uplatnených absolventov vo vyštudovanom obore. K 31. 12. 2003 z celkového počtu evidovaných nezamestnaných bolo 9 515 absolventov, t. j. 5,5 % z celkového počtu evidovaných nezamestnaných. Profily absolventov sú málo flexibilné a neumožňujú rýchle reagovanie na trh práce. Tvorba profilov absolventov v kraji je viac formálnym postupom a nie efektívny a systémový proces približujúci sa potrebám trhu práce. Potreba eliminovať počet nezamestnaných absolventov škôl si vyžaduje zosúladenie študijných odborov s potrebami trhu práce.

Cieľom decentralizácie odborného vzdelávania z národnej úrovne na samosprávu – vyššie územné celky, je zvýšenie relevancie odborného vzdelávania voči potrebám zamestnávateľov v regióne, rozhodovanie o štruktúre odborného vzdelávania, sieti škôl, ale i o decentralizácii finančných prostriedkov. Nadväzujúcim krokom je v súčasnosti prebiehajúci proces racionalizácie a optimalizácie siete stredných škôl v regióne v zmysle Konceptie racionalizácie a optimalizácie siete ŠŠ v rámci jednotlivých okresov regiónu.

Hlavné strategické ciele:

1. Vhodnou orientáciou a modernizáciou systém vzdelávania, odborného vzdelávania a ostatných foriem prípravy pre trh práce prispôsobiť pozitívne riadeným ekonomickým zmenám a reštrukturalizácii v regióne
2. Správne určiť základný obsah – stredného odborného vzdelávania (základné učivo doplniť osnovami, ktoré zodpovedajú nielen miestnym, ale aj regionálnym podmienkam

3. Posilniť spoluprácu medzi školským systémom a zamestnávateľskou sférou

Očakávaný dopad:

- Efektívne prepojenie medzi prípravou pre trh práce a výroby zabezpečované vzdelávaním, odborným vzdelávaním, získavaním praktických skúseností a zručností a ekonomickými zmenami a reštrukturalizáciou v regióne, s víziou na medzi-regionálnej úrovni v rámci EÚ
- Dostatočne kvalifikovaná pracovná sila reflektujúca na aktuálne potreby na trhu práce
- Vyššia úroveň produktivity a konkurenčnej schopnosti slovenského priemyslu

B.4 Rozvojová téma: Adaptabilita na trhu práce

B.4.2 Priorita: Zvýšenie mobility pracovnej sily v regióne

Popis východiskovej situácie:

Ponuka voľných pracovných miest nezodpovedá existujúcej štruktúre osídlenia. Vyššia tvorba i ponuka voľných pracovných miest je najmä v rozvojových poloch resp. urbanizovaných sídlach, kde sú lepšie podmienky pre vstup investorov. Z uvedeného dôvodu vzniká nesúlad medzi miestom bývania a lokalitou ponúkajúcou pracovné príležitosti. Za účelom eliminovať tento nesúlad je potrebné vytvoriť komplexné podmienky pre zvýšenie mobility pracovnej sily, a to jednak poskytovaním finančného príspevku, ale najmä vytvorením podmienok pre uľahčenie dochádzky za prácou zlepšením kvality dopravnej infraštruktúry a dostupnosti sídiel.

Hlavné strategické ciele:

1. Podporiť regionálnu mobilitu pracovnej sily
2. Prispôsobiť dopravnú infraštruktúru potrebám vyplývajúcim z ponuky práce v jednotlivých regiónoch
3. Podporiť a uľahčiť presun pracovníkov uvoľnených v dôsledku reštrukturalizácie

Očakávaný dopad:

- Zníženie nezamestnanosti
- Posilnenie zamestnateľnosti
- Zlepšené transportné podmienky

B.5 Rozvojová téma: Adaptabilita na trhu práce

B.5.1 Priorita: Zvýšenie adaptability starších pracovníkov (50 – 64 ročných)

Popis východiskovej situácie:

Tendencia postupného zvyšovania podielu vyšších vekových kategórií na celkovom počte obyvateľstva regiónu má viacero dopadov, ktoré už v súčasnosti z hľadiska kvality života týchto obyvateľov pôsobia negatívne. Vyššie vekové kategórie sú ohrozené dlhodobou nezamestnanosťou, výrazne sa znižuje ich mobilita za prácou, sú málo adaptabilní na aktuálne požiadavky trhu práce, trpia špecifickými ochoreniami vyššieho veku a často pociťujú sociálnu izolovanosť.

Znevýhodnená skupina 50 rokov a starší, sa na trhu práce ťažko zamestnáva, ale aj udržiava v zamestnaní najmä z dôvodu nechoty zamestnávateľov zamestnávať osoby vyšších vekových kategórií. V porovnaní s EÚ Slovensko má zhruba o polovicu menšiu mieru zamestnanosti tejto kategórie zamestnancov. Politika zamestnanosti vyspelých krajín jednoznačne smeruje k využívaniu potenciálu tejto pracovnej skupiny prispôbovaním pracovných podmienok a doplnením ich chýbajúcich zručností. Aj keď sa na národnej úrovni začali realizovať opatrenia pre zvýšenie participácie starších osôb na zamestnanosti, na regionálnej úrovni a najmä v regiónoch s vysokým percentom nezamestnanosti sa problematike a potrebám tejto cieľovej skupiny nad 50 rokov venuje veľmi málo pozornosti.

Hlavné strategické ciele:

1. Znížiť nezamestnanosť občanov vyšších vekových kategórií
2. Zvýšiť sociálnu integráciu občanov vyšších vekových kategórií

Očakávaný dopad:

- Predĺženie spoločensky aktívneho veku
- Odstraňovanie medzi-generačných bariér

B.6 Rozvojová téma: Integrácia imigrantov

B.6.1 Priorita: Sociálna kohézia imigrantov

Popis východiskovej situácie:

Geografická poloha východného Slovenska predurčila, že región susedí s tromi štátmi, a to Maďarskom, Poľskom a Ukrajinou. Región dlhodobo pociťuje v porovnaní s ostatnou časťou Slovenska ako celkom zvýšený prílev ekonomických imigrantov a veľký výskyt imigrantov aj z iných dôvodov a z ďalších krajín. Imigranti zvyšujú ponuku lacnej pracovnej sily na rôznych kvalifikačných úrovniach. Negatívom zvýšeného prílevu imigrantov je výskyt problémov v oblasti sociálnej adaptácie imigrantov a taktiež negatívne postoje na strane domáceho obyvateľstva (zvyšovanie sociálneho napätia medzi imigrantmi a majoritnou spoločnosťou).

Hlavné strategické ciele:

1. Skrátiť a zefektívniť adaptačný proces imigrantov.
2. Znížiť výskyt negatívnych predsudkov domáceho obyvateľstva voči imigrantom.
3. Znížiť výskyt nelegálneho zamestnávania imigrantov

Očakávaný dopad:

- Sociálna inklúzia imigrantov v prostredí regiónu.

C. Základná oblasť: ENVIRONMENT

C.1 Rozvojová téma: Zložky životného prostredia

C.1.1 Priorita: Kvalita ovzdušia

Popis východiskovej situácie:

Z hľadiska štruktúry škodlivých látok sa na znečistení ovzdušia v regióne VS, s negatívnym vplyvom na zdravie obyvateľstva, v najväčšej miere podieľajú (tuhé častice do veľkosti 10 µm) rozptýlené v prízemnej vrstve ovzdušia. Najvyššia úroveň tohto znečistenia ovzdušia sa vyskytuje na frekventovaných dopravných tepnách a v mestských aglomeráciách s vysokou záťažou automobilovej dopravy a špeciálne v košickom kraji pri komplexe U. S. Steel Košice. V posledných rokoch dochádza k vyššiemu počtu prekročení denných, ako aj

ročných limitných hodnôt PM₁₀ a toto znečistenie má z dôvodu nedobudovanej výkonnej cestnej siete v regióne S-V narastajúci trend.

Na celkovom znečistení ovzdušia sa podieľajú aj stredné a malé zdroje znečistenia, ktoré zabezpečujú dodávku tepla pre bytovo – komunálnu sféru, ale ich príspevky v porovnaní s veľkými priemyselnými zdrojmi sú značne menšie.

Počas obdobia 1998 – 2002 u všetkých základných znečisťujúcich látok bol zaznamenaný mierny pokles v množstve emisií. Naopak v roku 2003 došlo k miernemu nárastu emisií tuhých znečisťujúcich látok, CO a NO_x.

Hlavné strategické ciele:

1. Znížiť negatívne vplyvy predovšetkým tranzitnej nákladnej dopravy na zdravie obyvateľstva.
2. Podporiť prípravu a realizáciu programov a projektov na vytváranie integrovaných systémov verejnej dopravy najmä vo väčších sídlach S-V

Očakávaný dopad:

- Zlepšenie kvality ovzdušia predovšetkým v mestských aglomeráciách s dosiahnutými hodnotami pod úrovňami príslušných imisných limitov.
- Zníženie množstva emisií zhoršujúcich situáciu v životnom prostredí a podporujúcich skleníkový efekt.

C.1 Rozvojová téma: Zložky životného prostredia

C.1.2 Priorita: Zdroje pitnej vody a zásobovanie pitnou vodou

Popis východiskovej situácie:

Na zásobovanie pitnou vodou sa v regióne VS prednostne využívajú podzemné vodné zdroje. Medzi najvýznamnejšie patria podzemné zdroje pre Košický skupinový vodovod (SKV), Popradský SKV, Prešovský SKV a Rožňavský SKV. Najvýznamnejšie priame odbery z povrchových tokov (využívané tam, kde nie je možné zabezpečiť podzemné zdroje) sú odbery pre SKV Bardejov, SKV Krompachy – Gelnica – Smolník, SKV Spišská Nová Ves, SKV Svidník a odbery z tatranských potokov pre vodovody v tatranských osadách. Na Východnom Slovensku sa nachádzajú dva

veľkokapacitné povrchové vodné zdroje – vodárenská nádrž Starina a Bukovec, ktoré sú zdrojom pitnej vody najmä pre okres Humenné, Košice, Prešov, Snina a Vranov nad Topľou. Región S-V ako celok v súčasnosti vykazuje mierny prebytok zdrojov vody. Avšak ďalší rozvoj verejných vodovodov, nárast zásobovania, vyradovanie nevyhovujúcich zdrojov a priamych odberov z povrchových tokov (ktoré sa v budúcnosti neodporúča využívať, vzhľadom na ich vysokú zraniteľnosť a predstavujú veľkú časť kapacity využívaných zdrojov v tatranskej oblasti) spôsobí už v roku 2015 deficit zdrojov vody.

Pri porovnaní zásobovania obyvateľstva pitnou vodou s úrovňou v štátoch EÚ je potrebné konštatovať, že SR za väčšinou štátov zaostáva. Z celkového počtu obyvateľstva v SR bolo k 31. 12. 2003 zásobovaných pitnou vodou 84,29 %. S-V so 77,59 % zásobovaním vodou zaostáva aj za celoslovenským priemerom (Prešovský kraj – 76,03 %, Košický kraj – 79,21 %). Z celkového počtu 2 891 obcí k 31. 12. 2003 v SR bol vybudovaný resp. aspoň z časti vybudovaný verejný vodovod v 2 136 sídlach, čo predstavuje 73,88 %. Pri hodnotení z hľadiska počtu obcí situácia na Východnom Slovensku je opäť nepriaznivá – 42,21 % (Prešovský kraj – 57,96 %, Košický kraj – 68,64 %). Pritom je existencia vodohospodárskej infraštruktúry jedným z hlavných predpokladov ďalšieho ekonomického a sociálneho rozvoja regiónu S-V.

Hlavný strategický cieľ:

1. Zvýšiť podiel v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou na úroveň celoslovenského priemeru s dôrazom na zásobovanie deficitných oblastí a oblastí s ohrozenou kvalitou vody a na rozšírenie zásobovania s využitím kapacity využívaných zdrojov

Očakávaný dopad:

- Dostatok kvalitnej pitnej vody pre obyvateľstvo, priemysel, poľnohospodárstvo, služby
- Dobudovaný systém vodohospodárskej infraštruktúry ako faktora výrazne ovplyvňujúceho rozvoj regiónu

C.1 Rozvojová téma: Zložky životného prostredia

C.1.3 Priorita: Odvádzanie a čistenie odpadových vôd

Popis východiskovej situácie:

Všetky hlavné vodné toky v regióne a ich prítoky majú značne znečistenú vodu a ich plnohodnotné využívanie je ohrozené až znemožnené. Najhoršia situácia v znečistení je v skupine mikrobiologických ukazovateľov (IV. – V. trieda), čo odzrkadľuje nepriaznivú situáciu hlavne v čistení komunálnych odpadových vôd a vo vodohospodárskej infraštruktúre.

Rozvoj verejných kanalizácií a čistiarní odpadových vôd v SR výrazne zaostáva za rozvojom verejných vodovodov až o 31 %. Z celkového počtu obyvateľstva bolo k 31. 12. 2003 v SR napojených na verejnú kanalizáciu s ČOV 53,29 %. S-V zaostáva za celoslovenským priemerom s 52,31 % napojením (Prešovský kraj – 49,49 %, Košický kraj – 55,23 %). Z celkového počtu 2 891 obcí k 31. 12. 2003 v SR bola vybudovaná resp. čiastočne vybudovaná verejná kanalizácia s ČOV v 449 sídlach, čo predstavuje len 15,55 %. Pri hodnotení z hľadiska počtu obcí je situácia v regióne S-V opäť nepriaznivá – len 13,38 % (Prešovský kraj – 13,66 %, Košický kraj – 12,95 %). Mnohé existujúce ČOV nespĺňajú požiadavky súčasnej legislatívy a zosúladienie reálnych možností existujúcich ČOV s kvalitatívnymi požiadavkami legislatívy si vyžaduje vo väčšine prípadov komplexnú rekonštrukciu prípadne vybudovanie nových ČOV. Odvádzanie a čistenie odpadových vôd je rovnako ako zásobovanie pitnou vodou predpokladom rozvoja regiónu.

Problematické sa v regióne stáva aj využívanie niektorých zdrojov povrchových vôd na závlahy v poľnohospodárstve, pretože je predpoklad rozšírenia znečistenia z toku na širšie územie s možnou kontamináciou zdrojov podzemných vôd. Ďalším dôležitým problémom regiónu (vysoké percento poľnohospodárskych pôd) je znečistenie vôd dusičnanmi z poľnohospodárskej výroby. Nariadením vlády č. 617/2004 boli v regióne S-V ustanovené zraniteľné oblasti v 431 katastrálnych územiach obcí (Prešovský kraj – 138, Košický kraj – 293).

Hlavné strategické ciele:

1. Zlepšiť kvalitu vodných ekosystémov najmä zvýšením účinku čistenia komunálnych odpadových vôd
2. Prednostne dobudovať kanalizácie v sídlach ležiacich v pásmach hygienickej ochrany využívaných zdrojov pitnej vody, v ochranných pásmach minerálnych a liečivých vôd a v chránených územiach

Očakávaný dopad:

- Zlepšenie kvality povrchových a podzemných vôd.
- Zníženie ohrozenia znečistenia zdrojov vody.
- Zlepšený stav vodohospodárskej infraštruktúry ako faktora výrazne ovplyvňujúceho rozvoj regiónu.

C.1 Rozvojová téma: Zložky životného prostredia

C.1.4 Priorita: Environmentálne záťažové vodných nádrží

Popis východiskovej situácie:

Všetky vodné toky v regióne VS (s výnimkou horných úsekov) sú znečistené až silno znečistené. Podiel vôd I. a II. triedy kvality (veľmi čistá až čistá voda) má mierne klesajúcu tendenciu. Kvalita vody v nádržiach sa podstatne nelíši od kvality v ich prítokoch a zdržanie vody nemá podstatný vplyv na jej kvalitu. Závažným problémom povrchových tokov je eutrofizácia – zvýšený obsah nutričov (P, N). Výraznejšie ako v tokoch sa eutrofizačné procesy prejavujú vo vodných nádržiach a intenzívnejší rozvoj rias a siníc, ktoré negatívne ovplyvňujú kvalitu vody a predstavujú aj vážnejšie zdravotné riziká (kožné alergie, dýchacie problémy).

Vo vodných nádržiach je stav kvality vody neuspokojivý (zvýšené množstvá chlorofylu „a“ hodnotené II. – III. triedou) so zvýšeným stupňom eutrofizácie vody, spôsobovaného najmä komunálnym znečistením (odvádzaním komunálnych odpadových vôd bez čistenia), poľnohospodárskou činnosťou (splachy, priesaky).

Negatívny vplyv na využiteľnosť tokov a vodných nádrží má aj zanášanie ich dna. Dochádza k zmenšovaniu akumuláčného objemu nádrží (regulovanie prietokov a zachytávanie povodňovej vlny), taktiež

dochádza k akumulácii ťažkých kovov a iných nebezpečných látok, ako dôsledok vypúšťania priemyselných odpadových vôd do samotných tokov a tokov napájajúcich nádrže.

Závažným problémom sú sedimenty kontaminované polychlórovanými bifenyli (PCB) z chemickej výroby Chemko Strážske v najväčšej rekreačnej vodnej nádrži na Slovensku, na Zemplínskej Šírave. PCB látky škodlivo pôsobia na ľudský organizmus – vyvolávajú nádorové ochorenia, poškodzujú imunitný systém.

Hlavné strategické ciele:

1. Zlepšiť kvalitu vôd vo vodných nádržiach s dôrazom na čistenie odpadových vôd (priemyselné, komunálne odpadové vody) a elimináciu negatívnych vplyvov z poľnohospodárskej výroby
2. Odstránenie a dekontaminácia existujúcich nánosov a sedimentov vo vodných nádržiach a v súvisiacich vodných tokoch

Očakávaný dopad:

- Eliminácia rizík (aj zdravotných) kontaminovaného prostredia
- Zlepšená využiteľnosť vôd nádrží
- Zlepšená povodňová ochrana
- Rozvoj cestovného ruchu

C.2 Rozvojová téma: Odpadové hospodárstvo

C.2.1 Priorita: Využitie odpadov

Popis východiskovej situácie:

Najvýznamnejším problémom v odpadovom hospodárstve na celom území regiónu VS je nárast produkcie komunálneho odpadu a málo účinný separovaný zber zhodnotiteľných komodít v komunálnej aj výrobnnej sfére. Úroveň separovaného zberu komunálneho odpadu je v regióne VS na nedostatočnej úrovni a charakterizuje ju množstvo vyseparovaných zložiek KO na jedného obyvateľa za rok, ktoré predstavuje v roku 2003 v priemere len 4,2 kg/obyvateľa.

Ročne vzniká na území Prešovského kraja celkom cca 885 728 t odpadov, čo predstavuje 6,5 % z celkového množstva odpadov vzniknutého v SR (13,7 mil. t). Z tohto množstva predstavuje nebezpečný odpad (N) 35 400 t (2,5 %) z celkom vzniknutého N odpadu v SR

a 850 157 t (7,9%) odpad ostatný (O) v porovnaní zo SR za rok. Na území Prešovského kraja prevažuje skládkovanie komunálneho odpadu a na skládky sa uložilo približne 158 720 t odpadu.

Na území Košického kraja je produkcia odpadov cca 5 419 827 t za rok, čo predstavuje 31,2% z celkového množstva odpadov vzniknutých v SR (13,7 mil. t). Z tohto množstva predstavuje N odpad celkom 372 702 t (29,6%) z celkom vzniknutého N odpadu v SR a 5 047 125 t odpad kategórie O, čo zodpovedá približne 31,3% z celkovo vzniknutého odpadu kategórie O v SR za rok. Nakladanie s komunálnym odpadom v Košickom kraji je významne ovplyvnené veľkokapacitnou spaľovňou komunálneho odpadu v Košiciach, kde v r. 2003 sa zneškodnil odpad v množstve 55 618 t. Na skládkach sa v kraji uložilo 59 072 t odpadu. Z celkového množstva vzniknutého komunálneho odpadu sa zhodnotilo všetkými spôsobmi len cca 3 844 t komunálneho odpadu, čo predstavuje len 2,6%.

Na území regiónu VS nie sú inštalované potrebné technologické zariadenia na niektoré komodity odpadov, ktoré je možné materiálovo zhodnotiť prostredníctvom separovaného zberu, čo v dôsledku vysokých dojazdových vzdialeností a s tým spojených prepravných nákladov do zberných a spracovateľských centier nachádzajúcich sa v ostatných regiónoch Slovenskej republiky následne ekonomicky znevýhodňuje jeho realizáciu. Vzhľadom na celkové množstvá vzniknutého komunálneho odpadu a existujúce a predovšetkým potenciálne množstvá jednotlivých vyseparovaných komodít je výhodné a vzájomné prepojenie ekonomickej rentabilnosti pre spracovateľov a ekonomickej atraktívnosti výhodnosti realizácie separovaného zberu odpadov aj pre samotných občanov a dotknuté obce, pričom koordináciu logistiky je podstatne výhodnejšie riešiť na úrovni NUTS II ako jednotlivých samosprávnych krajov.

Hlavné strategické ciele:

1. Vytvoriť podmienky pre zneškodňovanie nebezpečných odpadov (nadregionálna spaľovňa)
2. Vybudovať regionálne zberné a spracovateľské centrá pre vybrané komodity odpadov a vytvoriť mechanizmy logistického zabezpečenia nakladania s odpadmi

Očakávaný dopad:

- Zníženie množstva tuhého komunálneho odpadu zneškodňovaného skládkovaním
- Zvýšená efektívnosť využívania a predĺženie životnosti skládok odpadu
- Zlepšený stav zložiek ŽP a krajiny
- Zvýšenie úrovne nakladania so separovaným odpadom.
- Zvýšenie ekonomickej zainteresovanosti obyvateľstva na separácii odpadov

C.2 Rozvojová téma: Odpadové hospodárstvo

C.2.2 Priorita: Likvidácia starých environmentálnych záťaží

Popis východiskovej situácie:

K 31. júlu 2000 bola ukončená činnosť skládok odpadov prevádzkovaných za osobitných podmienok (podľa § 15 zákona č. 238/1991 Z. z. o odpadoch v znení zákona NR SR č. 255/1993 Z. z.). Po tomto termíne sú prevádzkované len skládky odpadov, ktoré vyhovovali právnym požiadavkám v zmysle Nariadenia vlády SR č. 606/1992 Zb. o nakladaní s odpadmi v znení Nariadenia vlády SR č. 190/1996 Z. z. v počte 22 skládok odpadov v regióne VS (k 30.6.2001).

V Prešovskom kraji bolo 28 a v Košickom kraji 48 skládok s osobitnými podmienkami, ktoré postupne ukončili svoju prevádzku. Časť z nich má síce spracovaný projekt sanácie, kde sa s ukončením sanácie počíta v rokoch 2000 až 2005 avšak financovanie nie je vo väčšine prípadov vyriešené. K ďalším nepriaznivým dosahom na životné prostredie patrí nahromadenie veľkého množstva zostatkových materiálov s obsahom kontaminantov na haldách a odkaliskách, ako aj viaceré sekundárne procesy. Celkovo sa na území regiónu VS nachádza 26 starých hald, z tohto počtu je 20 činných a 13 odkalísk, z tohto 10 činných.

Hlavné strategické ciele:

1. Zrekultivovať skládky odpadov uzavretých k 31. 7. 2000 a komplexne revitalizovať územia
2. Znížiť existujúce a potenciálne riziká kontaminácie životného prostredia zo starých environmentálnych záťaží

Očakávaný dopad:

- Zlepšený stav ŽP a krajiny, estetizácia, zatraktívnenie a zvýšené možnosti pre využívanie krajiny
- Obnova ekosystémov, fauny, flóry
- Zvýšenie ekologickej stability dotknutých území
- Znížené až eliminované vplyvy na zdravie obyvateľstva

C.3 Rozvojová téma: Ochrana krajiny a využívanie prírodných zdrojov

C.3.1 Priorita: Ochrana a revitalizácia krajiny

Popis východiskovej situácie:

Devízou územia regiónu VS je neobyčajne pestrá diverzita rastlinných spoločenstiev a vysoko hodnotná prírodná, zatiaľ relatívne málo narušená horská i podhorská krajina osobitá v celoslovenskom i stredo-európskom kontexte. Na značnej časti územia sa zachovali pôvodné prírodné lúky, štruktúra krajiny i formy jej tradičného využívania i ostatné zchovalé historické krajinné štruktúry. V takto vymedzenom území sa nachádzajú a do územia plošne zasahuje 6 národných parkov - Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Pieninský národný park, Národný park Slovenský raj, Národný park Slovenský kras a Národný park Poloniny a tri chránené krajinné oblasti Vihorlat, Východné Karpaty a Latorica.

Na území regiónu je vyhlásených 100 národných prírodných rezervácií, 127 prírodných rezervácií, 27 národných prírodných pamiatok, 50 prírodných pamiatok a 17 chránených areálov. Ako prírodné pamiatky sú zákonom chránené tiež všetky jaskyne a prírodné vodopády.

Na území regiónu Slovensko - Východ sa úplne alebo čiastočne nachádza 112 území navrhovaných území európskeho významu o rozlohe 138 788 ha a plošne tu zasahuje navrhnutých 14 chránených vtáčích území. Významnými zchovalými historickými krajinnými štruktúrami sú atraktívna Tokajská vinohradnícka oblasť, Vihorlatské vrchy, Bukovské vrchy, Hnilecká dolina, Horný Šariš a Zemplín, Spiš a Gemer, Slovenský raj, Slanské vrchy, oblasť Východoslovenskej nížiny so Zemplínskou šíravou.

Medzi najvýznamnejšie environmentálne problémy z aspektu krajinoochrannárskeho ako aj estetického sú spojené s deteriorizáciou až devastáciou území pri

využívaní prírodných zdrojov – dôsledky povrchovej ťažby, hlbinej ťažby nerastných surovín v území i nedostatočne riešená problematika rekultivácie areálov po ťažbe a spracovaní nerastných surovín, ako aj neukončené pozemkové úpravy v poľnohospodárskej krajine.

Vzhľadom na skutočnosť, že viaceré z vyššie uvedených rôznych kategórií území plošne zasahujú na územia Prešovského i Košického kraja je dôležitá koordinácia ich ochrany, revitalizácie a rozvoja na úrovni orgánov NUTS II.

Hlavné strategické ciele:

1. Zvýšiť biodiverzitu územia posilnením štruktúry chránených území všetkých kategórií i bi – a trilaterálnych cezhraničných chránených území
2. Zvýšiť dynamiku obnovy identity krajinného obrazu i ochranu historických krajinných štruktúr s podporou tvorby prvkov územných systémov ekologickej stability (ÚSES) nadregionálneho významu
3. Revitalizovať územia významne poškodené exploataciou prírodných zdrojov

Očakávaný dopad:

- Zachovanie a obnova prírodného i kultúrno-historického dedičstva regiónu a jeho identity
- Zvýšená biodiverzita a stabilita krajiny
- Viac príležitostí pre rozvoj CR a turizmu
- Zvýšenie príťažlivosti regiónu Slovensko-Východ pre domácich obyvateľov a turistických návštevníkov.

C.3 Rozvojová téma: Ochrana krajiny a využívanie prírodných zdrojov

C.3.2 Priorita: Protipovodňová ochrana

Popis východiskovej situácie:

Výsledky výskumu v oblasti variability klimatických systémov a javy zaznamenané v posledných rokoch tak v Európe ako aj na ostatných kontinentoch naznačujú zintenzívnenie výskytu extrémnych výkyvov počasia, ako dôsledku globálneho otepľovania atmosféry. Mimoriadne intenzívne zrážky a následné povodne, rovnako ako dlhé obdobia sucha, majú vo všeobecnosti rastúcu frekvenciu výskytu aj na území

východného Slovenska. Povodne na území Východného Slovenska boli spôsobené extrémnymi zrážkami po miestnych búrkach a patrili v rámci SR k najničivejším. Nevhodnými pôdohospodárskymi, vodohospodárskymi a lesohospodárskymi zásahmi sa urýchlil odtok vody z krajiny, znížila sa schopnosť krajiny zadržiavať vodu.

Pre zabezpečenie protipovodňovej ochrany majú najvýznamnejšiu úlohu plochy lesov a trvalých trávnych porastov. Na území regiónu Slovensko-Východ majú síce dominantné plošné i percentuálne zastúpenie v súčasnej krajinej štruktúre lesné porasty (707 282 ha, 45,2%), vplyvom intenzívneho hospodárskeho využívania spojeného často s nevhodnými spôsobmi ťažby a obnovy lesov došlo k významnému zníženiu výmery prirodzených lesov schopných účinne zachytávať a zhromažďovať vodu. Vplyvom intenzívnej poľnohospodárskej výroby došlo k podstatnému zníženiu ostatných, pre odtokové pomery v krajine významných krajinných prvkov ako sú mokrade, močiare a pod. Na území Východoslovenskej nížiny, Košickej, Hornádskej a Popradskej kotliny i Spišsko – Šarišského medzihoria prevláda orná pôda s minimálnym zastúpením ekostabilizačných prvkov v krajinej štruktúre.

Zvýšený povrchový odtok vody má bezprostredný vplyv na eróziu pôdy splavovanej z odlesnených svahov a poľnohospodárskych pozemkov, čo okrem straty a zníženia kvality tohto významného prírodného zdroja má i následné environmentálne vplyvy ako je zanášanie vodárenských i ostatných vodných nádrží a pod.

Vzhľadom na skutočnosť, že retenčná schopnosť krajiny má bezprostredný vplyv na povodňové ohrozenie územia, je nevyhnutné túto problematiku komplexne riešiť v jednotlivých povodiach ako celkoch bez ohľadu na administratívne hranice oboch samosprávnych krajov na úrovni NUTS II.

Hlavné strategické ciele:

1. Zabezpečiť primeraný stupeň ochrany pred povodňami na územných celkoch s ľudskými obydliami, priemyslom, dopravnou infraštruktúrou a intenzívnou poľnohospodárskou výrobou
2. Revitalizovať významné povodia za účelom zvýšenia retenčnej schopnosti krajiny

Očakávaný dopad:

- Zmierňovanie ekonomických a environmentálnych škôd spôsobených povodňami a suchom
- Spomalenie odtoku vody z krajiny
- Zmierňovanie následkov globálnych klimatických zmien
- Zvýšenie biodiverzity a ekologickej stability krajiny
- Minimalizácia možnosti vzniku ničivých povodní

C.3 Rozvojová téma: Ochrana krajiny a využívanie prírodných zdrojov

C.3.3 Priorita: Využívanie obnoviteľných zdrojov energie

Popis východiskovej situácie:

Významným pozitívom územia regiónu VS je výrazný, doteraz však minimálne využívaný, potenciál obnoviteľných zdrojov energie a to predovšetkým biomasy a geotermálnych zdrojov energie.

Z obnoviteľných prírodných zdrojov energie sa na území regiónu Slovensko-Východ využíva najviac vodná energia, málo využívaná je solárna, geotermálna, veterná energia, biomasa a bioplyn. Solárna energia sa využíva lokálne na ohrev vody pre domácnosť a malé prevádzky.

Z geotermálnych prírodných zdrojov sa na území kraja nachádzajú ložiská termálnych vôd v širokom páse medzi Vysokými Tatrami a Vihorlatom. Existuje niekoľko perspektívnych oblastí alebo štruktúr geotermálnych vôd: Štruktúra Beša-Čičarovce, Humenský chrbát, Košická kotlina, úpätie Vihorlatu, Levočská panva, výbežky Rimavskej kotliny. Stupeň využitia geotermálnej energie na úrovni regiónu Slovensko - východ prakticky nemožno hodnotiť, pretože sa nevyužíva žiadna lokalita.

Veľmi výrazne sa prejavuje závislosť na dovoze prvotných zdrojov energie (zemný plyn, ropa, uhlie) a veľmi nízka je úroveň využívania biomasy na vykurovanie a výrobu elektrickej energie. Súčasný vývoj cenovej politiky za elektrickú energiu a zemný plyn a zvýšené náklady obyvateľstva, verejnej správy i podnikateľských subjektov vytvárajú vhodné realizačné predpoklady pre energetické využitie biomasy predovšetkým na výrobu tepla pre obyvateľstvo a objekty verejnej správy. Výrobou cca 1 000 TJ/rok tepla z dendromasy, ktorou sa nahradí spaľovanie pevných

fosílnych palív, sa znížia emisie CO₂ o cca 104 000 ton. V prípade náhrady spaľovania zemného plynu sa zníži produkcia emisií tejto znečisťujúcej látky o cca 60 000 ton. Prakticky to znamená v programovom období inštalovať 120 – 140 MW výkonu zdrojov na spaľovanie drevnej biomasy. Predpokladaná spotreba lesnej biomasy (H = 12 MJ/kg) by mala činiť cca 100 000 ton /rok.

Vzhľadom na veľmi výrazný potenciál pestovania využitia fytomasy a dendromasy na celom území regiónu Slovensko-Východ a skutočnosť, že viaceré z vyššie uvedených perspektívnych oblastí alebo štruktúr geotermálnych vôd plošne zasahujú na územia Prešovského i Košického kraja, vyžadujú potrebu koordinácie využitia tohto perspektívneho potenciálu pre budúcnosť celého regiónu na úrovni NUTS II.

Hlavné strategické ciele:

1. Zvýšiť podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie

Očakávaný dopad:

- Zníženie spotreby domácich prírodných zdrojov a zníženie závislosti na dovoze surovín z iných regiónov príp. zo zahraničia

6. Tvorba Rozvojového plánu pre Východné Slovensko na báze partnerstva

Etapa prípravy spoločných rozvojových východísk regiónu Východné Slovensko (Návrh smerovaní rozvoja regiónu) okrem prínosu vzácných skúseností z plánovacieho procesu na úrovni NUTS II, pilotného na Slovensku (viď. kapitola 8), poukázala na potrebu skvalitňovania a posilňovania nie len partnerstva oboch krajov, ale aj ich sociálno-ekonomických partnerov, a ich zapojenie do procesu plánovania rozvoja regiónu Východné Slovensko.

Pre naplnenie tohto zámeru využili oba východoslovenské kraje príležitosť z ERDF (*Operačný program základná infraštruktúra – Budovanie a rozvoj inštitucionálnej infraštruktúry v oblasti regionálnej politiky, ktoré je zamerané na adekvátnu prípravu základných východísk ďalšieho programovacieho obdobia rokov 2007 – 2013, ako aj špecifické ciele Aktivita B Partnerstva pre rozvoj regionálnej politiky na úrovni NUTS II Slovensko-Východ*), a vypracovali partnerský projekt POKER, ktorý v akronyme znamená Prešov – Košice región. Projekt je zameraný na komunikáciu a partnerstvá v etape tvorby a implementácie Rozvojového plánu Východného Slovenska. Projekt je jedným z nástrojov na riešenie problému identifikovaného oboma samosprávnymi krajinami a to: nízky stupeň partnerskej spolupráce na rôznych úrovniach a často len formálne fungujúce partnerstvá aktérov regionálneho rozvoja, ako aj neefektívne využívanie ich kapacít umožňujúcich rozvoj na úrovni NUTS II – Východné Slovensko

Hlavnými príčinami problému sú:

- nízky stupeň uvedomenia, neefektívna komunikácia a nízka motivácia potreby a poznania výhodnosti vzájomnej partnerskej spolupráce subjektov ovplyvňujúcich regionálny rozvoj na rôznych úrovniach pôsobenia (úrovne územného pôsobenia od regionálnej až po mikroregionálnu, úrovne horizontálnych i vertikálnych vzťahov orgánov a organizácií regionálneho rozvoja)
- chýba spoločný rozvojový dokument akceptovateľný zainteresovanými a nie sú spoločné programy, akčné plány, programy, projekty využívajúce efektívne dopĺňovanie a synergiu zdrojov z oboch krajov

- nie sú vytvorené nástroje, mechanizmy a nie je pripravené prostredie umožňujúce dlhodobú udržateľnosť partnerstiev pre plnenie vzájomne prospešných cieľov v rozvoji regiónu

V nadväznosti na uvedený problém a jeho príčiny, **hlavným cieľom projektu je** „posilniť partnerský rámec spolupráce aktérov regionálneho rozvoja v regióne Východné Slovensko tak, aby existujúce a novovytvárané partnerstvá, najmä na úrovni regionálnej (NUTSII), rozpoznali príležitosti vzájomne výhodnej spolupráce, spoločne definovali spoločnú stratégiu rozvoja danej oblasti regiónu a dosahovali plánované ciele v synerгии“.

Špecifické ciele projektu sú zamerané najmä na **vytvorenie rozvojového programového dokumentu** pre Východné Slovensko **na báze partnerstva**, tiež vytvorí nástroje, mechanizmy a prostredie umožňujúce udržanie partnerstiev pre regionálny rozvoj a plnenie vzájomne prospešných cieľov vyplývajúcich z Rozvojového plánu, ako aj zvýšenie uvedomenia pre partnerskú spoluprácu na úrovni NUTS II.

Tvorba Rozvojového plánu pre Východné Slovensko naväzuje na v regionálnych zastupiteľstvách schváleného Návrhu smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska a pokračuje so zapojením partnerov v zmysle plánovaných aktivít projektu.

Partnermi zapojenými do procesu plánovania rozvoja NUTS II sú:

- zástupcovia cieľovej skupiny **s legislatívnou zodpovednosťou** za regionálny rozvoj a to hlavne KSK a PSK ako lídri procesu, ďalej mestá, obce, najmä obe krajské mestá
- zástupcovia cieľovej skupiny **s úlohami v oblasti regionálneho rozvoja** ako regionálne rozvojové agentúry i združenia miest a obcí, mikroregióny
- zástupcovia cieľovej skupiny so špeciálnymi kompetenciami **s regionálnou pôsobnosťou** ako úrady práce, Fond sociálneho rozvoja, Slovenská

agentúra životného prostredia, špeciálne úrady štátnej správy

- zástupcovia cieľovej skupiny s odborným zastúpením a **s kapacitou poskytnutia potrebných vedomostí a zručností** v danej oblasti a to univerzity, mimovládne organizácie, odvetvové komory

Hlavnými úlohami partnerov sú najmä priama tvorba dokumentov podľa určenej metodiky v rámci tematických pracovných skupín, ako aj pripomienkovanie a spätná väzba k spracovaným čiastkovým výstupom RoP v rámci plánovaných komunikačných aktivít (semináre, konferencie) ako aj podľa vypracovanej komunikačnej stratégie.

Kontinuálne prebiehajúci plánovací proces na úrovni NUTS II od Návrhu smerovaní rozvoja regiónu až po vypracovanie RoP sa opiera o činnosť a výstupy:

a. Koordinačnej skupiny, ktorá plní úlohy:

- koordinačnú na úrovni úradov PSK a KSK
- komunikačnú smerom k predsedom krajov, zastupiteľstvám a k expertnej metodologickej skupine/integrujúcej skupine
- manažérsku, monitorovaciu a vyhodnocovaciu

b. Expertnej metodologickej skupiny pozostávajúcej zo zástupcov oboch krajov, vedúcich pracovných skupín a externých odborníkov na metodológiu procesu, integrovaný manažment procesu a ich úlohou je:

- metodológia procesu prípravy RoP
- vypracovanie a prípadné zabezpečenie odborných podkladov pre prípravu RoP
- metodické vedenie procesu komunikácie pre rôzne skupiny na rôznych úrovniach
- návrhy kritérií pre prioritizáciu identifikovaných rozvojových oblastí
- vedenie procesu prioritizácie problémov v identifikovaných rozvojových oblastiach
- komunikácia a metodologické vedenie pracovných skupín
- integrovanie výstupov práce jednotlivých pracovných skupín

c. Tematických pracovných skupín (TPS)

Štyri tematické pracovné skupiny (ekonomická, sociálna – rozšírená o zdravie a vzdelávanie a životné prostredie) sú tvorené tak, aby oblasť, na ktorej skupina pracuje, je pre všetkých jej členov/partnerov relevantná. Každá pracovná skupina je vedená facilitátorom (moderátorom), ktorého úlohou je zabezpečiť, aby spolupráca členov skupiny viedla k dosiahnutiu cieľa, a aby bola zabezpečená komunikácia a informovanosť všetkých členov skupiny.

Hlavné úlohy TPS:

- revidovanie, korigovanie a dopĺňanie Návrhu smerovania rozvoja regiónu NUTS II, rozvojových tém, priorít, strategických cieľov
- v rámci vybraných prioritných rozvojových tém identifikovanie a formulovanie hlavných problémov a príležitostí na základe 3 kritérií úrovne NUTS II (*problém/príležitosť je prioritou pre obe NUTS III, je výhodnejšie a schodnejšie problém riešiť, resp. zaoberať sa využitím príležitostí na úrovni NUTS II, na úrovni NUTS II je pre riešenie problému, resp. využitie príležitostí potenciál*)
- stanovenie strategických, špecifických cieľov a opatrení pre danú prioritu
- vypracovanie sektorových Vizií
- vypracovanie akčného plánu s identifikovaním projektových zámerov na úrovni NUTS II
- zabezpečiť komunikáciu smerom k ďalším relevantným subjektom v regióne VS

d. Procesnú metodologickú skupinu (PPS),

ktorej činnosť je zameraná na komunikáciu, partnerstvá a inštitucionálne modely. Jej úlohami sú:

- vypracovanie a testovanie Komunikačnej stratégie partnerov počas tvorby ako aj v etape implementácie RoP
- komunikácia výstupov RoP navonok
- príprava návrhu partnerskej spolupráce pri implementácii RoP (spôsob, mechanizmy, bariéry)
- príprava modelov rozhodovania a manažovanie RoP na úrovni NUTS II pri implementácii RoP a prejednanie jednotlivých alternatív s cieľom budovania dohody v jednej z alternatív

Práca v pracovných skupinách, ktoré dávajú dohodu expertov partnerských subjektov pôsobiacich

v rovnakej oblasti, poskytuje priestor pre vytváranie funkčných partnerstiev a vedie k vzájomnej spolupráci subjektov pôsobiacich v regióne.

e. Riešiteľského tímu pre vypracovanie Integrovaného štúdia ďalšieho rozvoja regiónu Východného Slovenska

Súbežne s tvorbou RoP v tematických pracovných skupinách a na báze partnerstva je širokým expertným riešiteľským tímom vypracovávaná **Integrovaná štúdia ďalšieho rozvoja regiónu Východného Slovenska**, ktorá obsahuje 4 špeciálne odborné štúdie, ktoré budú podkladom pre dopracovanie RoP najmä v jej strategickej časti a následne pre vypracovanie Akčného plánu, ako aj implementačného modelu RoP, a sú to:

- Prognóza socio-ekonomického vývoja regiónu Východného Slovenska (VS) do roku 2015
- Štúdia konkurencieschopnosti regiónu VS
- Štúdia rozvoja priemyselnej infraštruktúry regiónu VS
- Štúdia uskutočniteľnosti spracovávaná spôsobom ex-ante

6.1 Doterajšie výstupy RoP:

1. sú identifikované a na základe kritérií (viď. uvedené vyššie) prioritizované problémy a príležitosti rozvoja regiónu NUTS II
2. sú aktualizované rozvojové témy a priority vyplývajúce z Návrhu smerovaní rozvoja regiónu Východného Slovenska a to využitím vlastných expertíz zapojených partnerov, údajov a informácií z Profilu regiónu, ako aj na základe dopracovaných podrobných SWOT analýz na úrovni rozvojových oblastí a rozvojových tém
3. sú spracované návrhy sektorových/odvetvových vízií
4. je vypracovaná metodika na spracovanie strategickej časti RoP – pre formuláciu cieľov až opatrení
5. sú spracované analytické časti odborných štúdií (Integrovaná štúdia) pre potreby práce TPS a PPS
6. je vypracovaná a testovaná Komunikačná stratégia partnerov
7. je vypracovaný prvý inštitucionálny model pre implementáciu RoP
8. je vypracované ex-ante hodnotenie v rámci Štúdie uskutočniteľnosti na analytickú časť RoP (Profil regiónu, SWOT analýzy, identifikácia problémov a problémové analýzy aj sektorové vízie)
9. v rokovaní s MaRR SR sú priority, o ktorých by mala rozhodovať, a ktoré chcú manažovať lídri procesu na úrovni NUTS II.

6.2 Aktualizované rozvojové témy a priority z Návrhu smerovaní rozvoja regiónu

Základná oblasť	Rozvojová téma	Priorita
Hospodárstvo	Produktivita a konkurencieschopnosť	• Strategická ekonomická infraštruktúra • podpora podnikateľského prostredia pre malých a stredných podnikateľov • Podpora inovácií a znalostnej ekonomiky
	Cestovný ruch	• Zlepšenie kvality služieb a produktov CR • Efektívne využitie a rozvoj turistického, prírodného a kultúrno-historického dedičstva • Podpora budovania partnerstiev a koordinácie CR
	Podpora rozvoja vidieka	• Rozvoj lokálnej vidieckej ekonomiky • Revitalizácia vidieckych sídiel
Sociálna oblasť	Riešenie nezamestnanosti	• Zvýšenie úrovne a efektivity aktívnej politiky na trhu práce • Budovanie partnerstiev s cieľom zvýšiť zamestnanosť
	Sociálna vylúčenosť rómskych komunit a ostatných znevýhodnených skupín	• Sociálna inklúzia znevýhodnených skupín • Vyrovnávanie šancí rómskych komunit

Sociálna oblasť	Sociálne služby obyvateľstvu	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj existujúcich sociálnych služieb • Rozširovanie foriem sociálnych služieb
	Adaptabilita disponibilnej pracovnej sily na trhu práce	<ul style="list-style-type: none"> • Predvídanie štrukturálnych zmien v oblasti hospodárstva a služieb • Zosúladenie ponuky a dopytu na trhu práce • Rozvoj podnikateľského prostredia
	Azylanti a migranti	<ul style="list-style-type: none"> • Integrácia azylantov • Riešenie nelegálnych migrantov
Zdravie	Zdravotníctvo	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj zdravotníckych služieb
Životné prostredie	Zložky životného prostredia	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita ovzdušia • ochrana a racionálne využitie vôd • odvádzanie a čistenie odpadových vôd
	Nakladanie s odpadmi	<ul style="list-style-type: none"> • Zneškodňovanie a zhodnocovanie odpadov • Odstraňovanie starých environmentálnych záťaží
	Ochrana a tvorby krajiny	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrana a revitalizácia krajiny • Protipovodňová ochrana • Využívanie obnoviteľných zdrojov energie

6.3 Ďalšie kroky v tvorbe Rozvojového plánu pre Východné Slovensko (do septembra 2006)

Plánovaným výstupom je kompletný zostavený dokument RoP s realistickou víziou Východného Slovenska, s identifikovanými prioritami, formulovanými cieľmi, a opatreniami, ďalej Akčný plán s identifikovanými regionálnymi strategickými projektovými zámermi pre každú prioritnú oblasť, ako aj modelmi rozhodovania a mechanizmom pre implementáciu RoP na úrovni NUTS II.

V súvislosti s uvedeným a vzhľadom na mieru rozpracovanosti RoP v súčasnosti, je pre dokončenie plánovacieho dokumentu na úrovni NUTS II a efektívne ukončenie plánovacieho procesu ešte potrebné:

1. dopracovať Integrovanú štúdiu, ktorá má slúžiť ako odborný podklad pre vypracovanie strategickú časť RoP i Akčného plánu
2. dopracovať strategickú časť RoP
3. spracovať Akčný plán
4. vypracovať inštitucionálny a implementačný model RoP
5. komunikovať výstupy RoP so zainteresovanými a relevantnými partnermi vrátane s regionálnymi zastupiteľstvami a ich poradnými orgánmi, najmä komisiami regionálneho rozvoja, a zapracovávať spätnú väzbu
6. dopracovať Štúdiu uskutočniteľnosti RoP
7. navrhnuť aktualizáciu PHaSR na úrovni NUTS III (zmeny a podnety z RoP na úrovni NUTS II)

Očakáva sa, že RoP bude prijatý zastupiteľstvami oboch krajov, a že výsledkom nielen spoločnej tvorby RoP, ale aj spoločných inovatívnych postupov a cieľených rokovaní na národnej úrovni i na úrovni EÚ, bude vytvorenie kapacít rozvoja regiónu NUTS II, ako predpokladu pre posilnenie hospodárskeho, sociálneho rozvoja regiónu Východné Slovensko.

7. Skúsenosti z doterajšieho procesu plánovania na úrovni NUTS II

Hlavným cieľom KSK a PSK je zabezpečenie vyváženého rozvoja regiónu NUTS II – Východného Slovenska a Rozvojový plán je jedným z nástrojov riadenia rozvoja územia. A aj keď legislatíva vymedzuje kompetencie v oblasti regionálneho rozvoja hlavne na úrovni NUTS III, oba samosprávne kraje sú vysoko motivované pre „spoločnú vec“ (viď dôvody plánovania rozvoja NUTS II) a podporujú proces plánovania rozvoja na úrovni NUTS II. Uvedomujú si, že tento proces je prvý na Slovensku, a jeho ambíciou je zavedenie viacerých zmien od spoločných postupov plánovania až po spoločné rozhodovanie o rozvojových prioritách a realizáciu spoločných projektov s významným regionálnym dopadom na úrovni NUTS II, a ako taký je nutné prezentovať, obhajovať a vylepšovať.

Výhodou, aj keď náročnou na čas a organizovanie práce a systém práce v odborných skupinách, je skutočnosť, že RoP sa spracováva takmer súbežne s Národným strategickým referenčným rámcom, čo umožňovalo obojstranné konzultácie, rokovania na národnej i na EÚ úrovni a dopĺňanie oboch materiálov, úpravu cieľov, či priorit.

Dôležitým prínosom je tiež prepojenie medzi administratívnymi štruktúrami na všetkých úrovniach, čo znamená prepojenie medzi administratívnymi štruktúrami a aktérmi regionálneho rozvoja na oboch úrovniach, a to horizontálnej – medzi Prešovským a Košickým samosprávnym krajom, ako aj vertikálnej úrovni – v rámci jednotlivých samosprávnych krajov s národnými regionálnymi, miestnymi a inými verejnými orgánmi, hospodárskymi a sociálnymi partnermi. Spoločným postupom sa inicioval vznik a takého modelu efektívnej komunikácie a partnerskej spolupráce subjektov ovplyvňujúcich regionálny rozvoj, ktorý už dnes (v procese tvorby RoP) umožňuje tomtu regiónu navonok vystupovať ako jeden organizovaný celok v prioritných oblastiach regionálneho rozvoja, a to:

- na všetkých úrovniach územnej pôsobnosti (nadregionálnej a medziregionálnej, regionálnej, subregionálnej a mikroregionálnej),
- v hierarchii legislatívnej zodpovednosti za regio-

nálny rozvoj po vertikálnej i horizontálnej línii,

- s využitím odborných kapacít s aktívnym účelovým zapojením podnikateľského a mimovládneho sektora.

Ďalšími skúsenosťami, významnými hlavne pre tých, ktorí sa priamo procesu zúčastňujú, sú:

- spolupráca v príprave plánovacích dokumentov je možná,
- jedná sa o vzájomne výhodný učiaci sa proces s možnosťou ovplyvňovať výstupy RoP,
- približovanie náhľadov a dosahovanie konsenzu,
- expertízne obohacovanie,
- sieťovanie odborníkov,
- vytváranie a posilňovanie partnerstiev (z hľadiska územia, účelové z pohľadu sektorov, a pod.) a príležitosť vytvárať nové, najmä projektové partnerstvá,
- zlepšená komunikácia, informovanosť a zručnosti pre udržateľnú partnerskú spoluprácu,
- zlepšené zručnosti v plánovaní a programovaní,
- náročnosť organizovania práce a koordinácia,
- náročnosť metodologických postupov,
- sťažené začiatky procesu z dôvodu často rozdielnej úrovne poznatkov a zručností,
- uvedomenie si dôležitosti vytvorenia podmienok pre prácu na RoP. Táto činnosť je len jednou z ďalších činností KSK a PSK a nie vždy bola prioritou,
- časový tlak v súvislosti so snahou zapracovať priority regiónu do NSRR,
- udržanie, resp. zefektívnenie doterajšej štruktúry prípravy RoP,
- užšia previazanosť plánovania na NUTS I. a NUTS II úrovni,
- komunikácia na všetkých úrovniach,
- úsilie o rešpektovanie RoP a o alokáciu zodpovedajúcich zdrojov.

Doteraz najvýznamnejším prínosom procesu spoločného plánovania a vytvárania podmienok pre implementáciu RoP na úrovni NUTS II je zriadenie

implementačnej jednotky pre programy NSRR v území NUTS II ako aj prijatie a ďalšia reálna diskusia s národnou úrovňou (MVaRR SR) o posudzovaní až rozhodovaní projektov niektorých z opatrení z pozície NUTS II, tiež o predolakácií zdrojov na realizáciu NSRR v programovacom období EÚ 2007 – 2013.

8. Regionálny operačný program regiónu Severné Maďarsko na roky 2007 – 2013

8.1 Situačná analýza

Región severného Maďarska sa nachádza v severovýchodnej časti Maďarska. Región tvoria 3 župy: Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves a Nógrád, s Miškolcom ako centrom. Rozloha je 13 429 km², čo predstavuje 14,4 % rozlohy krajiny. V regióne žije 12,6 % populácie Maďarska, t. j. 1 271 000 obyvateľov. Migrácia v regióne vykazuje negatívnu tendenciu. Aj keď priemerný vek mužov a žien v posledných rokoch nepatrne rastie, stále je pod dlhodobým národným priemerom.

Počet rómskej populácie, t. j. 66 829, je najvyšší z celej krajiny a predstavuje 5,2 %¹ (2001). Rómska populácia priemyselných centier sa zvyšuje. Čo sa týka ich podielu v sídlach, rómska populácia je vo väčšej miere zastúpená v obciach.

Ekonomika:

Na konci 90-tych rokov sa severné Maďarsko zmenilo z rozvinutého priemyselného regiónu na región nerozvinutý región: na základe údajov o konkurencieschopnosti je v najnevýhodnejšej situácii spomedzi siedmich regiónov Maďarska a HDP na obyvateľa je najnižším počas posledných rokov. Je nutné poznamenať, že v roku 2004 bol región na 249. mieste spomedzi 254 regiónov EÚ na základe štatistik únie.

Hospodárska kríza bola sprevádzaná prudkým rastom nezamestnanosti: v rámci regiónu je miera nezamestnanosti vyššia ako je národný priemer. Na základe údajov Centrálného štatistického úradu miera aktivity – v porovnaní k počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva medzi 15 a 74 rokom života – predstavuje 49,4 %, v rámci produktívneho obyvateľstva je zamestnaných 431 000 ľudí a počet nezamestnaných dosiahol 46 200.

Rozvojové oblasti predstavujú väčšie mestá ako Miškolc a Eger ako aj mestá, ktoré prežili hospodársku reštrukturalizáciu prostredníctvom stabilizácie svojich kľúčových firiem v oblasti priemyselnej chémie, Kazincbarcika a Tiszaujváros. Výstavba diaľnice M3 do Miškolca prispela k rozvoju poskytnutím ekonomických podmienok vo väčších sídlach situovaných

v južnej časti regiónu ako sú Hatvan a Gyöngyös. Rastu menej rozvinutých malých a stredných miest situovaných ďalej od rozvojových zón bráni ich obmedzená dostupnosť a nepochybne nízka miera podnikateľského ducha a schopností v týchto oblastiach.

Priemyselná štruktúra severomaďarského regiónu je vysoko diferencovaná, hlavné odvetvia založené na pridanej hodnote sú: potravinársky priemysel (23,3 %), chemický priemysel (12,2 %), mechanické inžinierstvo (9,2 %), elektrotechnický priemysel (12,2 %). Tieto odvetvia majú rozhodujúcu úlohu v ekonomike regiónu. Tieto štyri odvetvia majú 56,9 % podiel v tvorbe pridanej hodnoty v regióne v roku 2003.

Významní zahraniční investori sa v posledných rokoch usadili vo väčších mestách blízko diaľnice. V tom istom čase tieto nadnárodné spoločnosti často zlyhali pri integrácii do regionálnej ekonomiky a ich prepojenie na miestne malé a stredné podniky je obmedzená. Spoločnosti, ktoré hrajú významnú úlohu v regionálnej ekonomike sú nasledovné: Borsodchem Rt. – Kazincbarcika; TVK – Tiaszújváros; Robert Bosch Elektronika Gyártó Kft – Hatvan, Eger, Miskolc. Takmer 98 % podnikov patrí do kategórie malých podnikov, a podiel micro-ventures v rámci tejto kategórie je 91 – 92 %. Význam MSP v regionálnej ekonomike narastá.

V súčasnosti, vytváranie moderného technologického prostredia, ktoré je základným kameňom konkurencieschopnosti patrí medzi najväčšie výzvy pre MSP.

Turizmus:

Turizmus je stále nevyužitým aktívom regiónu severného Maďarska. Hollókő, Aggtelek kras a tokajské vinice, ktoré možno nájsť v regióne sú zapísané v zozname svetového dedičstva. Architektonické pamiatky regiónu sú takisto významné a z tohto hľadiska hrá dôležitú úlohu Eger so svojím historickým centrom, región má aj najviac hradov a zámkov v Maďarsku. Veľké množstvo kvalitných termálnych prameňov a kúpeľov, vrátane unikátnych jaskynných kúpeľov

¹ 2001, na základe sčítania z roku 2001

v Miškolc-tapolca robí z tohto regiónu hlavný cieľ rekreačnej turistiky. Na území regiónu sa nachádza aj najvyšší vrch Maďarska – Kékes. Rieka a jazero Tisza ponúkajú rekreačné možnosti pre milovníkov vodných športov, kým veľký počet vodných nádrží poskytuje možnosti pre ďalšie športové využitie. Napriek krásnemu prírodnému prostrediu, mestám ponúkajúcim široký výber kultúrnych a športových atrakcií, turizmus v regióne zostáva naďalej málo využitý. Dôvody uvedeného zahŕňajú relatívne nízky počet možností kvalitného ubytovania a nedostatočné prepojenie jednotlivých turistických atrakcií.

Pokiaľ ide o kapacitu a využívanie turizmu v regióne je nutné poznamenať, že možnosti ubytovania, zvlášť ubytovania v súkromí, pribúda rýchlejšim tempom ako je celonárodnou priemerom. Avšak rast počtu prenocovaní je nižší v porovnaní s rastom počtu ubytovacích služieb. Hoci región kladie vysoký dôraz na marketing a propagáciu turizmu a na rozvoj infraštruktúry súvisiacej s turizmom, existujú určité podstatné nedostatky v koncipovaní kompletných turistických programových balíčkov, ktoré by mohli výrazne viesť k predĺženiu dĺžky pobytu turistov navštevujúcich región.

Kvalita života:

V severomaďarskom regióne sa nachádza 605 sídel, vrátane 34 miest. Spomedzi všetkých regiónov Maďarska je v tomto regióne najnižší podiel mestského obyvateľstva, cca polovica populácie žije v mestách. Väčšie mestá (Miskolc, Eger, Salgótarján) sú centrami jednotlivých žúp a stredne veľké mestá hrajú kľúčovú spoločenskú a hospodársku úlohu v živote regiónu a v poskytovaní verejných služieb.

Prevažná väčšina sídel, ktoré sú centrami mikroregiónov, sú obyčajne malé mestá, ktoré prišli o svoje funkcie. Tieto sídla sú poznačené chýbajúcou podnikateľskou infraštruktúrou, ktorá bráni vytváraniu pracovných miest.

Dominantné postavenie malých obcí v štruktúre sídel je charakteristické pre tento región, hlavne v župe Borsod-Abaúj-Zemplén. Malé obce sú roztrúsené popri hranici v severnej časti regiónu.

Diaľnica M3, ktorá prechádza regiónom má stále rastúci význam v rámci cestnej siete prostredníctvom ktorej je južná časť regiónu v krátkom čase dostupná z Budapešti, aj keď dostupnosť severných oblastí je

oveľa horšia kvôli priepustnosti a kvalite cestnej siete. Kvalita cestných komunikácií je významným problémom v malých hornatých dedinkách. Na druhej strane, dotácie na cestnú infraštruktúru v južných sídlach blízko rieky Tisza sú nízke, niekoľko sídel je ťažko dostupných a dostupnosť centier mikroregiónov a centier žúp je stále z časového hľadiska nepostačujúca. Kľúčové postavenie v spojení Budapešti s Miškolcom má železnica.

Postavenie leteckej a vodnej dopravy je nevýznamné. Premena bývalej sovietskej základne v Mezőkövesd na letisko pre nákladnú prepravu môže mať ústredné postavenie v zmysle ekonomického rozvoja.

Vzhľad väčšiny sídel je dosť pochmúrny, mestá a sídelné centrá sú v dezolátnych podmienkach a nespĺňajú požiadavky na moderné životné štandardy.

Používanie počítačov a internetu obyvateľstvom je na oveľa nižšej úrovni ako je to v prípade ekonomických subjektov. Používanie počítačov, internetu a emailovej komunikácie samosprávy a obyvateľov je mimoriadne nízke v malých obciach.

Mimoriadne silné povodne v posledných rokoch poukázali na prioritné prehodnotenie protipovodňového systému na údolia Tiszy (Vásárhelyi plán).

V regióne sa nachádza množstvo ilegálnych skládok odpadu. Recyklácia a spaľovanie odpadov je stále na nízkej úrovni.

V regióne severného Maďarska je jedným z najväčších zdrojov znečisťovania desifikácia nespracovaného a nedostatočne spracovaného odpadu do pôdy alebo jeho priame vypúšťanie do čistých vôd.

8.2 Stratégia

8.2.1 Celkový cieľ

Berúc do úvahy spoločensko-ekonomickú situáciu v regióne a strategický rámec rozpočtového obdobia 2007 – 2013, celkovým cieľom programu je:

Zvýšiť ekonomickú konkurencieschopnosť regiónu a súčasne zmenšiť teritoriálne, spoločensko-ekonomické rozdiely v regióne.

K dosiahnutie celkového cieľa je nutné vziať do úvahy ako základnú líniu regionálny priemysel, ekonomické tradície a znalosti ako aj prírodné a kultúrne bohatstvo spolu so sídelnou štruktúrou charakteristickou veľkým množstvom malých obcí, ktorá musí byť tiež vzatá do úvahy. Navyše k podpore spolupráce medzi ekonomickými aktérmi, rozvoj podnikateľskej infraštruktúry, rozvoj centier mikroregiónov a zmiernenie teritoriálnych rozdielov v oblasti verejných služieb sú považované za rozhodujúce prvky na zabezpečenie rovnosti príležitostí pre každého obyvateľa regiónu.

8.2.2 Špecifické ciele

a. Rozvoj tradičných ekonomických odvetví majúcich regionálnu znalostnú základňu – hlavne mechatroniky, chemického priemyslu – zvýšenie ich konkurencieschopnosti

Ekonomický rozvoj regiónu môže byť založený na zvýšení konkurencieschopnosti úspešných odvetví, ktoré majú zakorenenú tradíciu alebo znalostnú základňu v regióne. Za týmto účelom, je nutné posilniť dodávateľskú sieť veľkých spoločností pôsobiacich v chemickom alebo mechatronickom priemysle ako aj zlepšiť spoluprácu firiem pri vytváraní klastrov. Vo zvyšovaní inovačnej schopnosti a pridanej hodnoty firiem, vo zvyšovaní kapacity výskumu a vývoja v regióne – sa spolieha hlavne na multidisciplinárne vzdelávanie na Univerzite v Miškolci – a užšiu spoluprácu s regionálnymi podnikateľmi. Toto môže prispieť nielen k integrácii existujúcich spoločností do regiónu a zvýšeniu ich pridanej hodnoty ale aj k zatraktívneniu regiónu pre ďalších potenciálnych investorov. Navyše, priemysel

sel týkajúci sa životného prostredia založený na obnove veľkých hnedých zón a na využívaní obnoviteľných zdrojov energie môže byť v budúcnosti jedným z kľúčových odvetví v regióne.

Na uspokojenie logistických požiadaviek miestnej ekonomiky a za účelom pomoci ich zapojeniu do medzinárodného obchodu je nevyhnutné vybudovanie regionálnej logistickej siete, kde v tomto ohľade by letisko Mezökövesd mohlo zohrať dôležitú úlohu. (na národnej aj medzinárodnej úrovni).

b. Zlepšenie výnosnosti turizmu založeného na prírodných hodnotách a kultúrnom dedičstve

Región je jedným z najbohatších maďarských regiónov čo sa týka prírodných a kultúrnych hodnôt. V regióne sa nachádzajú tri pamiatky zapísané v zozname svetového dedičstva. Eger so svojimi historickými tradíciami a mestským centrom, národné parky, Miškolc so svojimi svetoznámymi podujatiami a hodnotným prírodným prostredím, sieť kúpeľov a historických hradov. Pritom tieto aktíva sa neodrážajú v výnosnosti turizmu, počte prenocovaní návštevníkov t. j. ich využitie je z ekonomického hľadiska nedostatočné.

Pre lepšie využitie príležitostí súvisiacich s turizmom je cieľom dosiahnuť udržateľný rast turistických atraktivít využívaním kultúrneho dedičstva a prírodných daností regiónu za účelom zvýšenia počtu návštevníkov a výnosnosti turistického priemyslu. Trhové očakávania sú podporované prírodnými danosťami, kultúrnym dedičstvom a expanziou dopytu turizmu poháňaného jedinečnými ponukami. Okrem zlepšenia medzinárodne konkurenčných atrakcií a keď pomyslíme na skutočnosť, že turizmus je považovaný za komplexný produkt, je taktiež dôležité zlepšiť služby súvisiace s turizmom vrátane zvýšenia počtu ubytovaní a zlepšenia kvality služieb.

Ako výsledok rozvoja, starostlivosti a udržateľného využívania vytvorených aj prírodných krás sa očakáva tvorba nových pracovných miest a rozšírenie možností zárobku – ktoré sú dôležité hlavne v nerozvinutých regiónoch. Zlepšovanie zručností a ovládanie cudzích jazykov ľuďmi zamestnanými v turizme, ako aj ľahšia a bezpečnejšia dostupnosť vzdialených oblastí bohatých na prírodné krásy sú prvoradé pre rozvoj turizmu.

Rozvoj turizmu môže byť úspešný iba ak ponuka bude jednoznačná a dostatočne spropagovaná. To si vyžaduje obnovu a spoluprácu miestnych a regionálnych organizácií riadiacich turizmus. Jedinečné možnosti sú vyhľadávané na využívanie prostredníctvom posilnenia turistickej spolupráce s regiónom Northern Great Plain napr. tvorba spoločných programových balíčkov s Hajdúszoboszló, mestom, ktoré má viac než 600 000 prenocovaní ročne.

c. Posilnenie sociálnej kohézie, podpora tvorby pracovných miest, najmä v nerozvinutých severných pohraničných a južných poľnohospodárskych mikroregiónoch

Vysoká miera nezamestnanosti je vážnym problémom regiónu často sprevádzaná pokračujúcou izoláciou istých regiónov alebo sídelných oblastí. Za účelom zlepšenia podmienok, ktoré podchytiť tvorbu pracovných miest e nevyhnutné aby všeobecná aj podnikateľská infraštruktúra a dostupnosť bude postupne doriešená zvlášť v sídelných centrách v severných pohraničných oblastiach a v južných poľnohospodárskych oblastiach, ktoré sa označujú za zaostávajúce.

Treba mať na pamäti aj to, že existujú znepokojujúce náznaky sociálnej zaostalosti vo veľkých mestách, hlavne v oblastiach obývaných znevýhodnenými skupinami, komunitami akou je aj rómska minorita, často charakterizovanú nepriaznivými životnými podmienkami spolu so sociálnymi problémami. Komplexný rozvoj týchto miest je nesporný. V niektorých veľkých mestách, napr. v Miškolci, Salgótarjáne, Ózde, spoločensko-ekonomický rozvoj je sťažený rozsiahlymi hnedými zónami, ktoré sú pozostatkami priemyselného úpadku regiónu a sú súčasťou štruktúry miest, obnova týchto zón je predmetom záujmu najmä pokiaľ ide o otváranie nových území miest a zmierňovanie environmentálnych rizík a škôd. Posilnenie kultúrnych a zábavných aktivít väčšiny rozvojových miest má kľúčový význam pri udržaní si vysokokvalifikovanej mladej pracovnej sily pretože ich úloha pri inováciách je nesporná.

Zlepšenie podnikateľského prostredia je len jednou stranou mince pokiaľ hovoríme o minimalizácii izolácie a spoločensko-ekonomickej zaostalosti. Obnova regionálnych ľudských zdrojov, pracovnej

sily a zamestnanie ľudí v produktívnom veku sú tiež faktory, ktoré nemožno zanedbať. Preto, zlepšenie a koordinované nastavenie zdravotných, sociálnych, vzdelávacích a iných verejných služieb podchytených prostredníctvom mikroregionálnej spolupráce na úrovni sídel tiež nemôžu zostať pozadu. To často znamená zlepšenie služieb v mestách rôznych mikroregiónov, zároveň osobitná pozornosť musí byť venovaná malým obciam najmä čo sa týka dostupnosti služieb. Na to je potrebná taktiež harmonizácia služieb a organizácia dopravy.

Okrem verejných služieb, sa uvažuje aj o tréningových programoch zabezpečujúcich výkonnejšie riadenie hmotných investícií ako aj programoch zamestnanosti pre tých, ktorí sú vyňatí z pracovného trhu.

8.2.3 Teritoriálny prístup

Netreba zabúdať, že rozvoj miest má nepopierateľnú úlohu v zmysle ekonomickej činnosti a zamestnanosti, kým na druhej strane poskytnutie impulzu nerozvinutým, prevažne vidieckym oblastiam počas procesu regionálneho rozvoja je tiež užitočné.

Miškolc, najväčšie mesto regiónu má rozhodujúcu úlohu v zlepšovaní ekonomickej konkurencieschopnosti regiónu. Rozvoj Miškolca je dôležitý najmä v príťahovaní, usadzovaní a spúšťaní nových podnikov a v udržaní si vysokokvalifikovanej pracovnej sily. Miškolc môže byť úspešný iba v prípade posilnenia spolupráce s prilahlými sídlami, mestami, ktoré majú značný priemyselný potenciál a veľkými spoločnosťami, takými ako sú Tiszaújváros a Kazincbarcika.

Medzi veľkými regionálnymi mestami má významný ekonomický potenciál Eger, môže sa stať v budúcnosti jedným z kľúčových centier turistiky v regióne vďaka svojim neobyčajným prírodným krásam, úrodným viniciam, prameňom a termálnym kúpeľom.

Po úpadku ťažkého priemyslu Salgótarján a Ózd stále predstavujú oblasti postihnuté krízou, zlepšenie ich dostupnosti, obnova ľudských zdrojov, modernizácia podnikateľského prostredia a vyčistenie kontaminovaných hnedých zón radí medzi najnevyhnutnejšie dobiehanie ostatných bohatších oblastí.

Neustály proces spoločensko-ekonomickej izolácie nerozvinutých regiónov (ako sú Encs, Abaúj, Edelény, Pétervárosa, Heves, Mezőcsát, Bodrogköz, Szerencs,

Ózd) musí byť zastavený. Tieto regióny sú zvyčajne charakterizované regionálnymi centrami s nízkou populáciou, nedostatočnou dostupnosťou, nedostatkom kvalifikovaných ľudských zdrojov, geografickou polohou pri hranici alebo poľnohospodárskou ekonomickou štruktúrou. Rozvoj týchto oblastí spolu so sídlami, ktoré majú potenciál regionálneho postavenia má kľúčový význam pre sociálnu súdržnosť regiónu.

Rozvoj veľkých miest a väčšiny nerozvinutých mikroregiónov musí ísť ruka v ruku s tým čím boli tieto regióny schopné pritiahnúť nové pracovné miesta a zvýšiť zamestnanosť v posledných rokoch vďaka postupnému a pravidelnému zlepšovaniu dostupnosti ich centier, prírodných krás, známych produktov, produkcie (napr.: Tokajský vinársky región, Mezőkövesd, Hatvan, Gyöngyös, Füzesabony, Kazincbarcika, Tiszaújváros, Sátoraljaujhely, Sárospatak, Tokaj, Rétság, Pásztó, Balassagyarmat, Bátorfőnyeregyesi)

8.3 Priority

8.3.1 Vytvorenie konkurenčnej ekonomiky

Techno-región: vytvorenie konkurenčnej ekonomiky, ktorá je zameraná na zvýšenie konkurencieschopnosti, rentability podnikov, stimuluje tvorbu pracovných miest v tradičných konkurenčných priemyselných odvetviach a znalostnú základňu regiónu s veľkým dôrazom na účinnú organizáciu logistiky a rozdelenie statkov.

Zlepšenie inovačnej schopnosti podnikov, najmä v kľúčových odvetviach

Mechanické inžinierstvo, mechatronika a chemický priemysel sú kľúčovými odvetviami regionálnej ekonomiky, dokonca aj dnes možno nájsť viacero veľkých spoločností, ktoré pôsobia v tejto oblasti. Berúc do úvahy uvedenú skutočnosť je potrebné vynaložiť úsilie na ich zapojenie do regionálnej ekonomiky. Podľa tejto mienky vzťahy medzi MSP vo viacerých aspektoch sú základným kameňom rozvoja MSP. Vyššie spomenuté programy by mali byť prioritne zamerané na nasledujúce oblasti: Eger-Mezőkövesd-Miskolc, Kazincbarcika-Tiszaújváros, Salgótarján.

Obnova znečistených hnedých zón, ktoré sú pozostatkom minulých čias spojených s ťažkým priemyslom predstavuje automaticky závažnú výzvu ale

zároveň ponúka príležitosť na vytvorenie a rozvoj určitých priemyselných odvetví napr. environmentálneho. Okrem dekontaminácie hnedých zón, recyklácie odpadov, revitalizácie skládok odpadu, spracovanie repky predstavuje dôležitý trh pre environmentálne odvetvie v regióne. Posilnenie environmentálneho odvetvia je veľmi odporúčaný hlavne v oblastiach hnedých zón (Ózd, Salgótarján, Kazincbarcika, Miskolc, Putnok, Sajószentpéter) a v mestách postihnutých vysokou nezamestnanosťou.

Zavedenie spoločnej produkcie, transferu technológií súvisiacich s daným odvetvím, a podpora pre podniky sú nevyhnutné na usadenie priemyselných odvetví založených na obnoviteľných zdrojoch energie. Výhodou odvetvia využívajúceho energiu z biomasy je to, že nevyžaduje špeciálne podmienky a poskytuje vhodné podnikateľské pomery v oblastiach, ktoré sú v zúfalých ekonomických podmienkach. Tento proces je podporovaný aj skutočnosťou, že na Károly Róbert College v Gyöngyösi sa realizuje projekt inovačného centra medzinárodného významu zaoberajúceho sa biomasou a vytvorením inovačného klastra, ktorého činnosť sa už začala.

Odporúčaným je aj inovačný rozvoj MSP s cieľom zvýšenia ich produktivity a ziskovosti bez ohľadu na preferencie odvetvia. Tieto princípy sú odzrkadlené v programe s názvom „kreatívne priemyselné odvetvie“. Podporované majú byť investície s cieľom vytvárania nových, moderných, konkurencieschopných produktov založených na existujúcom dopyte po nich – v dôsledku toho zvýšenie pridanej hodnoty firmami. Za týmto účelom sú kľúčovými prvkami podpora zakladania MSP, rozvoj schopností umožňujúci získanie technológií a podpora existujúcich technológií, aktivity vo výskume a vývoji. Pokiaľ ide o aktivity výskumu a technologického rozvoja dominantnú úlohu budú hrať znalostné centrá Univerzity v Miskolci a College v Gyöngyösi. Cieľom regionálnej logistickej siete je zapojenie regiónu do transeurópskeho obchodného toku, vytvorenie distribučných sietí, ktoré ponúkajú nových ekonomických potenciálov.

V zmysle rozvojovej osi Košice – Miskolc je nevyhnutné rýchle využitie letiska Mezőkövesd/Mezőkeresztes nachádzajúceho sa v centre regiónu severného Maďarska a okolitých, v súčasnosti štátom vlastných plôch, ako aj ich rozvoj s pomocou centrálnych programov.

Hlavnou úlohou logistického servisného centra je vo väčšom miere šírenie a koordinácia dodávok a slúžiť ako servisné colné strediská. Tento systém by mal fungovať v koordinovanom optimalizovanom systéme, ktorý musí zahŕňať kontrolné centrum, ktoré má z geografického hľadiska najlepšie predpoklady Miškolc alebo Mezőkövesd pre svoje existujúce priaznivé charakteristiky.

Ako súčasť logistického systému sa rozvoj oblastí, ktoré už plnia logistické funkcie, zdá byť užitočný, v tomto ohľade je rozhodujúce vytvorenie logistického centra blízko slovenských hraníc v Tornyosnémeti. Priemyselné parky situované blízko regionálnych dopravných spojení sa môže ukázať ako vynikajúca základňa pre logistické centrá.

Podporované aktivity:

- podporné granty na využívanie inovačných služieb,
- podporné granty pre rozvoj a zavádzanie nových produktov a technológií,
- rozvoj technologických inovačných centier a ich služieb,
- podpora spolupráce firiem,
- rozvoj všeobecných poradenských služieb pre podnikateľov,
- podpora odborných tréningových programov.

Očakávané výsledky:

Vytvorenie integrovaných dodávateľských sietí urýchlí príchod veľkých spoločností do regiónu a ponúkne nový hospodársky potenciál. Vytvorenie environmentálneho priemyselného odvetvia môže viesť k zmene prístupu v rámci regiónu, ktorý prispeje k zníženiu environmentálnych záťaží a koniec koncov k hospodárskemu uzatvoreniu nerozvinutých regiónov. Modernizácia energetického odvetvia povedie k tvorbe nových pracovných miest a k rastu ročného príjmu z poľnohospodárskej produkcie. Vytvorenie regionálneho znalostného centra prispeje k vzniku koncentrácií vysokého intelektu a k rastu kumulatívnej pridanej hodnoty.

Rozmach ekonomiky prispeje vo všeobecnosti k zníženiu miery nezamestnanosti, zvýšeniu kúpnej sily obyvateľstva a zvýšeniu životného štandardu.

8.3.2 Posilnenie turistického potenciálu

Posilnenie turistického potenciálu za účelom prispenia k zlepšeniu konkurencieschopnosti firiem, tvorbe nových pracovných miest a tiež k udržateľnosti zdrojov zvyšovaním kvality produktov a služieb založených na prírodných a kultúrnych hodnotách a organizácií turistických produktov.

Turistické aktíva regiónu sú rôznorodé:

- Región Egeru, so svojimi historickými tradíciami, svojim zámkom a historickým mestským centrom spolu s vinicami a vínnou kultúrou a prírodnými krásami v okolí, kúpeľmi a termálnou vodou,
- Región Miškolca so svojimi festivalmi medzinárodného významu a svojimi hodnotnými národnými prírodnými rezerváciami,
- Pramene a termálne kúpele ponúkajú vhodnú príležitosť pre tých, ktorí vyhľadávajú zdravotnú turistiku a moderné rekreačné služby,
- Tri pamiatky zapísané v zozname svetového dedičstva symbolizujú harmóniu prírodných hodnôt a kultúrneho dedičstva: Hollókő, Aggtelek, Tokaj-hegyalja,
- Severné Maďarsko je najbohatším regiónom v krajine čo sa týka zámkov, zámkov sprístupnených verejnosti a ruín hradov,
- Hory a hornaté regióny s čistým, neznečisteným vzduchom, unikátne prírodné hodnoty a turistickými chodníkmi,
- Oblasti v blízkosti riek Tisza, Hernád, Bodrog, Sajó a menšie vodné toky so svojou neporušenou prírodou a podmienkami vhodnými pre vodné športy,
- Okrem hlavných atrakcií sú tu aj rôznorodé miestne programy reprezentované kultúrnymi podujatiami a ľudovými tradíciami medzinárodného významu.

Podporované aktivity:

- Vytvorenie a udržateľný rozvoj regionálnych turistických atrakcií, produktov a sietí založených na jedinečných hodnotách regiónu, prvotne na prírodnom a kultúrnom dedičstve. Rozvoj turizmu musí byť realizovaný bezprostredne s ochranou prírodných hodnôt a kultúrneho dedičstva.
- Podpora kvalitatívneho a kvantitatívneho rozvoja

komerčného ubytovania a služieb s tým spojených v blízkosti turistických atrakcií.

- Vytvorenie a rozvoj miestnych a regionálnych destination management organizácií, úlohou týchto organizácií je príprava projektov súvisiacich s turizmom a koordinácia aktivít ako aj realizácia komunikačných aktivít a turistických služieb na požiadanie.
- Podpora vytvorenia regionálneho klastrového centra fungujúceho v spolupráci s regiónom Northern-Great Plain na regionálnej úrovni.
- Podpora odborných tréningov, prednostne v odvetvi turizmu, v spojení s rozvojom konkrétnych projektov a produktov.

Očakávané výsledky:

Ako výsledok zlepšenia turizmu porastie počet návštevníkov, počet prenocovaní návštevníkov v regióne a zníži sa sezónna obmedzenosť určitých destinácií. Vďaka vytvoreniu turistických klastrov a sietí v regióne budú menšie oblasti so svojimi turistickými destináciami účinnejšie v získavaní návštevníkov a úspešnejšie a efektívnejšie pri svojej prezentácii na národných aj medzinárodných turistických veľtrhoch.

8.3.3 Obnova sídiel

Obnova mestských oblastí aby veľké mestá mohli pritiahnuť a udržať si svojich vysokokvalifikovaných obyvateľov na zvýšenie svojho inovačného potenciálu, na zvýšenie atraktívnosti pre podnikateľov v centrách nerozvinutých mikroregiónov prostredníctvom ich rozvoja, na zlepšenie podnikateľského prostredia, na zníženie sociálneho napätia obnovou mestských oblastí izolovaných zo spoločenského a život ohrozujúceho hladiska, posilnenie spoločenskej súdržnosti a zvýšenie kvality života.

Popis

V regióne severného Maďarska je vzhľad väčšiny sídiel nedostatočný, mestá – sídelné centrá sú v dezolátnom stave a nespĺňajú požiadavky na život v dnešnej dobe. V regióne je veľký počet mestských oblastí charakterizovaných poškodeným životným prostredím a enormným nedostatkom investícií čo sa týka budov napr. na sídliskách a verejných priestranstvách. Tieto podmienky sú často ešte zhoršené vplyvom znečistenia

životného prostredia. Poškodené životné prostredie je často spojené so spoločenskými problémami a rozvojom štvrtí koloniálneho typu.

Príklady podporovaných aktivít:

- Obnova štvrtí s dobre definovanými oblasťami činnosti: mestské centrá, paneláky, hnedé zóny,
- Rozvoj dopravy: výstavba obchvatov, zníženie oblastí prepravy v rozvojových regiónoch, výstavba peších zón, cyklistických ciest v rámci sídiel,
- Programy týkajúce sa zvýšenia verejnej bezpečnosti,
- Rozvoj verejných inštitúcií,
- Podpora miestnych iniciatív a služieb poskytovaných obytnými zónami, ktoré vytvoria nové pracovné miesta (napr. sociálna ekonomika),
- Podpora vzdelávacích a tréningových programov týkajúcich sa rozvoja miest a projektov realizovaných v rámci rozvojových programov.

Očakávané výsledky:

Očakáva sa, že komplexnou obnovou zničených štvrtí t. j. obnovou verejných priestranstiev, obytných zón a priemyselných oblastí, porastú ekonomické aktivity a súkromné investície a vytvoria sa nové pracovné miesta. Nové pracovné miesta a obnova obytných zón zároveň zlepšia životné podmienky obyvateľov v predmetnom území a znížia zaostávanie oblastí.

8.3.4 Rozvoj mikroregionálnej infraštruktúry

Rozvoj regionálnej infraštruktúry, v rámci toho, dostupnosť sídelných centier mikroregiónov, obnova verejných služieb, ako aj zlepšenie informačno-komunikačnej infraštruktúry a informatizácia verejných služieb, výrazne prispeje k zamestnateľnosti obyvateľov a k znižovaniu regionálnych rozdielov v životných štandardoch, v dôsledku toho k posilneniu spoločenskej súdržnosti.

Popis

Modernizácia inštitucionálneho systému miestnych samospráv, lepšia organizácia zdravotných, sociálnych, vzdelávacích a kultúrnych služieb, berúc do úvahy charakteristické znaky sídelnej štruktúry, majú kľúčový význam pre zvýšenie zamestnateľnosti súbežne s odbornými horizontálnymi programami.

Podporované aktivity:

- Zlepšenie dostupnosti centier mikroregiónov,
- Modernizácia zdravotnej starostlivosti,
- Rozvoj sociálnej starostlivosti pre posilnenie spoločenskej integrácie,
- Organizácia základného vzdelávania, školení prispôsobených na pomery regiónu a rozvoj infraštruktúry,
- Rozvoj informačných technológií regionálnej verejnej správy a systémov verejných služieb,
- Vytváranie zdravého životného prostredia,
- Súvisiace tréningové programy.

Očakávané výsledky

Výsledkom realizácie priority bude efektívnejšie a lacnejšie plnenie úloh miestnych samospráv v rámci mikroregionálnej spolupráce. Navyše, modernizácia inštitucionálneho systému zlepší štandard poskytovaných služieb, čo môže prispieť k riadeniu sociálnych problémov, zlepšeniu zdravotných pomerov obyvateľov a môže znížiť pravdepodobnosť obnovenia sociálneho napätia.

Szerzők:

Fejezet 1-7

RNDr. Andrej Steiner, PhD; Ing. Zuzana Záborská
Kárpáti Fejlesztési Intézet, polgári társulás, Kassa

Fejezet 8

Gergely Soos, Észak-Magyarországi Regionális Fej-
lesztési Ügynökség

Ikaros

KÉZIKÖNYV

Kassa, 2006. május

Mottó:

„Ha tekintetünket közös dolgok felé irányítjuk a különbségek értelmét veszítik, és a lehetőségek megértésre találnak”

9. Előszó

Kelet-Szlovákia régió mint statisztikai területi egység (hasonló képen, mint más NUTS II szintű régiók) nincs kellőképpen felkészülve az európai alapok által nyújtott támogatások maximális kihasználására. Az Unió által nyújtott segítség kihasználása szempontjából viszont nagyon fontos, hogy a régiófejlesztéssel kapcsolatos tevékenységek területén mind a két kerületi önkormányzat túllépjen a kerület közigazgatás határain és a kölcsönös előny érdekében a NUTS III szintről a NUTS II szintre emeljék a közös fejlesztési stratégia előkészítését és megvalósítását - NUTS II szint Régiófejlesztési Terv keretében.

A közös Régiófejlesztési Terv (RFT) előkészítési munkafolyamata Kelet-Szlovákia Régió NUTS II szinten a 2007-2013 közötti programozási időszakra összhangba van az EU programozási időszyakkal és tükrözi a Kassai- és Eperjesi Kerületi Önkormányzat szándékát a szoros együttműködésre. Az említett önkormányzatok számára ez egyúttal egyedüli lehetőséget nyújt a közös humán erőforrások, anyagi, információs és pénzügyi források kihasználására.

Az előkészítési folyamat kapcsolódik a két kerületi önkormányzat 2002. május 5. -én megkötött Keret szerződéshez. A szerződés megjelöli a fő célokat és az együttműködési területeket. Ezek a következők:

- koordinálni és támogatni a közös régiófejlesztési projekteket,
- a Területi tervek aktualizálása alapján összehangolni a Kassai Kerületi Önkormányzat /KKÖ/ és az Eperjesi Kerületi Önkormányzat /EKÖ/ területfejlesztését,
- támogatni a KKÖ és EKÖ gazdasági és szociális fejlesztését,
- támogatni az idegenforgalom fejlesztését,
- támogatni az együttműködést a tudomány, oktatás, kultúra, környezetvédelem és a környezetépítés területén,
- megteremteni a feltételeket az információk hatékony cseréjére, melyek szükségesek a KKÖ és EKÖ közös problémák megoldásához.

10. Kelet-Szlovákia Régiófejlesztési Terv kidolgozásának indokai

Kassai Kerületi Önkormányzat (KKÖ) és az Eperjesi Kerületi Önkormányzat (EKÖ) gazdasági téren Szlovákia legkevésbé fejlet térségéhez sorolhat. Mind a két kerület az Európai Unió 10 leghátrányosabb helyzetű régióhoz tartozik a súlyos transzformációs folyamat és periférikus elhelyezkedésük (viszonyítva Szlovákia fővárosához és az EU –s államokhoz), valamint a hiányos közlekedési, műszaki és polgári infrastruktúra következményeként.

A regionális politikát KKÖ és EKÖ több-kevésbé egymástól függetlenül végzik és a kerületek Gazdasági és Szociális Fejlesztési Programja (GSzFP) NUTS III szinten függetlenül van szétdolgozva a tevékenységek összekapcsolódása nélkül. Ez azt jelenti, hogy mind a két kerület saját térségét, humán erőforrásait és partnerségi kapcsolatait függetlenül készíti fel a segítség befogadására, tehát önállóan a Kassai Kerületi Önkormányzat és önállóan az Eperjesi Kerületi Önkormányzat. Földrajzi közelségükön kívül viszont mind a két Kelet-szlovákiai kerület gazdaságilag és szociális területen nagyon erősen össze van fonódva, és mind a két kerület hasonló problémákkal küzd. Ezek elsősorban a fennálló egyenlőtlenséggel függnek össze a többi régiókhöz viszonyítva, főleg a két kerület alacsony versenyképességével, magas munkanélküliségével, infrastruktúra hiányos fejlettségével és a tőke hiánnyal.

NUTS II szint Fejlesztési dokumentum (FD) előkészítése:

- kifejezi a két kerületi önkormányzat közös együttműködési szándékát és akaratát,
- alkalmat nyújt a közös belső (endogén) források feltárására és kihasználására,
- alkalmat nyújt a régió közös fejlesztési prioritások meghatározására és ennek alapján nagyobb EU-támogatási célforrások megszerzésére,
- alkalmat nyújt a regionális prioritások bedolgozására a készülő Nemzeti Stratégiai Referencia Keret c. dokumentumba (NSRK),
- alkalmat nyújt bővíteni az uniós alapok menedzseléséhez szükséges emberi kapacitást.

10.1 Kelet-Szlovákia régiófejlesztés közös tervezési munkafolyamat erőssége és gyengesége

> Erősége:

1. a változatos fejlesztési potenciál megléte (tekintettel a térség jellegére, potenciáljára, az emberi tevékenységek jellegére, gazdasági ágazataira, történelmére, szokásaira, hagyományaira, természeti és kulturális értékeire, stb. – szinergikus hatások lehetősége),
2. a régiófejlesztés területén NUTS III szinten létrehozott döntéshozó munkaszervezeti struktúrák stabilitása,
3. kerületi önkormányzatok által elfogadott partnerség és együttműködés elve Kelet-Szlovákia fejlesztés tekintetében (lefektetve a két önkormányzati kerület Keret egyezményben),
4. NUTS III szinten végzet tevékenységek eredményeiből származó tapasztalatok, melyek felhasználhatók a NUTS II szint tervezési munkafolyamatok keretében,
5. a fejlesztési témakörökben mind a két régió koncepcionális felkészültsége (humán erőforrás fejlesztés stratégiájának előkészítése, Kassai Kerületi Önkormányzat NUTS III szint vidékfejlesztési stratégia c. dokumentum kidolgozása lehetőséget nyújt modellként alkalmazni a munkafolyamatot az Eperjesi Kerületi Önkormányzatnál is, ipari klassztereknél, ipari parkoknál, stb.),
6. mind a két kerületben a „fiatal” közigazgatási háttér nem akadály, mivel a régió közelmúlt történelme még mindig őrzi a Kelet Szlovákia (Kelet-Szlovákia) fogalmat (meghonosodott),
7. fejlesztési dokumentumok megléte -főleg a kerület gazdasági és szociális fejlesztési programok (GSzFP), és más NUTS III szintű szektorális koncepciók dokumentumok,
8. kerületi önkormányzat aktualizált területi tervek megléte,
9. városok és kistérségek gazdasági és szociális fejlesztési programok megléte, ill. ezeknek jelenleg történő kidolgozása (terület- és regionális

- fejlesztési súlypontok – például Košice/Kassa, Michalovce/Nagymihály, Rožňava/Rozsnyó, Spišská Nová Ves/Igló, mikroregión Dolný Spiš/Alsó Szepességi Kistérség),
10. két régió járási székhelyeinek településrendezési tervdokumentáció megléte,
  11. a víziókról, stratégiáról és követendő irányvonalról a NUTS III szint keretében több kistérség információs adatbázis megléte,
  12. NUTS III szinten kibontakozó partnerségi kapcsolatok, főleg a programozás, projekt- készítés és menedzsment területén a közigazgatási szervek, akadémiai intézetek, szakképviseletek, vállalkozói és non-profit szektor között,
  13. a régióon belül létrejött partnerségek (KKÖ és EKÖ határvonal mind két oldalán – NUTS II szint) a közigazgatási, vállalkozói, és a non-profit szektor szinten (például a Szepességi kistérség/subregión Spiš - Szepességi Városok és Községek Társulása/ZMO Spiša, Podbranisko -i Kistérségi Társulás, Iglói Regionális Fejlesztési Ügynökség/RRA Spišská Nová Ves,
  14. céltudatosan, közösen készül és a két kerületi önkormányzattal jóváhagyott és támogatott projekttervezet (POKER) /kommunikáció, partnerség, közös megoldási lehetőségek és célkitűzések a KKÖ és EKÖ NUTS II szinten/, mely a NUTS II szint régiófejlesztés megoldási lehetőségek előkészítésére és kidolgozására irányul a megválasztott képviselők részvételével,
  15. régiófejlesztésben közreműködő és kulcs fontosságú személyek erős motiválása létrehozni a módszeres eljárásokat a régiófejlesztés irányítására,
  16. felelőség tudata egy olyan politikát alkotni és megvalósítani a régiófejlesztés területén, mely összhangba van a lakosság igényeivel és a hatályban lévő jogrenddel,
  17. Kelet-Szlovákia a Kárpátok Euréregió része és lehetőség van a közvetlen határmenti és határon átnyúló együttműködésre, főleg Lengyelországgal, Ukrajnával és Magyarországgal.
- melyek a két kerület forrásait feltárnák hatáson kiegészítésükre,
3. hiányos NUTS II szinten való intézményi felkészülés a támogatások befogadására,
  4. a közös tevékenységek előkészítéséhez és megvalósításához hiányzik és nincs felkészítve a szükséges emberi kapacitás,
  5. a régiófejlesztéssel kapcsolatos tevékenységek nem célra vezető koordinálása a régiófejlesztés különböző irányítási szintjén /úgy horizontális mint vertikális szinten/,
  6. a partnerségi együttműködés különböző irányítási szinten gyenge, hiányoznak a partneri hálózatok és emberi kapacitás,
  7. nem eredményes, azt lehet mondani, hogy hiányzik az alanyok közötti kommunikáció, akik különböző szinten befolyásolják Kelet-Szlovákia régió fejlesztését,
  8. a regionális kommunikációs és információs infrastruktúra hiánya,
  9. kulcsfontosságú alanyok között hiányoznak a semleges alapelvek a párbeszédhez,
  10. NUTS II szinten hiányzik a regionális és a területtervezés összekapcsolódása,
  11. a fejlesztési prioritások nincsenek egyeztetve a régiók, térségek, ill. kistérségek között,
  12. NUTS II szinten nem hatékony és szétszórta a két régióból származó források kihasználása, régiófejlesztés területén végzet aktivitások és a tevékenységekből származó szinergikus effektus alacsony szintje, majdnem hogy hiánya.

> Gyengeségek:

1. az érdekeltekkel elfogadható közös fejlesztési dokumentum hiánya,
2. hibáznak a közös akció tervek, programok,

11. NUTS II szint – Kelet-Szlovákia régió fő jellemzői

Kelet-Szlovákia területi nagysága az ország területének körülbelül egy harmadát teszi ki (32%) és Szlovákia lakosságának 29% él itt. 1,6 millió lakos számára teremt piacot. Kelet-Szlovákia regionális önkormányzati közigazgatás szempontból két kerületi önkormányzattól tevődik össze – az eperjesiből és a kassaiból. A két kerület adatait a következő táblázat tartalmazza:

	Kassai Kerületi Önkormányzat	Eperjesi Kerületi Önkormányzat
Területe	6 753 km ² (Szk területének 14 %)	8 998 km ² (Szk területének 18 %)
Járások száma	11 (Košice/Kassa I, II, III, IV, Gelnica/Gölnicbánya, Košice-okolie/Kassa-vidék, Michalovce/Nagymihály), Rožňava /Rozsnyó, Sobrance/Szobrác, Spišská Nová Ves/Igló és Trebišov/Töketerebes)	13 (Prešov/Eperjes, Bardejov/Bártfa, Humenné/Homonna, Kežmarok /Késmárk, Levoča /Lőcse, Medzilaborce /Mezőlaborc, Poprad /Poprád, Sabinov /Kisszeben, Snina /Szinna, Stará Ľubovňa /Ólubló, Stropkov /Sztropkov, Svidník /Felsővízköz a Vranov nad Topľou /Varannó)
Községek száma	440	666
Népesség száma	766 000	791 000
Legnagyobb város	Kassa (236 000 obyvateľov)	Eperjes (92 700 obyvateľov)
Forrás: Kassai Kerületi Önkormányzat, Eperjesi Kerületi Önkormányzat		

Kelet-Szlovákia versenyképességének előnye a stratégiai elhelyezkedéséből adódik. Egyetlen olyan régió mely határos három országgal (Lengyelország, Ukrajna, Magyarország). Egyúttal az Európai Unió külső határán helyezkedik el. Tekintettel a kulturális, közlekedési, nyelvi és más kötődésre meg vannak az esélyek, hogy a jövőben fontos kereskedelmi híd szerepét töltsse be a volt Szovjet Unió és az EU országai között.

11.1 A régió természeti és kulturális öröksége

Kelet-Szlovákia gazdag nemzeti-kulturális örökséggel büszkélkedik (fatemplomok, mesterek művei Lőcsén, Bártfán, kastélyok, várak). Az UNESCO világ kulturális örökség jegyzékében két terület van bejegyezve: a Szepességi vár Szepeshelyjel, és Bártfa város történelmi központja.

Összehasonlítás képen fontos megemlíteni, hogy a világ 144 természeti örökség közé tartozik Kelet Szlovákia védet területei és a természeti képződmények (Szlovák Karszt barlangjai a Dobsinai jégbarlanggal együtt). Nemzetközi jelentőségű területhez tartozik a Szlovák Karszt, Tátra Tájvédelmi Körzet és Bioszféra

Rezervátum (melyeknek keleti része Kelet-Szlovákiában terül el), Keleti Kárpátok, és két úgynevezett „Ramsarsk –i terület” (nemzetközi jelentőségű vízeynyős területek). Poloniny Nemzeti Park 1998 –ban elnyerte az Európai Tanács Oklevelét. Környezet vonzását növelik a nemzeti parkok. Szlovákia 10 nemzeti parkjából 5 Kelet-Szlovákiában található.

Helyi lakosság számára a gazdag természeti és kulturális örökség nem csak hogy növeli a környezet vonzását, de ki lehet használni az idegenforgalom fejlesztésére is figyelemmel a szolgáltatásokra, melyeknél jellemző a magas hozzáadott érték. Már jelenleg is egyes régiók az Eperjesi Kerületben (Magas Tátra, Szlovák Paradicsom, Szlovák Karszt, Pieniny, szepességi városok) Szlovákia legjelentősebb turista központjai közé tartoznak. Ismertek a gyógyfürdők is (Bártfa, Vyšné Ružbachy /Felsőzúgó/), és részben a téli és nyári sportközpontok. A látványosságok sokaságához tartoznak a szervezet rendezvények, mint például a népművészeti ünnepek, szétszórva a térség egész területén.

Komplex termékkínálat céljából legnagyobb potenciál a turizmus több fajtájának összekapcsolása lehetőségében rejlik. Említést érdemel például a he-

gyi turizmus összekapcsolása a Szlovák Paradicsomba a történelmi-kulturális turizmussal melyet a Gótikus út kínál, borturizmus összekapcsolva a népművészeti ünnepekkel és az Alsó-Zempléni népi fesztiválokkal, stb.

A beruházások visszatérülése szempontjából az idegenforgalomba működő alanyok számára kedvező az a tény, hogy a térség túlnyomó részén fejleszteni lehet az egészéven át igénybe vehető üdülést és turizmust, ezzel növelve versenyképességüket.

11.2 Vidékfejlesztés és mezőgazdaság

Régió legjelentősebb, és egyaránt Szlovákia második legfontosabb mezőgazdasági termelő területe a Kelet-szlovákiai síkság. Jó termő mezőgazdasági területekről van szó, melyek alkalmasak az igényes növények termesztésére. Föld bonitását meghatározza egy részről az éghajlat (Szlovákia legmelegebb területeiről van szó), más részről a föld minősége. Túlnyomó részben hordalék és feketeföld. Itt termesztik főként a kukoricát, cukorrépát, búzát és a többi gabonaféléket. Egyes területeken a szőlő és gyümölcs termeléssel is foglalkoznak (Tibava /Tiba/, híres Tokaj-hegyalja Szlovákiai része). Az állattenyésztésben meghatározó a sertésenyésztés, de tenyésztenek itt szarvasmarhát és szárnyasokat is.

Az ágazat fejlesztésének további tendenciája a hagyományos mezőgazdasági térségekben (Töketerbesi, Nagymihályi, Kassa-vidék járás) a mezőgazdasági termelés újraélesztésében van, kapcsolódva a feldolgozó élelmiszeripar újraélesztéséhez és fejlesztéséhez.

Régió jól fejlet fejlesztési-kutató, oktatási és szolgáltatási bázissal rendelkezik, mely a modern mezőgazdasági termelés biotechnológia fejlesztésére, növény nemesítésre összpontosul, valamint a növényvédelemre és állategészségre.

Annak ellenére, hogy a mezőgazdasági politika az ágazat alacsony hozzáadott értéke véget jelenleg nem örvend nagy népszerűségnek, egy olyan ágazatról van szó, amely iránt normális körülmények között a kereslet legstabilabb. Mivel Kelet-Szlovákia legelmaradottabb térségei hagyományosan mezőgazdasági régiók, a vidék fenntartható fejlődés legalkalmasabb eszközei a megfelelő támogatási intézkedések lennének a mezőgazdasági területek jobb kihasználására, és ezáltal a régió belüli nem kívánatos egyenlőtlenségek megszüntetése.

11.3 Természeti kincsek és geotermális vizek potenciálja

Kelet-Szlovákia természeti kincsei közül nagy jelentősége van az ásványi nyersanyagoknak is. Mai Szlovákia területén a Szlovák Érchegeység már a múltban legjelentősebb forrása volt az érc lelőhelyeknek. Jelenleg itt bányásszák a vasércet, rézércet, más fém tartalmú érceket, uránium és molibdén-uránium ércet, nikkelkobalt ércet, cinkércet, vagy az értékes ásványokat, kohászati és vegyi ásványi nyersanyagokat (barit, mészkő). Jelentős az üvegyártáshoz szükséges ásványi nyersanyagok bányászása (kvarc) és egy-néhány építő, valamint disz-kőipari ásványi nyersanyag (travertin, mészkő), vagy tűzálló ásványi nyersanyagok (azbeszt, zsírko, magnezit).

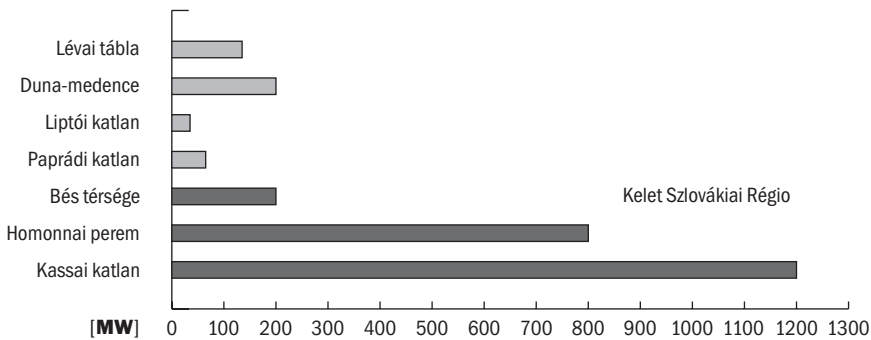
Legjelentősebb természeti potenciált (ámbar jelenleg alig van kihasználva) a geotermális vizek tartaléka képezi. Jellegére tekintve a megújuló energia források közé sorolandó, melyeknek jelentősége a mai világban állandóan növekszik a szilárd tüzelőanyagok tartalékainak csökkenése véget, és az üvegházi hatást kiváltó gázok koncentrációjának emelkedése, valamint az energia fogyasztás növekedése miatt. Szlovák Köztársaság energetikai koncepció alapján a régió térségében a geotermális vizek potenciálja meghaladja az 1200 MJ teljesítményt, ebből évente több mint 6200 TJ energiát lehet előállítani. Hogy érzékeljük, ebből az energia mennyiségből Szlovákiában a háztartások-energia fogyasztásának 1/3 lehetne fedezni.

Globális értelemben a régió további előnyeire tartozik az ásványvizek gazdag tartaléka, nem csak a napi fogyasztásra, de számos esetben ezek gyógyhatásúak. A geológiai feltárások legutóbbi eredmények alapján a régió területén kihasználásra három perspektívus terület volt kijelölve:

- Košická kotlina/Kassai katlan (becsült energetikai potenciál 1 200 MW)
- Humenský chrbát/Homonnai perem (800 MW)
- Beša/Bés – Čičarovec/Csicser térsége (200 MW)

Szlovákiában a geotermális vizek potenciálja szempontjából legperspektívusabb helynek a Kassai katlan mutatkozik, melyre jellemző, hogy 3000 m mélységen túl a földalatti geotermális vizek hőfoka 120-1600 C. Három fúrás elvégzése alapján Ďurkov/Györke község térségében (12 km távolságra Kassától) a további kilenc

Szlovák Köztársaság geotermális vizek energetikai potenciálja (MW)

Forrás: Szlovák Köztársaság energetikai koncepciója 2005 -ig, diagram-a szerzők

fúrás befejezése után tervbe van véve egy geotermális létesítmény felépítése, mely meleg vizet szolgáltatna Kassa városfűtés ellátásához. Kelet-szlovákiai medencében végzet rendszeres kőolaj feltárások eredményei igazolták a kőolajos mineralizált jódtartalmú vizek jelenlétét. Langyostól egész meleg gyógyvizekről van szó, melyek felhasználhatók a terápiás kádfürdőben, úszómedencékbe és az ivó kúránál. Legnagyobb jódtartalmú fúrások Kecerovské Pekľany/Kecerpeklény, Čičarovce/Csicser, Senné/Ungszenna, Ptruksa/Ptruksa, Trhovište/Vásárd és Stretava/Nagyszeretva térségében található.

A kihasználható források teljes energetikai potenciálja az alacsony hőfokú vizeknél (30 °C körül) összesen 3 500 MW teljesítményre van becsülve. Geotermális 75 – 95 °C hőfokú vizek potenciálja körülbelül 500 – 600 MW -ot tesz ki.

A geotermális vizek hasznosítására már több projektervezet és konkrét projekt volt kidolgozva az Olšavská dolina/Olsva völgy, Zemplínska Šírava/Zempléni víztároló, és Kelet-szlovákiai síkság térségekre vonatkozóan. Az Eperjesi Kerületi Önkormányzat területén a geotermális energia legnagyobb potenciálja a Poprádi katlanban található. Ezeknek hasznosítása különösképpen kívánatos az idegen forgalom területén.

11.4 Ipar

Régió területén aránylag jól fejlet ipari bázis létezik. 2002. -ben elkészült az ipari övezetek kijelölése, melynél az ipari központok és az egyes ipari ágazatokban foglalkoztatott személyek száma volt a meghatározó. Ez

után a övezetek besorolása a meglévő erős térbeli kötődésük szerint volt elvégezve. Kelet Szlovákia területén három ilyen ipari övezet volt meghatározva: Zempléni ipari régió, Kassa-eperjesi régió, és Losonc-Gömör-szepeségi régió /túllépve Kelet-Szlovákia határát. Kelet-Szlovákia ipar vonzó erejének bizonyítéka a befektetők érdeklődésének növekedése. Míg korábban a külföldi beruházások elsősorban a pozsonyi régió környékére koncentráltak (ezt az elsőbbséget jelenleg is tartja), fontos beruházások után, főleg a US Steel társaság részéről, a Kassai kerület a második helyen helyezkedik el a nyolc kerület között tekintettel a közvetlen külföldi beruházások nagyságára. A legjelentősebb külföldi befektetők listáját a következő táblázat tartalmazza. Kelet-Szlovákia régióban való befektetések és vállalkozások legjelentősebb tényezői a következők:

- régió előnyös stratégiai fekvése és jó közlekedési összekötése nyugat- és kelet-európai országokkal,
- tranzit terület a nyersolaj és földgáz szállításra,
- régióba felépült a szélesvágányú vasút átrakodási terminállal Kassa mellett; a magyar-ukrán határ közelében helyezkedik el a Čierna nad Tisou-i/Ágcsernő átrakodó állomás a normális nyomtávú vágányról a széles nyomtávú vágányra, mely kedvező feltételeket kínál a határontúli együttműködésnek és kereskedelemnek,
- kerület térsége tökéletesen le van fedve analóg és digitális összekapcsolható telekommunikációs hálózattal, lehetőséggel az Internet hálózat rákapcsolásra a kerület egész területén,
- régió jól képzett munkaerővel rendelkezik,

Kassai kerület legjelentősebb befektetői (Forrás:: Sario)

Befektető	Anya ország	Vállalat	Ipar
United States Steel LLC	Egyesült Államok	U. S. Steel Košice, s. r. o.	Kohászat
Hygiene Products	Svédország	SCA Hygiene Products, s. r. o. Gemerská hôrka/Gömörhorka	Papíripar
Embraco	Olaszország, Brazília	Embraco, s. r. o. Spišská Nová Ves/Igló	Gépipar
Siemens a Bosch	Németország	BSH Drives and Pumps, s. r. o. Michalovce/Nagy-mihály	Elektrotechnika
Matsushita Electronic	Japán	Panasonic AVC Networks Slovakia	Elektrotechnika
Molex	Egyesült Államok	Molex Slovakia	Elektrotechnika
Rautaruukkii Oy, OULU	Finnország	Ranilla, s. r. o.	Kohászat
AQUAUFIL, s. p. a.	Olaszország	Cenon, s. r. o. Strážske	Vegyipar
Siemens AG – YAZAKI	Németország, Japán	Siemens, AG – YAZAKI	Elektrotechnika
Trancerie Emiliane SA	Olaszország	Trancerie Emiliane, s. r. o. Michalovce	Gépipar
Fromageries Bell	Franciaország	Syráreň Bel Slovensko a.s.	Élelmiszeripar
Eurovia SA	Franciaország	CS, a. s., Michalovce	Építőipar

Eperjesi kerület legjelentősebb befektetői (Forrás:: Sario)

Investor	Krajina pôvodu	Firma	Priemysel
South Africa Breweries	Austria	Pivovar Šariš/Sáros	Potravinársky
ZVA Italia, S. p. A.	Olaszország	ZVL Auto Prešov/Eperjes	Automobilový
GFT Torino	Olaszország	Svik Svidník	Textilný
Rhodia Industrial Yarns	Franciaország	Rhodia Industrial Yarns, a. s. Humenné/Homonna	Chemický
KRONOSPAN AN Holdings Limited	Ciprus	Kronospan Slovakia, s. r. o. Prešov /Eperjes	spracovanie potravín
Nylstar	Olaszország, Franciaország	Nylstar Slovakia, a. s. Humenné/Homonna	Chemický
Raniplast	Finnország	Terichem, a. s. Svit	Chemický
Abital Cofezioni, S. p. A.	Olaszország	EGOTEX Prešov /Eperjes	Strojársky
BF Investment	Luxemburg	Spinea Prešov /Eperjes	Strojársky
TexWest B.V.B.A.	Belgium	Betatex Prešov /Eperjes	Textilný
Holding Morsman B.V.	Hollandia	Gemor Fashion, s. r. o. Prešov /Eperjes	Textilný
Whirlpool Corporation	Egyesült Államok	Whirlpool Slovakia, s. r. o. Poprad/Poprád	Strojársky
Julius Schüle Druckguss, GmbH	Németország	Schüle Slovakia, s. r. o. Poprad/Poprád	Strojársky
Lorenz AG	Austria	Shoe Fashion Group, s. r. o. Bardejov/Bártfa	Obuvnícky

- teljes középiskolai, felsőbb műszaki és egyetemi végzettség rendelkezők aránya magas (kerület lakosságának 50%),
- régióban képviselve vannak a nagy hagyományú ipari ágazatok (szükséges emberi potenciállal a további fejlődésükhöz), a gépipartól és kohásztól kezdve, egészen a textil és elektrotechnikai iparig, beleszámítva a mezőgazdaságot, élelmiszeripart és idegenforgalmat,
- lakosság színes nemzetiségi és multikulturális összetétele kedvező feltételeket teremt a kommunikációs hidak építésére az adott országokkal minden területen.

11.5 Demográfia

Jelenleg egész Európa és Szlovákia nagy problémája a lakosság „előregedése”. Ennek ellenére, hogy az előregedés egyik oka az öregedési index emelkedése (az életszínvonal és egészségügyi ellátás hatása mellett), mégis legfőbb oka a lakosság alacsony reprodukció képessége. Kelet-Szlovákiában a lakosság előregedésének problémája nem áll fenn egyetlen egy kerületben sem. Rendkívül jó eredményeket érnek el az Eperjesi kerület lakosai. Az eredményeket a következő diagram ábrázolja.

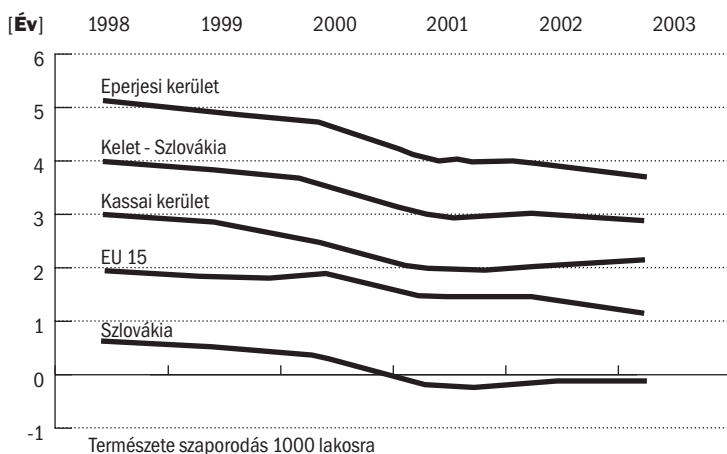
11.6 Munkaerő és műveltség

Bár a hosszantartó munkanélküliség aránya a régióban nem kedvező jelenség, pozitív oldala viszont a diszponibilis munkaerő. Ez a természetes magyarázata, hogy

miért a hátrányosabb régiókba jobban lehet megvalósítani a beruházásokat és ennek következtében nagyobb gazdasági növekedést lehet ezeknél a beruházásoknál elérni. Az iskolai végzettség összetételének jó színvonala az iskolai létesítmények fejlettségének köszönhető. Ezt igazolja a túlfoglalkoztatási mutató is az oktatás területén. Szorosan összekapcsolt városokban Eperjesen és Kassán négy egyetem székel, melyek karai lehetőséget kínálnak sok tudományágban az egyetemi és főiskolai szintű tanulásra. Különösképpen elismert a regionális szintet meghaladó jelentőséggel rendelkező Állatorvosi Egyetem Kassán. Műszaki irányzatokban magas színvonalon van kiépítve a közép iskolák hálózata.

Több konkrét és részletes információt tartalmaz a „Kelet-Szlovákia Profilja” c. dokumentum, mely része a RFT elemző részének, és a két kerületi önkormányzat szociális-gazdasági helyzet elemzésére támaszkodik, valamint minden kapcsolódó koncepció dokumentumhoz, mely regionális és országos szinten volt kidolgozva. Sűrített formában tartalmazza Kelet-Szlovákia eddigi fejlődési tendenciák feltérképezését, és meghatározza Kelet-Szlovákia régió fejlődésének lehetőségét. További fontos és specifikus adatok „Kelet-Szlovákia Régió Irányzatainak Javaslat” c. dokumentumba találhatóak, és pedig minden egyes fejlesztési prioritás kiindulási helyzet leírásának tartalmi részében.

Természetes szaporodás 1 000 lakosra 1998 – 2003 közötti időszakban

Forrás: Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatala, Eurostat, diagram, szerzők számításai

12. Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv előkészítésének munkafolyamata

12.1 A folyamat tervezés szakaszok

Kelet-Szlovákia régiófejlesztési terv előkészítésének munkafolyamata két szakaszban valósult meg és jelenleg is tart. **I. szakasz „Kelet-Szlovákia régiófejlesztési irányzatainak javaslata” c. dokumentum kidolgozása volt, mint kiinduló alapfejlesztési dokumentum NUTS II szinten. II. szakasz „Kelet-Szlovákia Régiófejlesztési Terv” kidolgozását tartalmazza partnerségi alapon. NUTS II szinten a tervezési munkafolyamat a Kassai Önkormányzati kerület és az Eperjesi Önkormányzati Kerület partnerségével kezdődött 2004. októberben. Ennek céljából mind a két kerületi önkormányzat megteremtette a szükséges szakmai, humán, pénzügyi, szervezési, adminisztratív és kommunikációs feltételeket.**

Régió NUTS II szint fejlesztés irányzatainak javaslata magába foglalta:

- a munkaszervezeti struktúra előkészítését az egyes szervezeti egységek számára, ezeknek felállítása, köteleességek és felelőség meghatározása,
- pénzügyi források előirányzását (cca. fél millió szlovák korona minden kerületi önkormányzat részére),
- módszertan kidolgozását Kelet-Szlovákia fejlesztés irányzatainak kiindulási helyzet kidolgozásához,
- „Kelet-Szlovákia régió profilja”, c. önálló dokumentum kidolgozását,
- „Kelet-Szlovákia Régió Irányzatainak Javaslata” c. dokumentum kidolgozását - NUTS II szint fejlesztés megoldási lehetőségek,
- kommunikációt a kerületi önkormányzatok képviselő testületeivel, valamint SzK Építésügyi és Régiófejlesztési Minisztériumával, intézményekkel és az EU képviselőivel,
- közös POKER projekt kidolgozását a KKÖ és EKÖ fő partnerek partnerségi kapcsolatainak erősítése céljából és szociális-gazdasági partnereik között, valamint bevonásuk céljából a régiófejlesztés tervezésének munkafolyamatába,

Tehát ennek eredményeként lehet elkönyvelni a két kerületi önkormányzati testületben megvitattot

és jóváhagyott történelmi és stratégiai szempontból fontos Kelet-Szlovákia NUTS II szint fejlesztési dokumentumokat, és pedig:

- **„Kelet-Szlovákia Profilja”** (megjelent a két kerület Web-lapjain is), mely a NUTS II szint elfogadott módszertan alapján volt kidolgozva, mint önálló analitikus dokumentum (jelenleg is folyamatosan tökéletesítve, kiegészítve és módosítva van a RFT kidolgozás munkaszakaszában),
- **„Kelet-Szlovákia Fejlesztés Irányzatainak Javaslata”,** c. dokumentum, megfogalmazott stratégiai fejlesztési célokkal és prioritásokkal. Ennek alapján mind a két kerület **(EKÖ és KKÖ) megkapta a NUTS III szint regionális kormány mandátumát** folytatni a NUTS II szint fejlesztéstervezés munkafolyamatot.

12.1.1 RFT megvalósításának munkaszervezete, egyes részeinek képviselete, feladatai és felelősége:

Munkaszervezet ismertetése

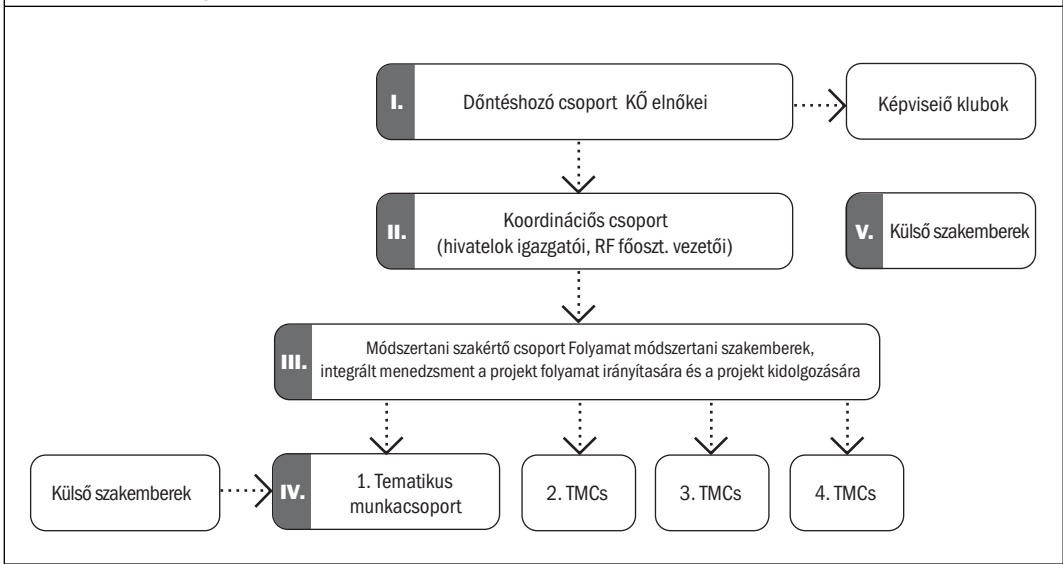
I. csoport a KKÖ és EKÖ választott képviselőiből tevődött össze (Kerületi Önkormányzat elnökei, képviselői testületek) és a következő feladatokat látta el:

- döntéshozatali – a RFT egyes részeit megtárgyalta, jóváhagyta és elfogadta,
- kommunikációs – a központi szervek és EU szervek irányában,
- jóváhagyta a módszertani szakértő csoport összetételét, csoport vezetőjét és helyettesét.

II. csoport a Kerületi Önkormányzati Hivatal (KÖH) igazgatóiból és a regionális fejlesztés főosztály vezetőiből tevődött össze, és a következő feladatokat látta el:

- koordinációs – a Kassai KÖH és Eperjesi KÖH szintjén,
- kommunikációs – a képviselői testület és kerületi elnökök, valamint a módszertani szakértői csoport irányában,

Munkaszervezet javaslat a Kelet-Szlovákia FT előkészítésére

- RFT előkészítési folyamatának pénzeszközök biztosítása.

III. csoport négy-négy külső szakértőből tevődött össze, kiket az EKÖ, ill. KKÖ nevezet ki. Csoport tagjai a módszertani munkafolyamatok szakemberei voltak -integrált menedzsment a munkafolyamatok irányítására és a partnerséget megerősítő projekt elkészítésére (POKER). Csoport feladata a következő volt:

- elkészíteni a RFT előkészítési munkafolyamat módszertanát,
- kidolgozni és biztosítani a szükséges szakmai alapidokumentumokat a RFT előkészítéséhez (összehasonlítani a két kerület „gazdasági és szociális fejlesztési programját”, területrendezési tervet, valamint további fejlesztési dokumentumokat, EU irányzatait kihatással Kelet-Szlovákiára,...)
- módszertanilag irányítani a kommunikációt minden csoport felé és különböző szinten,
- elkészíteni a kritériumok javaslatát a megjelölt fejlesztési területek fontossági sorrend meghatározásához,
- a meghatározott fejlesztési területeken előkészíteni és irányítani a problémák fontossági sorrendjének felállításának munkafolyamatát,
- tartani a kommunikációt és módszertanilag vezetni az ágazati munkacsoportokat (ÁMCs),

- egyesíteni az egyes ÁMCs munka kimeneteleit/útjait,
- tartani a kommunikációt a koordinációs csoporttal (II.)

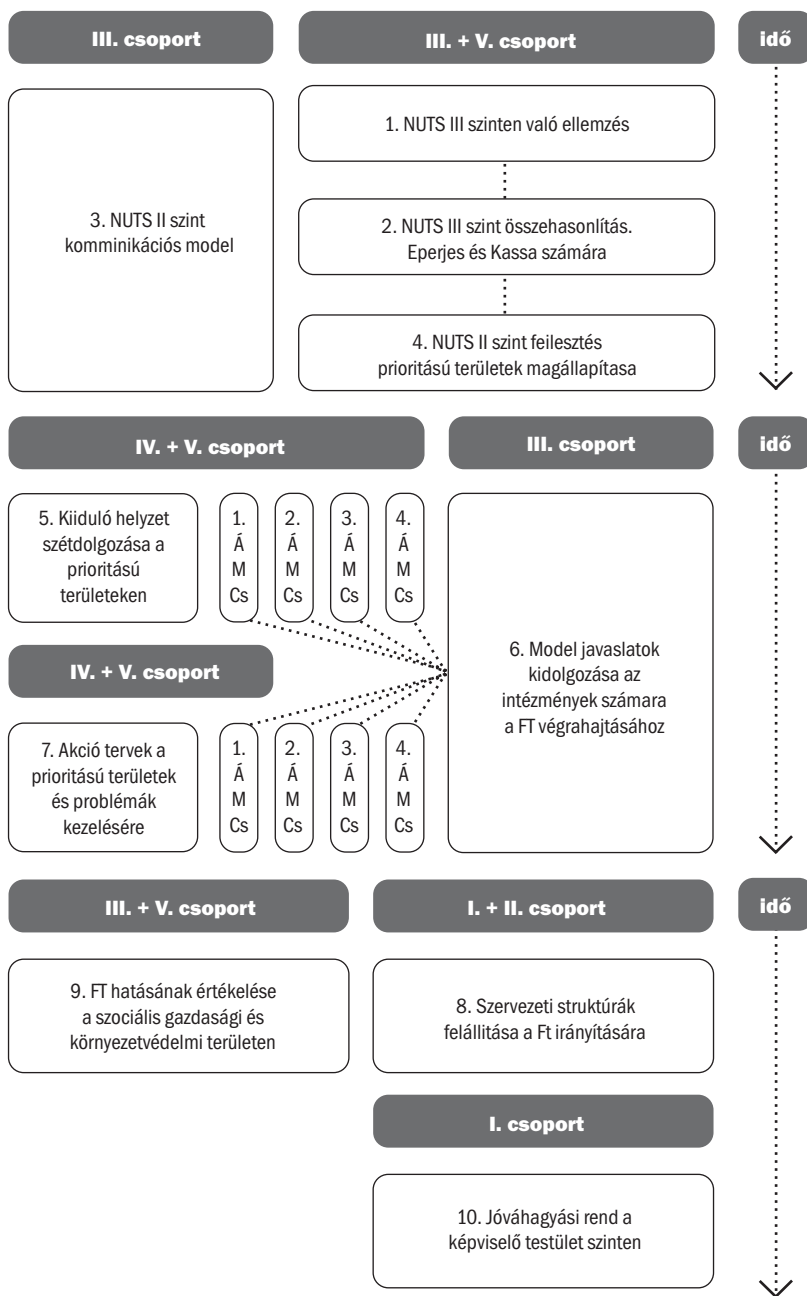
IV. csoport - ágazati munkacsoportok (4-6 tagú), melyek az adott ágazat/szektor terület szakértőiből tevődtek össze az Eperjesi és Kassai kerületből és a külső szakértőkből. Feladata volt:

- kiválasztott prioritású ágazaton/szektor belül megállapítani és megfogalmazni a fő problémákat és azok okait. Az adott terület számára meghatározni a stratégiai és specifikus célokat, ezeket szétosztani intézkedések és tevékenységek szerint,
- biztosítani a kommunikációt a feladathoz kapcsolódó Kelet-Szlovákia régió alanyaival.

V. csoport - külső szakértők (egyének, valamint Kelet-Szlovákia régión és az EU-n belül működő szakosított szervezetei) – Feladatuk a következő volt:

- szakkonzultációkat tartani és elkészíteni az anyagokat, melyek szükségesek a RFT összeállításához (a jóváhagyott módszertan szerint), és melyek nincsenek lefedve szakmailag és kapacitással a módszertani szakértői csoporttal (III.), valamint az ÁMCs –al (IV.)

FT előkészületi folyamat diagramja

12.1.2 RFT előkészületének diagramja

12.1.3 Kelet-Szlovákia régiófejlesztés irányzatainak munkamenete Kelet-Szlovákia

Kelet-Szlovákia Módszertan kidolgozása a „NUTS II szint Régiófejlesztés Irányzatainak Javaslatá” c. dokumentum elkészítésére a „Kelet-Szlovákia kiegyensúlyozott régiófejlesztés feltételeinek megteremtése és a versenyképesség növelése a regionális egyenlőtlenség csökkentése keretében az EU –n belül” hosszú távú célkitűzésből indult ki, valamint abból a fő célból, melyet közösen tűzött ki mind a két kerületi önkormányzat, és pedig: **Növelni Kelet-Szlovákia régió kapacitását, egyrészt a közös tervek, programok és projektek végrehajtására, más részről az EU –ból származó pénzügyi források menedzselésére.**

Specifikus célok a következők voltak:

- elkészíteni a kiinduló helyzetet és alternatívákat Kelet-Szlovákia régió számára az utána következő stratégiai- és rész célok, valamint prioritások és intézkedések meghatározásával a közös Fejlesztési Terv kidolgozásához,
- erősíteni a partneri együttműködés keretét a régiófejlesztésben működő kulcs fontosságú alanyok és azok szociális-gazdasági partnereikkel, és javítani a kölcsönös kommunikációt és tájékozottságot közöttük,
- előkészíteni Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv döntési és végrehajtási mechanizmusát,
- az akciótervben feldolgozni a célokat, prioritásokat és intézkedéseket.

Másik közös specifikus cél Kelet-Szlovákia régió keretében a partnerség fejlesztésére irányul. Ez egyaránt fő célja a közös projektnek, mely széles partnerségi alapon a Fejlesztési Terv kidolgozás támogatására irányul. NUTS II szint fejlesztési dokumentumok módszertana és készítése **az önrendelkezés, partnerség, összekapcsolódás, egységbe rendezettség, teljesség, társfinanszírozás** elvén alapszik, és abból a feltételezésből indul ki, hogy „Kelet-Szlovákia régió fejlesztési irányzatainak javaslatá” fejlesztési alapidokumentum és ehhez kapcsolódó Ke-

let Szlovákia Fejlesztési Terv:

- nem helyesíti a két kerület- KKÖ és EKÖ „Gazdasági és Szociális Fejlesztési Program –ját” (GSZFP) (a régiófejlesztés támogatásáról szóló 503/2002 Tt. sz. törvény),
- tartalmilag összhangba kell hogy legyen az EU és nemzeti prioritásokkal/célokkal,
- 2007 – 2013 közötti időszakra lesz kidolgozva.

A „régiofejlesztés irányzatainak javaslatá” előkészítése első szakaszában a következő alapidokumentumok voltak felhasználva:

- Košice –i/Kassai Kerületi Önkormányzat Gazdasági és Szociális Fejlesztési Program,
- Prešov –/Eperjesi Kerületi Önkormányzat Gazdasági és Szociális Fejlesztési Program,
- régió szinten kidolgozott koncepciók ágazati dokumentumok,
- két város gazdasági és szociális fejlesztési programjai,
- nemzeti szinten kidolgozott stratégiai és koncepciók dokumentumok,
- EU –s stratégiai és koncepciók dokumentumok,
- a 2004-2006 közti időszakra kidolgozott EU –s program dokumentumok,
- EU rendeletei.

A „régiofejlesztés irányzatainak javaslatá” kidolgozására rövid 8 hónapos határidő keretében (november 4. – június 5.) szükséges volt:

- feltérképezni és elvégezni az EU –s, nemzeti és regionális szintű dokumentumok aktuális tartalmi feltárását, melyek felhasználhatók a fejlesztési dokumentum kidolgozásánál,
- megalapítani mennyi és milyen fejlesztési dokumentumok léteznek a kerület különböző szintjein, véleményezni azoknak minőségét és végrehajtási fokát,
- a KKÖ és EKÖ keretében összeállítani az intézmények listáját, melyek befolyással vannak a régiófejlesztésre, működésük földrajzi kiterjedését, hatáskörét,
- összehasonlítani Eperjes és Kassa számára a NUTS III szintet/közös prioritások, eltérő prioritási területek, kimaradt fejlesztési területek/,
- kidolgozni a kommunikációs stratégiát a stratégiai anyag előkészületéről,

- mind a két képviselői testületet tájékoztatni a készülő dokumentumról,
- kidolgozni, postázni, kiértékelni a kérdőíveket és feltárni a fejlesztési prioritásokat a két kerület minden városa számára,
- előkészíteni a műhelytalálkozókat, kiértékelni a kistérségi társulások fejlesztési prioritásait,
- kidolgozni a módszertant a „NUTS II szint Régió Profilja” c. dokumentum elkészítésére,
- a GSzFT stratégiai részeinek összehasonlítása NUTS II szinten, valamint összekapcsolása a két kerületi önkormányzat területfejlesztési tervével,
- tematikus munkacsoportok megalakítása és tevékenysége
- „Fejlesztési prioritások és fejlesztési fő stratégiai célok” kidolgozása,
- „NUTS II régiófejlesztés irányzatainak javaslata” c. dokumentum kidolgozása és megvitatása az EKÖ és KKÖ képviselői testületben, mint alapküldetés a RFT kidolgozásához.

Nagyon fontos lépés volt a NUTS II szint fejlesztési dokumentum kidolgozásánál a vita és a kritériumok végső elfogadása éppen a kiinduló helyzet megfogalmazásánál a NUTS II szinten, konkrétan éppen a prioritások meghatározásánál ezen a szinten, azzal a feltétellel, hogy minden kritériumot teljesíteni kell:

1. probléma/lehetőség mind a két NUTS III szint prioritása,
2. előnyösebb és járhatóbb a probléma megoldása, vagy foglalkozni a lehetőségek kihasználásával

NUTS II szinten (hasonlítás képen a NUTS III és IV szinthez),

3. probléma megoldására, vagy a lehetőségek kihasználására a NUTS II szinten megvan a potenciál.

A felsorolt kritériumokat alkalmazták a szakmunkacsoportok Kelet-Szlovákia NUTS II szinten való fejlesztési témák és prioritások feltárásánál. A módszertan részét képezte „Kelet-Szlovákia Régiófejlesztés Irányzatainak Javaslata” c. dokumentum struktúrájának javaslata a következő felosztásban:

- Alapfejlesztési területek (gazdasági terület, szociális és környezetvédelmi terület).
- Fejlesztési témák az adott fejlesztési területeken belül.
- Fő és specifikus célok az adott prioritások keretében.
- Várható hatás.

Módszertan keretében megvitatásra kerültek a horizontális/átfogó témák, mint például az innovációk, infrastruktúra, humán erőforrások, kis és közép vállalkozások, határonátnyúló/interregionális dimenzió, területi kivetítés a településekre, és további, a tematikus munkacsoport szüksége szerint megfogalmazott specifikus témák és problémák. Ennek alapján egy mátrix volt kidolgozva a problémák és lehetőségek feltárására, egymással átkapcsolva vertikális és horizontális vonalban, mint módszertani segítő eszköz a szakértők számára a NUTS II szint fejlesztési prioritások megvitatásához és meghatározásához.

Fejlesztési mátrix példája

Horizontális témák		Innovációk	Infrastruktúra	Humán erőforrások	KKV	Területi kivetítés	...
Vertikális témák							
H	Ipar és szolgáltatások						
	Idegenforgalom						
S	Munkanélküliség						
	Szociális kirekesztés						
ŽP	Környezetvédelem elemei						
	Hulladékgyűjtés						
	Tájvédelem						

13. Kelet-Szlovákia Régiófejlesztés Irányzatainak Javaslat

Az Kassai és Eperjesi Regionális önkormányzat parlamentje a 351/2004 számú (régió fejlesztés támogatása) törvény szerint Június 2005-ben elfogadták a NUTS II Kelet Szlovákia régió Fejlesztés irányzatát és stratégikus célok és prioritások javaslatát a 2007-2013 időszakra.

NUTS II Kelet Szlovákia régió Fejlesztés irányzat javaslata szakmunkacsapatok tevékenységének gyümölcse és eredménye. Öszefoglalja az összes releváns stratégikus dokumentumokat a nemzeti, regionális, helyi és európai szinten és magába tükrözi a regionális képet a potenciálokról. A javaslat az előbbi gazdasági és szociális fejlesztési terveken és helyi vagy

kistérségi prioritásokon alapul. A javaslat elfogadása a regionális parlamentekben fontos feltétel a további tervezéshez és alapoza a további munkát a kelet Szlovákia Fejlesztési terv elkészítésében.

Az elfogadott dokumentum (Javaslat) magában foglalja a két elemi részt:

- Öszefoglaló a fejlesztési sferákról, témákról és prioritásokról
- Térképezése és kidolgozása az egyedi része a javasolt struktúra szerint

13.1 Kelet-Szlovákia régió 2007-2013 közötti időszak javasolt fejlesztési területek, fejlesztési témák és prioritások teljes áttekintése

Fő terület	Fejlesztési téma	Prioritás
Gazdaság	Ipar és szolgáltatások	<ul style="list-style-type: none"> • stratégiai infrastruktúra • vállalkezési légkör kis- és közép vállalkozók számára • innovációk
	Idegenforgalom	<ul style="list-style-type: none"> • a jelenlegi szolgáltatások minősége és új szolgáltatások kialakítása a magas idegenforgalmi fejlesztési potenciállal rendelkező turista központokban és régiókban • a turisztikai potenciál hatékonyabb kihasználása, a természeti és kulturális-történelmi örökség hasznosítása • az idegenforgalom szervezése, koordinálása és intézményesítése
	mezőgazdaság, erdőgazdaság, vidékfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> • mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének támogatása • környezetbarát mezőgazdaság és erdőgazdaság fejlesztése • halgazdaság • mezőgazdasági és fakitermelési hulladék energetikai hasznosítása • vidéki települések felújítása és korszerűsítése
Szociális terület	tartós munkanélküliség	<ul style="list-style-type: none"> • foglalkoztatási szolgáltatások minőségének és hatékonyságának növelése • önfoglalkoztatás támogatása
	roma közösség szociális kizártsága	<ul style="list-style-type: none"> • marginális roma közösségek szociális bekapcsolódása • roma közösségek esélyeinek kiegyenlítése a munkaerőpiac hozzáférhetősége terén
	lakosság szociális és egészségügyi ellátása	<ul style="list-style-type: none"> • perspektivikus munkalehetőségek teremtése • szociális és egészségügyi szolgáltatások fejlesztése
	a munkaerőpiachoz való alkalmazkodás	<ul style="list-style-type: none"> • kínálat (tanulmányi szakok) és kereslet (szükségesség) összehangolása a munkaerőpiacon • munkaerő térbeli mobilitásának növelése a régióban • az idősebb dolgozók alkalmazkodásának elősegítése (50-64 évesek)
	bevándorlók integrációja	<ul style="list-style-type: none"> • bevándorlók szociális kohéziója

Környezet	környezet elemel	<ul style="list-style-type: none"> • levegő minőség • ivóvíz források és ivóvíz ellátás • szennyvíztisztítás és -elvezetés • víztárolók környezeti terhelése
	hulladékgazdálkodás	<ul style="list-style-type: none"> • hulladékhasznosítás • régi környezeti te-rhelések felszámolása
	tájvédelem és a természeti erőforrások hasznosítása	<ul style="list-style-type: none"> • tájvédelem és tájrehabilitáció • árvízvédelem • me-gújuló energiaforrások hasznosítása

13.2 A fejlesztési prioritás javaslatok kidolgozása

A javaslat három elemi érdeket témát vázol a fentartható fejlődés alapszabályain belül, gazdasági, szociális és természetvédelmi témát az alábbi struktúra szerint:

- Fő terület
- Fejlesztési téma
- Prioritás
- A kiinduló helyzet leírása
- Fő stratégiai célok
- Várható hatás

A. Fő terület: GAZDASÁG

A gazdasági teljesítmény és a regionális versenyképesség fontos tényezők a régiók fejlesztésében. Jellemző a régiók képességét a bevételek megteremtésére és a foglalkoztatottság színvonalának megtartására az országos és nemzetközi verseny keretében. A regionális versenyképesség négy fő tényezővel van szorosan kapcsolatban: a gazdasági szerkezet tevékenységével, az innovációk szintjével, a régió elérhetőségének színvonalával, és a munkaerő elért képzettségi szintjével.

A.1 Fejlesztési téma: Ipar és szolgáltatások

A.1.1 Prioritás: Stratégiai infrastruktúra

A kiinduló helyzet leírása:

Kelet-Szlovákia (K-Sz) régióban a közvetlen külföldi befektetések, elsősorban zöldmezős befektetések megszerzését a régió és fő települési központjainak beruházási vonzereje, valamint egyes városok és községek menedzsereinek és a régió menedzsereinek tudásszintje határozza meg. Ezen kívül a beruházási vonzerő függ az infrastruktúra minőségétől, főleg a közlekedési infrastruktúra minőségétől. K-Sz régió elmarad a multimodális folyosókra való rákapcsolásra, melynek okai az autópálya-infrastruktúra meg-

építésében és a gyorsforgalmi úthálózat sűrűségében mutatkozó hiányosságok. Ez a lemaradás kedvezőtlenül befolyásolja a régió közlekedési megközelítését. Úgyszintén a regionális közúti infrastruktúra minősége nem felel meg a régió által megkövetelt fejlesztési irányzatoknak. K-Sz régióban hiány van a műszaki és ingatlan infrastruktúra területen is.

K-Sz régióban vállalkozásfejlesztési szempontból a stratégiai infrastruktúrák közé sorolható a tudásalapú gazdaságon alapuló infrastruktúra (nem támaszt nagy szállítási igényeket az input és output tekintetében), mely ideiglenesen pótolhatja, majd később kiegészítheti a közlekedési infrastruktúrát. Kelet-Szlovákia régió fejlesztésének a gazdasági ismeretek fejlesztésén kívül perspektivikus feltételei vannak, főleg a ffeldolgozás, egészségügy, mechatronika, mezőgazdasági termelés és élelmiszeripar, idegenforgalom és hulladékból származó nyersanyag fejlesztése területén.

Fő stratégiai célok:

1. K-Sz régió regionális központjait (kijelölt üzemi telepek, települési központok, stb.) rákötni a transzeurópai multimodális folyosókra.
2. Javítani a régió fölötti és regionális szintű közlekedési infrastruktúrán (autópályák, gyorsforgalmi utak, I., II., és III. osztályú utak, helyi közlekedési kommunikáció, vasutak, vízi közlekedés).
3. Javítani a tudásalapú gazdaság technológiai és ingatlan infrastruktúráján.

Várható hatás:

- Közlekedési elérhetőség növelése, munkaerő mobilitásának növelése, szállítási költségek, balesetek számának és a közlekedési szennyeződés csökkentése.
- Régió belüli kooperációs és kereskedelmi kapcsolatok erősítése.
- Gazdasági kapcsolatok erősítése a K-Sz régió és az EU régiói között, K-Sz régió gazdaságának haté-

konyobb bekapcsolódása a globális gazdaságba.

- KKV-k fejlesztése a tudásalapú gazdaság területén, a külföldi tőke beáramlásának növelése és a K-Sz régió gazdaságának korszerűsítése.

A.1.2 Prioritás: Vállalkozási légkör kis- és középvállalkozók számára

Kiindulási helyzet leírása:

Fejlett gazdaságokban a kis- és középvállalatok (KKV) a GDP, az export, a foglalkoztatás és az innováció döntő forrásai. Rugalmasan tudnak alkalmazkodni a szüntelenül változó körülményekhez. Számuk, stabilitásuk és versenyképességük Kelet-Szlovákia régióban nem elégséges, tekintettel a korábbi történelmi fejlődésre és az ipari termelés hagyományaira. Az új KKV-k létrejötte nélkülözhetetlen a nagy vállalatoknál folytatandó szerkezetváltás légkörében, nevezetesen a K-Sz régió gazdasági növekedésének felgyorsítása, új munkalehetőségek teremtése érdekében, valamint a szerkezeti átalakításon átesett ágazatokból elbocsátott dolgozók foglalkoztatása érdekében.

Fő stratégiai célok:

1. K-z régióban elérni a KKV-k hatékony támogatását.
2. Új munkalehetőségeket teremteni és támogatni a létező versenyképes, főleg kis- és középvállalkozókat.

Várható hatás:

- KKV-k versenyképességének növelése hatással lesz a munkaerőpiac stabilizálására.
- Új munkahelyek teremtése.
- Új KKV beszállítói hálózat és klaszterek kialakítása.
- Új vállalatok és egyéni vállalkozások létrejötte.

A.1.3 Prioritás: Innováció

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz régió gazdaság lemaradásának s ezzel összefüggő alacsony termelékenység, nem meg felelő versenyképesség és teljesítmény kiküszöbölése céljából az európai él mezőhöz viszonyítva, az innovációs vállalkozás fejlesztése nélkülözhetetlen. Főleg a folyamatos modern gyártási technológiákról van szó, új és innovatív

termékek kifejlesztéséről és gyártásuk bevezetéséről, valamint szervezési innovációk megvalósításáról, beleszámítva a clustereket is. Ezt mind szükséges megvalósítani a gyártás és szolgáltatások versenyképesség növelése céljából.

K-Sz régióban a tudományi és kutatási ismeretek átvitele a gyakorlatba hiányos, annak ellenére, hogy megvannak a szakmai és tudományos kapacitások, melyek az innováció ösztönzés forrása a vállalkozói alanyok számára. Vállalatok gazdasági helyzete a saját kutatási és fejlesztési kapacitás korlátozásához vezetett. Ebből az okból a K-Sz régióban a termelés-kutatás-fejlesztés átfedése nem kielégítő és nem felel meg a versenyképesség követelményeinek.

Fő stratégiai célok:

1. Növelni a termék és szervezési innováció technológiai szintjét, bevezetni a korszerű környezetkímélő technológiákat.
2. Támogatni az innovációs klaszterek fejlesztését és a kiválósági központok alapítását.

Várható hatás:

- Fejlesztési potenciál növekedése a K-Sz régióban.
- Vállalatok versenyképességének növekedése.
- Levegőszennyezés és környezeti terhelés csökkenése K-Sz régióban.
- Új munkahelyek.
- Tudományos-kutatási kapacitás növekedése a K-Sz régióban.
- Új kapcsolatok az alkalmazott kutatás, valamint a vállalkozói és pénzügyi szféra között.

A.2 Fejlesztési téma: Idegenforgalom

A.2.1 Prioritás: A jelenlegi szolgáltatások minőségének javítása és új szolgáltatások kialakítása a nagy idegenforgalmi fejlesztési potenciállal rendelkező turista központokban és régiókban

Kiindulási helyzet leírása:

A szolgáltatások minősége és terjedelme fokozza az ügyfelek megalégedését. A megalégedés garantálja a turistaközpont/régió látogatottságának emelkedését, tehát az idegenforgalomból származó bevételek emelkedését is. Jelenleg a régióban a nyújtott szolgáltatások

választéka és minősége nem kielégítő és nincsenek megteremtve a feltételek a javuláshoz, például a meglévő szálláshelyeken az ágyak jobb kihasználása, az új vendégek megnyerése és a törzsvendégek megtartása érdekében.

Jelenleg a régióban a szolgáltatások (alap és kiegészítő) térbeli elhelyezkedése is rossz, miközben hiányzanak a motiváló hatású szolgáltatások/termékek (tematikus túraútvonalak és hasonló), komplex szolgáltatási csomagok. A komplex szolgáltatási csomagok biztosítják a komplex szolgáltatás nyújtást.

Ez a helyzet nem járul hozzá Kelet-Szlovákia régió, mint turisztikai célterület versenyképességének megszilárdításához.

Fő stratégiai célok:

1. Európai szintre hozni a szállás és étkezési szolgáltatásokat.
2. Javítani a kiegészítő szolgáltatásokon (szerviz, logisztikai szolgáltatás, tömegeket vonzó rendezvények, stb.).
3. Kialakítani a komplex szolgáltatási csomagokat és komplex turista termékeket az egyes látogató csoportok számára.

Várható hatás:

- A régió látogatottságának növekedése.
- Az ágyak kihasználásának növelése.
- Az idegenforgalomból származó bevételek növelése.

A.2.2 Prioritás: A turisztikai potenciál hatékonyabb kihasználása és a természeti és kulturális-történelmi örökség hasznosítása

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz régió térsége hatalmas potenciállal rendelkezik az idegenforgalom fejlesztése terén, mind természeti, mind kulturális-történelmi szempontból, a személyi vagy anyagi-műszaki bázis terén. E potenciál jelenlegi kamatoztatása messzemenőleg elmarad a lehetőségek-től és a kínáló alkalmaktól. A rendelkezésre álló kulturális-történelmi épületek felújításra szorulnak. Az idegenforgalom tömegeket vonzó formái a régióban nincsenek kihasználva. Egészen új feltételeket kell megteremteni azokon a helyeken, melyek idegen-

forgalmi szempontból még nincsenek felfedezve és a meglévő természeti és kulturális-történelmi feltételek a K-Sz régió idegenforgalom fejlesztéséhez nincsenek hatékonyan kihasználva. Elsősorban a történelmi épületek (kolostorok, kúriák...) rehabilitációjáról, a természeti értékekre épülő idegenforgalom új formáinak fejlesztéséről van szó (szabadidő turizmus - főleg vadászat és sporthalászat, természet turizmus, és hasonló), az idegenforgalom növelése érdekében. Arányában nem elég határozott a törekvés és hiányzik a kínálat a turista szezon meghosszabbítására, esetleg olyan idegenforgalmi termékekre, melyek hasznosítanák az adott régió kulturális és természeti adottságait.

Fő stratégiai célok:

1. Történelmi épületek idegenforgalmi célok érdekében történő rehabilitációja.
2. Természeti és kulturális örökség hasznosítása az idegenforgalom adta új lehetőségek révén.
3. Újra éleszteni a vidéki térséget a vidéki idegenforgalom és a falusi turizmus fejlesztése révén.

Várható hatás:

- K-Sz régió turisztikai potenciáljának, tömegvonzásának növelése a látogatók szélesebb körében.
- Magasabb bevétel az idegenforgalmi tevékenységekből.
- A vidék városi központoktól való függőségének csökkenése.

A.2.3 Prioritás: Az idegenforgalom szervezése, koordinálása és intézményesítése

Kiindulási helyzet leírása:

A K-Sz régióban más régiókhoz hasonlóan főként vannak az egyéni tevékenységek, melyeknél a szinergiák nem érvényesül, ellenkezőleg: ismétlődés és koordinálatlanság tapasztalható. Hiányzik a partnerségi alapú, ami végül is gazdaságtalansághoz, a pénz iránti igény növekedéséhez, és az idegenforgalmi szereplők motiváció-hiányához vezet. Aránylag gyengén fejlett az együttműködés a privát és a közsféra egyes alanyai között. Tekintettel a régió egyedülálló földrajzi – három állammal határos – elhelyezkedésére, a nemzetközi együttműködés keretében a szomszédos régiókkal való együttműködés nem bontakozott ki kellőképpen. Regionális szinten az idegenforgalom te-

rületén az intézményi háttér gyakorlatilag hiányzik és az aránylag nagyszámú, az idegenforgalom területén főiskolai képzettséggel rendelkező fiatal nincs kellően kihasználva. Úgy szintén hiányzanak a szakosított információs központok és ügynökségek az idegenforgalom támogatására.

Fő stratégiai célok:

1. Megszüntetni a koordinálatlanságot az idegenforgalmi tevékenységeknél.
2. Erősíteni a partneri kapcsolatokat a privát és közzsféra között (PPP).
3. Megerősíteni az intézményi háttért az idegenforgalom területén.
4. Történelmi épületek idegenforgalmi célokra történő rehabilitációja.

Várható hatás:

- Turisztikai klasszterek keletkezése.
- Új exkluzív turisztikai termékek létrehozása.
- Jobb körülmények az idegenforgalom terén a vállalkozók számára, valamint a régióba látogató vendégek számára.
- Az idegenforgalmi központok kölcsönös összekapcsolása és együttműködése a határon átnyúló régiók kihasználásával együtt.
- Az információs, marketing és értékesítési szolgáltatások jobb minősége.

A.3 Fejlesztési téma: Mezőgazdaság, erdőgazdaság, vidékfejlesztés

A.3.1 Prioritás: Mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének támogatása

Kiindulási helyzet leírása:

A mezőgazdaság fejlesztésének egyik meghatározó tényezője a megfelelő pénzeszközök hiánya és 1989 után a mezőgazdasági géppark és berendezések műszaki állapotának szüntelen romlása. A mezőgazdasági üzemek alacsony nyeresége nem teszi lehetővé a szükséges beruházási pénzalap létrehozását a géppark korszerűsítésére és új gépek vásárlására. Ennek következménye a mezőgazdasági üzemek műszaki szintjének lemaradása és versenyképtelensége az import termékekkel szemben.

Fő stratégiai célok:

1. Növelni a mezőgazdasági termelés technológiai színvonalát és a munka termelékenységét az östermelők területén.
2. Növelni a mezőgazdasági termelés sokszínűségét, különös tekintettel a regionális termékekre.
3. Javítani a marketing/értékesítési utakat.
4. Serkenteni a célszerű kooperációs társulások megalkotását a piacon való helytállás érdekében.
5. Támogatni az élelmiszer-feldolgozó ipar megújítását.

Várható hatás:

- A regionális mezőgazdaság versenyképességének növekedése.
- Mezőgazdasági alanyok stabilizálódása és fejlődésük biztosítása a kerületben.
- Munkalehetőségek teremtése és a munkahelyek stabilizálása a vidéki területeken.

A.3.2 Prioritás: Környezetbarát mezőgazdaság és erdőgazdaság fejlesztése

Kiindulási helyzet leírása:

A jelenlegi mezőgazdasági termelést diverzifikálására - különös tekintettel az ökológiai szempontokra - a bio-élelmiszerek termelésének területén mutatkozik lehetőség. Összhangban a világ fejlődési tendenciáival, az egészséges életmód és egészséges táplálkozás terén nő az érdeklődés bio-termékek és -élelmiszerek iránt. Östermelés, feldolgozás és értékesítés ezen a téren, mint zárt folyamat a kerületben nem létezik.

Az erdőgondozás hatékonyságának növelése érdekében elkerülhetetlen a természethez közelálló technológiai folyamatok használata, melyeket eddig csak nagyon szórányosan alkalmaznak.

Fő stratégiai célok:

1. Jelentős módon növelni a K-Sz régióban a vegyszermentesen előállított bio-termékek részesedését, hogy megközelítse az EU-s átlagot.
2. A lakosság egészségének javítása céljából népszerűsíteni a bio-termékeket.
3. Támogatni a biomezőgazdasággal foglalkozó kis farmok létrehozását.
4. Növelni az erdők természetes újjaszülését.

A.3.3 Prioritás: Halgazdaság

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz egyes régióiban kedvezők a feltételek a halgazdaság fejlesztéséhez, melyek jelenleg nincsenek egyáltalán kihasználva. Ezzel szorosan összefügg a hal és haltermékek alacsony fogyasztása (2 kg/év/személy) az EU-s átlaghoz képest (7 kg/év/személy). A hal és haltermékek fokozottabb fogyasztása hozzájárulhat a lakosság egészségesebb táplálkozásához. A hal és haltermékek jelenlegi alacsony fogyasztását befolyásolják az árak is.

Fő stratégiai célok:

1. Erősíteni a haltenyésztést, a halértékesítés és halastavak építése ösztönzését.
2. 50%-kal növelni a hal és haltermékek fogyasztását a 2005. évhez viszonyítva.

Várható hatás:

- Foglalkoztatottak számának emelkedése a halgazdaság területén.
- A haltermékek kínálatának emelkedése.
- Lehetőség a lakosság egészséges táplálkozására.
- Folyó menti térségek rendezése – környezetvédelme.

A.3.4 Prioritás: Mezőgazdasági és fakitermelési hulladék energetikai hasznosítása

Kiindulási helyzet leírása:

A biomassza, mint alternatív energiaforrás energetikai felhasználásának részaránya a fejlett országokkal összehasonlítva nagyon alacsony. Jelenleg jelentős többletek állnak rendelkezésre a szántóföldi növénytermelésben és nincs hasznosítva a mezőgazdasági és fakitermelési hulladék sem. Az erdőgazdaságokban a fakitermelésnél és szállításnál alkalmazott elavult technológiák az okai annak, hogy a hulladék nincs célszerűen összegyűjtve és hasznosítva. A fennálló helyzet kedvezőtlenül hat az erdők egészségi állapotára.

Fő stratégiai célok:

1. Növelni az alternatív energia forrás-biomassza hasznosításának arányát az össz- energiafogyasztásban.
2. Célzottan termelni energiát adó növényeket és fánövényeket.

3. Hasznosítani a fa- és mezőgazdasági termelésből származó hulladékot.
4. Támogatni az előbb felsorolt hulladékok hasznosítását célzó technológiák fejlesztését.
5. Korszerűsíteni a technológiát a fakitermelés és szállítás terén.

Várható hatás:

- A nem megújítható energiaforrásokkal való takarékoság pozitív hatása a környezetre.
- A mezőgazdaság és erdőgazdaság hatékonyságának növelése.
- Környezetterhelés csökkentése.
- Alacsony képzettségű munkanélküliek bekapcsolódási lehetősége a munkafolyamatba.

A.3.5 Prioritás: Vidéki települések felújítása és korszerűsítése

Kiindulási helyzet leírása:

A történelmi és kulturális fejlődés fontos fejezetét alkotják a vidéki települések. A települési szerkezet szempontjából egyrészt szükséges, hogy ezek megőrizzék eredeti formájukat, másrészt pedig a vidéki élet minőségének javítása érdekében hozzá kell őket igazítani a lakáskultúra, szabadidő eltöltése, stb. modern követelményeihez. Számos községi lakóövezetben a területek és épületek - az elhagyott gazdasági épületeket is beleszámítva - nincsenek kihasználva és el vannak hanyagolva. Ez a tény kedvezőtlenül hat a környezet minőségére és az illegális személtelakó helyek keletkezésére.

Fő stratégiai célok:

1. Az életminőség javítása céljából a vidéki térségben kialakítani azt a környezetet, amely az állandó lakóhelyválasztásra és a szabadidő eltöltésére ösztönöz.
2. Növelni a vidéki települések vonzerejét a lakóhelyválasztás, valamint a vidéki turizmus és agroturizmus kialakítása vonatkozásában.
3. Megteremteni az előfeltételeket az idegenforgalom területén való vállalkozásfejlesztéshez.

Várható hatás:

- Vidéki térség lakosságának stabilizálása.
- A vidéki idegenforgalomba való bekapcsolódás lehetőségének növelése.

B. Fő terület: SZOCIÁLIS TERÜLET

B.1 Fejlesztési téma: Tartós munkanélküliség

B.1.1 Prioritás: Foglalkoztatási szolgáltatások minőségének és hatékonyságának növelése

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz régió munkaerőpiacán problémaként jelentkezik a magas munkanélküliség, a tartós munkanélküliség és a fiatalok munkanélkülisége. A régióban a munkanélküliség szerkezete függ az urbanizáció fokától, a munkalehetőség kínálatától, az ingázási távolságtól, a népesség összetételétől és még sok más tényezőtől. A minta felmérési adatok szerint Kelet- Szlovákiában az átlagos munkanélküliségi ráta 2,5-szer nagyobb, mint az európai átlag. A munkanélküliek közel 70%-a tartós munkanélküli (12 és több hónap).

A foglalkoztatási szolgáltatásnyújtás jelenlegi rendszere nem veszi teljes mértékben figyelembe a munkanélküliek egyes szegmenseinek sajátosságait és az inaktívakat, melyek összetétele eltérő az egyes járáásokban, ugyanakkor a foglalkoztatási szolgáltatásokat egy minőségileg magasabb színvonalon kell biztosítani. A közületi foglalkoztatási szolgáltatások területi lefedettsége egyenletes. A tartós munkanélküliség növekedésének megelőző stratégiák érvényesítésével és a munkanélküliek individuális problémakezeléssel kell gátat vetni. Egyúttal erősíteni kell a regionális fejlesztés szereplőinek közös felelősségét a régió munkanélküliségi problémáinak megoldása érdekében. Az adott célcsoport számára (a munkanélküliek alacsony százaléka) nincs kellő mértékben biztosítva a nemzeti és regionális projektek állandó fenntarthatósága. Az oktatás és vállalkozás területén kevés az információ és tanácsadási szolgáltatás.

Fő stratégiai célok:

1. Támogatni az integrált moduláris programok és projektek előkészítését és megvalósítását, melyek támogatják a tartósan nyilvántartott munkanélkülieket.
2. A szakoktatást és felkészítést hozzá igazítani a régió igényeihez.

3. Hatékonyabbá tenni az együttműködési rendszert a foglalkoztatási szolgáltatásokat
4. nyújtók között.

Várható hatás:

- Tartós munkanélküliek számának csökkenése.
- Foglalkoztatás növekedése és a tartós munkanélküliség megelőzése.
- A munkaerőpiacon munkáért folyamodók munkába lépésének és újbóli visszatérésének megkönnyítése.
- Munkaerőpiaci tájékoztatás javulása.
- Korszerű munkaerőpiaci szolgáltatások.

B.1.2 Prioritás: Munkanélküliségi támogatás

Kiindulási helyzet leírása:

Kelet-Szlovákia keretében is léteznek régiók, ahol a munkanélküliek álláskeresői készségeik ellenére nem tudnak érvényesülni a munkaerőpiacon. Ez a helyzet jelentősen befolyásolta több csoport csekély foglalkoztatási lehetőségeit, elsősorban a fiatalok, végzősök, egészségileg hátrányos helyzetű személyek, alacsony képzettségű tartós munkanélküliek esetében, vagy azoknál, akiknél hiányzanak a munkaerőpiac által megkövetelt képességek, a kézügyesség. A 2004. évi 5. sz., a foglalkoztatási szolgáltatásokról szóló törvény szerint támogatási eszközként jelenleg az önálló kereseti tevékenységre nyújtandó hozzájárulás használható. Ennek értelmében a hozzájárulást a vállalkozás elkezdésével kapcsolatos kiadások megtérítésére lehet igénybe venni. A 2004. évben Kelet-Szlovákia régióban ezen ösztönző támogatás keretében csak 59 munkahely létesült, ezért az aktív munkaerőpiaci politika keretében a kezdő vállalkozók számára korszerűsített és innovatív programokat kell létrehozni és megvalósítani, valamint támogatni kell azokat a tevékenységeket, melyek az új munkahelyek létrehozására való ösztönzéssel az önfoglalkoztatás eszközével a régiók közti munkanélküliségi aránytalanságok csökkentésére irányulnak, főleg a magas munkanélküliségi rátával rendelkező régiókban.

Fő stratégiai célok:

1. Támogatni az önfoglalkoztatást ösztönző integrált program-modulok és projektek előkészítését és megvalósítását.

2. Serkenteni a foglalkoztatást keresők motiválását a vállalkozás megkezdéséhez.

Várható hatás:

- Az aktív önálló kereseti tevékenységet végző személyek számának emelkedése
- A régió versenyképességének növekedése és a régió lakossága életszínvonalának emelkedése.

B.2 Fejlesztési téma: Roma közösség szociális kizártsága

B.2.1 Prioritás: Marginalizált helyzetű roma közösségek szociális bekapcsolódása

Kiindulási helyzet leírása:

Szlovákia roma lakosságának körülbelül 2/3-a él a Košice-i és Prešov-i Önkormányzat területén. Különféle, minden közösség számára sajátos okból ezek a roma közösségek marginális helyzetben vannak az iskola, munkapiac, szociális és egészségügyi ellátás, a megfelelő lakás körülmények hozzáférhetőségét illetően. Mivel Kelet Szlovákiában található a roma közösségek legsűrűbben lakott települései, más Szlovák NUTS II szintű területi egységekkel összehasonlítva, e közösségek fejlődésének támogatása szükséges éppen a Košice-i és Prešov-i Önkormányzat területek szintjén.

A prioritás a marginális helyzetben lévő roma közösségek azon célcsoportjaira irányul, melyek elkülönített településen élnek. Ezek a települések a község/város határán kívül található, nem rendelkeznek megfelelő közművesítéssel és az illegális lakások aránya magasabb 20 %-nál. Az elkülönült településeken élő marginális helyzetű roma közösségek egészségi állapota rossz, a legtöbb esetben ennek oka a betegség megelőzés és egészségügyi ellátás alacsony szintje. E közösségek keretében a műveltségi szint nem kielégítő, különös tekintettel munkaerőpiaci versenyképességükre.

Fő stratégiai célok:

1. 2013-ig lényegesen javítani a roma közösségek egészségi állapotán.
2. 2013-ig 20%-kal csökkenteni az alacsony életszínvonalú települések számát.

Várható hatás:

- Marginalizált roma közösségek egészségi állapotának javulása.
- A munkaerőpiachoz való hozzáférés javulása.
- Környezetvédelmi szempontból károsodott környezet javulása.
- Lakáskultúra javulása.

B.2.2 Prioritás: Roma közösségek esélyeinek kiegyenlítése a munkaerőpiac hozzáférhetősége terén

Kiindulási helyzet leírása:

Szlovákia roma lakosságának körülbelül 2/3-a él a Košice-i és Prešov-i Önkormányzat területén. Különféle, minden közösség számára sajátos okból ezek a roma közösségek marginális helyzetben vannak az iskola, munkapiac, szociális és egészségügyi ellátás, a megfelelő lakás körülmények hozzáférhetőségét illetően. Mivel Kelet Szlovákiában található a roma közösségek legsűrűbben lakott települései, más Szlovák NUTS II szintű területi egységekkel összehasonlítva, e közösségek fejlődésének támogatása szükséges éppen a Košice-i és Prešov-i Önkormányzat területek szintjén.

A prioritás az integrált roma közösségek célcsoportjára irányul, melyek integrálva élnek a többséget alkotó közösségekben. Ezek a roma közösségek hátrányos helyzetben vannak a munkaerőpiac hozzáférhetősége tekintetében, és a szociális rendszerre való rászorultságuk majdnem eléri a 90%-ot.

Fő stratégiai célok:

1. 2013-ig 30%-kal növelni a roma közösség foglalkoztatási alkalmasságát és foglalkoztatását.
2. 2013-ig 10%-kal növelni a roma közösség értelmi szintjét.

Várható hatás:

- Az értelmi szint emelkedése minden iskolai végzettségi szinten.
- Roma közösségek imázsának és státuszának javulása.
- A szociális támogatásra való ráutaltság csökkenése.

B.3 Fejlesztési téma: Lakosság számára nyújtott szociális és egészségügyi ellátás

B.3.1 Prioritás: Perspektivikus munkalehetőségek teremtése

B.3.2 Prioritás: Szociális és egészségügyi ellátás fejlesztése

Kiindulási helyzet leírása:

A nyugdíjkorhatárt betöltő lakosság számának emelkedése és az életkorhatár növekedése kísérő eleme a lakosság növekvő számának, mely igényli a minőségi szintű szociális és egészségügyi ellátást. Az elöregedés egyik oka az öregedési index emelkedése és az életszínvonal és egészségügyi ellátás emelkedése ill. javulása.

A szociális és egészségügyi ellátás meglévő formái nem elégítik ki a rászoruló lakosság jelenlegi és jövőbeli igényeit. Ennek következtében rendkívül nagy az igény a befekvő intézmények szolgáltatásai iránt. Ezen kívül a régióban hiány van a nappali ellátó intézmények típusai terén és a házi ellátás területén is.

Fő stratégiai célok:

1. Rászoruló polgárok számára növelni a kínálatot az egyéni szociális ellátás területén.
2. Rászoruló polgárok számára növelni a kínálatot az egyéni egészségügyi ellátás területén.
3. Nappali típusú szociális és egészségügyi intézményekben növelni a férőhelyek számát.
4. Növelni a vidéken nyújtott ellátás terjedelmét.

Várható hatás:

- A szociális és egészségügyi intézményekben történő ellátás iránti igény csökkenése.
- Az egyéni szociális és egészségügyi ellátás területén új munkahelyek létrehozása.
- A vidéki egyéni szociális és egészségügyi ellátás területén új munkahelyek létrehozása.

B.4 Fejlesztési téma: Alkalmazkodás a munkaerőpiacon

B.4.1 Prioritás: Munkaerőpiaci kínálat összehangolása (tanulmányi szakok) a munkaerőpiaci kereslettel (igényekkel)

Kiindulási helyzet leírása:

Kelet-Szlovákia régió térségében kielégítő számú oktatási intézmény működik, melyek a középiskolai és főiskolai végzettségű fiatalokat készítik fel a munkaerőpiacra. Továbbra sincs összhangban a rendelkezésre álló munkaerőkínálat és a munkaadók által tanúsított igény a képzett munkaerő iránt. Ez az ellentét főleg a pályakezdő munkanélküliek magas százalékos arányában nyilvánul meg, valamint abban, hogy a pályakezdő fiatalok csak kis része dolgozik a tanult szakmájában. Az összes, 2003.12.31.-ig nyilvántartott munkanélküli közül 9515 pályakezdő fiatal volt, ami az összes nyilvántartott munkanélkülinek 5,5%-a. A pályakezdők szakmai profilja kevésbé rugalmas és nem teszi lehetővé a munkaerőpiachoz való gyors alkalmazkodást. A Kerületben a pályakezdő fiatalok szakmai profiljának alakítása inkább formális folyamat eredménye, semmint olyan hatékonysági és rendszer szempontok érvényesítésének eredménye, amelyek közelebb állnak a piac igényeihez. A pályakezdő munkanélküliek számának csökkentése szükségszerűen megköveteli a tanulási-tanítási szakok összehangolását a piac igényeivel.

A szakoktatás állami szintről az önkormányzati – felső területi egységi szintre való decentralizálásának célja, a szakoktatás megfelelőségének növelése a régió vállalkozói igényei tekintetében, döntéshozatal a szakoktatás szerkezetéről, iskolahálózatról, valamint a pénzeszközök decentralizációja. Ehhez kapcsolódó lépés a régió középiskolai hálózatának jelenleg folyó racionalizációja és optimalizálása a „Középiskolai hálózat racionalizálásának és optimalizálásának koncepciója a régió egyes járásaiban” dokumentum értelmében.

Fő stratégiai célok:

1. Az oktatási, szakoktatási rendszert, és a munkaerőpiacra való egyéb felkészítési formákat megfelelő orientálással és korszerűsítéssel hozzáigazítani

ni a pozitívan irányított gazdasági változásokhoz és a régió szerkezetváltásához.

2. Helyesen meghatározni a szakközépiskolai oktatás alapvető tartalmát (alap tananyag), és kiegészíteni olyan tananyaggal, amely megfelel nemcsak a helyi, de a regionális feltételeknek is.
3. Megerősíteni az együttműködést az iskolai rendszer és vállalkozási szféra között.

Várható hatás:

- A munkaerőpiacra való felkészülés hatékony összekapcsolása a termeléssel, mely az oktatással, szakoktatással, gyakorlati tapasztalatok és kézügyesség elnyerésével illetve szerzésével a gazdasági változások és a régió szerkezet váltás révén történik, valamint régióközi szintű szemlélettel az EÚ keretein belül.
- Megfelelően képzett munkaerő, mely reagál a munkaerőpiac aktuális igényeire.
- A szlovák ipar magasabb termelékenysége és versenyképessége.

B.4.2 Prioritás: A munkaerő mozgásának növelése a régióban

Kiindulási helyzet leírása:

A szabad munkahelyek kínálata nem felel meg a meglévő települési szerkezetnek. Szabad munkahelyeknek nagyobb mértékű létrehozása és kínálata a fejlesztési pólusban, ill. városi településeknél mutatkozik, ahol jobb feltételek vannak a külföldi befektetők számára. Ebből a szempontból a lakhely és a munkalehetőség kínáló hely között eltérés van. Ezen aránytalanság semlegesítése céljából biztosítani kell az összes feltételt a munkaerő mobilitásának növelésére, és pedig pénzügyi hozzájárulás révén, de főleg megteremteni a feltételeket az ingázás megkönnyítésére a közlekedési infrastruktúra és a települések elérhetőségének minőségi javításával.

Fő stratégiai célok:

1. Támogatni a munkaerő mobilitását a régióon belül.
2. A közlekedési infrastruktúrát hozzáidomítani az egyes régiók munkaerő kínálatából adódó igényekhez.
3. Támogatni és megkönnyíteni a szerkezetátalakítás következtében elbocsátott dolgozók áthelyezését.

Várható hatás:

- Munkanélküliség csökkenése.
- Foglalkoztatás növelése.
- Szállítási feltételek javulása.

B.5 Fejlesztési téma: Alkalmazkodás a munkaerőpiachoz

B.5.1 Prioritás: Idősebb dolgozók alkalmazkodó képességének növelése (50-64 évesek)

Kiindulási helyzet leírása:

Az idősebb korosztály arányának folyamatos emelkedési tendenciájának a régió népességén belül többféle hatása van, melyek már jelenleg is az életminőség szempontjából negatívan hatnak ezekre a lakosokra. A magasabb korcsoportokat veszélyezteti a tartós munkanélküliség, jelentősen csökken foglalkoztatási mobilitásuk, alacsony az alkalmazkodó képességük a munkaerőpiac aktuális követelményeivel szemben, sajátos, a magas korra jellemző betegségekben szenvednek és gyakran érzik a szociális elszigeteltséget.

Az 50 éves és idősebb hátrányos helyzetű korosztály nagyon nehezen tud találni munkát a munkaerőpiacon és megtartani állását, főleg, mert a munkaadók nem hajlandók foglalkoztatni idősebb korosztályú személyeket. Az EU-val összehasonlítva Szlovákiában körülbelül 50%-kal alacsonyabb ennek a korcsoportnak a foglalkoztatása. A fejlett országok foglalkoztatáspolitikája egyértelműen e munkacsoport potenciáljának kihasználására irányul a munkakörülmények hozzáigazításával és a hiányos kézügyesség pótlásával. Annak ellenére, hogy nemzeti szinten elkezdődött az intézkedések megvalósítása az idősebb személyek foglalkoztatás arányának növelésére, de regionális szinten, főleg azon régiókban, ahol magas a munkanélküliség aránya, ennek az 50 év feletti célcsoportnak nagyon kevés figyelmet szentelnek.

Fő stratégiai célok:

1. Csökkenteni a magasabb korosztályba tartozó polgárok munkanélküliségét.
2. Növelni a magasabb korosztályba tartozó polgárok szociális integrálását.

Várható hatás:

- Az aktív életkor meghosszabbítása.
- A generációs problémák megszüntetése.

B.6 Fejlesztési téma: Bevándorlók integrálása

B.6.1 Prioritás: Bevándorlók szociális kohéziója

Kiindulási helyzet leírása:

Kelet Szlovákia földrajzi helyzete meghatározza, hogy három országgal határos, és pedig Magyarországgal, Lengyelországgal és Ukrajnával. A régió az ország többi részéhez hasonlítva régóta érzékeli a gazdasági bevándorlók növekvő áradatát és a bevándorlók nagy számát más okokból és más országokból is. A bevándorlók növelik az olcsó munkaerő kínálatot a különböző képzettségi szinteken. A bevándorlók megnövekedett áradatának negatívumát jelentik a bevándorlók szociális adaptálása kapcsán felmerülő problémák és a hazai lakosság negatív álláspontja (szociális feszültség növekedése a bevándorlók és a többségi társadalom között).

Fő stratégiai célok:

1. Lerövidíteni és hatékonyabbá tenni a bevándorlók adaptációs folyamatát.
2. Csökkenteni a hazai lakosság negatív előítéleteit a bevándorlókkal szemben.
3. Csökkenteni a bevándorlók illegális foglalkoztatásának előfordulását.

Várható hatás:

- A bevándorlók szociális beolvadása a régió környezetébe.

C. Fő terület: KÖRNYEZET

C.1 Fejlesztési téma: Környezeti összetevők

C.1.1 Prioritás: Levegő minőség

Kiindulási helyzet leírása:

Negatív hatással a lakosság egészségére, káros anyagok szempontjából Kelet Szlovákia (K-Sz) régió levegőz-

szennyezettségét legnagyobb mértékben növelik a levegő felszíni rétegeiben szétszóródott szilárd részecskék (10µm nagyságig). A légszennyeződés legmagasabb szintje a frekvenciált közutakon, valamint a városi településeken az erős forgalmi terhelés miatt fordul elő, ill. különösen a Košice-i kerületben a US STEEL komplexum mellett. Az utolsó években a napi PM₁₀, valamint az évi határértékek egyre gyakoribb túllépésére került sor. A nagy teljesítőképességű közúti hálózat építésének befejezetlensége miatt ez a szennyeződés a K-Sz régióban emelkedő tendenciát mutat.

A levegőszennyezettség összértékében részesednek a közép nagyságú és kis szennyező források is, melyek biztosítják a lakás-kommunális szféra számára a hőellátást. Ennek a szennyeződésnek a nagysága azonban a nagy ipari forrásokhoz mérve lényegesen alacsonyabb.

Az 1998-2002 közötti időszak folyamán minden alapvető szennyezést okozó anyagnál a kibocsátott mennyiség nagyságát illetően mérsékelt csökkenés volt tapasztalható. Ellenkezőleg, a 2003. évben a szilárd szennyező anyagoknál, valamint a CO és NO_x esetében mérsékelt növekedés volt érezhető.

Fő stratégiai célok:

1. Csökkenteni elsősorban a tranzit teherszállítás a lakosság egészségére negatív hatásait.
2. Támogatni az előkészítési és megvalósítási programokat és projekteket az integrált tömegközlekedési rendszerek kialakítására, főleg K-Sz nagyobb településein.

Várható hatás:

- A levegő minőségének javulása, főleg a városi településeken a kibocsátási határérték alatt elért értékekkel.
- Szennyező anyagok mennyiségének csökkenése, melyek rontják a környezetet és segítik az üveg-házhatást.

C.1.2 Prioritás: Ivóvíz készletek és ivóvíz ellátás

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz régióban az ivóvíz ellátásra elsősorban a földalatti vízkészletek vannak kihasználva. Legjelentősebb kö-

zülük a Košice-i vízvezeték hálózati rendszer (VHR), Poprádi VHR, Prešov-i VHR és a Rožňava-i VHR. Legjelentősebbek a közvetlenül a felszíni vízfolyásokból származó vízkészletek fogyasztási helyei (ott alkalmazták, ahol nem lehet a földalatti készleteket biztosítani) a következők: Bardejov-i VHR, Krompachy VHR, Gelnica-i VHR, Smolník-i VHR, Spišská Nová Ves-i VHR, Svidník-i VHR, és a Tátra-i patakokból való vízfogyasztás a Tátra-i települések vízvezeték hálózat ellátására.

Kelet-Szlovákia területén két nagykapacitású felszíni vízkészlet található – a Starina-i és Bukovec-i víztároló, melyek az ivóvizet főleg a Humenné-i, Košice-i, Prešov-i, Snina-i és Vranov nad Topľou-i járások számára biztosítják. K-Sz régió, mint egység jelenleg mérsékelt többlettel rendelkezik a vízkészletből. A közüzemi vízvezeték hálózat további fejlesztése, a vízellátás növekedése, a nem megfelelő vízkészletek és a felszíni folyókból való közvetlen vízellátás kiiktatása (a Tátra-i térségben a felhasználandó vízkészlet kapacitásának nagy részét teszi ki) már 2015-ben a vízkészletek hiányához fognak vezetni.

A lakosság ivóvíz ellátását az EU-s tagállamok színvonalával összehasonlítva hangsúlyozni kell, hogy Szlovákia az államok többségétől elmarad. SzK összes lakosságát illetően 2003.12.31-én 84,29% volt ellátva ivóvízzel. K-Sz vízellátásban 77,59%-kal elmarad az országos átlagtól is (Prešov-i kerület – 76,03%, Košice-i kerület – 79,21%). SzK-ban 2003.12.31-ig a 2.891 összes község közül 2.136 községben legalább részben sikerült megépíteni a közüzemű vízvezeték hálózatot, ami 73,88 %-ot tesz ki. Ha a községek számát vesszük alapul, Kelet-Szlovákiában a helyzet szintén nem kedvező – 42,21% (Prešov-i kerület – 57,96%, Košice-i kerület – 68,64%). Viszont a vízgazdálkodási infrastruktúra kiépítése az egyik fő előfeltétele a K-SZ régió további gazdasági és szociális fejlődésének.

Fő stratégiai célok:

1. Növelni a lakosság ivóvíz ellátásának arányát az országos átlag szintjére, hangsúllyal a vízkészlet hiányától szenvedő területek ellátására és a víz minőségét veszélyeztető területekre, valamint az ellátás bővítésére a jelenleg használt vízkészletek kapacitásának kihasználásával.

Várható hatás:

- Elegendő jó minőségű ivóvíz a lakosság, az ipar, a mezőgazdaság és a szolgáltatások számára.
- Vízgazdálkodási infrastruktúra rendszer építésének, mint olyan tényezőnek befejezése, amely nagymértékben befolyásolja a régió fejlesztését.

C.1.3 Prioritás: Szennyvíz elvezetése és tisztítása

Kiindulási helyzet leírása:

A régióban az összes fő folyók és mellékfolyók vize meglehetősen szennyezett és teljes értékű kihasználásuk veszélyeztetett, sőt az is kimondható, hogy lehetetlen. A szennyeződés terén legsúlyosabb a helyzet a mikrobiológiai csoport mutatóinál áll fenn (IV.-V. osztály), mely tükrözi a kedvezőtlen helyzetet főleg a kommunális szennyvíz tisztítás és a vízgazdálkodási infrastruktúra területén. A kommunális csatornázás és a szennyvíz tisztítás fejlesztése KSz-ban jelentősen elmarad a közüzemű vízvezeték hálózat fejlesztésétől, és pedig 31%-kal. K-Sz összalakosságának 53,29%-a volt 2003.12.31-ig rákövetve a szennyvíztisztító állomással ellátott kommunális csatorna hálózatra. K-Sz elmarad az országos átlagtól 52,31% -os csatornázással (Prešov-i kerület – 49,49%, Košice-i kerület – 55,23%). SzK –ban 2003.12.31-ig 2.891 községből a szennyvíztisztító állomással teljesen vagy részben ellátott kommunális csatornahálózat elkészült 449 településen, ami 15,55 %-a Szlovákia összes község-számának. A meglévő szennyvíztisztító állomások nem felelnek meg a jelenlegi törvények előírásainak és az esetek többségében szükséges a teljes rekonstrukció, esetleg új szennyvíztisztító állomás építése. A szennyvíz elvezetése és tisztítása ugyanúgy, mint az ivóvíz ellátás a régió fejlesztésének előfeltétele. A régióban problematikussá válik a mezőgazdasági területek öntözésére használt egyes felszíni vízkészletek hasznosítása is, mivel feltételezhető, hogy a folyó vizek révén a földalatti vízkészletek fertőzési veszélye miatt a szennyeződés nagyobb területen terjed szét. Másik fontos probléma a régióban (a mezőgazdasági földterület magas százaléka miatt) a vizek nitrátokkal való szennyezettsége a mezőgazdasági tevékenység következtében. A 617/2004 számú kormányrendelet alapján a K-Sz régióban kijelölték a sebezhető területeket 431 községhez tartozó katasztrális területen belül (Prešov-i kerület – 138, Košice-i kerület – 293).

Fő stratégiai célok:

1. Javítani a vízökológiai rendszer minőségét, főleg a kommunális szennyvíztisztítás hatásának növelésével.
2. Soron kívül befejezni a szennyvízcsatornák építését a használandó ivóvízkészletek területén, a higiéniailag védett övezetekben, az ásványokban gazdag és gyógyvíznek minősülő védett övezetek területén, valamint a természetvédelmi területeken.

Várható hatás:

- Felszíni és földalatti vizek minőségének javulása.
- Vízkészletek szennyeződésveszélyének csökkentése.
- Vízgazdálkodási infrastruktúra állapotának, mint olyan tényezőnek javulása, mely jelentősen befolyásolja a régió fejlesztését.

C.1.4 Prioritás: Vízátrolók környezeti terhelése

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz régióban minden folyó (a folyó felső szakasza kivételével) szennyezett-erősen szennyezett. Az I. és II. minőségi osztályú vizek aránya (nagyon tiszta - tiszta) mérsékelt tendenciájú csökkenést mutat. A víztárolók vizének minősége lényegesen nem tér el a beleömlő mellékfolyók vízminőségétől és magától a víztárolástól. A felszíni folyó vizek súlyos problémája az eutrofizáció – ortofoszfát és nitrogénvegyületek magasabb szintje (P,N). Az eutrofizációs folyamatok a víztárolókban markánsabban jelentkeznek, mint a folyók esetében, és az algák és ciánbaktériumok intenzívebb szaporodása negatívan befolyásolja a víz minőségét és komoly egészségügyi veszélyt rejt magában (bőrallergia, légzési zavarok).

A víztárolókban a víz minőségének állapota elégtelen (megnövekedett „ α ” klorofill mennyiség, II. III. osztályúnak értékelve) a víz magasabb fokú eutrofizációja miatt, főleg a kommunális szennyeződés (kommunális szennyvízelvezetés tisztítás nélkül), és a mezőgazdasági tevékenység következtében (beömlések, átszivárgások).

A folyók és víztárolók hasznosítására negatívan hat az üledékek mederbe való lerakódása. A tárolók vízbe fogadó kapacitásának csökkenése jelentkezik (vízhoz-

am szabályozása és az árhullám felfogása), a nehézfémek és más veszélyes anyagok pedig felgyülemleken a folyókban és a víztárolókba ömlő folyókban az ipari szennyvíz kiengedése következményeként.

Súlyos problémát jelentenek a Chemko Strážske vállalat vegyi gyártásból származó poliklór-bifenil szennyezett üledékei (PKB) Szlovákia legnagyobb üdülési víztárolójában. A PKB anyagok káros hatással vannak az emberi szervezetre – rákbetegségeket idéznek elő és károsítják az ember immunrendszerét.

Fő stratégiai cél:

1. Javítani a víztárolók vízminőségén, különös tekintettel a szennyvíztisztításra (ipari, kommunális szennyvizek) és semlegesíteni a mezőgazdaság negatív hatásait.
2. Vízátrolók és a hozzájuk kapcsolódó folyókban lévő hordalékok és üledékek eltávolítása és méregtelenítése.

Várható hatás:

- Szennyezett környezet veszélyeinek (egészségügyi veszélyekkel együtt) semlegesítése.
- Árvédelem javítása.
- Idegenforgalom fejlesztése.

C.2 Fejlesztési téma: Hulladékgyűjtés

C.2.1 Prioritás: Hulladékhasznosítás

Kiindulási helyzet leírása:

Az egész K-Sz régió területén a hulladékgyűjtés legjelentősebb problémája a lakossági hulladék növekedése és az értékesíthető szelektív hulladékgyűjtés alacsony hatékonysága, mind a lakossági, mind a termelési szféra területén. K-Sz régióban a szelektív hulladékgyűjtés nincs a megfelelő szinten, melynek jellemzője az elkülönített anyagok évi egy lakosra eső KO mennyisége, melynek átlagértéke a 2003. évben 4,2 kg/lakos volt.

A Prešov-i kerület területén évente cca. 88.728 t hulladék keletkezik összesen, mely 6,5%-a a SzK-ban keletkezett összes hulladékmennyiségnek (13,7 millió t). Ebből a mennyiségből a veszélyes hulladék (V) 35.400 t, azaz a SzK-ban keletkezett összes V hulladék 2,5%-a és 850.157 t azaz 7,9% az egyéb hulladék

(E) az évi SzK adathoz mérve. A Prešov-i kerületben előnyben részesül a kommunális hulladék elhelyezése, a hulladéklerakó helyeken körülbelül 158.720 T volt elhelyezve.

A Košice-i kerület területén az évi hulladéktermelés cca. 5.419.827 t, mely 31,2%-a a SzK-ban keletkezett összes hulladék mennyiségnek (13,7 millió t). Ebből a mennyiségből a veszélyes hulladék (V) 372.702 t, azaz a SzK-ban keletkezett összes V hulladék mennyiségének 29,65%-a, és 5.047.125 t az egyéb hulladék (E), mely megfelel körülbelül SzK területén évente keletkezett hulladék 31,3%-ának.

A Košice-i kerület területén a hulladékgazdálkodást jelentősen befolyásolja a nagyteljesítményű lakossági hulladékégető Košicén, melyben 2003. évben 55.618 t mennyiségű hulladékot dolgoztak fel. Kerületen belül a hulladéktárolókban 59.072 t hulladékot helyeztek el.

Az összes kommunális hulladékmennyiségből bármely módszerrel csak 3.844 t kommunális hulladékot hasznosítottak, ami csak 2,6%-nak felel meg.

A K-Sz régió területén az egyes hulladék típusokra nincsenek meg a szükséges technológiai berendezések, amelyek segítségével értékesíteni lehetne a szelektív módon összegyűjtött anyagokat. A Szlovák Köztársaság más régióiban működő hulladékgyűjtő és feldolgozó központok nagy szállítási távolságai, s az ezzel kapcsolatos magas szállítási költségek gazdaságilag hátrányossá teszik ezek megvalósítását.

Tekintettel a keletkezett kommunális hulladék teljes mennyiségére és mindenekelőtt az egyes meglévő potenciális mennyiségű kislelektált termékekre, a feldolgozók számára a gazdasági nyereség szempontjából előnyös lenne az összefogás, és magában a polgárok és érintett községek számára is, miközben a logisztika összehangolását jóval előnyösebben lehetne megoldani a NUTS II szinten, mint az egyes önkormányzati kerületek szintjén.

Fő stratégiai célok:

1. Megteremteni a feltételeket a veszélyes hulladék semlegesítésére (régiók fölötti szintű hulladékégető).
2. Felépíteni a regionális gyűjtő és hulladék-feldolgozó központokat a kiválasztott hulladékok fajtájához igazodva és mechanizmusokat létrehozni a hulladékkezelés logisztikai biztosítására.

Várható hatás:

- Szilárd kommunális hulladék mennyiségének csökkenése semlegesítve tárolással.
- Hulladéktárolók kihasználása gazdaságosságának javítása és élettartalmának meghosszabbítása.
- Környezet és a táj alkotó elemei állapotának javulása.
- A szelektív hulladékkezelés minőségének növelése.
- Lakosság gazdasági érdekeltsége a szelektív hulladék gyűjtésében.

C.2.2 Prioritás: Régi környezeti terhelések felszámolása

Kiindulási helyzet leírása:

2000. július 31.-vel befejeződött a hulladéklerakó helyek működése az engedélyezett külön feltételek szerint (a 15§ T.T. 238/1991 sz. törvény szerint, a hulladékokról, a SzK NT T.T. 255/1993 T.T.sz. törvény értelmezésében). Ezen időpont után csak azok a szeméttárolók működnek, melyek megfeleltek a jogi követelményeknek a SzK Kormányrendelet 606/1992 sz. T.T. értelmében, a hulladékkezelésről a 190/1996 sz. T.T. SzK Kormányrendelet értelmében, a K-Sz régióban 22 ilyen tároló volt (2001.06.30-ig).

Különleges feltételekkel működő hulladéktárolókból a Prešov-i kerületben 28, a Košice-i kerületben 48 tároló létezett, melyek fokozatosan befejezték működésüket. Ugyan egy részüket illetően kidolgozták a szanalási projekteket, melyek a szanalással a 2000 – 2005 közötti időszakban számolnak, azonban az esetek többségében az átfinanszírozás nem megoldott. További, a környezetre kedvezőtlenül ható tényezők közé tartozik a halmák és ülepítő medencékben felhalmozódott nagy mennyiségű maradék anyag, mely szennyező anyagokat tartalmaz, valamint több másodlagos folyamat. K-Sz régió területén összesen 26 régi halna van, közülük 20 használatban van, valamint 13 ülepítő medence található, közülük 10 működik.

Fő stratégiai célok:

1. 2000.07.31.-ig a bezárt hulladék tárolók rekultivációja és a területek komplex rehabilitációja.
2. Csökkenteni a meglévő és potenciális szennyeződési veszélyeket, melyek a régi környezeti terhelésekből erednek.

C.3 Fejlesztési téma: Tájvédelem és a természeti erőforrások hasznosítása

C.3.1 Prioritás: Tájvédelem és tájrehabilitáció

Kiindulási helyzet leírása:

K-Sz régió devizáját jelentik a rendkívül színes a növénytársulások és a nagyon értékes természeti, eddig még aránylag kevésbé sérült hegyi és hegyaljai tájak, melyek egyedülállóak szlovákiai és Közép-európai vonatkozásban is. A térség jelentős részén megmaradt a természetes rét, a táj szerkezete és hagyományos kihasználása, és a többi jó állapotban levő történelmi tájszerkezet. Így a kijelölt térségben megtalálható és a térséget területileg átszeli 6 nemzeti park – Tátrai Nemzeti Park, Alacsony Tátra Nemzeti Park, Pieniny Nemzeti Park, Szlovák Paradicsom Nemzeti park, Szlovák Karszt Nemzeti Park, Poloniny Nemzeti Park, és három védett természetvédelmi tájterület – Vihorlát, Keleti Kárpátok és a Latorca. A régió területén belül 100 nemzeti természeti rezervátum, 127 természeti rezervátum, 27 nemzeti természeti emlék, 50 természeti emlék és 17 védett természetvédelmi terület van kijelölve. Természeti emlékként védett az összes barlang és vízésés.

Kelet-Szlovákia régió területén teljesen vagy részben 112 javasolt európai jelentőségű terület van 138.788 hektáron, és területileg ide átnyúlik 14 javasolt védett madár terület. Jelentős és jól megőrzött történelmi táji szerkezetek a Tokaji borvidék, Vihorláti-hegység, Bükkös hegyek, Gölnici völgy, Felső Sáros és Zemplén, Szepesség és Gömör, Szlovák Paradicsom, Szalánci hegyek, Kelet Szlovákiai síkság térsége és a Zempléni víztároló.

Tájvédelmi, valamint esztétikai szempontból a legégetőbb környezeti problémák kapcsolatosak a területnek a természeti anyagforrások hasznosítása következtében történt megkárosításával és tönkretételével – a nyersanyagoknak a területen folytatott felszíni és felszín alatti bányászata és a területek rekultiválásával kapcsolatos problémák hiányos megoldása a nyersanyagok kibányászása és feldolgozása után, valamint a befejezetlen tereprendezések a mezőgazdasági vidéken. Tekintettel arra, hogy a fent felsorolt különböző kategóriájú területek átnyúlnak a Prešov-i és a Košice-i kerületbe, a védelem, a rehabilitálás és a fejlesztés

szempontjából fontos a koordináció a NUTS II szint szerveivel.

Fő stratégiai célok:

1. Növelni a térség bio-sokszínűségét a védett területek és az összes kategóriájú két- és háromoldalú határon átnyúló védett területek szerkezetét illetően.
2. Növelni a tájkép azonossága és a történelmi tájszerkezete helyreállításának dinamikáját az ökológiai stabilitás területi rendszer-elemeinek támogatásával (ÖSTR).
3. Természeti anyag-források hasznosítása folyamán jelentősen károsodott területek rehabilitációja.

Várható hatás:

- Régió természeti és kulturális örökségének és azonosságának megőrzése és helyreállítása.
- Táj bio-sokszínűségének és stabilitásának erősítése.
- Több lehetőség az idegenforgalom és turizmus fejlesztésére
- Kelet-Szlovákia régió vonzerejének növekedése a hazai lakosok számára.

C.3.2 Prioritás: Árvízvédelem

Kiindulási helyzet leírása:

A kutatások eredményei az éghajlatváltozás terén és az utolsó években feljegyzett jelenségek, mind Európában, mind a többi földrészen az időjárás szélsőséges kilengéseinek gyakoribb előfordulását mutatják a Föld globális felmelegedése következményeként. Rendkívül nagy intenzitású csapadék és utána következő árvizek, valamint hosszan tartó száraz időszakok általánosságban Kelet-Szlovákia területén is egyre gyakoribban fordulnak elő. A szélsőséges csapadékok okozó helyi zivatarok utáni árvizek Kelet-Szlovákia területén a SzK területén belül a legpusztítóbbak közé sorolhatók. Nem megfelelő mezőgazdasági, vízgazdálkodási és erdőgazdasági beavatkozások révén a víz elfolyása a térségből felgyorsult, csökkent a térség vízmegtartó képessége.

Az árvízvédelem biztosításában legjelentősebb szerepük az erdős és az évelő füvekkel borított területeknek van. Bár a Kelet-Szlovákiai régió területén az erdei növényzetnek a meglévő tájszerkezetben domináns területi és százalékos részvétele van, (707.282 ha,

45,2%) az intenzív gazdasági hasznosítás következtében - gyakran összekötve az alkalmatlan fakitermelési módszerekkel és erdő újratelepítéssel - a természetes erdők nagysága, amelyek képesek hatékonyan felfogni és gyűjteni a vizet, jelentősen csökkent. Az intenzív mezőgazdasági termelés révén jelentősen csökkent a többi - a táj vízfolyása szempontjából fontos - táji elem, mint például a páfrányok, mocsarak, és hasonlók területe. A Kelet-Szlovákia síkság, a Košice-i, Hernádi és Poprádi medence, de a Szepesség-Sáros hegyköz területének túlnyomó részét is a szántóföld teszi ki, a táj öko-stabilizációs elemeinek minimális jelenlétével.

A felszíni vizek gyors elfolyása közvetlen hatással van a talaj eróziójára, mely lemosódik az erdőtelenített dombok és a mezőgazdasági földekről, és azon kívül, hogy e fontos természeti forrás elpusztul és minősége csökken, utólagos környezeti hatása is van, mint például az ivóvíztárolók és a többi víztároló eliszaposodása és hasonlók.

Tekintettel a tényre, hogy a táj vízfelfogó képessége közvetlen kihatással van a terület árvíz általi veszélyeztetettségére, e problémát komplex módon kell kezelni a NUTS II szinten az egyes vízgyűjtő területeken, mint egységeken belül, tekintet nélkül mindkét önkormányzati kerület közigazgatási határaitra.

Fő stratégiai célok:

1. Biztosítani a megfelelő fokú árvízvédelmet a területi egységeken, ahol lakóházak, ipar, közlekedési infrastruktúra és intenzív mezőgazdasági termelés folyik.
2. Újjáéleszteni a fontos folyók vízgyűjtő területét a táj vízfelfogó képességének növelése céljából.

Várható hatás:

- Árvíz és szárazság okozta gazdasági és környezeti károk mérséklése.
- A vizek tájból való elfolyásának lelassulása.
- Globális éghajlatváltozás következményeinek mérséklése.
- A táj bio-sokszínűségének és ökológiai stabilitásának növekedése.
- Pusztító árvizek valószínűségének minimálisra csökkenése.

C.3 Fejlesztési téma: Tájvédelem és a természetes erőforrások hasznosítása

C.3.3 Prioritás: Megújuló energia források felhasználása

Kiinduló helyzet leírása:

Kelet-Szlovákia régió jelentős pozitívuma a megújuló energiaforrások potenciálja, és pedig a biomasszák és a geotermikus energiák területén, amelyeket eddig csak minimális mértékben használtak ki.

A megújuló energiaforrások közül Kelet-Szlovákia régió területén belül a legnagyobb mértékben használják a vízi energiát, elhanyagolható a napenergia, szélenergia, biomassza és biogáz felhasználása. A napenergiát a háztartásokban és kisüzemekben melegvíz előállítására használják.

A kerületben a geotermikus források lelőhelyei széles övezetben található a Magas-Tátra és a Vihorlát hegység között. Néhány perspektivikus geotermikus vízzel rendelkező terület: Beša – Čičarovce (Bese-Csicsér), Homonnai-hegyhát, Kassai-medence, Vihorlát hegység talpa, Lőcsei-medence és a Rima-medence nyúlványai. A geotermikus energia felhasználásának mértékét Kelet-Szlovákia régió szinten gyakorlatilag nem lehet értékelni, mivel egyetlen lelőhely sincs kihasználva.

Nagyon észrevehető az elsődleges energiaforrásoktól való függőség (földgáz, nyersolaj, szén) és nagyon alacsony mértékű a biomassza felhasználása fűtésre és villamos energia előállítására. A villamos energia és földgáz árának jelenlegi alakulása és a lakosság, a közintézmények és a vállalkozók növekvő kiadásai alkalmas előfeltételeket teremtenek a biomassza energetikai felhasználására, elsősorban a hő előállítására a lakosság és közintézmények épületei számára.

A geotermikus források a kerület területén belül széles övezetben helyezkednek el a Magas Tátra és a Vihorlát hegység között. Létezik néhány perspektivikus térség a geotermikus víz- lelőhelyek tekintetében: Beša (Bese) – Čičarovce (Csicsvár), Homonnai-hegyhát, Kassai-medence, Vihorlát hegység alja, a Lőcsei-medence, a Rima-medence nyúlványai. A geotermikus energia mértékének felhasználását a Kelet-Szlovákia régió térség szintjén nem lehet értékelni, mivel egy lelőhelyen sincs kihasználva. Nagyon észrevehető az elsődleges energiaforrásoktól való függőség (föld-

gáz, nyersolaj, szén) és nagyon alacsony mértékű a biomassza felhasználása fűtésre és villamos energia előállítására. A villamos energia és földgáz árának jelenlegi alakulása és a lakosság, a közintézmények és a vállalkozók növekvő kiadásai alkalmas előfeltételeket teremtenek a biomassza energetikai felhasználására, elsősorban a hő előállítására a lakosság és közintézmények épületei számára.

Körülbelül 1000TJ/év hő kitermelése dendromasszából (fa alapú energiahordozók) helyettesíti a szilárd fosszilis tüzelőanyagok elégetését, és csökkenti a CO₂ kibocsátást kb. 104.000 tonnával. Földgáz esetében csökkenteni lehet ez anyagok által a kibocsátott szennyező anyagok képződését cca. 60.000 t-val. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a programozási időszakban 120-140 MW teljesítményű, a biomassza eltüzelésére alkalmas hőerőműveket kell létesíteni. Az erdei biomassza felhasználásának feltételezett mennyisége ($H = 12 \text{ MJ/kg}$) kb.100.000 t/év kellene, hogy legyen.

Tekintettel a fitomassza és dendromassza termelés kivételes felhasználási lehetőségének népszerűsítésére egész Kelet-Szlovákia területén, valamint arra, hogy több, a fentebb felsorolt perspektivikus terület létezik, vagy a geotermikus vizek lelőhelye tekintetében térbelileg érintett a Prešov-i és Košice-i kerület, az egész régió jövőbeni érdeke megköveteli ennek a perspektivikus potenciál felhasználásának NUTS II szintű koordinálását.

Fő stratégiai célok:

1. Növelni a megújuló energiaforrások alkalmazásának arányát.

Várható hatás:

Hazai természetes energiaforrások felhasználásának csökkentése és a nyersanyag más régiókból, esetleg külföldről történő behozatala miatti függőség csökkentése.

14. Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv kidolgozása a partnerségi elv alapján

Kelet-Szlovákia régiófejlesztés közös kiindulási helyzet előkészítési szakaszaiban (régiófejlesztés kiindulási javaslat) szerzet értékes tapasztalatok mellett a NUTS II szint tervezési munkafolyamat (Szlovákiában pilóta jellegű -lásd a 8. fejezetet) rámutatott nem csak a két kerület közötti partnerség erősítésének és minőségének növelése szükségességére, de a szociális-gazdasági partnerei között is, és ezeknek bekapcsolódására a Kelet-Szlovákia régiófejlesztés tervezési folyamatba.

E szándék megvalósítása céljából mind a két kerület kihasználta az Európai Régiófejlesztési Alapból adódó lehetőséget (*Az alap infrastruktúra operációs program – Az intézményi infrastruktúra építése és fejlesztése a régiópolitika terén, mely a megfelelő kiinduló helyzetek előkészítésére irányul a következő 2007-2013 közötti programozási időszakra, valamint a B aktivitások specifikus céljaira „Partnerség a regionális politika fejlesztésére Kelet-Szlovákia NUTS II szinten”*), és kidolgozták a POKER partnerségi projektet, mely rövidítése az Eperjes – Kassa régió (Prešov-Košice región) megnevezésnek.

Projekt a kommunikáció és partnerség megerősítésére irányul Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv kidolgozási és megvalósítási szakasza folyamán. Projekt egyik eszköze a probléma megoldására, melyet mind a két kerület felismert: „a partnerségi együttműködés alacsony színvonalra minden irányítási szinten, és a régiófejlesztésben szereplők gyakran csak formális jellegű partnersége, valamint kapacitásuk kihasználásának alacsony foka a Kelet-Szlovákia NUTS II szint fejlesztés biztosítására”.

Fő okai a következők:

- a tudatosítás alacsony foka, nem effektív kommunikáció és alacsony motiválása a partneri alanyok kölcsönös együttműködés előnyeinek megismerésére, melyek különböző szinten hatással vannak a régiófejlesztésre (működési szintek a regionális szinttől számítva egészen a kistérségi szintig, régiófejlesztési szervek és szervezetek horizontális és vertikális szinten lévő kapcsolatok minősége).
- közös fejlesztési dokumentum hiánya, melyet az érdekeltek már elfogadtak volna. Hibáznak a kö-

zös programok, akció tervek, programok, projektek, melyek hatékonyan kihasználnák mind a két kerület forrásait a pótlásra és szinergikus hatás elérésére.

- hibáznak az eszközök, mechanizmusok, és nincsen előkészítve a környezet a partnerség hosszútávú fenntarthatóságára a régiófejlesztés kölcsönösen hasznos célok teljesítésére.

Kapcsolódva az említett problémákhoz és okaihoz **a projekt fő célja:** *Kelet-Szlovákia régióban erősíteni a partnerségi együttműködést a régiófejlesztés szereplői között úgy, hogy a meglévő és az újonnan létrehozandó partnerségek főleg a regionális szinten (NUTS II) felismerjék a lehetőséget a kölcsönösen előnyös együttműködésre, közösen definiálják a régió adott térségében a fejlesztés stratégiáját és elérhessék a tervezett szinergikus célokat.*

Projekt specifikus céljai főleg a Kelet-Szlovákia fejlesztési dokumentum kidolgozására irányul **a partnerség alapján**, valamint az eszközök, mechanizmusok és a környezetet megteremtésére, melyek lehetővé tennék a partnerség megtartását a régiófejlesztésben és a Fejlesztési Tervből eredő kölcsönösen hasznos célok teljesítését, a partnerségi együttműködés tudatosításának növelését a NUTS II szinten. Kelet-Szlovákia Fejlesztési Terv kidolgozása kapcsolódik a regionális képviselői testületekben elfogadott „Kelet-Szlovákia Régiófejlesztési Irányzatainak Javaslat” c. dokumentumhoz, és a partnerek bekapcsolódásával összhangba folytatódik a projekt tervezet tevékenységeivel.

A NUTS II szint fejlesztés tervezési folyamatába a következő **partnerek vannak** bekapcsolódva:

- **a régiófejlesztésért jogi** felelősséggel felruházott célcsoport képviselői, és pedig főleg a KKÖ és EKÖ, mint a munkafolyamat vezetői. Továbbá a városok, községek, főleg a két kerületi jogú város,
- **a régiófejlesztésben feladatokat ellátó** célcsoport képviselői - regionális fejlesztési ügynökségek, városok és községek közössége, kistérségek,

- regionális szinten speciális jogkörrel rendelkező célcsoport képviselői – munkahivatalok, Szociális-fejlesztési alap, Szlovák környezetvédelmi ügy-nökség, állami közigazgatás külön hivatalai,
- az adott területen **szakképvisellel, a tudás és gyakorlottság átruházására szükséges kapacitással rendelkező** célcsoport képviselői – egyetemek, civil szervezetek, szakmai kamarák
- problémák fontossági sorrend kiválasztása, munkafolyamatának előkészítése és vezetése,
- a munkacsoportokkal való kommunikáció és módszertani vezetése,
- az egyes munkacsoportok munkaeredményeinek egyesítése.

3. A tematikus munkacsoportokra (TMCs)

Négy tematikus munkacsoport (gazdasági, vidék, szociális – kibővítvé az egészség, oktatás és környezetvédelemmel) úgy van felállítva, hogy a terület melyen bármelyik csoport dolgozik az összes tagjai/partnerei számára releváns legyen. Minden egyes csoportot egy moderátor vezet kinek feladata biztosítani a csoport tagjai számára a célravezető együttműködést, a kommunikációt és tájékoztatást a csoport mindenegyes tagja számára.

TMCs fő feladatai:

- ellenőrizni, kijavítani és kiegészíteni a “NUTS II szint Régiófejlesztés Irányzatainak Javaslatát” c. dokumentumot, fejlesztési témákat, prioritásokat és stratégiai célokat,
- a kiválasztott fejlesztési témák keretében feltárni és megfogalmazni a fő problémákat és lehetőségeket a NUTS II szint három kritériuma szerint, *(probléma/lehetőség mind a két NUTS III szint prioritása, előnyösebb és járhatóbb a probléma megoldása, ill. foglalkozni a lehetőség kihasználásával a NUTS II szinten, a NUTS II szinten a probléma megoldására ill., kihasználására meg van a potenciál.)*
- az adott prioritás számára meghatározni a stratégiai és specifikus célokat és az intézkedéseket,
- kidolgozni a szektorális vízió képét,
- akció terv kidolgozása a projektterv megfogalmazásával a NUTS II szinten,
- biztosítani a kommunikációt a Kelet-Szlovákiai régió többi releváns alanyához.

4. Munkafolyamat módszertani csoportokra (FMCs) – tevékenysége a kommunikáció, partnerségi kapcsolatok, intézményi modellek kidolgozása. Feladatai a következők:

- “Partnerek kommunikációs stratégiájának” tesztelése a RFT kidolgozási, valamint kivitelezési szakaszában,
- kommunikáció a RFT kimeneteiről a külvilággal,

Partnerek fő feladata elsősorban a tematikus munkacsoportok keretein belül a dokumentumok kidolgozása a meghatározott módszertan szerint, valamint a RFT részeredményeinek véleményezése és visszajelzése a tervezet kommunikációs tevékenységek keretében (szemináriumok, konferenciák), úgyszintén a kidolgozott kommunikációs stratégia szerint.

Folytonosan végbemenő tervezési folyamat NUTS II szinten a „Régiófejlesztés irányzatának javaslata” elkészítésétől a RFT kidolgozásáig a következő csoportok tevékenységére és kimenetekre támaszkodik:

1. A koordinációs csoportra, mely a következő feladatokat látja el:

- koordinációs feladatokat az EKÖ Hivatal és KKÖ Hivatal szinten,
- kommunikáció biztosítását a kerületi elnökök, képviselői testület, és szakértői módszertani csoport/összekötő csoport irányában,
- menedzseri, monitorozó és értékelő feladatokat.

2. Szakértői módszertani csoportra, mely a két kerület képviselőiből, munkacsoportok vezetőiből, módszertani külső szakemberekből, és a folyamat egyesített menedzsereiből tevődik össze. Feladataik:

- RFT előkészületi munkafolyamat módszerének kidolgozása,
- RFT előkészítéséhez elkészíteni, esetleg biztosítani a szak alapdokumentumokat,
- a kommunikációs folyamat módszertani vezetése különböző csoportok számára és különböző szinten,
- kritériumok javaslatainak előkészítése a feltárt fejlesztési területek fontossági sorrend megállapításához,

- partneri együttműködés javaslat elkészítése a RFT kivitelezéshez (módszer, mechanizmusok, akadályok, stb.),
- döntéshozatali és menedzselési modellek kidolgozása a RFT NUTS II szinten való kivitelezéséhez, és az egyes alternatívák megvitatása egy bizonyos alternatíva alapján való megállapodás létrehozása céljából.

A munkacsoportokban való tevékenység, melyek egyesítik az egy munkaterületen tevékenykedő partneri alanyok szakértőit, teret nyújt a működő partnerségek létrehozására és a régióban működő alanyok kölcsönös együttműködéséhez vezet.

5. Kelet-Szlovákia Régiófejlesztés - integrált tanulmány c. dokumentum szerzői csoportra „Kelet-Szlovákia régiófejlesztési integrált tanulmány” a RFT kidolgozásával párhuzamosan készül el a tematikai munkacsoportokban és a partnerség alapján széles szakértői munkacsoportok segítségével. Négy speciális szaktanulmányt fog tartalmazni, melyek alapul fognak szolgálni a RFT elkészítéséhez és befejezéséhez /főleg stratégiai részeként/, a következő lépésben pedig az Akció terv kidolgozásához, valamint a RFT kivitelezési modelléhez. Ezek a következők:

- Kelet-Szlovákia régió szociális-gazdasági fejlődése 2015 –ig.
- Kelet-Szlovákia régió versenyképességének tanulmánya
- Kelet-Szlovákia régió ipari infrastruktúrájának tanulmánya
- Kelet-Szlovákia régió RFT megvalósíthatóságának tanulmánya (ex-ante alapon/

14.1 RFT eddigi kimenetei (out-putjai)

1. a NUTS II szint régiófejlesztés problémái, lehetőségei a feljebb felsorolt kritériumok alapján vannak feltárva fontossági sorrendbe,
2. Kelet-Szlovákia Régiófejlesztés Irányzatának Javaslat c. dokumentumba megfogalmazott fejlesztési témák és prioritások aktualizálva vannak, és pedig a bevont partnerek szakvéleménye alapján, a Régió profilja c. dokumentumból származó adatok és információk, valamint a fejlesztési területek és fejlesztési témák szintjén elkészült SWOT analízisek alapján,
3. elkészültek a szektorális/ágazati víziók javaslat, a Régió profilja c. dokumentumból származó adatok és információk, valamint a fejlesztési területek és fejlesztési témák szintjén elkészült SWOT analízisek alapján,
4. elkészült a RFT stratégiai részének módszertani kidolgozása, mely a célok és intézkedések megfogalmazására fog szolgálni,
5. elkészültek a szaktanulmányok analitikus része (Integrált tanulmány) tematikai munkacsoportok és a FMCs számára,
6. elkészült és le van tesztelve a „Partnerek kommunikációs stratégiája”,
7. elkészült a RFT első intézményi kivitelezési modell,
8. a megvalósítási tanulmány keretében ki van dolgozva ex-ante a RFT analitikus részének értékelése (Régió profilja, SWOT analízis, problémák megalapítása, problémák tanulmányozása és szektorális víziók)
9. Szlovák Köztársaság Építészeti és Régiófejlesztési Minisztériumba tartott megbeszélésekből kitűnik, hogy vannak prioritások melyekről dönteni a NUTS II szint tervezési folyamatot irányító vezetőinek kellene és melyeket ezek a vezetők szeretnének menedzselni.

14.2 Régiófejlesztés irányzatának javaslat – aktualizált fejlesztési témák és prioritások

Fő terület	Fejlesztési téma	Prioritás
Gazdaság	Munkateljesítmény és versenyképesség	<ul style="list-style-type: none"> • Stratégiai gazdaság infrastruktúra létrehozása • Kis- és közép vállalkozók vállalkozás légkörének támogatása • Innovációk és tudásalapú gazdaság támogatása
	Idegenforgalom	<ul style="list-style-type: none"> • Szolgáltatások és idegenforgalmi termékek minőségének javítása • Turisztikai, természeti és kulturális-történelmi örökség hatékonyabb kihasználása és fejlesztése • Partneri kapcsolatok építése és az idegenforgalom koordinálása

Gazdaság	Vidékfejlesztés támogatása	<ul style="list-style-type: none"> • Vidék gazdaságának fejlesztése • Mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének támogatása • Vidéki települések újraélesztése
Szociális terület	Munkanélküliség problémájának megoldása	<ul style="list-style-type: none"> • Az aktív foglalkoztatási politika színvonalának és hatékonyságának növelése a munkapiacón • Partnerség építése a foglalkoztatás növelése céljából
	Roma közösség és a többi hátrányos helyzetű csoportok szociális kizártsága	<ul style="list-style-type: none"> • Hátrányos helyzetű csoportok szociális bekapcsolódása • Roma közösségek esélyeinek kiegyenlítése
	Lakosság szociális szolgáltatás biztosítása	<ul style="list-style-type: none"> • Meglevő szociális szolgáltatások fejlesztése • Szociális szolgáltatások bővítése
	A rendelkezésre álló munkaerő munkaerőpiachoz való alkalmazkodása	<ul style="list-style-type: none"> • Strukturális változások előrelátása a gazdaság és szolgáltatások területén • Munkaerő-kereslet és kínálat összehangolása a munkaerő-piaci igényekkel • Vállalkozási környezet fejlesztése
	Bevándorlók és menedékjogkérők	<ul style="list-style-type: none"> • Menedékjoggal rendelkező polgárok beilleszkedése • Az illegális menekültek kérdésének megoldása
Egészségügy	Egészségügyi ellátás	<ul style="list-style-type: none"> • Egészségügyi ellátás fejlesztése
Környezet	Környezet elemei	<ul style="list-style-type: none"> • Levegő minőség • Vizek észszerű felhasználása és védelme • Szennyvíztisztítás és -elvezetés
	Hulladékgazdálkodás	<ul style="list-style-type: none"> • Hulladék ártalmatlanítás és hulladékhasznosítás • Régi környezeti terhelések felszámolása
	Tájvédelem és tájalakítás	<ul style="list-style-type: none"> • Tájvédelem és tájrehabilitáció • Árvízvédelem • Megújuló energiaforrások hasznosítása

14.3 Kelet-Szlovákia fejlesztési terv kidolgozásának további lépései (szeptember 6. -ig)

A tervezet kimenet a RFT teljes összeállított dokumentuma lesz Kelet-Szlovákia reális víziójával, megállapított prioritásokkal, megfogalmazott célokkal és intézkedésekkel, továbbá az Akció terv a megalapított regionális stratégiai projektcélokkal minden prioritású terület számára, valamint a döntéshozatali modellekkel és mechanizmusokkal a RFT NUTS II szinten való megvalósítására. Tekintettel a felsoroltakra és a RFT jelen szétdolgozási fokára a NUTS II szint tervezési dokumentum befejezéséhez és a tervezési munkafolyamat hatékony befejezéséhez még szükséges:

1. befejezni az Integrált Tanulmány elkészítését, mint kiinduló szakdokumentum a RFT stratégiai részének és az Akció terv kidolgozásához,
2. befejezni a Fejlesztési Terv stratégiai részének elkészítését,
3. befejezni az Akció Terv elkészítését,
4. kidolgozni a RFT intézményi és megvalósításának modelljét,

5. értesíteni a RFT kimeneteiről az érdekelt és fontos partnereket a regionális képviselőket beleszámítva a tanácsadási testületeket – elsősorban a régiófejlesztési bizottságokat, a visszajelzésekkel együtt,
6. befejezni a RFT megvalósítási tanulmány elkészítését,
7. javasolni a „Gazdasági és Szociális Fejlesztési Terv“ NUTS III szint aktualizálását (változások és ösztönzések a RFT NUTS II szinten),

Várható, hogy a RFT el lesz fogadva mind a két kerületi képviselői testület által. A RFT nem csak a közös munka eredménye, ha nem a közös innovatív munkamenet és célzott országos és EU-s szinten folytatott tárgyalásoknak eredménye is. Eredményei hozzájárulnak a szükséges kapacitás kiépítéséhez a régió NUTS II szint fejlesztés biztosításához, mint előfeltétele Kelet-Szlovákia régió gazdasági és szociális fejlesztés megerősítésének.

15. NUTS II szinten végzet fejlesztéstervezés munkafolyamatának eddigi tapasztalatai

KKÖ és EKÖ fő célja biztosítani Kelet-Szlovákia NUTS II szint kiegyensúlyozott régiófejlesztését. A közös Fejlesztési Terv a területfejlesztés egyik fontos eszköze. Annak ellenére, hogy a törvény meghatározza a hatásköröket a régiófejlesztés területén, főleg a NUTS III szinten, mind a két kerületi önkormányzat erősen érdekelt a „közös ügyben” (lásd a NUTS II szint fejlesztés tervezésének indokait) és támogatják a NUTS II szint fejlesztés tervezésének munkafolyamatát. Tudatosítják magukkal, hogy ez a folyamat első és pilóta jellegű Szlovákiában. Becsvágyuk több változások bevezetése a közös tervezési munkafolyamatoktól számítva, egészen a közös döntésig a fejlesztési prioritások és a közös projektek megvalósításáig, jelentős regionális hatással a NUTS II szinten, és mint olyant szükséges bemutatni, megvédeni és tökéletesíteni.

Előnyül szolgál az a tény/ámbár időigényes és szintén igényes a munkaszervezésre és a munkaszervezet kialakítására a szakcsoportokban/, hogy RFT majdnem párhuzamosan készül a Nemzeti Stratégiai Referencia Keret c. dokumentummal, mely lehetőséget nyújt a kétoldalú konzultációkra, megbeszélésekre az országos és EU-s szinten, és az anyagok kiegészítéséhez, célok vagy prioritások módosításához.

Fontos előny szintén az adminisztratív struktúrák összekapcsolása minden szinten, mely az adminisztratív struktúrák és régiófejlesztés szereplőinek a két szinten való összekapcsolását jelenti, és pedig horizontális szinten az Eperjesi Kerületi Önkormányzat és a Kassai Kerületi Önkormányzat között, valamint vertikális szinten is az egyes kerületi önkormányzatok keretében az országos regionális, helyi és más közigazgatási szervek, gazdasági és szociális partnerek között. A közös fellépés ösztönzésül hatott egy olyan hatékony kommunikációs modell keletkezésére és az régiófejlesztést befolyásoló alanyok partneri együttműködésére, mely már jelenleg is (a RFT kidolgozásának folyamatában) lehetővé teszi az adott régióknak kifelé fellépni mint egységes szervezeti egység a régiófejlesztés fontos területein, és pedig:

- a területi hatáskör minden szintjén (régiónálatti és régió közötti, régió, régió belüli és kistérségi szinten),

- régiófejlesztés jogi felelőségének egyes szintjein úgy vertikális mint horizontális vonalon, hasznosítva a szakember kapacitást, vállalkozói és civil szektor aktív bevonásával.

További tapasztalatok, melyek fontosak főleg azok számára, akik a folyamatban közvetlen résztvesznek:

- a tervezési dokumentumok előkészítésénél az együttműködés lehetséges,
- egy kölcsönösen előnyös tanulási folyamatról van szó, lehetőséggel befolyásolni a RFT kimeneteit,
- nézetek közeledése és konccenzus elérése,
- szakértői ismeretek bővítése,
- szakemberek közti hálózatépítés
- partnerség építés és erősítés (területi, ágazati, stb. szemszögből), lehetőség új partneri kapcsolatok kialakítására, főleg projektek keretében,
- jobb kommunikáció, tájékozottság és gyakorlottság a partneri együttműködés fenntarthatóság érdekében,
- jobb gyakorlottság a tervezés és programozás területén,
- a munkaszervezés és koordináció igényessége,
- módszertani folyamatok igényessége,
- folyamat kezdődleges nehézségei, gyakran az ismeretek szintje és gyakorlottság különbségből adódóan,
- a RFT munkához való feltételek kialakítása fontosságának tudatosítása. Ez a tevékenység csak egy a KKÖ és EKÖ többi tevékenységéből és nem volt mindig prioritású,
- időnyomás abból az igyekezetből adódóan hogy a régió prioritásai bekerüljenek Nemzeti Stratégiai Referencia Keret –be /NSRK/.
- a jelenlegi munkaszervezet felépítésének megtartása, ill. hatékonyságának növelése a RFT előkészítésén,
- a NUTS I és NUTS II szint tervezés szorosabb összekapcsolása,
- kommunikáció az összes szinten,
- erőfeszítés RFT betartására és a megfelelő források elhelyezésére.

A közös tervezési folyamatnak és a RFT NUTS II szint megvalósítása feltételeinek megteremtése eddig legjelentősebb haszna a kivitelezési egység létrehozása volt a NSRK programok tekintetében a NUTS II szint területén, valamint elfogadása és további reális vita országos szinten (SzK ÉÉRFM) a projektek értékeléséről egészen a döntéshozásig valamelyik intézkedések révén NUTS II szint pozícióból, valamint a NSRK megvalósítására előzetesen szétosztott forrásokról az EU 2007-2013 közötti programozási időszakra.

16. Regionális Operatív Program 2007-2013 – Észak-Magyarországi régió

16.1 Helyzetelemzés

Az Észak-magyarországi régió Magyarország északkeleti részén helyezkedik el. Területén három megye található: Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megye, központja Miskolc. Területe 13.429 km², amely az ország területének 14,4 %-át teszi ki.

A régióban él hazánk népességének 12,6 %-a, 1.271.111 fő. Negatív tendenciát mutat a régió vándorlási egyenlege.

A férfiak és a nők várható élettartama ugyan az elmúlt években kis mértékben nőtt, de még így is az országos átlag alatt marad.

Az országban az Észak-magyarországi régióban a legnagyobb a cigány népesség száma 66.829 fő és aránya 5,2 %¹ (2001). Egyes ipari centrumok és bányavidékek cigány lakossága megsokszorozódott. A települési arányukat tekintve már jóval több a falusi romanépesség.

Gazdaság:

Észak-magyarország az 1990-es évek végére fejlett ipari térségből depressziós, elmaradott és leszakadó területté vált: Magyarország hét régiója közül a versenyképességi mutatók alapján a legkedvezőtlenebb helyen áll, az egy főre jutó GDP az utóbbi években ebben a régióban a legalacsonyabb országos viszonylatban. Megemlítendő továbbá, hogy a 2004-es EU statisztika szerint az EU 254 régiója közül a 249. helyet foglalja el. A gazdasági válság magával hozta a munkanélküliség ugrásszerű növekedését: a munkanélküliségi ráta a régió egészében magasabb az országos átlagnál.

A KSH 2004. évi adatai alapján Észak-Magyarországon az aktivitási arány – a gazdaságilag aktívak, a 15-74 éves népesség arányában 49,4 %, gazdaságilag aktív lakosból 431.100-an dolgoznak és 46.200 fő a munkanélküli.

A növekedési zónát a nagyobb városok, Miskolc és Eger, valamint a gazdasági szerkezetátalakítást a meghatározó vegyipari vállalatok stabilizálásával jól

átvévelő városok, Kazincbarcika, Tiszaújváros jelentik. További fejlődést jelentett az M3-as autópálya Miskolcig történő megépítése, ami a régió déli részén fekvő nagyobb településeken, mint Hatvan, Gyöngyös teremtett kedvező gazdasági feltételeket.

A növekedési zónáktól távolabb eső elmaradottabb kis- és középvárosok fejlődését akadályozza a nehézkes elérhetőségük, és ezeken a területeken a vállalkozói kedv, illetve a vállalkozói képesség alacsony szintje is egyértelműen megfigyelhető.

Az Észak-magyarországi régió ágazati szerkezete erősen differenciált, hozzáadott érték szerinti kiemelkedő ágazatai: élelmiszeripar (23,3 %), vegyipar (12,2 %), gépipar (9,2 %), villamos-energia ipar (12,2 %), amelyek meghatározó szerepet játszanak a régió gazdasági mutatóinak alakulásában. E négy ágazat 56,9 %-kal részesedett a régió 2003. évi hozzáadott érték teljesítményéből.

Az autópálya közeli nagyobb városokban jelentős külföldi befektetők telepedtek le az elmúlt évek során. Ugyanakkor ezek a multinacionális nagyvállalatok gyakran nem integrálódnak megfelelően a regionális gazdaságba, kapcsolataik a helyi kis- és közepes vállalkozásokkal korlátozottak.

A gazdaságban működő jelentős szerepet játszó vállalkozások a következők: Borsodchem Rt. - Kazincbarcika; TVK - Tiszaújváros; Robert Bosch Elektronika Gyártó Kft - Hatvan, Eger, Miskolc.

A társas vállalkozások mintegy 98 %-a tartozik a kisvállalkozás kategóriába, ezen belül pedig a 91-92 %-os a mikrovállalkozások aránya. A kis- és középvállalkozások növekvő szerepet játszanak a régió gazdaságában.

Jelenleg a KKV-k egyik legnagyobb nehézsége a versenyképességet megalapozó korszerű technológiai háttér megteremtése.

¹ 2001. évi népszámlálás alapján

Turizmus:

Az Észak-magyarországi régió máig kiaknázatlan adottsága a turizmus. Itt található a Világörökség részeként nyilvántartott Hollókő, az Aggteleki-karszt és a Tokaji borvidék. A régió épített műemléki értékei is jelentősek, e tekintetben meghatározó Eger a történelmi belvárosával, valamint az országban ebben a régióban van legtöbb vár, kastély. A gyógyüdülést szolgálják a nagy számban és kiváló minőségben megtalálható termálforrások és fürdők, melyek közt egyedülálló a Miskolc-tapolcai Barlangfürdő. Itt található továbbá az ország legmagasabb pontja, a Kékes. A Tisza és a Tisza-tó a vízi sportok kedvelőinek nyújt kikapcsolódást, de a nagy számú bányató és víztározó is további sportolási lehetőséget biztosít. A régióban jelenlévő gyönyörű természeti környezet, a kulturális és sport programokat kínáló városok jelenléte ellenére a térség turizmusa messze elmarad a lehetőségektől.

Ennek okai között említhetjük a minőségi szálláshelyek viszonylag alacsony számát, a turisztikai programok összekapcsolásának hiányát.

A régió turizmus ágazatának kapacitásáról és annak kihasználtságáról elmondható, hogy az országos átlagnál gyorsabban nőttek a férőhelyek száma, különösen a magánzálláshelyek esetében. A vendégéjszakák számának növekedése azonban mérsékeltebb a férőhelyek számának növekedéséhez képest.

Bár a régió nagy hangsúlyt helyez a turizmust segítő marketing-munkára és az idegenforgalom szempontjából szükséges infrastrukturális fejlesztésekre, azonban elmaradás jelentkezik a komplex turisztikai programcsomagok kialakítása terén, amely nagy mértékben növelné a térségbe látogató vendégek itt-tartózkodási idejét.

Életminőség:

Az Észak-magyarországi régióban 605 település található, melyből 34 város. A városi népesség az összes régiót tekintve itt a legalacsonyabb, közel a lakosság fele él városokban.

A régió társadalmi-gazdasági életében, a lakossági szolgáltatások biztosításában meghatározó jelentősége a megyékben központi szerepet betöltő nagyvárosoknak (Miskolc, Eger, Salgótarján) és a közepes városoknak van.

A kistérségek nagy részének központi települése általában funkcióját veszítő kisváros. E településeken

hiányos a vállalkozói infrastruktúra, ami gátja a munkahelyteremtésnek.

A régióra, ezen belül is elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén megyére jellemző az aprófalvas település szerkezet. Az aprófalvak a régió északi elzárt medencéiben, a határ mentén dominálnak.

Az úthálózaton belül minden téren kiemelkedő jelentőségű a térségen átmenő M3 autópálya, melyen a régió déli része Budapestről rövid időn belül elérhető, azonban az északi területek elérhetősége már sokkal rosszabb az utak áteresztő képessége és minősége miatt. Északon a kis hegyvidéki falvak között az utak minősége jelent problémát. A régió déli, Tiszához közeli településeinek viszont nem megfelelő az útellátottság, több településnek a megközelítése nehézkes, a kistérségi központok vagy a megyeközpontok elérési ideje hosszú.

A vasúthálózat tekintetében meghatározó a Budapest-Miskolc fővonal. A légi és a vízi közlekedés szerepe nem jelentős. A közeljövőben gazdaságfejlesztési szempontból kiemelt jelentőséget kaphat a mezőkövesdi volt szovjet bázis regionális cargo repülőtérré fejlesztése.

A települések túlnyomó részének külső megjelenése, arculata nem megfelelő, a város- és település központok elhanyagolt állapotban vannak, nem felelnek meg a mai kor életminőségi követelményeinek.

A lakosság számítógép és internet használata a gazdálkodó szervezetekénél tapasztaltnál jóval alacsonyabb. Az aprófalvas településeken az önkormányzatok és a lakosság számítógép, internet és e-mail használata rendkívül kismértékű, alacsony.

Az utóbbi években levonuló rendkívül nagy árvizek előtérbe helyezték a Tisza-völgy vízgazdálkodásának felülvizsgálatát (Vásárhelyi-terv). A régióban sok az illegális hulladéklerakó. A hulladékok hasznosítása, égetése alacsony szinten van.

Az Észak-magyarországi régióban a jelentősebb szennyező források egyike a keletkező szennyvizek kezeletlenül, vagy nem megfelelő kezeléssel történő talajba szikkasztása, vagy élővízbe való közvetlen, vagy közvetett bejutása.

16.2 Stratégia

16.2.1 Átfogó cél

Figyelembe véve a régió gazdasági-társadalmi helyzetét és a 2007-13-as tervezési időszak stratégiai kereteit a program átfogó célja:

A régió gazdasági versenyképességének javítása, miközben mérséklődnek a régióon belüli területi, társadalmi-gazdasági különbségek.

Az átfogó cél elérése érdekében építeni kell a régió ipari, gazdasági hagyományaira, tudásbázisára és figyelembe kell venni a természeti, kulturális adottságait, valamint a sajátos, aprófalvas településszerkezetét. A fejlesztési célok eléréséhez a gazdasági szereplők együttműködésnek ösztönzése mellett fontos az üzleti infrastruktúra fejlesztése, a természeti értékekre, kulturális örökség fenntartható hasznosítása, a kistérségi központok fejlesztése, valamint a közel azonos életesélyek megteremtése érdekében a közszolgáltatások terén található területi különbségek mérséklése.

16.2.2 Specifikus célok

a) A jelentős gazdasági hagyományokkal és regionális tudásbázissal rendelkező ágazatok - különösen mechatronika, vegyipar - fejlesztése, versenyképességének javítása;

A régió gazdasági fejlődésének alapjait a régióban hagyományokkal, vagy tudásbázissal rendelkező és sikeres iparágak további versenyképességének javítása jelentheti. Ennek érdekében fontos a nagy, elsősorban vegyipari, illetve elektronikai-gépgyártással foglalkozó nagyvállalatok beszállító kapcsolatainak erősítése, illetve a vállalatközi, klaszter-típusú együttműködések ösztönzése. A vállalkozások innovációs képességének javítása és hozzáadott értékének növelése érdekében kulcsfontosságú elsősorban a Miskolci Egyetem multidiszciplináris képzésére építve a régió kutatás-fejlesztési kapacitásainak bővítése, illetve a régió vállalkozásaival való szorosabb együttműködésének ösztönzése. Ez nemcsak a meglévő vállalatok régióba való beágyazottságát és hozzáadott értékének növelését,

hanem új vállalkozások régióba való vonzását is elősegítheti. Továbbá a régió egyik jövőbeni meghatározó ágazata lehet a nagy kiterjedésű barnamezős területek rehabilitációjához, illetve a megújuló energiaforrások hasznosítására épülő környezetvédelmi ipar.

A helyi gazdaság logisztikai kiszolgálása és a nemzetközi kereskedelemben való intenzívebb bekapcsolódás érdekében elengedhetetlen a regionális logisztikai hálózat kialakítása, melynek nemzetközileg is meghatározó egységét a mezőkövesdi repülőtérhez kapcsolódóan javasolt kialakítani.

b) Természeti értékekre, kulturális örökségre építő turizmus jövedelem-termelőképességének javítása;

A régió Magyarország egyik természeti és kulturális értékekben leggazdagabb térsége. Itt található három világörökség, Eger a történelmi hagyományával és városközpontjával, Nemzeti Parkok a hegyvidéki területekkel, Miskolc a nemzetközi hírű rendezvényeivel és értékes természeti környezetével, gyógyfürdők illetve a történelmi végvárak hálózata. Ugyanakkor ezek az adottság nem jelentkeznek a turizmus jövedelmezőségében, a vendégéjszakák számban, azaz hasznosításuk gazdasági szempontból nem megfelelő.

A régió turizmusában rejlő lehetőségek kihasználása érdekében cél a régió kulturális örökségére és természeti értékeire építve a turisztikai vonzerők fenntartható fejlesztése a látogatottságuk és a jövedelem-termelőképességük növelése érdekében. A piaci elvárásokat erősíti a turizmusban a természeti értékek és a kulturális örökségek, valamint az egyedi kínálathoz kapcsolódó turisztikai kereslet bővülése. A nemzetközi szinten is versenyképes vonzerők fejlesztése mellett szükséges - komplex terméket képezve - a vonzerők térségében a turisztikai szolgáltatások, ezen belül is a szálláshelyek bővítése, illetve szolgáltatási minőségük javítása.

A fejlesztések révén várható az épített és természeti értékek megőrzése és fenntartható hasznosítása, valamint - a különösen az elmaradott térségben fontos - új munkahelyek teremtése, és a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése. A turisztikai fejlesztésekhez kapcsolódóan fontos a turisztikai ágazatban dolgozók képzettségének, nyelvismeretének bővítése, illetve a távolabbi, természeti értékekben gazdag területek biz-

tonságos elérhetőségének javítása.

A turisztikai fejlesztések, csak akkor lehetnek sikeresek, ha egységes kínálatuk és promóciójuk megvalósul. Ez igényli a régió turizmusát szervező helyi és regionális szervezetek megújulását és együttműködését. A turizmus szervezésében különös lehetőségek vannak az észak-alföldi régióval való együttműködésben, így a több mint 600 ezer vendégéjszakával rendelkező Hajdúszoboszlóval való közös programkínálat kialakításában.

c) A társadalmi kohézió erősítése és a munkahelyteremtés ösztönzése, különösen a leszakadó, elmaradott északi határ menti és a déli agrárjellegű kistérségekben.

A régió komoly problémája a magas munkanélküliség és az alacsony foglalkoztatottsági szint, ami sok esetben egyes térségek, vagy településrészek folyamatos szegregációjával párosul. A munkahelyteremtés feltételrendszerének javítása érdekében szükséges különösen az - északi határ menti és a déli agrárjellegű - elmaradott térségek központi településeinek, a városoknak az általános és ezen belül is a vállalkozások ösztönzéséhez kapcsolódó üzleti infrastruktúra fejlesztése, valamint elérhetőségük javítása.

Ugyanakkor a társadalmi leszakadás jelei megmutatkoznak egyes nagyvárosokban is, többnyire hátrányos helyzetűek és romák lakta területek rossz környezeti állapottal és komoly társadalmi problémákkal jellemezhetők, melyek integrált fejlesztése elkerülhetetlen. Egyes nagyvárosokban, mint Miskolcon, Salgótarjánban, Ózdon a gazdasági-társadalmi fejlődést korlátozzák a régió ipar leépülése után megmaradt és városszerkezetbe beépült nagy barnamezős területek, melyek rehabilitációja kulcsfontosságú új városi terek megnyitása és a környezeti ártalmak mérséklése érdekében. A nagyobb, fejlettebb városok kulturális és szabadidős kínálatának megerősítése kulcsfontosságú lehet a magasan képzett fiatalok megtartása és így innovációs szerepkörük megerősítése érdekében.

A szegregáció és a gazdasági-társadalmi elmaradottság mérséklésének csak egyik oldala az üzleti környezet javítása, a másik a régió humán erőforrásainak és ezen belül is munkaerő-állományának megújítása, a munkaképes korú lakosság foglalkoztatásba való be-

vonásának bővítése. Ezért kulcsfontosságú, hogy a települési, helyi szintű egészségügyi, szociális, alapfokú oktatás-nevelési közszolgáltatások minősége és összehangolt szervezethez javuljon a kistérségi együttműködések támogatásával. Ez sok esetben az egyes térségek központjaiban lévő városok szolgáltatásainak minőségi javítását jelentik, miközben a szolgáltatások elérhetőségekor különös figyelemmel kell lenni az aprófalvas térségekre is. Ez igényli a szolgáltatások és a közlekedésszervezés összehangolását.

A közszolgáltatásokon túl támogatni kell a fizikai beruházások hatékonyabb működtetését biztosító képzési programokat, valamint a munkaerőpiacról kiszorultak, inaktív és tartós munkanélküliek foglalkoztatási programjait.

16.2.3 Területi megközelítés

A régió fejlesztése során külön figyelmet kell szentelni a gazdasági és foglalkoztatási szempontból meghatározó városok, illetve az elmaradott, többnyire vidéki térségek fejlesztésének.

A régió gazdasági versenyképességének javításában meghatározó szerepe van Miskolcnak, a régió legnagyobb városának. Miskolc fejlesztése különösen fontos új vállalkozások letelepítése, indítása, illetve a magasan képzett munkaerő megtartása, vonzása érdekében. A város önmagában nem, csak a környező, jelentős ipari potenciállal és nagyvállalatokkal rendelkező településekkel együttműködve, mint Tiszaújváros, Kazincbarcika lehet sikeres.

A régió nagyvárosai közül még Egernek jelentős a gazdasági potenciálja, mely város a környék természeti értékeivel, borászatával, illetve a gyógy- és termálfürdők vonzerejére építve képezheti a jövőben a régió egyik meghatározó turisztikai desztinációját.

Salgótarján és Ózd a nehézipar leépülése után továbbra is válságban van, szükséges az elérhetőségük javítása, a humán erőforrásuk megújítása és a településeken az üzleti környezet modernizálása, a barnamezős területek felszámolása.

A régióban különösen fontos a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek (pl. Encs, Abaúj-hegyközi, Edelény, Pétervására, Heves, Mezöcsát, Bodroghöz, Szerencs, Ózd, Szécsény Salgótarján, Bátortereny, Tokaj, Sárospatak) további társadalmi-gazdasági leszakadásának megállítása. Ezeket

a térségeket alapvetően alacsony lélekszámú térségközpontjuk, rossz elérhetőségük, alacsonyan képzett humán erőforrás állományuk és határ menti fekvésük vagy agrár jellegű gazdasági szerkezet jellemzi. A régióon belüli társadalmi kohézió mérséklése érdekében kulcsfontosságú ezen térségek, valamint térségszervező erővel rendelkező központi települések fejlesztése.

Továbbá a nagyvárosok és a legelmaradottabb kistérségek után harmadsorban fontos azon térségek fejlődése, melyek központjaik középvárosi adottságai, vagy elérhetőségük fokozatos javulásával, illetve egyedi természeti adottságaik, termékeik (pl. Tokaji borvidék) révén az elmúlt években képesek voltak új munkahelyek teremtésére, illetve a foglalkoztatás javítására. (pl. Mezőkövesd, Hatvan, Gyöngyös, Füzesabony, Kazincbarcika, Tiszaújváros, Sátoraljaújhely, Sárospatak, Tokaj, Rétság, Pásztó, Balassagyarmat, Bátorfyerenye.

16.3 Prioritások

16.3.1 A versenyképes gazdaság megteremtése

„Techno-régió”: a versenyképes gazdaság megteremtése, hogy a régió hagyományos, versenyképes iparára és tudásbázisára építve, valamint az áruk elosztásának jobb logisztikai szervezettségével javuljon a vállalkozások versenyképessége, jövedelemtermelő-képessége, és új munkahelyek keletkezzenek a régióban.

A vállalkozások innovációs képességének javítása, különösen a kulcságazatokban

A gépipar, a mechatronika és a vegyipar a régió gazdaságának már ma is meghatározó ágazatai, ezen a területen számos jelentős nagyvállalat működik a régióban. Fontos azonban, hogy ezek a nagyvállalatok jobban integrálódjanak a regionális gazdaságba, sokrétű kapcsolatokat alakítsanak ki a kis- és közepes vállalkozásokkal, ezáltal hozzájárulva azok fejlődéséhez. Ezen programok elsősorban az Eger-Mezőkövesd-Miskolc, Kazincbarcika-Tiszaújváros, Salgótarján térségből indulhatnak ki.

A régió nehézipari múltjából származó súlyosan szennyezett barnamezős területek rehabilitációja önmagában is jelentős terhet jelent a régióban, ugyanakkor lehetőséget is kínál a kapcsolódó iparágak, a

környezetvédelmi ipar bizonyos területeinek meghonosítására és fejlesztésére. A környezetvédelmi célú ipar számára a barnamezős területek rekultivációján túlmenően további fontos piacot jelent a régióban a hulladékfeldolgozás, a hulladéktárolók rekultivációja, szőlőtörköly feldolgozása. A környezetvédelmi ipar megerősítése elsődlegesen a barnamezős területeken (Ózd, Salgótarján, Kazincbarcika, Miskolc, Putnok, Sajószentpéter) illetve a jelentős munkanélküliséggel sújtott térségek gazdasági központjaiban indokolt.

A megújuló energiaforrásokra épülő ipar megtelepedéséhez a régióban elengedhetetlen a termelési integrációk létrehozása, az ágazathoz kapcsolódó technológiai transzfer biztosítása, valamint a vállalkozások támogatása. A biomassa energetikai ágazat előnye, mivel nem igényel speciális feltételeket, éppen a kedvezőtlen adottságokkal rendelkező területeken teremt vállalkozási feltételeket. A folyamatot támogatja, hogy a gyöngyösi Károly Róbert Főiskolán valósul meg a nemzetközileg is számottevő bioenergetikai innovációs centrum, és elindult az arra épülő innovációs klaszter kialakítása.

A fentiekon túlmenően a kis- és közepes vállalkozások termelési hatékonyságot, jövedelmezőséget javító innovatív fejlesztésének segítése szükséges, ágazati preferenciára való tekintet nélkül. Ez a régió „kreatív ipar” nevű programjának megvalósítását jelenti. Azon beruházások támogatása szükséges, amelyek eredményeként új, korszerű, versenyképes termékek jönnek létre és jelennek meg a piacon és nő a vállalkozások hozzáadott értéke. Ehhez segíteni kell a kis- és középvállalkozások indulását, a régebbiek technológiai fogadóképességének, meglévő technológiáinak és eszközeinek, az általuk alkalmazott kutatás- és technológia fejlesztését. Kutatás és technológia-fejlesztési tevékenységeknek jó alapot nyújt a régió elsősorban a Miskolci egyetemen, valamint a gyöngyösi felsőoktatási intézményhez kapcsolódó kutatás-fejlesztési potenciáljai programokban megvalósuló tudás- és kompetenciaközpontok kialakítása.

Munkahelyteremtő fejlesztések

A vállalkozások fejlesztése a régió nem minden térségben merül fel egyformán hatékonysági kérdésként, ugyanis a vidéki térségekben, ezen belül is a periférikus elhelyezkedésű és többségében képzetlen lakossággal rendelkező társadalmi-gazdasági szempontból

elmaradott térségekben, településeken kulcskérdés a munkahelyek megőrzésének és új munkahelyek teremtésének támogatása. Ez sajátos, a foglalkoztatás javítását, mint elsődleges cél javítását szem előtt tartó beavatkozásokat igényel. Ezért szükséges a vidéki térségekben a kis- és mikroállalkozások munkahelyteremtést, megőrzést szolgáló, illetve a térségi alapszolgáltatások megfelelő színvonalát biztosító beruházásainak, fejlesztéseinek támogatása. A meglévő vállalkozások fejlesztése mellett szükséges új vállalkozások indulásának a támogatása is. A vállalkozások által létrehozott új munkahelyek legalább öt éves fenntarthatóságát biztosítani kell.

Regionális logisztikai hálózat kialakításának célja, hogy a régió bekapcsolódjon a transzeurópai kereskedelembe, elosztóhálózatok létesüljenek, ami a határ menti fekvésére is építve a regionális gazdaság számára új együttműködési lehetőségnek ad teret. A Kassa-Miskolc térségi funkciók tekintetében a vezető szerep megszerzése az Észak-magyarországi régió geometriai középpontjában lévő Mezőkövesd/Mezőkeresztes repülőtér és a környezetében lévő, jelenleg állami tulajdonú fejlesztési területek gyors ütemű hasznosítását és központi programokból való fejlesztését teszi aktuálissá.

A logisztikai szolgáltató központ hálózat fő szerepe az intermodális szállítás mind szélesebb körű elterjesztése és koordinálása, valamint a vámügyi hatóságok működésének támogatása. Ennek a rendszernek egy virtuális koordináló optimalizáló rendszerben kell működnie, melyen belül lennie kell egy-egy irányító központnak, ez geológiai szempontból Miskolc lenne, vagy a meglévő legkedvezőbb adottságokkal bíró Mezőkövesd.

A régiót lefedő logisztikai rendszer részeként több logisztikai funkcióval bíró terület fejlesztése lehet szükséges, ezen belül fontos Tornyosnémeti trésségben egy határmenti logisztikai központ létrehozása. További logisztikai központoknak jó bázisai lehetnek a regionális közlekedési csomópontok közelében elhelyezkedő ipari parkok.

Támogatandó tevékenységek:

- Innovációs szolgáltatások igénybeviteléhez nyújtott támogatások;
- Új termék, technológia kifejlesztéshez és bevezetéséhez nyújtott támogatások;

- Innovációs technológiai központok és szolgáltatóik fejlesztése;
- Vállalkozások együttműködésének ösztönzése
- Vállalkozásokat segítő általános üzleti szolgáltatások fejlesztése
- Szakmai továbbképzési programok támogatása.

Várható hatások:

Az integrátori beszállítói hálózati rendszerek kialakítása során felgyorsul a nagyvállalati központok régióba történő betelepítése, új gazdasági terek nyílnak meg. A környezetvédelmi ipar meghonosodása során szemléletváltozás kezdődhet el a régióban, ami hozzájárul a környezeti terhelés csökkenéséhez, hosszú távon pedig az elmaradott térségek gazdasági felzárkóztatásához. Az energiaipar modernizálása révén új munkahelyek jönnek létre, növekedni fog a mezőgazdasági termelésből származó éves összjövedelem. A regionális tudásközpont kialakulása hozzájárul a magas szellemi koncentráció létrejöttéhez, a kumulatív hozzáadott érték növekedéséhez.

A gazdaság fellendülése általánosan hozzájárul a munkanélküliség csökkenéséhez, a lakosság jövedelemtermelő képességének növekedéséhez, az életminőség javulásához

16.3.2 A turisztikai potenciál erősítése

A turisztikai potenciál erősítése, hogy a természeti és kulturális értékeken alapuló termékek és szolgáltatások, illetve a turisztikai termékek szerveztségének minőségi javításával a program hozzájáruljon a vállalkozások versenyképességének a javításhoz, új munkahelyek teremtéséhez, valamint az erőforrások fenntartható hasznosításához.

A régió turisztikai adottságai változatosak:

- Eger térsége, a történelmi hagyományokkal, várral és történelmi városközpontjával, valamint a környező területek természeti szépségével szőlő- és borkultúrájával, valamint gyógy- és termálvizeivel;
- Miskolc térsége a nemzetközileg jelentős rendezvényeivel, értékes természeti területivel;
- A régió gyógy- és termálfürdői kedvező lehetőséget nyújtanak az egészségturizmus és modern rekreációs szolgáltatásokat igénylőknek;

- A természeti értékek és a kulturális örökség harmóniáját megjelenítő három világörökség helyszín: Hollókő, Aggtelek, Tokaj-hegyalja;
- A régió az ország várakban leggazdagabb térsége, működő várakkal, a végvárak megmaradt romjával;
- Hegy- és dombvidéki területek a tiszta levegőjükkel, egyedülálló természeti értékekkel és túraútvonalakkal; (pl. Ipolytarnóci őselet, Karancs-Medvesalja);
- Tisza, Hernád, Bodrog, Sajó és a kisebb vízfolyások menti területek a természet érintetlenségével, illetve a vízi turizmus kínálta kiváló adottságokkal;
- A fő attrakciók mellett a helyi kínálatot színesítik a nemzetközileg is jelentős kulturális rendezvények, népszokások. (pl. palóc folklór, Matyóföld).

Támogatandó tevékenységek:

- A régió egyedi értékein, alapvetően a természeti és kulturális örökségen alapuló térségi turisztikai vonzerők, termékek és hálózatok kialakítása és fenntartható fejlesztése. A turisztikai fejlesztéseket elsősorban a természeti értékek és a kulturális örökség megóvása mellett kell megvalósítani.
- A támogatandó turisztikai vonzerők környezetében a kereskedelmi szálláshelyek és szolgáltatásaik mennyiségi és minőségi fejlesztése.
- Helyi, térségi desztináció menedzsment szervezetek létrehozása, fejlesztése, mely szervezetek feladata a turisztikai célú projektek fejlesztése és a tevékenységek koordinációja, valamint az érintett területek turisztikai célú kommunikációs tevékenységének és a turisztikai szolgáltatások értékesítése.
- Regionális szinten támogatandó az észak-alföldi régióval közösen működtetett regionális klaszterközpont létrehozása.
- A turisztikai ágazatban szükséges szakmai továbbképzések támogatása, kapcsolódóan az egyes projektekhez, termékfejlesztésekhez.

Várható hatások

A turisztikai fejlesztések következményeként fellendül a régióban a turisztikai desztinációk látogatottsága, nő a régióban eltöltött vendégéjszakák száma, csökken az egyes desztinációkhoz kapcsolódó szezonális.

A turisztikai klaszterek és hálózatok létrehozásával eredményesebben tud fellépni a régió egésze, illetve egyes térségei, turisztikai desztinációi a látogatók érdeklődésének felkeltése érdekében, illetve az egyes nemzeti, nemzetközi turisztikai vásárokon való hatékony és eredményes megjelenés érdekében.

16.3.3 Település-rehabilitáció

Városi területek rehabilitációja annak érdekében, hogy a nagyvárosok innovációs potenciáljuk javítása érdekében vonzzák, illetve megtartsák a magas képzettségű lakosaikat, az elmaradott kistérségek központi városainak fejlesztése révén javuljon tökevonzó képességük és a vállalkozások működési környezete, továbbá a társadalmi szempontból szegregálódó és környezeti szempontból ártalmas városi területek megújításával csökkenjenek a társadalmi és környezeti feszültségek, erősödjön a társadalmi kohézió és javuljon az élet minősége.

Leírás

Az Észak-magyarországi régióban a települések túlnyomó részének külső megjelenése, arculata nem megfelelő, a város- és településközpontok elhanyagolt állapotban vannak, nem felelnek meg a mai kor életminőségi követelményeinek.

A régióban számos városi területre jellemző a leromlott fizikai környezet, az épületállományban, például a panellakótelepeken és a közterületeken hatalmas beruházásihiány halmozódott fel. Ezeket a feltételeket sokszor súlyosítja a koncentrált környezetszennyezés. A leromlott fizikai környezet gyakran szociális problémákkal párosul, telepszerű lakókörnyezetek alakultak ki.

Támogatandó tevékenységek (pl.)

- Városrész rehabilitáció jól lehatárolható akcióterületeken: városközpontok, panel lakótelepek, barnamezős területek
- Közlekedési fejlesztések: városrészt tehermentesítő utak építése; fejlesztési területeken forgalomscsillapított közlekedési övezetek, gyalogoszónák, településen belüli kerékpárutak építése;
- Közbiztonság javításához kapcsolódó programok,
- Közösségi célú intézmények fejlesztése,
- Helyi foglalkoztatási kezdeményezések, valamint

olyan lakókörnyezeti szolgáltatások támogatása, amelyek új munkalehetőségeket teremtenek (pl. szociális gazdaság)

- A város fejlesztéséhez, illetve a fejlesztési program keretében megvalósuló projektekhez kapcsolódó oktatási, képzési programok támogatása

Várható hatások

A romló állapotú városrészek komplex felújításával, azaz közterületek, lakókörnyezet, ipari területek rehabilitációjával várható a gazdasági tevékenységek, magán beruházások bővülése és új munkahelyek teremtése. Az új munkahelyek és a lakókörnyezet rehabilitációja egyszerre javítja az érintett térségben a lakosság életkörülményeit és járul hozzá az érintett területek további leszakadásának megállításához.

16.3.4 Kistérségi infrastruktúra fejlesztése

Térségi infrastruktúra fejlesztése, ezen belül is a kistérségi keretek között megszervezendő kistérségi központi települések elérhetősége és a humán közszolgáltatások megújítása, valamint az info-kommunikációs infrastruktúra és az informatikai alapú közszolgáltatások javítása jelentősen hozzájárul a lakosság foglalkoztathatóságnak javításához, valamint az életkörülményekben rejlő területi különbségek mérsékléséhez, így a társadalmi kohézió erősítéséhez.

Leírás

A foglalkoztathatóság javítása érdekében horizontális szakmai programokhoz kapcsolódva kulcsfontosságú az önkormányzatok felelősségébe tartozó intézményrendszer modernizálása, az egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális ellátások jobb, a településszerkezetből következő sajátosságokat is figyelembe vevő szervezése.

Támogatandó tevékenységek:

- Kistérségi központok elérhetőségének javítása
- Egészségügyi ellátás korszerűsítése
- Szociális ellátás fejlesztése a társadalmi befogadás erősítése érdekében
- Alapfokú oktatás-nevelés térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastruktúrájának fejlesztése
- A térségi közigazgatási és közszolgálati rendszerek informatikai fejlesztése

- Egészséges környezet megteremtése
- Kapcsolódó képzési programok

Várható hatások

A prioritás megvalósításaként várható, hogy az önkormányzati feladatokat a kistérségi szintű együttműködések keretében hatékonyabban látják el a jövőben, és költségtakarékosabban működtetik. Továbbá a humán intézményrendszer modernizálásától várható a szolgáltatási, ellátási színvonal javítása, mely hozzájárulhat a szociális problémák kezeléséhez, a lakosság egészségi állapotának javításához, illetve csökkentik a szociális feszültségek újratermelésének esélyét.

First 7 chapters compiled by:

RNDr. Andrej Steiner, PhD; Ing. Zuzana Záborská
Carpathian Development Institute, Košice

Chapter 8 compiled by:

Gergely Soos
NORDA – North Hungarian Regional Development
Agency, Miskolc

Ikaros

GUIDEBOOK

Košice, May 2006

Motto:

*“If we turn the view to common things,
differences lose their importance and opportunities get
understanding”*

17. Introduction

The Eastern Slovakia region (like other Slovak regions at the NUTS II level) is not sufficiently prepared as whole for full exploitation of EU funds. It is very important that both self-governing regions rate up their activities focused on regional development from the NUTS III on the NUTS II level and in favour of mutual benefit within the process of preparation and implementation of common development strategy (Regional Development Plan at the NUTS II level) they would cross administrative borders of regions.

Preparation process of common regional Development Plan (RoP) at the NUTS II level Eastern Slovakia region for programming period 2007 – 2013 is in accordance with programming period of EU and reflects willingness of Kosice and Presov self-governing regions (KSK, PSK) to close cooperation and it is a unique opportunity for exploitation of common human, material, information or financial resources.

The process knots on General Agreement of cooperation of both self-governing regions dated 29.5.2002. This agreement specifies main objectives and fields of cooperation as:

- To coordinate and support of common projects of regional development
- To synchronize spatial development of KSK and PSK based on actualization of Ground Plans
- To support economic and social development of KSK and PSK
- To cooperate and promote tourism development
- To support of cooperation in science, education, culture, environment
- To create conditions for effective information exchange needed for solving of common KSK and PSK problems

18. Reasons for elaborating the Regional Development Plan for Eastern Slovakia

Kosice and Presov self-governing regions (KSK, PSK) belong in socio-economic term among the most undeveloped areas of Slovak Republic and both regions belong among 10 the most backward regions of EU. It is due to strong transformation process and their peripheral localization (regarding to the capital of Slovakia and EU states) by undeveloped transport, technical and also civic infrastructure.

On the present PSK and KSK create regional policy more or less separately and Programs of economic and social development (PHaSR) of regions are in-process separately at NUTS III level without interconnection of activities, it comes to this both regions up to now prepare their territories, human resources and partnerships for support absorption separately for Kosice and separately for Presov self-governing region.

However both regions have, except of geographical propinquity, very strong economic and social interconnection and both regions face similar problems pertinent mainly to regional disparities in compare with other Slovak regions, particularly low competitiveness, high unemployment rate and infrastructure and capital under-sizing.

Preparation of development document at the NUTS II level (RoP) is:

- Demonstration of common allowance and plan of cooperation of both self-governing regions
- The opportunity for exploitation of common endogenous sources
- The opportunity for defining common development priorities of the region and based on this purchasing more goal-directed source of EU support
- The opportunity for incorporating of regional priorities into National Strategic Reference Framework (NSRR)
- Building up of the capacities for EU funds management

18.1 Strengths and weaknesses for common planning process of Eastern Slovakia region development

> Strengths:

1. Existence of various development potential (in regard to character of the country, its potential, orientation of human activities, sectors, history, habits and tradition, natural and cultural values – possibility of synergic effects)
2. Stability of existing decision making structures in regional development at NUTS III level
3. Excepted principle of partnership and cooperation of self-governing regions in development of Slovakia – Eastern declared by General Agreement of both regions
4. Experiences from results of activities at NUTS III level utilizable in planning processes within NUTS II
5. Conceptual preparedness of both regions in thematic development areas (preparation of Human resources strategy, Countryside development strategy NUTS II – KSK reflex applicable for PSK, industrial clusters, industrial parks)
6. “Young” administrative border of both regions is not the barrier – Eastern Slovakia is still conventional title(Slovakia – Eastern – NUTS II)
7. Existence of developing documents – particularly PHaSR of both regions and also other sectoral concept documents at NUTS III level
8. Existence of updated Ground Plans of regions
9. Existence or on the present creation of PHaSR of towns and micro-regions (centres of spatial and regional development – e.g. Košice, Michalovce, Rožňava, Spišská Nová Ves, micro-region Dolný Spiš)
10. Existence of land planning documents of district towns of both regions
11. Existence of information database of visions, strategies and directions of several micro-regions within NUTS III
12. Creating partnerships particularly in programming, preparation and management of the projects

- among public administration bodies, academic institutions, representatives of special units, entrepreneurs and non-profit sector at NUTS III level
13. Created interregional partnerships (at both sides of border KSK and PSK – NUTS II) in public administration, entrepreneurial subjects and non-profit sector (e.g. in sub-region Spiš – ZMO Spiša, micro-regional association Podbranisko, RRA Spišská Nová Ves)
  14. Systematically jointly prepared and by both self-governing regions approved and promoted project plan focused on preparation and processing of basis for development of NUTS II region (POKER) with involvement of elected representatives
  15. Strong motivation of actors and key holders of regional development to create systematic instruments of regional development management
  16. Sense of responsibility to create and realize regional policy in accordance with inhabitants needs and in accordance with valid legislation in the field of regional development
  17. Slovakia – Eastern is the part of Carpathian Euro region where is the opportunity to direct cross-border cooperation particularly with Poland, Ukraine and Hungary
8. Absence of communication a information regional infrastructure
  9. Absence of neutral platform for sustainable dialog of key subjects
  10. Absence of connection of regional and spatial planning at the NUTS II level
  11. Absence of harmonization of developing priorities among the regions, sub-regions or micro-regions
  12. Inefficient and non-concentrated exploitation of sources from both regions on behalf of NUTS II
  13. Low or absent synergic effect of actions and activities in the field of regional development at NUTS II level

> Weaknesses:

1. Absence of common developing document acceptable by interests
2. Absence of common action plans, programmes, projects exploited effective filling up of sources from both regions
3. Insufficient institutional preparedness for implementation of support at the NUTS II level
4. Lack of capacities and its unpreparedness for preparation and implementation of common activities
5. Inefficient coordination of activities of regional development at different levels of management of regional development at horizontal and vertical level
6. Low intensity of partners cooperation at different levels, absence of partners networks and capacities
7. Inefficient or absent communication of subjects affecting development of Slovakia – Eastern region at different levels

19. Basic characteristics of the NUTS II – Eastern Slovakia region

Eastern Slovakia covers about third (32 %) of country area, in which live 29% of inhabitants of Slovak Republic. Thus it presents the market for almost 1.6 mil. inhabitants. In term of regional administration Eastern Slovakia consists of two self-governing regions- Presov and Kosice. The basic indicators of both regions are the following:

	Kosice self-governing region	Presov self-governing region
Area	6,753 km ² covers 14 % of territory of SR	8,998 km ² covers 18 % of territory of SR
Number of districts	11 (Košice I, II, III, IV, Gelnica, Košice-okolie, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves a Trebišov)	13 (Prešov, Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Sabinov, Snina Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník a Vranov nad Topľou)
Number of settlements	440	666
Number of inhabitants	766,000	791,000
The largest town	Košice (236,000 inhabitants)	Prešov (92,700 inhabitants)

Source: Kosice and Presov self-governing regions

The competitive advantage of Eastern Slovakia is its strategic location. It is only one region which borders on 3 countries (Poland, Hungary and Ukraine), hereby it is situated in border zone of European Union. In regard to cultural, transport, language and other relations the region has still conditions to become a significant trading centre among the countries of former Soviet Union and EU countries.

19.1 Natural and cultural heritage of the region

Eastern Slovakia is characterized by number of national cultural monuments (wood churches, master works of art in Levoča, Bardejov, manor-houses, castles and fortresses). Two of them – Spišský hrad together with Spišská kapitula and historical town centre of Bardejov are registered as UNESCO world cultural heritage.

Comparatively it is important to note that among 144 localities of UNESCO world natural heritage belong also conservation areas and formations in Eastern Slovakia, as the caves of Slovenský kras together with Dobšinská ľadová jaskyňa. Among natural values of international importance belong biosphere reservation of Slovenský kras and Tatry (which Eastern part is situated in Eastern Slovakia), of Eastern Carpathian Mountains and two “Ramsar localities” – mires of in-

ternational importance. National park Poloniny has carried the certificate of Council of Europe. The attractiveness of the environment is raised by national parks: five from ten national parks of Slovakia are situated in Eastern Slovakia.

In addition to raising the attractiveness of the environment for local inhabitants, rich natural and cultural heritage can be exploited also for tourism development intent on services which are characterized by high added value. Even now some of the sub-regions of Presov region (Vysoké Tatry, Slovenský Raj, Slovenský Kras, Pieniny, Spišské mestá) belong among the most significant tourist centers in Slovakia. Healing baths and partly also resorts for winter and summer sports. Variety of folk festivals, strewed in whole country, is also the attraction.

The most significant potential consists in possibility of interconnection of several types of tourism to provide a complex product, e.g. connection of mountain tourist in Slovenský raj with historic-cultural tourist represents by Gothic route, wine tourist connected to folk festivals of Dolný Zemplín.

In term of return on investment and competitiveness of the subjects actuating in tourist is also positive the fact that it is possible to develop the tourist or recreation year-around in major territory.

19.2 Rural development and agriculture

Východoslovenská nížina is the most significant agricultural production area in the region and at once the second one in Slovakia. It consists of fertile agricultural areas predestined for demanding crops. Land valuation is given by climate (it is the hottest area in Slovakia), quality of soil, as dominated are bottom lands and fallow grounds. There are cultivated corn, wheat, sugar-beet, barley and, in some areas (Tibava and famous Tokaj), also vineyards or other sorts of fruit. Swine, beef-cattle and poultry are the types of breed wainage. Renewal of agricultural production in traditional agricultural areas (districts of Trebišov, Michalovce and Košice-okolie) and after that renewal and build up of processing food industry is the tendency of development.

Mountain areas provide excellent conditions for pasturage and breeding of beef-cattle.

The region disposes of quite developed research and development, educational and service base oriented on modern agricultural production intent on biotechnologies development, agricultural plant breeding and veterinary-medical care.

Even though the policies of agricultural development are due to low added value of this sector not so popular, agricultural sector is on current terms the sector with the most upstanding demand. And for as much as the most undeveloped regions of Eastern Slovakia are traditionally agricultural regions, the sufficient supporting measures for better exploitation of agriculture potential could be the most suitable instrument of sustainable countryside development and covering of unfavourable regional disparities.

19.3 Mineral resources and potential of geothermal waters

Mineral resources have major significance as natural resources of Eastern Slovakia. Slovenské Rudohorie has presented the most significant resource of ore deposits in the territory of Slovakia. Nowadays there are mined complex iron ores, copper, polymetallic, uranium, molybdenum-uranium, nickel-cobalt, tin ores and ores of rare soils, metallurgical and chemical raw (barit, limestone). The mining of glass-making raw (flint), several kinds of building raw and also decorative stones (travertine, limestone) or heat-resistant raw (asbestos, talc and magnesite) is also significant.

The most significant but nowadays almost unused natural potential consists in resources of geothermal waters. Regarding to its character it is ranged to renewable energy resources which gain increasingly more significance due to rapidly decreasing of fossil fuel, increasing concentration of greenhouse effect but also due to energy intensity. According to Energy Conception of SR there is the power of potential of geothermal waters exceeds 1,200 MJ from which can be produced more than 6,200 TJ of energy. It is the energy that can cover a third of consumption of all households in Slovakia.

Abundant resources of mineral water not only for daily consumption but a lot of it with healthy effects belong among the competitiveness advantages of the region.

On the basis of the latest results of geological survey have been selected 3 perspective areas in the region for the exploitation:

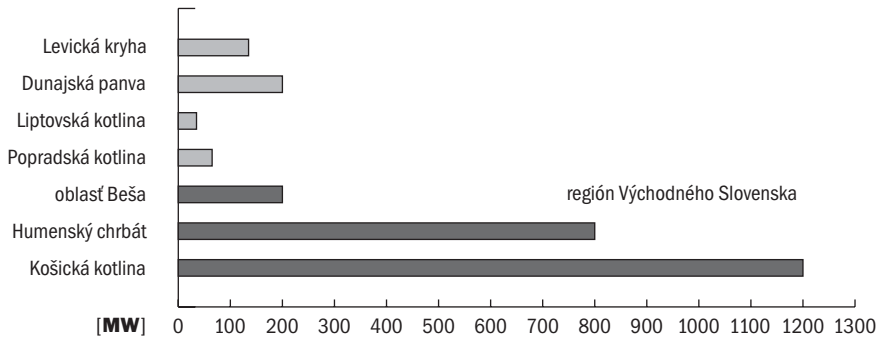
- Košická kotlina (estimated energy potential 1,200 MW)
- Humenský chrbát (800 MW)
- Area Beša-Čičarovce (200 MW)

Regarding to its potential, Košická kotlina is the most perspective locality in Slovakia. It is characteristic of attendance of geothermal underground waters with temperature of 120 – 1,600°C, at a depth less than 3,000 m. Based on results of 3 holes in Ďurkov ban (12 km from Košice) after another 9 holes is planned building up of geothermal mechanism providing hot water for heating of Košice. Systematic petroleum survey in Eastern Slovak pan provides information about appearance of mineralized petroleum waters with increased content of iodide. It includes lukewarm and warm waters exploited in form of baths, swimming pools and drink. The holes with the highest content of iodide are situated in Kecerovské Peklany, Čičarovce, Senné, Ptrukša, Trhovište and Stretava.

Total energy potential of available resources together with low temperature waters (around 30°C) is estimated on 3,500 MW of thermal power. Potential of geothermal waters with temperature of 75 – 95°C presents around 500 – 600 MW.

Several projects for exploitation of geothermal energy have been elaborated for localities Olšavská doli-

Energetic potential of geothermal waters in SR in MW

Source: Energetic conception for Slovak republic by the year 2005, Košice, graph – authors

na and Zemplínska šírava, Východoslovenská nížina. The highest potential of geothermal energy in Presov self-governing region has Popradská kotlina. The exploitation of such resources of geothermal energy is particularly desirable in the field of tourism.

19.4 Industry

In the territory of region is situated relatively well developed industry base. In 2002 was realized industrial regionalization which consists in identification of industry centres according to number of workers in separate sectors and follow-up assignment by existing spatial links. There were identified 3 industrial regions in the territory of Eastern Slovakia: industrial region of Zemplín, Prešov-Košice and Lučenec-Gemer-Spiš which exceed borders of Eastern Slovakia.

Rising interest of investors is the proof of attractiveness of the industry in Eastern Slovakia. While from the beginning the foreign investments were concentrated mostly in Bratislava region (the primacy of this region is also nowadays), Kosice region is according to extent of foreign investments on the second place among 8 Slovak regions due to significant investments of US Steel Corporation.

The most significant reasons for business and investment in Eastern Slovakia region are the following:

- The region has amenity and good connection with west and Eastern European countries
- The region is transit territory for oil and natural gas transport
- Broad-gauge line with transshipment terminal

near Košice, transship centre with normal and broad-gauge line in Čierna nad Tisou close to Ukrainian and Hungarian borders creates suitable conditions for cross-border cooperation and trade

- The territory of region is covered by telecommunication network of analogue and digital connections with possibility of full-area internet connection
- The region disposes of high qualified work force with high rate of secondary or higher technical or university education (almost 50 % of inhabitants)
- In the region are situated traditional industries – machine, metallurgical, textile, electro-technical industries, agricultural and food production and tourists having technical and human potential for their future development
- Various national and multicultural structure of inhabitants creates favourable conditions for building up of communication bridges in all areas with particular states

19.5 Demography

Ageing process is the serious problem of Europe and also Slovakia. Although one of ageing process reasons is the increase of living index by rising of living standards and health care, the most significant reason is insufficient reproducibility of inhabitants.

The ageing process problem does not exist in neither of Eastern Slovakia regions. Especially good results achieve the inhabitants of Presov region, the results are the following.

The most significant foreign investors in Kosice self-governing region

Investor	Country of origin	Company	Industry
United States Steel LLC	USA	U. S. Steel Košice, s. r. o.	Metallurgic
Hygiene Products	Sweden	SCA Hygiene Products, s. r. o. Gemerská hôrka	Paper
Embraco	Italy, Brazil	Embraco, s. r. o. Spišská Nová Ves	Machine
Siemens a Bosch	Germany	BSH Drives and Pumps, s. r. o. Michalovce	Electro-technical
Matsushita Electronic	Japan	Panasonic AVC Networks Slovakia	Electro-technical
Molex	USA	Molex Slovakia	Electro-technical
Rautaruukkii Oy, OULU	Finland	Ranilla, s. r. o.	Metallurgic
AQUAUFIL, s. p. a.	Italy	Cenon, s. r. o. Strážske	Chemical
Siemens AG – YAZAKI	Germany, Japan	Siemens, AG – YAZAKI	Electro-technical
Trancerie Emiliane SA	Italy	Trancerie Emiliane, s. r. o. Michalovce	Machine
Fromageries Bell	France	Syráreň Bel Slovensko a.s.	Food
Eurovia SA	France	CS, a. s., Michalovce	Buiding

Source: Sario

The most significant foreign investors in Presov self-governing region

Investor	Country of origin	Company	Industry
South Africa Breweries	Austria	Pivovar Šariš	Food
ZVA Italia, S. p. A.	Italy	ZVL Auto Prešov	Automotive
GFT Torino	Italy	Svik Svidník	Textile
Rhodia Industrial Yarns	France	Rhodia Industrial Yarns, a. s. Humenné	Chemical
KRONOSPAN AN Holdings Limited	Cyprus	Kronospan Slovakia, s. r. o. Prešov	food processing
Nylstar	Italy, France	Nylstar Slovakia, a. s. Humenné	Chemical
Raniplast	Finland	Terichem, a. s. Svit	Chemical
Abital Cofezioni, S. p. A.	Italy	EGOTEX Prešov	Machine
BF Investment	Luxembourg	Spinea Prešov	Machine
TexWest B.V.B.A.	Belgium	Betatex Prešov	Textile
Holding Morsman B.V.	Netherlands	Gemor Fashion, s. r. o. Prešov	Textile
Whirpool Corporation	USA	Whirpool Slovakia, s. r. o. Poprad	Machine
Julius Schüle Druckguss, GmbH	Germany	Schüle Slovakia, s. r. o.	Machine
Lorenz AG	Austria	Shoe Fashion Group, s. r. o.	Welding

Source: Sario

19.6 Labour and education

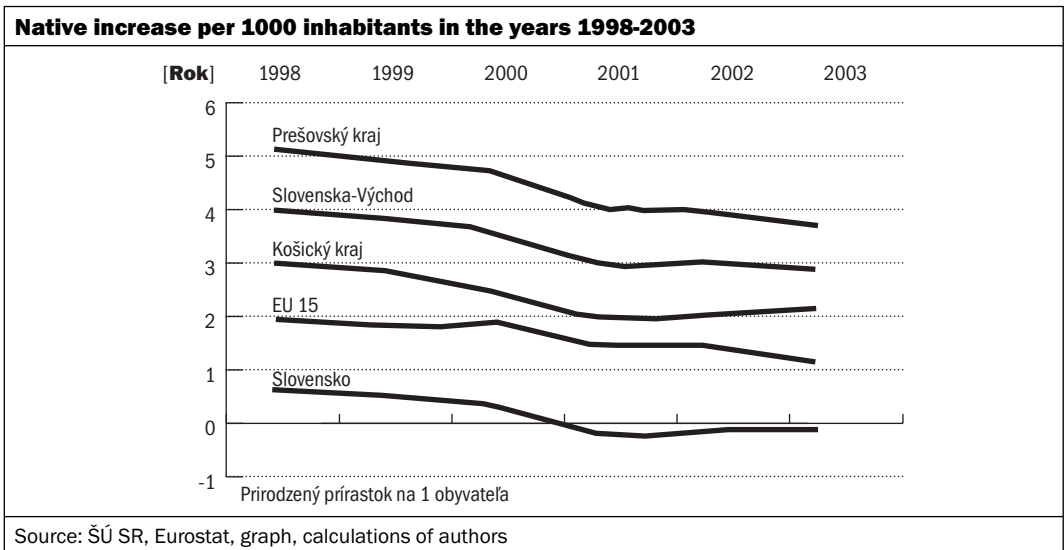
The result of high native growth is inheritance of young inhabitants what favourably reflects in age structure of labour and provide the guarantee for employers that they will have available young labour in the future. Favourable age structure is statistically confirmed particularly in group of inhabitants to the age of 25.

Although long-term unemployment rate in the region is not favourable event, its positive is disposable labour. It is one of the natural reasons why in undeveloped regions exists higher potential of return on investment thereupon these regions could achieve higher economic growth.

Good level of educational structure is achieved through developed network of educational institutions. It bears evidence of indicator of over average employment in educational sector. In closely interconnected towns Prešov and Košice seat four universities which faculties provide opportunities of university education in many disciplines. University of Veterinary Medicine in Košice is particularly reputable university and has trans-regional significance. In technical fields is on high level developed network of secondary schools.

More specific and detailed information of Eastern Slovakia region contents document, called The Profile of Eastern Slovakia region which is the component of analytic part of RoP and base on socio-economic analyses within both self-governing regions and all

relevant conceptual documents elaborated at regional and national level. It contains concentrated mapping of present development trends of Eastern Slovakia and identifies opportunities of development of Eastern Slovakia region. Another important and specific data and information contains description of starting situation for every identified development priority in Proposal of development courses of Eastern Slovakia region.

20. Preparation process of Development Plan for Eastern Slovakia

20.1 The stages of planning process

The development plan preparation process of the Eastern Slovakia region has been conducted in two stages. The first stage has been represented by elaboration of the document “Proposal of Development direction of eastern Slovak region” as base development document on the NUTS II level. The second stage has been represented by creation of the Strategic development plan of Eastern Slovakia itself that had happened on base of partnership. The planning process on the NUTS II level through partnership of Košice and Prešov Self-governing regions started in late October 2004. The two regional self-governments have established human, scientific, financial administrative conditions and communications schemes.

The stage of creation of the “Proposal of Development direction of eastern Slovak region” consisted of:

- Preparation of organization structure of the team with declaration of TORs of the work teams and their constitution
- Allocation of financial resources (about half million of Slovak crowns by each self-governing region)
- Elaboration of methodology for working out of the document for assessment of basis of the Eastern Slovakia development.
- Preparation of Regional Profile of Eastern Slovakia as independent document
- Elaboration of Proposal of Development direction of Eastern Slovak region as base for development of the NUTS II level region.
- Communication with Regional Parliaments of the two regions as well as with relevant ministries, institutions and EU representation
- Elaboration of common project POKER, that aims to strengthen partnership of the two main partners (KSK and PSK), and their local socio-economic partners and enable their meaningful participation in the regional development planning process.

The capital and most important outputs of this stage are thus discussed and approved in both regional parliaments as strategically significant development documents on the NUTS II level (Eastern Slovakia). They are:

- **Regional Profile of Eastern Slovakia** (downloadable on both regions web pages), **that has been elaborated** on base of approved methodology on the NUTS II level as independent analytical document. Currently, despite regional plan development still under actualization and completion.
- **Proposal of direction of Eastern Slovakia region development** with formulated strategic development objectives and priorities. Both self-governments thus achieved a mandate of regional governments on the NUTS III level to continue on formulation of development planning on the NUTS II level region.

20.1.1 Organizational structure of the ROP realization, roles and duties of the each parts of the organizational structure:

Description of Organizational Structure

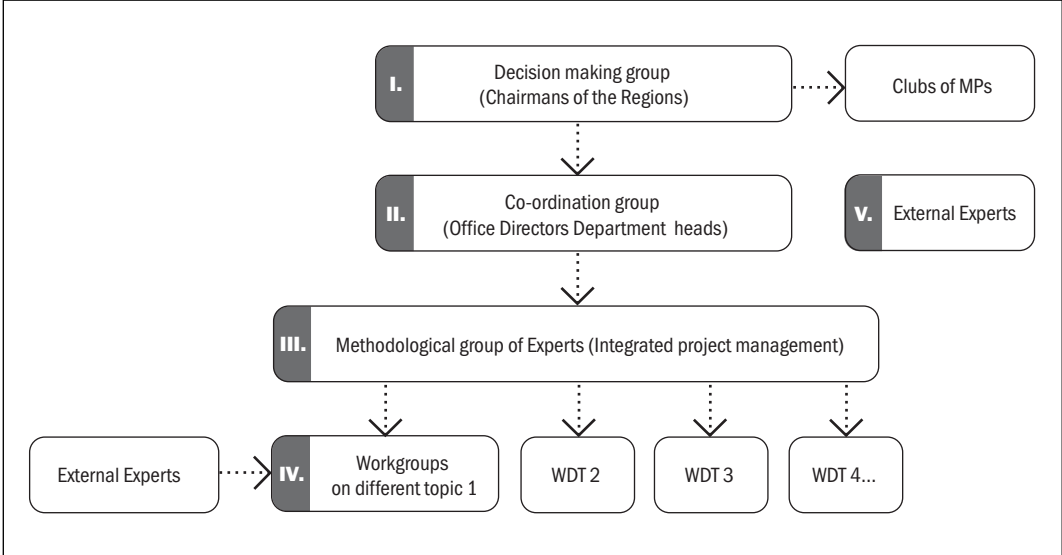
Group I. – Consisted of elected representatives of both regions (PSK and KSK) (Chairmans of the regions, Regional Parliaments) and fulfilled the following task:

- Decision making (assessment, discussion, approval of each parts of the ROP)
- Communication towards central government institutions and EU bodies
- Approval of composition of the methodological group of experts, team leaders and their deputies

Group II. – Consisted of directors of the Self-governing Region Offices and Regional development Department heads and fulfilled the following tasks:

- Co-ordination on the Kosice and Presov office levels

Organizational structure of the ROP realization, roles and duties of the each parts of the organizational structure

- Communication towards parliaments and directors of the regions and towards methodological groups of experts
- Financial assurance of the ROP preparation process

Group III. – Consisted of 4 experts nominated by PSGR and of 4 ones nominated by KSGR. The members of the group were experts for preparation of the process methodology, for integrated process of management and for creation of partnership strengthening project (POKER). Their roles were:

- To prepare the ROP preparation process methodology
- To elaborate and secure the needed necessary scientific base for ROP preparation (comparison of socio-economic development and land use plans and other development documents, analysis of EU development trends with projection to Eastern Slovakia, etc.)
- Methodologically lead the communication process for various groups on different levels
- To prepare the proposal of criteria for priority setting of identified development t areas.
- To prepare and lead the process of priority setting of problems identified in development areas.
- To communicate and methodologically lead the topical workgroups (TWG)

- To integrate the outputs of the TWGs
- To communicate with co-ordination group (II.)

Group IV. – Sectoral workgroups (4-6 members), that consisted of experts from specific sectors and topic areas of Presov and Kosice regions and external experts. Their task was:

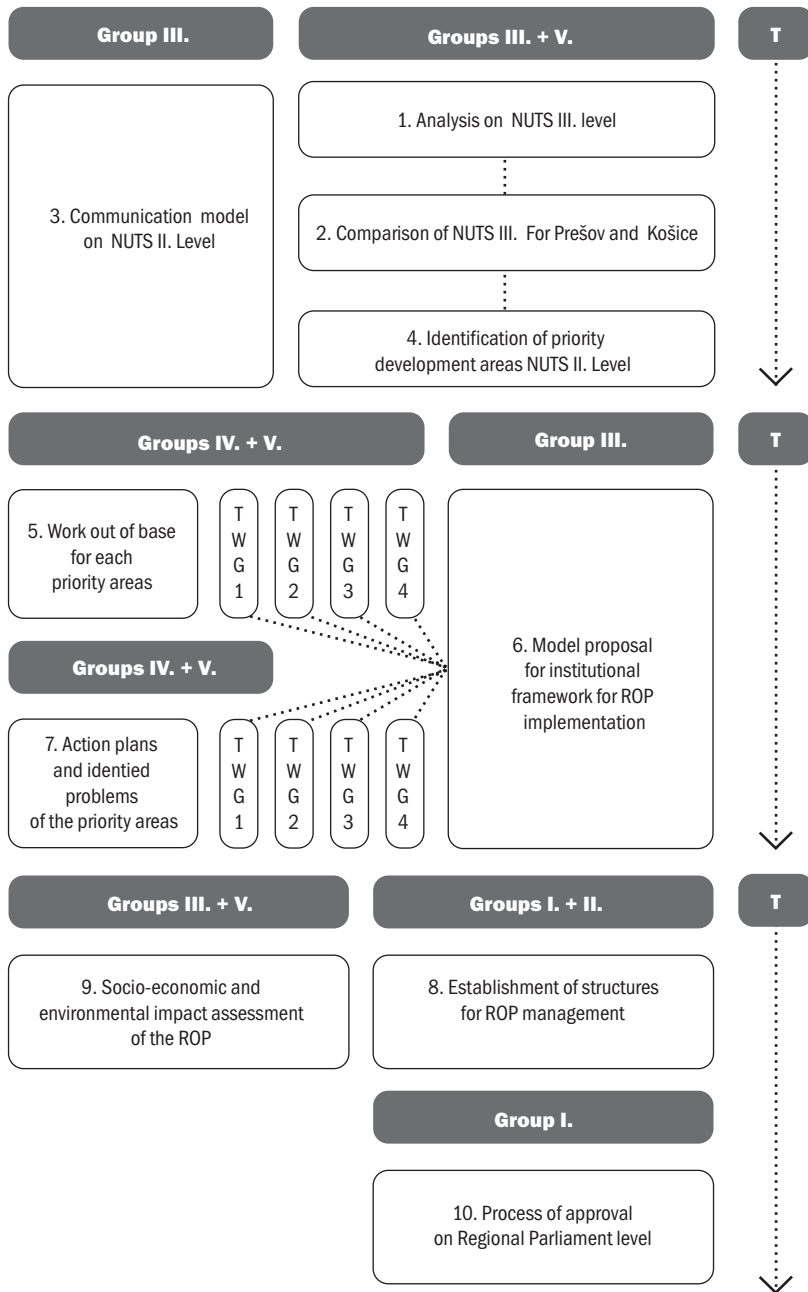
- In set framework of selected priority sectors and topic areas identify and formulate main problems and their reasons, set strategic and specific objectives and targets for relevant area, work out the objectives to targets and activities.
- Secure communication towards relevant subjects – stakeholders in Eastern Slovakia region.

Group V. – External experts (persons or specialized institutions established in the region of Eastern Slovakia or within EU) – their role was:

- Provide expertise and consultancy and work out documents, that are needed for development of ROP (Vis a Vis the approved methodology), as well as those areas where are not efficient capacities or expertise within groups III or TWG.

20.1.2 Development diagram of the ROP preparation process

Development diagram of the ROP preparation process

20.1.3 Procedures for Proposal on Directions of Eastern Slovakia region development

The work out of methodology for **Proposal of direction of Eastern Slovakia regional development** raised from long term objective to create conditions for balanced sustainable regional development of Eastern Slovakia and increase of its competitiveness in framework of regional disparity elimination within EU and from overall objective, that has been agreed between the two regions: **Increase the capacity of the region of Eastern Slovakia either in area of preparation and implementation of common plans, programmers and projects as well as in area of EU aid and resource management.** The specific objectives have been:

- Work out the basis and alternatives of development of Eastern Slovakia with consecutive determination of strategic and specific aims and objectives as well as priorities and measures for common Development Plan
- Strengthen the partnership framework of key stakeholders of regional development in the target region and their socio-economic partners and improve their mutual communication and information
- Prepare a decision-making and implementation mechanisms for Eastern Slovak Development Plan
- Work out the objectives, priorities, measures into Action Plan
- The second shared specific objective is focused on partnership development in the region of Eastern Slovakia and in the same time represents the overall objective of the common project that focuses on support process for creation of Development plan on base of broad partnership
- The methodology and creation of the development documents on the NUTS II level is based on principles of self governance, partnership, connection, comprehense, complexity and shared financing. It comes out from assumptions, that base development document – The proposal for direction of development of Eastern Slovakia region and the Eastern Slovakia Development Plan do not substitute the Socio-economic development plans (PHaSR) of both regions (they are required by

the Act on support of regional development No. 503/2002)

- It must correspond with content of the EU and national priorities/objectives
- It will cover the period of 2007 – 2013

The base documents of the first stage of Proposal preparation were:

- Socio-Economic Development plans of Kosice and Presov self-governing regions
- Conceptual sectoral documents elaborated on regional level
- Programmes of micro region development
- Strategic and conceptual document on national level
- Strategic and conceptual documents of EU
- Programme documents of EU prepared for years 2004 – 2006
- EU Directives

In order to prepare the proposal on Direction of Eastern Slovakia Development it was necessary in very short time limit of 8 month (November 04-June 05):

- Survey and work out actual overviews of EU, national, regional and local documents usable for preparation of development
- Estimate, assess and evaluate the character and quality of existing strategic plans and determine their validity and stage of preparation.
- Work out a directory of institutions in both regions that determine and influence regional development as well as describe their territorial influence, responsibilities and competences
- Compare the NUTS III. Level regions of Prešov and Košice–common priorities, different priority areas, and neglected development areas.
- Work out a Communication strategy for information dissemination on preparation of strategic development plan
- Inform the regional parliament on planned document
- Work out, distribute and assess surveys and questionnaires aiming to identify development priorities of all towns in both regions
- Prepare workshops and assess the priorities of micro region development
- Work out methodology for preparation and prepare the the NUTS II level regional profile itself

- Compare strategic parts of the Socio-economic development plans (PHaSR) on NUTS III level, as well as their connection to the existing land use plans of both regions
- Establishment and work of expert sectoral workgroups
- Elaboration of development priority proposal and overall strategic development objectives
- Assessment and approval of Proposal of Direction of the NUTS II level region development by both Parliaments as base of ROP preparation
- Basic development areas (economic, social and environmental)
- Development topics in framework of development areas
- Priorities in framework of development topics and description of base (starting) situation
- Overall and Specific objectives in framework of priorities
- Expected impact

One of the most important steps in preparation of the NUTS II level development document was the discussion and final approval of criteria for selection of base of the NUTS II level and their priorities that should be fulfilled:

1. Identified problems/opportunities must be priority for both NUTS III level stakeholders.
2. It is advantageous and more possible to resolve the problem on the NUTS II level then in lower (NUTS III and IV) levels.
3. On the NUTS II level exists a potential for problem resolution.

The set criteria were applied by expert workgroups for identification of development topics and priorities on the NUTS II level (Eastern Slovakia). Part of the methodology has been a proposal for structure of the Proposal of Direction of Eastern Slovakia development in following parts:

In framework of methodology preparation several crossing themes has been discussed (innovations, infrastructure, human resource development, SMEs, cross-border/interregional dimension, territorial overview into settlements, and others selected by topical workgroups. Based on discussions a development matrix has been created as tool for experts to enable and ease decision making and development priority, problem selection and horizontal and vertical evaluation.

An example of development matrix

Horizontal themes		Innovations	Infrastructures	Human resources	SME	Territorial Overview	...
Vertical themes							
ECN	Industry and services						
	Tourism						
SOC	Unemployment						
	Social exclusion						
ENV	Air/water/soil/green						
	Waste economy						
	Nature conservation						

21. Proposal on Directions of Eastern Slovakia region development – strategic objectives

The Parliaments of Kosice and Presov Self-governing regions in compliance with Act No. 351/2004 Coll. on support of regional development approved in June 2005 the document Proposal on Direction of Eastern Slovakia region development and proposal on priorities and strategic objectives for years 2007-2013.

The Proposal on Direction of Eastern Slovakia region development is a tangible result of work of experts and an integration of relevant knowledge collected from strategic and conceptual documents prepared on EU, national, regional and local levels, trend and potential assessment, contained in the NUTS II level profile. Important part of it is the assessment of socio-economic development plans of the both re-

gions and development priorities of the towns and micro-regional associations.

The approval of The Proposal on Direction of Eastern Slovakia region development in both regional Parliaments is an important assumption for preparation of ROP and establishes a framework of further advance of work on elaboration of the Plan for Eastern Slovakia. The approved document consists of two basic parts:

- Overall overview on development areas and development themes and priorities,
- Description – analysis of each chapter that corresponds with proposed structure

21.1 Overview of proposed development areas, priority topics and priorities on the NUTS II level

Elementary area	Development topic	Priority
Economy	Industry and services	• Strategic infrastructure • Business environment for SME • Innovations
	Tourism	• Quality of existing and creation of new services in tourist centers and in the regions with high potential for tourism • More effective use of tourist potential and utilization of natural and cultural and historic heritage • Organization, co-ordination and institutionalization of tourism
	Agriculture, forest economy and rural development	• Support of processing and sale of agro products • Development of organic agriculture and forest economy • Utilization of products and waste arising from agriculture and forest productions for energy generation purposes • Reconstruction, renewal and modernization of rural settlements
Social area	Long term unemployment	• Quality and affectivity increase of labour related services • Support of self-employment
	Social exclusion of Roma communities	• Social inclusion of marginalized Roma communities • Better chances of Roma communities in access to labour market
	Social and health services for inhabitants	• Creation of new perspective job opportunities • Development of social and health services
	Adaptability on labour market	• Harmonization of offers (study curriculae) with demand (needs) of the labour market • Increase of the labour force mobility in the region • Increase of adaptability of senior workers (50 – 64 years old)
	Integration of immigrants	• Social cohesion of immigrants

Environment	Compounds of the Physical environment	<ul style="list-style-type: none"> • Air quality • Drinking water resources and supplies • Sewage handling and treatment • Environmental loads of water reservoirs and dams
	Waste economy	<ul style="list-style-type: none"> • utilization of waste • elimination of older environmental risks
	Nature conservation and utilization of natural resources	<ul style="list-style-type: none"> • nature conservation and revitalization • anti-flood protection • use of renewable energy sources

21.2 Work out of development priority proposals

The proposal on direction of Eastern Slovakia region development is worked out in three elementary development areas that came out from principles of sustainable development, namely: economic, social and environmental areas. They are composed in the following structure:

- Elementary area
- Development theme
- Priority
- Description of Initial situation
- Strategic objectives
- Expected Impacts

A. Target area: ECONOMY

Economic affectivity and regional competitiveness are significant factors of regional development. They define the ability of the regions to generate income and sustain appropriate level of employment in framework of national and European competition. Regional competitiveness is adherent to four main determinants: structure of the economic activities, level of innovations, level of regional accessibility and level of achieved education of the labour force.

A.1 Development Theme: Industry and Services

A.1.1 Priority: Strategic infrastructure

Description of initial situation:

In the region of Eastern Slovakia – ES, the attraction of direct investments, especially those on green meadows is determined by volume of investment potential of the region and its main settlements and by quality of management of those settlements including regional one. Further, the volume of investments

is determined by quality of technical infrastructures, particularly traffic one. The region of ES falls behind the other Slovak regions in connection to multimodal transport corridors because of missing highways and speedways. This backward has unpleasant impact on regional transport accessibility. The quality of regional roads also does not correspond with required developing trends of the region. The region of ES has got a significant deficit in technical and estate infrastructures. From point of view of entrepreneurship development in the ES region, the knowledge based economy has strategic significance. It is important also because it does not require extensive network of traffic infrastructure and raw material input and output transport). In the very beginning it cans preliminary substitute and later supplement the traffic infrastructure. Perspective assumptions for development except knowledge based economy are also in wood processing industry, health related services, mechatronics, agro-food processing industry and industry of secondary raw material processing.

Main strategic objectives:

1. Connect regional centres of ES region (selected industrial areas, development centres etc.) with transeuropean multimodal corridors
2. Improve cross-regional and regional transport infrastructures (highways, speedways, I., II. and III. class and local roads, railways, airports, waterways).
3. Improve the technological and estate related infrastructures for knowledge based economy.

Expected impact:

- Increased traffic accessibility, increased mobility of labour force, decrease of transport expenses, traffic accidents and emissions from traffic
- Strengthened inner regional co-operation and trade relations

- Strengthened economic relations among ES region and other EU regions and more intensive contribution of the ES regional economy to global one
- Development of SMEs in area of knowledge based economy, increased foreign investment volume and modernization of ES economy
- Increased and more effective use of endogen local and regional natural resources
- Increased regional employment, expert effectiveness and competitiveness

A.1.2 Priority: Entrepreneurial environment for SMEs

Description of initial situation:

Small and medium enterprises (SME) are in developed countries the main contributors of GDP growth. They are responsible for stable growth of export, job creation and innovations. They can flexibly act on constantly changing economic environment. Their number, stability and competitiveness in the region of ES due to the past history, industrial and economic traditions are unsatisfactory. The co-operation among economic stakeholders is also generally low. In the changing environment of continuous restructuring of big companies is the establishment and growth of new SMEs absolutely necessary. They can speed the economic growth of the region, contribute to creation of jobs and also they could sustain and provide new jobs for those released due to structural changes in the regional economy.

Main strategic objectives:

1. Achieve efficient support for activities of SME in ES region
2. Create new labour opportunities and support existing competitive SMEs and small entrepreneurs.

Expected impact:

- Increased competitiveness of SME with expected impact on stabilization of labour market
- Established new work posts
- Created new sub-supplier networks and logistic clusters of SMEs
- Existence of new companies and enterprises, entrepreneurs

A.1.3 Priority: Innovations

Description of initial situation:

In order to invert the backward of economy of ES region and fall behind in comparison with EU standards with corresponding low work productivity and insufficient competitiveness it is necessary to stimulate the development of innovative entrepreneurship. Particularly it concerns the permanent introduction of modern production technologies, development and introduction of new and innovative products and realization of organizational innovation including the creation of clusters. The innovation process must be complex, introducing all mentioned activities in sectors of production and services.

In the region of ES despite the existence of scientific human resources who are a stable source of innovation incentives for economic stakeholders is missing the transformation of knowledge and acquired scientific outcomes into the practice. The economic situation of companies led to the minimalization of their investments to own R&D capacities. The connection of production sector with the R&D sectors in the ES region is therefore weak and unsatisfactory and do not respond to the existing challenges of increased competitiveness.

Main strategic objectives:

1. To increase the technological advance in production and management, introduce innovation of production and introduce progressive environmentally safe technologies.
2. To support the development of innovative clusters and establish centres of excellence.

Expected impact:

- Increased development potential of ES region
- Increased competitiveness of companies
- Decreased emissions and environmental charge of the ES region.
- New workplaces created
- Increased scientific and research capacity of the ES region.
- New connections among applied research, entrepreneurs and financial sector

A.2 Development area: Tourism

A.2.1 Priority: Quality of existing and development of new services in tourist centres and in the regions with high tourism potential.

Description of initial situation:

The high quality and extent of services lays behind the satisfaction of clients and insure the increase of the number of visitors of the centres/region and thus the generated income from tourism sector. Currently in the region there are not sufficient tourist facilities and their quality is not high. Also, there are missing measures to use the existing capacity of lodging and accommodation facilities, to keep, increase and sustain the number of permanent and satisfied customers. The complementarity and distribution of tourist services (basic and supplementary as well) in the region is poor. The thematic tourist routes, integrated packages and motivation increased products are not available in the region as well. There is a bad need for integrated tourism products that would secure the complexity of the provided services. The existing situation does not contribute to the needed increase of competitiveness of the ES region as attractive tourist destination.

Main strategic objectives:

1. Increase the level of quality of accommodation, catering and lodging services to solid European standard.
2. Improve the supplementary services (service and maintenance, logistics, attractive events, etc.)
3. Develop integrated packages of services and integrated tourism products for every segment of visitors of the region.

Expected impact:

- Increased number of visitors of the region
- Increased use of available beds
- Increased income generated by the tourism

A.2.2 Priority: More effective use of tourist potential and utilization of natural, cultural potential and historic heritage

Description of initial situation:

The area of the region disposes huge potential for tourism development natural, cultural-historical, human or technical. The extent of utilization of this potential is far of being satisfactory. The region is not capable to explore own tourist resources. On the other hand the existing technical facilities need extent reconstruction. New and attractive innovative forms of tourist services are not introduced as well.

In many sites, that are not properly used as tourist destinations despite their valuable natural or cultural potential, it is necessary to establish new development possibilities. Several historical objects (monasteries, mansions) need revitalization and development of new forms of services. There is also great potential for specific visitors like hunters, sport fishers, adventure-survival trips, and hikers and for those interested in low impact farm stays and cycle tourism or horse riding. The facilities failed to prolong the stays of visitors (there are missing comprehensive packages that use the existing cultural and natural potential of the region).

Main strategic objectives:

1. Revitalize historical objects for tourism
2. By new innovative forms utilize the natural and cultural heritage
3. Revive the rural space by developing rural tourism industry and agro tourism

Expected impact:

- More attractive tourist potential of the territory of ES for wider spectrum of visitors
- Increased income from tourist industry
- Decreased dependence of countryside on bigger city centres

A.2.3 Priority: Organization, co-ordination and institutionalization of tourism

Description of initial situation:

In the region of ES the prevailing economic activities in the tourist sector are rather individual then inte-

grated one, so the synergic effect is neglectable. There are competitive – duplicate offers and general lack of co-ordination. The partnership principle is very often missing, underestimated and misused. The final effect is therefore missing efficiency, increased financial load and demotivation of stakeholders. The co-operation of public and private sector stakeholders is underdeveloped and underestimated too. The favourable neighbourhood of three countries is not used as advantage and the cross border co-operation is not appropriately developed. The institutional background on regional level practically does not exist, the existing wide human potential of young university graduates is poorly utilized. Specific information centres and agencies are missing at the border crossings and at typical tourist destinations – local and regional attractions.

Main strategic objectives:

1. Eliminate lack of co-ordination of tourist sector activities
2. Strengthen public private partnerships (PPP)
3. Improve institutional background for tourism
4. Establish appropriate conditions for creation of new subjects serving as support network of tourist sector.

Expected impact:

- Established tourist clusters
- Existence of new attractive tourist products
- Better conditions for entrepreneurs in tourism as well as for visitors of the region
- Mutual inter-connection and co-operation of tourist centres with links to cross border regions.
- Better performance of information, marketing and sale services

A.3 Development Theme: Agriculture, forest economy and rural development

A.3.1 Priority: Support of processing and sale of agricultural products

Description of initial situation:

One of the limit determinants for development of agriculture are the scarce financial resources and after the year of 1989 continual worsening state of art of the available technical devices and machines. The miss-

ing profit of the agricultural farms does not enable to create funds for needed investment for modernization and for purchase of new machines. Thus results the backward of the farms and lack of abilities to become more competitive with foreign import and generally be competitive in European market.

Main strategic objectives:

1. Increase the technological level of agricultural production and work productivity of primary agricultural production
2. Increase the variety of agricultural production with stress on regional products marketing and sale measures
3. stimulate creation of purposeful co-operative associations that can compete in the market
4. Support the renewal and reconstruction/development of agricultural processing industry

Expected Impact:

- Increased competitiveness of the regional agriculture
- Stabilisation and ensurance of development of agricultural subjects in the region
- Stabilisation and creation of jobs in rural areas/countryside

A.3.2 Priority: Development of organic farming and forest economy

Description of Initial Situation:

One of the possibilities how to diversify the current agricultural production with focus on environmental aspects is the introduction of organic farming. With correspondence of worldwide trend towards healthier food and healthier lifestyle there is a growing demand for organic food. The primary production, processing and sale as comprehensive process do not exist in the region. In order to increase the economic effectivity of forest management, it is necessary to introduce environmentally friendly technological processes, that are used scarcely in the region.

Main strategic objectives:

1. Efficiently increase the share of organic products in the ES region and come near to EU average in this area.

2. Advertise organic food and bio products in order to improve the health status of the population.
3. Support the creation of small farms dealing with organic food growth and ecological agriculture
4. Increase the share of natural renewal of forest

Expected impact:

- Stabilisation of agricultural and forest related production
- Provision of new jobs in rural countryside
- Increase of competitiveness of agriculture
- Satisfaction of demand for rational and organic food
- Environmentally friendly production technologies and activities

A.3.3 Priority: Fish industry

Description of Initial Situation:

Some areas of the ES region have favourable conditions for development of fish production industry. In many cases the resources are not properly used yet. The average consumption of fish meat in Slovakia reached 2 kg/year/person against the EU average of 7 kg/year/person. The increased consumption of fish products could contribute to better health of the inhabitants of Slovakia. One of the limits of increased consumption is the question of price of the fish meat.

Main strategic objectives:

1. Improve the incentives for creation of ponds, and fish breeding and trade.
2. Increase the fish meat consumption and fish meat products by 50 % against the 2005 average.

Expected Impact:

- Increased employment in area of fish production
- Increase of offers of fish meat products
- Ability to improve the diet of the inhabitants
- Improved natural environment along riverbanks, wetlands – nature conservation

A.3.4 Priority: Utilisation of products and waste from agricultural and forest productions for energy generation purposes

Description of Initial Situation:

The percentage of used biomass as alternative energy source in comparison with other developed countries is rather low. Currently existing remains from agricultural overproduction and unused residues and waste from agricultural and forest production are not utilised properly as well. Backward technologies in agriculture and timber production industries do not allow to meaningfully collecting the organic waste. It can negatively influence also the health status of the forest.

Main strategic Objectives:

1. Increase the percentage of alternative energy sources – biomass on overall energy production
2. Meaningfully plant and harvest organic matter for energy generation purposes
3. Utilize the waste from agricultural and timber production
4. Support the development of technologies using mentioned products
5. Modernise the technologies used in timber industry and transport

Expected Impact:

- Conservation of non-renewable energy sources with positive impact on natural environment
- Increased affectivity of agriculture and forest management
- Decrease of environmental load on natural environment
- Ability to create new jobs and employ unemployed with low educational profile

A.3.5 Priority: Renewal and modernisation of rural settlements

Description of Initial Situation:

Rural settlements are significant parts of historical and cultural development of the region. It is necessary to sustain their original forms and features from point of view of settlement structures. On the other hand in

order to improve the quality of life in the countryside they must fulfill the new requirements and demands of the modern age. It concerns the area of housing and free time facilities as well. In many villages there are still derelict areas with illegal landfills and dumps. The abandoned agricultural production and former farm areas in many sites are potential dangerous places because of herbicides, fertilisers and pesticide storages.

Main strategic Objectives:

1. Create suitable environment for increase of quality of life, sustainable housing and leisure time activities in rural areas.
2. Increase the attractiveness of rural settlements for sustainable housing and rural tourism development including agrotourism
3. Establish conditions for development of entrepreneurship in area of tourism

Expected Impact:

- Stabilisation of number of inhabitants in the rural countryside
- Increase of possibilities to involve the inhabitants of rural areas into development of rural tourism

B. Basic area: SOCIAL AREA

B.1 Development Theme: Long term unemployment

B.1.1 Priority: Increase of the quality and effectiveness of labour and employment related services

Description of Initial Situation:

In the ES regional labour market one of the biggest problems is the high unemployment rate, especially long term one, the unemployment of young people and Roma. The structure of unemployment in the region depends on various determinants like urbanisation advance, job offers availability, distance from workplaces, population structure and many others. The recent statistical surveys proved that the average rate of unemployment in the ES region is two and half times higher than that of EU average. It reached the level of 20 % of the population in productive age.

Nearly 70 % of unemployed are long term ones (more than 12 months registered in the labour registry).

The existing system of employment services does not take into account the specific needs in the districts and the attitude of the unemployed. The situation differs from district to district. It is necessary to tailor and improve the higher quality services in the region. The territorial coverage of the region by the public services is equal.

The introduction of preventive strategies and strengthening the shared responsibilities of regional stakeholders combined with individual tailored advisory services should improve the current situation. The national and regional employment related projects are not sustainable neither tailored to the target group real needs. The results appear in low percentage of employed. The information service on advisory services, entrepreneurship and education is scarce – available only in labour offices.

Main strategic objectives:

1. Support the preparation and implementation of programmes and projects that create integrated modules that support employment of long term registered unemployed.
2. Adapt vocational training and education to the regional demands and needs.
3. Improve co-operation system among employment service providers in the region.
4. Provision of appropriate information and marketing of offered employment services

Expected Impact:

- Decrease of numbers of long term unemployed
- Employment growth and prevention of long term unemployment
- Enabling and easing the job seekers into jobs and promote their acceptance on regional labour market
- Improved information on the labour market
- Modernise the employment services

B.1 Development theme: Long term unemployment

B.1.2 Priority: Support of self-employment

Description of initial situation:

In framework of Eastern Slovakia there are districts where despite the willingness of unemployed to toughly look for a job, they can not find positions in the labour market. This situation underlines the current state of art when young people, school graduates, disabled, long term unemployed, and those without skills are recorded in Labour office databases as unemployed because can not fulfill the requirements of the labour market. One of the tools used to stimulate self-employment is a financial contribution for new entrepreneurs. The applicants are usually requested to record and prove the expenses occurred with start of their business. Totally in ES Regions during year 2004 only 59 jobs has been created. It is necessary to reshape this instrument and through innovative and modern new programmes provide the beginners- entrepreneurs' new incentives and promote appropriate activities that will lead to the decrease of regional disparities in employment and will result in creation of new jobs. The self-employment could be one of the suitable tools to stimulate job creation especially in districts with extremely high rate of unemployment.

Main strategic objectives:

1. Support the preparation and realization of programmes and projects that focus on creation of integrated modules supporting self-employment.
2. Stimulate and motivate the job seekers to start their own business.

Expected impact:

- Increase of number of economically active entrepreneurs in the region.
- Increase of competitiveness of the region and increase of life standards and quality of life.

B.2 Development theme: Social exclusion of Roma communities

B.2.1 Priority: Social inclusion of marginalized Roma communities

Description of initial situation:

This priority focuses on target group of marginalized Roma communities that live in segregated settlements. These settlements are situated on the edge or outside village or town housing areas or even territory and generally miss the obvious technical networks (water, electricity, gas, sewage, roads). The number of illegal swelling (those built without permits and approval of land owner) is higher then 20 %. The health status of Roma living in segregated settlements is significantly in long term relations worse than that of the majority population. The main cause is the low rate of disease prevention, poor hygiene and low attitude towards health care. The education level of community members is unsatisfactory from point of view of their competitiveness on the labour market.

Main strategic objectives:

1. Until year 2013 significantly improve the health status of Roma community members
2. Until year 2013 decrease the number of settlements featuring low socio-cultural standards by 20 %

Expected impact:

- Improved health status of marginalized Roma communities
- Improved access to labour market
- Quality living environment
- Quality housing and housing culture

B.2 Development theme: Social exclusion of Roma communities

B.2.2 Priority: Balancing the chances of Roma communities in labour market access

Description of initial situation:

Approximately 2/3 of Roma in Slovakia live in territory of ES region. These Roma communities are due to very different specific reasons marginalized in

their access to education, labour market, social and health care and standard housing. Due to the densest network of Roma settlements in ES region (in comparison with other NUTS II regions of Slovakia) it is necessary to meaningfully support the development of these communities. The development priority is to focus the attention on those Roma communities that live within settlements and suffer of marginalization and exclusion. Their access to labour market due to insufficient education and skills is extremely limited and they are in many locations fully reliant on social support system (90 %).

Main strategic objectives:

1. Until year 2013 increase the employability and employment of Roma community members by 30 %
2. Until year 2013 increase the education level of Roma community members by 10 %

Expected impact:

- Increase the knowledge base on all levels of achieved education
- Improved image and status of Roma communities
- Decrease of social reliance

B.3 Development theme: Social and health care services for inhabitants

B.3.1 Priority: Creation of perspective labour opportunities

B.3.2 Priority: Development of social and health services

Description of initial situation:

The rise of number of senior citizens in post productive age and generally the ageing is accompanied with growing number of senior citizens that require quality social and health care. One of the reasons of ageing is the increase of number of seniors due to the improved life standards and health care services.

The currently existing types of social and health services do not satisfy the current and future needs of inhabitants that fully rely on them. The consequence is the growing demand for stays in home type of facilities. Some other services like day care centres and field services are missing in the region.

Main strategic objectives:

1. Increase the number of offers on individual social services for vulnerable citizens
2. Increase the number of positions in centres of day social and health care
3. Increase the extent of the field services

Expected impact:

- Fall of demands on social and health service stays.
- Establishment of new workplaces focused on provision of individual social and health related services.
- Creation of new jobs in field related social and health services.

B.4 Development theme: Adaptability to labour market

B.4.1 Priority: Harmonization of labour market offers (focus of study curriculae) with demand (needs) of the labour market

Description of initial situation:

There are several educational institutions that prepare high school and university graduates in the region. There is significant disharmony between the offer of disposable labour force and requirements of the local and regional employers. The percentage of successfully placed graduates is rather low while the percentage of registered unemployed university and high school graduates is rather high. Among all registered unemployed in end of year 2003 some 9,515 were graduates (e.g. 5.5 % of all registered unemployed). The profiles of graduates reveal that young people are not flexible and can not immediately react on the demands of the labour market. The graduates profile creation is rather process not an efficient tool that could enable and speed the application of the young people on the regional labour market. It is necessary to harmonize the establishment/performance of study topics and curriculae with the labour market need.

One of the aims of the decentralization of vocational education from national to regional and local levels is to increase the relevance of vocational training to existing needs of employers in the region, en-

able decision making on curriculae of such training in the schools and school networks and on financial allocations too. The consecutive/complementary step is a current process of optimization and rationalization of vocational and high school networks.

Main strategic objectives:

1. Adapt and modernize the system of education and other forms of labour market preparation trainings to the economic changes and restructuring initiatives in the region.
2. Efficiently set up the content of high school education (basic knowledge complement with curriculae that reflect the local and regional needs and conditions)
3. Strengthen co-operation among school systems and employment sphere

Expected impact:

- Effective connection between preparation for labour market and employment and production achieved by quality education, training, practice and skill acquisition and economic changes and restructuring in the region.
- Efficient, well qualified labour force that reflects to actual needs of the labour market
- Higher level of productivity and competition ability of Slovak industry

B.4 Development theme: Adaptability to labour market

B.4.2 Priority: Increase of mobility of labour force in the region

Description of initial situation:

The offer of available jobs does not correspond with existing structures of settlement. Higher creation and offer of free jobs is of course in so called development poles, respectively in urban settlements where prevail better conditions for attraction of potential investors. The consequence is sharp inequality between living (housing) area and sites offering workplaces. In order to eliminate this inequality it is necessary to establish complex conditions to increase the mobility of labour force, e.g. offering financial compensation (travel/commuter fees) and by general improvement of com-

muting. The better access and improved technical infrastructure (roads, highways, and greenways) should create enabling conditions.

Main strategic objectives:

1. Support the regional mobility of labour force
2. Adapt the transport infrastructure to the needs arising from labour offers in the region
3. Support and enable the transfer/placement of workers released due to restructuring

Expected impact:

- Decreased unemployment rate
- Strengthened employability
- Improved commuting and transport conditions

B.5 Development theme: Adaptability on labour market

B.5.1 Priority: Increase of adaptability of senior workers (age group 50 – 64 years)

Description of initial situation:

The trend of aging of the population and the increase of number of senior inhabitants in the region has several consequences. In population with a low income there is tendency of decreased quality of life. The senior inhabitants are threatened by higher unemployment, decreased mobility and level of commuting, health problems and social isolation. Their ability and willingness to adapt to the changing requirements of labour market is limited too. The disadvantaged group of inhabitants over 50 years of age face discrimination on the labour market as the employers generally is not interested to employ older applicants. The statistical surveys proved that Slovakia has got in the employment half of senior workers in comparison with EU average. The employment policy of developed countries is focused on utilization of potential of this target group by adapting the work conditions and improving the necessary skills. Although on the national level some initiatives already started, in other level low attention is paid to this issue, the regional and local levels, especially that facing high unemployment rate still lacks good quality initiatives targeting this age group.

Main strategic objectives:

1. Decrease the unemployment of senior inhabitants.
2. Increase the social integration of higher age inhabitants.

Expected impact:

- Prolongation of economic and social active life
- Removal of cross-generational barriers.

B.6 Development theme: Integration of immigrants**B.6.1 Priority: Social cohesion of immigrants****Description of initial situation:**

Geographic and geopolitical position of ES region predestined that the region borders with 3 countries: with Hungary on the south, Ukraine on the east and Poland on the north. Due to this position and especially due to the Schengen border with Ukraine there is an increase of numbers of economic and other immigrants from various countries. The immigrants usually increase the offer of cheap illegal labour and are willing to work in different workplaces and work positions (particularly in construction sector). The negative side of the inflow of immigrants is the occurrence of social and health problems and also rather negative attitude of the native local inhabitants (increased social tension between immigrants and majority society).

Main strategic objectives:

1. Shorten and improve the adaptation process for immigrants.
2. Decrease the occurrence of negative prejudice of the native inhabitants against immigrants.
3. Decrease the occurrence of illegal employment of immigrants

Expected impact:

- Social inclusion of immigrants in the region

C. Basic area: ENVIRONMENT**C.1 Development theme: Components of the environment****C.1.1 Priority: Quality of air****Description of situation:**

In term of harmful substance's structure mainly solid components (up to 10 µm) which are diffused in ground layer participate in polluting the air in Eastern Slovakia region having negative impact on health of inhabitants. The highest rate of air pollution occurs in busy traffic arteries and in town agglomerations having high traffic endurance, particularly near US Steel Košice complex. There is noticed higher number of overload of daily and annually limits PM₁₀ of late years and it is still increasing due to yet not finished construction of efficient road system in Eastern Slovakia region.

Small and medium resources of pollution also participate on overall air pollution. It is concerned resources which provide heat supply for housing-communal zone but its contribution is in compare with major industrial resources considerably lower.

During 1998 – 2002 period was noticed slight decreased in quantity of emission at all types of polluting matters. Vice-versa in 2003 was noticed slight increase of solid polluting components CO and NO_x.

Main strategic objectives:

1. Decreasing of negative impacts particularly of transit freight transport on health of inhabitants.
2. Support of preparation and implementation of programs and projects for creation of integrated systems in public transport mainly in major towns of the region

Expected impact:

- Enhancement of air quality particularly in town agglomerations having values under particular polluting limits.
- Decrease of quantity of emission deteriorative environmental situation and supporting greenhouse effect.

C.1 Development theme: Components of the environment

C.1.2 Priority: Resources of drinking water and drinking water supply

Description of situation:

For drinking water supply are used in preference underground water sources of the region. The underground water sources for Košice water conduit (SKV), Poprad SKV, Prešov SKV and Rožňava SKV. The most significant direct water inlets from above ground watercourses (used in places where it is impossible to ensure under ground sources) are water inlets for SKV Bardejov, SKV Krompachy – Gelnica – Smolník, SKV Spišská Nová Ves, SKV Svidník and water inlets from Tatras's rivers for water conduits in Tatras's settlements.

There is are situated two high density above ground water sources – clear-well tanks Starina and Bukovec, which are the drinking water sources mainly for districts of Humenné, Košice, Prešov, Snina and Vranov nad Topľou. The Eastern Slovakia region en bloc accounts on the present slight abundance of water sources. Although further development of public water conduits, imposition of inconvenient sources and direct water inlets from above ground watercourses (which are dissuaded to uses due to its vulnerability) will impress deficiency of water sources in the year 2015.

It is necessary to state that SR falls behind the major of EU states regarding to water supply of inhabitants. From overall number of inhabitants of SR were supplied of drinking water 84.29 % as per 31.12.2003. Eastern Slovakia region with its 77.59 % lag falls behind the national average (Prešov region – 76.03 %, Košice region – 79.21 %). From the overall number of settlements in SR (2,891) was built up or partly built up public water conduit in 2 136 settlements, which is 73.88 % as per 31.12.2003. In term of number of settlements evaluation is the situation again unfavorable – 42.21 % (Prešov region – 57.96 %, Košice region – 68.64 %). At the same time the existence of water system infrastructure is one of the main assumptions of further economic and social development of Eastern Slovakia region.

Main strategic objective:

1. Increase of the share of water supply of inhabitants at national average level with the emphasis on supply of deficiency areas and the areas with endangered water quality and on expansion of supply using the capacities of exploitation sources.

Expected impact:

- Sufficiency of qualitative drinking water for inhabitants, industry, agriculture and services.
- Building up of water system infrastructure as the factor markedly affecting region development.

C.1 Development theme: Components of the environment

C.1.3 Priority: Venting and cleaning of sewerage water

Description of situation:

All of the main rivers and their inflows in the region have considerably polluted water and their full-value exploitation is endangered or impossible. The worst situation is in group of microbiological indicators (fourth and fifth classes). It reflects unfavorable situation mainly in communal sewerage water cleaning and in water system infrastructure.

Development of public canalizations and sewage tanks in SR markedly fall behind the development of public water conduits about 31 %. From the overall number of inhabitants of SR were connected 53.29 % on public canalization as per 31.12.2003. Eastern Slovakia region falls behind the national average (52.31 %, Prešov region – 49.49 %, Košice region – 55.23 %). From the overall number of settlements (2,891) were built or partly built canalization in 449 settlements (15.55 %) as per 31.12.2003.

In term of number of settlements evaluation is the situation again unfavorable – 13.38 % (Prešov region – 13.66 %, Košice region – 12.95 %). Many of existing sewage tanks is not in standards of current legislation. Harmonization of the possibilities of existing sewage tanks and the qualitative requirements of legislation involves complex reconstruction or building up of new sewage tanks. Venting and cleaning of sewerage water is as well as supply of drinking water the assumption of regional development.

The exploitation of some above ground water sources for agricultural irrigations is questionable. It is due to existence of assumption to extension of river pollution to wider areas having possibility to contaminate of under ground water sources. The pollution of water by nitrates from agricultural production is another serious problem (high percentage of agricultural soils). Following the government degree Nr. 617/2004 have been stated vulnerable areas in 431 cadastral areas of the settlements of Eastern Slovakia region (Prešov region – 138, Košice region – 293).

Main strategic objectives:

1. Enhance the quality of water ecosystems mainly by increasing of cleaning effect of communal sewage water.
2. Building up of the canalization in preference in settlements situated in sanitarian prevention zones of drinking water and mineral water and in protection areas.

Expected impact:

- Enhancement of the quality of above ground and underground water.
- Decrease of threat of water source's pollution.
- Improved stage of water system infrastructure as the factor markedly affecting region development

C.1 Development theme: Components of the environment

C.1.4 Priority: Environmental endurance of water tanks

Description of situation:

All of watercourses of Eastern Slovakia region are (except of headwaters) polluted or heavy polluted. The share of the waters of first and second quality class (very clean or clean water) has slight decreasing tendency. The quality of waters in tanks is at the same level as in its inflows and retaining of water has no relevant impact on its quality. Eutrophization is the serious problem of above ground water courses – increased contents of nutrients (P, N). Eutrophization processes express more striking in water tanks together with more intensive development of cilia and cyan bacteria which influence negatively quality of the

water and it is danger for health (dermatome allergies, breath problems).

The quality of water in water tanks is unsatisfactory (increased amount of chlorophyll “α” valuated second and third class) having increased rate of water eutrophization effected mainly by communal pollution (communal water exhausting without cleaning) and agriculture (sewage and seepages) Choking of under drain has negative influence on rivers and tanks exploitation. It leads to decreasing of accumulated volume of tanks (regulation of flow and trapping of high-flood-water wave). It leads also to accumulation of heavy metals and other hazardous materials by implication of industrial waters sluiting into the rivers.

Sediments contaminated by polychloride biphenyl (PCB) from chemical production of Chemko Strážske are the serious problem in the largest recreational water tank in Slovakia – Zemplínska Šírava. PCBs are unhealthy for human organism – develop tumor affections and destroy immunity system.

Main strategic objectives:

1. Enhancement of water quality in water tanks with the emphasis of cleaning the waste waters (industrial, communal waste waters) and elimination of negative impacts of agricultural production.
2. Elimination and decontamination of existing dirt and sediments in water tanks and related water courses.

Expected impact:

- Elimination of risks (also healthy of contaminated environment)
- Enhanced exploitation of waters of tanks
- Enhanced flood protection
- Development of tourism

C.2 Development theme: Waste management

C.2.1 Priority: Exploitation of wastes

Description of situation:

The increase of communal waste production and little efficient separated waste collection is the most significant problem in waste management in Eastern Slovakia region. The intensity of separated collection of

communal waste is inefficient and it is characterized by amount of separated elements per capita per year which was only 4.2 kg per capita in 2003.

Annual waste production in Prešov region is about 885,728 t of waste, what is 6.5 % of total amount of waste produced in SR (13.7 mil. t). The amount of hazardous waste is 35 400 t (2.5 %), the amount of other waste is 850,157 t (7.9 %). In Prešov region dominate unloading of waste and total unloaded waste is about 158,720 t.

The waste production in Košice region is about 5,419,827 t per year, what is 31.2 % of total amount of waste produced in SR (13.7 mil. t). The amount of hazardous waste is 372,702 t (29.6 %), the amount of other waste is 850,157 t (31.3 %). IN Prešov region dominate unloading of waste and total unloaded waste is about 5,047,125 t.

Disposal with communal waste in Košice region is markedly effected by large capacity communal waste incineration plant in Košice. There were disposed 55,618 t of waste, 59,072 t of waste were unloaded. Only 3,844 t of communal waste were considered.

There are not installed any essential technological equipment for some waste commodities which can be considered through separated collection. Thereupon big distances and thereafter costs of transport to collection and processing centers in other Slovak regions economically handicap its realization. Regarding to total amounts of communal waste and existing and mostly potential amounts of particular separated commodities is advantageous to interconnect of economic profitability for processors and economic attractiveness for inhabitants and villages. It is more advantageous to solve the logistic coordination at NUTS II level.

Main strategic objectives:

1. Create the conditions for disposal of hazardous wastes (over regional incineration plant).
2. Building up of regional collecting and processing centres for selected waste commodities and create of mechanisms of logistics provision of waste disposal.

Expected impact:

- Decrease of the amount of solid communal waste disposed by unloading.

- Increased affectivity of exploitation of waste dumps and its life extension.
- Enhanced stage of the environment and land components.
- Enhancement of the level of disposing with separated waste.
- Enhancement of inhabitant's economic involvement in waste separation.

C.2 Development theme: Waste management

C.2.2 Priority: Liquidation of old environmental endurances

Description of situation:

As per 31.07.2000 were closed waste dumps operating on special terms (according the § 15 Law nr. 238/1991 Coll. and law nr. 255/1993 Coll.). Post hoc are operating just waste dumps which match the legislation requirements according to governmental regulation nr. 606/1992 Coll. and nr. 190/1996 Coll. in number of 22 waste dumps in Eastern Slovakia region (as per 30.6.2001).

There were 28 waste dumps in Prešov region and 48 waste dumps in Košice regions which step by step finished the operation. Part of them have otherwise elaborated the reconstruction project, the end of the reconstruction is planned in the years 2000 – 2005. However the financing is not liquidated yet. The storage of large amount of residual materials containing contaminants has another negative impact on environment. There are situated 26 old spoils, 20 of them are active, and 13 slime pits, 10 of them are active.

Main strategic objectives:

1. Recultivation of waste dumps closing as per 31.7.2000 a complex revitalization of the territory.
2. Reduce the existing potential risks of environment contamination from old environmental endurances.

Expected impact:

- Enhanced stage of environment and land, esthetization, enhanced possibilities for land exploitation
- Renewal of ecosystems, fauna and flora

- Enhancement of ecological stability of injured territories
- Decreased or eliminated impacts on inhabitants welfare

C.3 Development theme: Rural preservation and natural resources exploitation

C.3.1 Priority: Rural preservation and revitalization

Description of situation:

Extraordinarily variegated diversity of vegetables and valuable natural, relatively little disrupted mountain country, are the values of the region of national and central Europe importance. Original natural meadows, country structure and forms of its traditional exploitation remain in large area of the territory. In the area are situated 6 national parks – Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Pieninský národný park, Národný park Slovenský raj, Národný park Slovenský kras and Národný park Poloniny and 3 preservation land areas Vihorlat, Východné Karpaty and Latorica.

100 national nature reserves, 127 nature reserves, 27 national natural monuments, 50 natural monuments and 17 preservation areas are declared in the region. As natural monuments are also protected caves and natural waterfalls.

In the territory of Eastern Slovakia region are situated 112 proposed areas of European importance having extent 138788 ha and 14 protected bird areas. Significant well-preserved historical land structures are Tokaj vineyard area, Vihorlatské vrchy, Bukovské vrchy, Hnilecká dolina, Horný Šariš and Zemplín, Spiš and Gemer, Slovenský raj, Slanské vrchy, and Východoslovenská nížina together with Zemplínska Šírava.

The most significant environmental problems are linked to deterioration or devastation of the territories – results of surface winning, deep mining and deficiency solving of recultivation of such as areas.

Regarding to the fact, that several from above mentioned land categories are situated in the region, the coordination of its protection, revitalization and development at the NUTS II level are necessary.

Main strategic objectives:

1. Increase biodiversity of the territory strengthening the structure of protected areas of all categories and bi and trilateral cross-border protected areas.
2. Increased the renewal dynamics of identity of landscape and protection of historical land structures supporting the creation of land systems elements of ecological stability (ÚSES) having above regional significance.
3. Revitalize the territories markedly damaged by exploitation of natural sources.

Expected impact:

- Conservation and renewal of natural and historical-cultural heritage of the region and its identity.
- Enhanced biodiversity and land stability.
- More opportunities for tourism development.
- Enhancement of attractiveness of Eastern Slovakia region for inhabitants and tourists.

C.3 Development theme: Rural preservation and natural resources exploitation

C.3.2 Priority: Flood-protection

Description of situation:

The results of research in the field of variability of climate systems and the phenomena noticed in Europe and in other continents of late years indicate the intensification of extreme weather fluctuations. It is the result of global warming of the atmosphere. Extremely intensive rainfall and thereafter floods as well as long dry seasons have generally increasing tendency also in territory of Eastern Slovakia. The floods were caused by extreme rainfall after local storms and belong to the most destruction in Slovakia. Due to unsuitable agricultural, water system and forest management interventions has accelerated water outflow and has decreased the land ability to retain the water.

The most significant for flood protection is the function of forests and garths. The forest have the dominant area and percentage abundance in present land structure (707,282 ha, 45.2%). Due to intensive economic forest exploitation have lead to decrease of the areas of natural forests able to retain the water. Due

to intensive agricultural production have led to serious decreasing of other outflow circumstances such as wetlands and marshes. In the territory of Východoslovenská nížina, Košická, Hornádska a Popradská kotlina and Spišsko-Šarišské medzihorie dominates plough land with minimum abundance of eco-stabilizing elements in land structure.

Increased above ground water outflow has direct impact on erosion of soil floated from deforested up hills and agricultural lands. Except of losing and quality decreasing of significant natural source it has consecutive environmental impacts such as choking of water tanks.

Regarding to the fact that retentive ability of the land has direct impact on flood jeopardy of the territory, it is essential to solve problem in particular basins regardless of administrative borders of both self-governing regions at the NUTS II level.

Main strategic objectives:

1. Ensure of suitable intensity of flood protection in territories with human residences, industry, traffic infrastructure and intense agricultural production.
2. Revitalize of significant basin in order to increase the absorbing capacity of the country.

Expected impact:

- Reduction of economic and environmental damages caused by floods and dry.
- Deceleration of water flow from the country.
- Reduction of results of global climate changes.
- Enhancement of biodiversity and ecological stability of the country.
- Minimization of creation possibilities of destructive floods.

C.3 Development theme: Rural preservation and natural resources exploitation

C.3.3 Priority: Exploitation of renewable energy resources

Description of situation:

Strong, but minimal exploited potential of renewable energy resources is significant positive of Eastern Slo-

vakia region. It includes particularly biomass and geothermal energy resources.

The most exploited is water energy, little exploited is solar, geothermal, windy energy, biomass and biogas. Solar energy is used local for water heating for households and small plants. There are situated deposits of thermal water in wide line between High Tatras and Vihorlat. Several perspective areas or geothermal water structures exist: Structure Beša – Čičarovce, Humenský chrbát, Košická kotlina, root of Vihorlat, Levočská panva, foots of Rimavská kotlina. It is not possible to evaluate the intensity of geothermal energy exploitation in Eastern Slovakia region due to un-using of any locality.

Dependence on primary energy sources import (natural gas, oil, coal) expresses markedly. The intensity of biomass exploitation for heating and electricity production is very low. Actual trend price policy of electric energy and natural gas and increased costs of inhabitants, public administration and entrepreneurs create appropriate assumptions for energy exploitation of biomass particularly for heat production for inhabitants and bodies of public administration. The heat production from dendromass of around 1,000 TJ/year will decrease the emission of CO₂ about 104,000 t in case of replacement of solid fossil fuels. In case of natural gas combustion the production of emission will be decreased around 60,000 t. It means the installation of the power 120 – 140 MW of sources for wood biomass combustion in programming period. The expected consumption of wood biomass (H = 12 MJ/kg) should be around 100,000 t/year.

Regarding to strong potential of cultivation and exploitation the phytomass and dendromass and to the fact that several perspective areas are situated in the region, involve the necessity of coordination the exploitation of this potential for the future of the region at the NUTS II level.

Main strategic objectives:

1. Increase the share of exploitation of renewable energy resources.

Expected impact:

- Decrease of consumption of local natural resources and decreasing of dependency on import of raws from other regions or from abroad.

22. Design of the Development Plan for Eastern Slovakia based on partnership

The stage of common development starting points preparation of Eastern Slovakia region (Proposal of development courses of the region) apart from contribution of valuable experiences of planning process on the NUTS II level, mentions on necessity of enhancement and strengthening not only the partnership of both regions, but also the partnership of their socio-economic partners and their participation to development planning process of Eastern Slovakia region.

For filling of this plan both regions have used the opportunity of ERDF financing (*Operational programme Basic infrastructure – Building-up and development of institutional infrastructure in the field of regional policy focused on adequate preparation of basic starting points of incoming programming period of the years 2007 – 2013, as well as specific objectives of Activity B Partnerships for development of regional policy on the NUTS II level Eastern Slovakia*), and have elaborated partnership project POKER, which acronym means Prešov-Košice region. The project is focused on communication and partnerships in the stage of creation and implementation of Development Plan of Eastern Slovakia.

The project is one of the instruments for solving the problem identified by both self-governing region, namely: Low rate of partners' cooperation at various levels and often only formally operating partnerships of interests in regional development as well as inefficient exploitation of capacities susceptible development on the NUTS II level Eastern Slovakia.

The main reasons of the problem are:

- Low rate of consciousness, inefficient communication and low motivation of necessity and knowledge of expedience of partners cooperation of subjects affecting regional development at various operating levels (the levels of territorial operation from regional to micro-regional and levels of horizontal and vertical relations of bodies and organizations of regional development)
- Absence of common development document acceptable by interests and absence of common programmes, action plans and projects exploited ef-

fective charging and synergy of resources of both regions

- Absence of instruments, mechanisms and unprepared environment susceptible long-term sustainability for filling of correlative useful aims in region development

Knitting the mention problem and its reasons, **the main objective of the project is:** *“To strengthen partners frame of cooperation of interests of regional development in Eastern Slovakia region so that existing and new-creating partnerships, particularly at regional (NUTS II) level, recognize the opportunities of each other favourable cooperation, define together common strategy of development of specific area of the region and achieve planned objectives in synergy“.*

Specific objectives of the project are focused on mainly on creation of development programming document for Eastern Slovakia based on partnership, as well creation of instruments, mechanisms and environment susceptible preservation of partnerships for regional development and filling each other useful objectives resulting from Development Plan as well as enhancement of awareness for partners cooperation on the NUTS II level.

Creation of Development Plan for Eastern Slovakia knots on Proposal of development courses of Eastern Slovakia region approved by self-governing council and continues with participation of partners in term of planned activities of the project.

Partners participating in planning process of NUTS II **are:**

- Representatives of target group having legislative responsibility for regional development, mainly KSK and PSK as project leaders, also towns, villages particularly both centres of self-governing regions
- Representatives of target group having tasks in the field of regional development as regional development agencies and associations of towns and villages, micro-regions

- Representatives of target group having special competencies and regional sphere of authority as Employment Agencies, The Social Development Fund, Slovak Agency of Environment, specific departments of state administration
- Representatives of target group having professional representation and capacity of providing essential knowledge and skills in specific fields as universities, non-governmental organizations and chambers of sectors
- communication and methodological management of work groups
- integration of outputs of work groups

c) Thematic work groups (TPS)

Four thematic work groups (economic, countryside, social-augmented of health, education and environment) are created so that the field, within which the group is working, is for all members/partners relevant. Each work group is lead by facilitator (moderator). He must provide that cooperation of group's members will lead to achievement of the objective and the communication and informed-ness of all group's members will be provided.

The main tasks of TPS:

- revision, correcting and filling up of the Proposal of development courses of NUTS II region, development themes, priorities and strategic objectives
- identification and formulation of main problems and opportunities based on 3 criteria of NUTS II level within the frame of selected priorities development themes (problem/opportunity is the priority of both NUTS III, it is preferable and more practicable to solve the problem or to with exploitation of opportunities on the NUTS II level, at NUTS II level exist the potential for problem solving or opportunity exploitation)
- determination of strategic, specific objectives a measures for specific priority
- elaboration of sector's visions
- elaboration of action plan include identification of project's plans on the NUTS II level
- to ensure the communication towards other relevant subjects in Eastern Slovakia region

d) Process methodological group (PPS), which activity is focused on communication, partnerships and institutional models. Its tasks are:

- elaboration and testing of Communication strategy of the partners during the creation as well as implementation stage of RoP
- externally communication of RoP's outputs
- preparation of partners cooperation proposal during implementation of RoP
- (process, mechanisms, barriers)
- preparation of decision models and management

The main tasks of partners are mainly creation of documents following the dedicated methodology within thematic workgroups as well as marking up and feedback of elaborated partial outputs of RoP within planning communication activities (workshops, conferences) as well as following the elaborated communication strategy.

Continually running planning process on the NUTS II level from Proposal of development courses of the region to elaboration of RoP bases on activity and outputs:

a) Coordination group, which perform following tasks:

- coordination at departments of PSK and KSK level
- Communication towards presidents of the regions, regional councils and expert methodological /integrating group
- management, monitoring a evaluation

b) Expert methodological group consists of representatives of both regions, leaders of working groups, external experts on methodology of the process, integrated management of the process and its tasks are:

- preparation of the methodology of preparation process of RoP
- elaboration and prospective assurance of experts basic documents for RoP preparation
- methodical management of communication process for various groups at various levels
- preparation of criteria proposals for prioritization of identified areas
- preparation and management of problem prioritization process in identified development areas

of RoP on the NUTS II level during implementation of RoP and discussion of individual alternatives for purpose of conclusion on one of them

Working in work groups which bring together experts of partner's subjects actuating in the same field, provides place for creation of functional partnerships and leads to each other cooperation of the subject actuating in the region.

e) Solving team for elaboration of **Integrated study** of further development of Eastern Slovakia region

Simultaneously with creation of RoP in thematic work groups based on partnership is by wide expert's team elaborating Integrated Study of further development of Eastern Slovakia region which contains 4 special expert studies. These studies will be the foundations for elaboration of RoP mainly in its strategic part and thereafter for elaboration of Action Plan as well as implementation model of RoP, The studies are the following:

- Prognosis of socio-economic development of Eastern Slovakia region by the year 2015
- The Study of competitiveness of Eastern Slovakia region
- The Study of development of industry infrastructure of Eastern Slovakia region
- The Feasibility Study processing by ex-ante method

22.1 Present outputs of RoP

1. existence of identified and based on criteria (see mentioned above) prioritized problems and opportunities of NUTS II region's development
2. existence of updated development topics and priorities implicit from the Proposal of development courses of Eastern Slovakia region by using own expertise of interested partners, data and information from Profile of the region as well as based on elaborated detailed SWOT analyses at the level of development areas and development topics
3. processed proposals of sector's visions
4. elaborated methodology for elaboration of strategic part of RoP – for formulation of the objectives and measures
5. processed analytical parts of expert's studies (Integrated Study) essential for TPS and PPS
6. elaborated and testing Communication strategy of partners
7. elaborated first institutional model for implementation of RoP
8. elaborated ex-ante evaluation within the Feasibility Study for analytical part of RoP (the Profile of region, SWOT analyses, identification of the problems, analyses of the problems and sector's visions)
9. Running negotiations with Ministry of construction and regional development of SR. The subject of the negotiations is the priorities which should

22.2 Updated development topics and priorities from the Proposal of development courses of Eastern Slovakia region

Elementary area	Development topic	Priority
Economy	Productivity and competitiveness	<ul style="list-style-type: none"> • Strategic economic infrastructure • Support of business environment for small and middle entrepreneurs • Support of innovations and knowledge economy
	Tourism	<ul style="list-style-type: none"> • Enhancement of quality of services and products in tourism • Effective utilization and development of tourist, natural and cultural – historical heritage • Support of building up the partnerships and coordination of tourism
	Support of rural development	<ul style="list-style-type: none"> • Development of local rural economy • Revitalization of rural settlements
Social area	Unemployment	<ul style="list-style-type: none"> • Increase of level and affectivity of active policy on labour market • Building up of partnerships of purpose to increase the employment
	Social exclusion of Roma community and other marginalized groups	<ul style="list-style-type: none"> • Social inclusion of marginalized groups • Equalizing of Roma communities chances

Social area	Social services for inhabitants	• Development of existing social services • Expansion of social services forms
	Adaptability disposable labour force on labour market	• Prediction of structural changes in the field of economy and services • Harmonization of supply and demand on labour market • Development of business environment
	Asylums and immigrants	• Integration of asylums • Illegal immigrants
Health	Health service	• Development of health services
Environment	Compounds of environment	• Air quality • Conservation and rational using of water • Draining and cleaning of sewage water
	Waste economy	• Disposal and utilization of waste • Elimination of old environmental risks
	Nature and country conservation	• Nature conservation and revitalization • Flood protection • Utilization of renewable energy sources

be decision making and managed by process leaders on the NUTS II level.

level (changes and initiatives from RoP on the NUTS II level)

Further steps of creation of Development Plan for Eastern Slovakia region (till September 2006)

Planned output is complete RoP document having realistic vision of Eastern Slovakia region, identified priorities, formulated objectives and measures, Action plan includes identified regional strategic project’s plans for each priority area, as well as decision making models and mechanism for implementation of RoP on the NUTS II level. In connection with already mentioned and regard to current elaboration rate of RoP, is for finishing the planning document on the NUTS II level and effective finishing of planning process is even essential

We expect that the RoP will be approved by the Councils of both regions and that the result of not only the common creation of RoP but also the common innovative practices and goal-directed discussions at national and EU level, will be creation of capacities for development of NUTS II region, as the assumption of strengthening the economic and social development of Eastern Slovakia region.

1. to finalize Integrated Study, which should be engaged as foundation for elaboration of strategic part of RoP and Action Plan
2. to finalize strategic part of RoP
3. to elaborate the Action Plan
4. to elaborate institutional and implementation model of RoP
5. to communicate the outputs of RoP together with interested and relevant partners including regional councils and their consultative bodies particularly commissions of regional development, and incorporate the feedback
6. to finalize the Feasibility Study of RoP
7. to propose the updating of PHaSR at NUTS III

23. Lessons learned from the present planning process of development on the NUTS II level

The main objective of KSK and PSK is the provision of balanced development of Eastern Slovakia NUTS II region and common Development Plan is one of the significant instruments of spatial development management. And although the legislation determines competencies in regional development mainly at NUTS III level, both self-governing regions are highly motivated for “common thing” (see reasons of development planning of NUTS II) and support planning process on the NUTS II level. The regions are aware that this process is the first and pilot in Slovakia and its ambition is the application of several changes into common planning processes pending common decision making of development priorities and realization of common projects with significant regional impact on the NUTS II level, and as much it essential to present, vindicate and improve.

The elaboration of RoP almost simultaneously with National Strategic Reference Framework allow bilateral consultations and discussions at national and EU level and filling up of both materials, modification of the objectives or priorities. This was an advantage even though serious on time, work organization and work system in expert's groups.

Cross connection among administrative structures at all levels, thus cross connection among administration structures at horizontal level (between the regions) and also at vertical level – within the regions among national, regional, local and other public bodies, economic and social partners. Common process initiates creation of such a model of effective communication and partner's cooperation which by now (in process of RoP's creation) enable the region act as one organized unit in priority areas of regional development, namely:

- at all levels of spatial sphere of authority (trans-regional, regional, sub-regional and micro-regional),
- in the hierarchy of legislative responsibility for regional development in vertical and horizontal line,
- using expert's capacities together with active objective participation of entrepreneurial and non-governmental sector

Additional experiences, particularly significant for those who directly participate in the process, are:

- possibility of cooperation in preparation of planning documents
- each other favourable learning process having possibility to influence the outputs of RoP
- closing of minds and achievements of consensus
- expertise's enhancement
- building up of expert's network
- creation and strengthening of partnerships (in term of territory, sectors) and the opportunity to create new, mainly project's partnerships
- improved communication, informed-ness and skills for sustainable partners cooperation
- improved skills in planning and programming
- seriousness of work organization and coordination
- seriousness of methodological processes
- hindered beginnings of the process by reason of often different level of knowledge and skills
- awareness of significance of creation the conditions for working at RoP. This activity is only one of the activities of KSK and PSK and not always was the priority.
- time pressure in connection with ambition to incorporate the priorities of region into NSRR
- retaining or making more efficient of current structure of RoP's creation
- closely cohesion of planning on the NUTS I. and on the NUTS II level
- communication at all levels
- ambition to respect the RoP and allocation of corresponding resources

The most significant contribution of common planning process and creation of conditions for implementation of RoP on the NUTS II level is the establishment of implementation unit for NSRR programmes within the territory of NUTS II as well as adoption and further relevant discussion with national level (MVaRR SR) about the appraisal or decision making of the projects from NUTS II position, and also about the before-allocation of resources for NSRR realization in programming period 2007 – 2013 of EU.

24. Regional Operational Programme of the Northern Hungary Region for 2007 – 2013 period

24.1 Analysis of the situation

The region of Northern Hungary is situated in the north-eastern part of Hungary. Three counties belong to the region: Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves and Nógrád counties, with Miskolc as its centre. Its area is 13,429 km², which accounts for 14.4 % of the country's area. 12.6% of the population of Hungary, i.e. 1,271,000 inhabitants lives in the region. The region's migration balance shows a negative tendency. Though the expected ages of men and women have slightly increased during the recent years, it is still below the national average.

The number of the gypsy population, i.e. 66,829, is the highest in the North Hungarian region within the country, and its rate is 5.2 % (2001). The gypsy population of certain industrial centres and mine lands has multiplied. As regards their rate in settlements, gypsy population is much higher in villages.

Economy:

By the end of the 1990ies North Hungary became a depressed, undeveloped and lagging region from a developed industrial region: On the basis of competitiveness figures it is in the most disadvantageous situation among the seven regions of Hungary, and GDP per capita has been the lowest in the region during the recent years at a national level. One has to note that in 2004 it ranked 249th among the 254 regions of the EU according to EU statistics.

The economic crisis was accompanied by the sudden growth of unemployment: within the whole region the unemployment rate is higher than the national average.

Based on data from the Central Statistical Office the activity rate – in proportion to the economically active population aged between 15 and 74 years - is 49.4%, within the active population 431,000 people are employed, and the number of the unemployed reaches 46,200.

The development zone is represented by larger

towns such as Miskolc and Eger, and also by towns that managed to survive the economic restructuring via the stabilisation of their key companies in the field of industrial chemistry, Kazincbarcika and Tiszaújváros. The construction of Motorway M3 to Miskolc has also contributed to the development, providing favourable economic conditions in greater settlements situated on the southern part of the region, such as Hatvan and Gyöngyös.

The growth of under-developed small and medium towns situated far from the developed zones is prevented by their limited accessibility, and a low level of entrepreneurial spirit and ability is also clearly detected in these areas.

The industrial structure of the Northern Hungarian region is highly differentiated, its main industries based on added value are: food industry (23.3%), chemical industry (12.2%), mechanical engineering (9.2%), electricity industry (12.2%). These are the industries which have a decisive role in the region's economy. These four industries had a 56.9% share in the region's added value performance in 2003.

Significant foreign investors have settled in larger towns close to the motorway during the recent years. At the same time these multinational companies often fail to integrate adequately into the regional economy, and their links with the local small- and medium-sized enterprises are limited.

Companies which play a significant role in the region's economy are as follows: Borsodchem Rt. - Kazincbarcika; TVK – Tiszaújváros; Robert Bosch Elektronika Gyártó Kft – Hatvan, Eger, and Miskolc.

Almost 98% of the enterprises fall into the category of small-sized enterprises, and the rate of micro-ventures is 91 – 92% within this category. SMEs play an increasing role in the region's economy.

Currently, the creation of a modern technological background which is the cornerstone for competitiveness ranks among the greatest challenges for SMEs.

¹ 2001, on the basis of census in 2001

Tourism:

Tourism is still an unexploited asset for the region of Northern Hungary. Hollókő, the Aggtelek-carst and the vineyards of Tokaj which are to be found in the region are registered as World heritage sites. The architectural monuments of the region are also significant, and from this aspect Eger has a decisive role with its historic centre, and this region has the most fortresses and castles in the country. The abundance of quality thermal springs and spas, including the unique Cave bath in Miskolc-tapolca makes this region a high-ranking destination for recreational tourism. Moreover the highest peak of the country, the Kékes can also be found here. The river Tisza and lake Tisza offer recreational possibilities for lovers of water sports, while a great number of mine ponds and water reservoirs provide for additional sports facilities. Despite the beautiful natural environment, towns offering a wide variety of cultural and sports programmes in the region, tourism is far from being fully exploited in the region.

The reasons for this include the relatively low number of quality accommodations, and the lack of connections between tourist programmes.

As regards the capacity and exploitation of tourism in the region it can be noted that the number of accommodations, particularly in the case of private accommodations has increased at a faster rate than the national average. However, the increase in the number of guest nights is lower compared to the increase of the number of accommodations.

Though the region puts great emphasis on the marketing promoting tourism and on tourism-related infrastructural development, substantial shortcomings exist in conceiving complex tourist programme packages, which could significantly increase the length of stay of tourists visiting the region.

Quality of life:

There are 605 settlements, including 34 towns in the Northern Hungarian region. Among all the regions town population is the lowest here, and ca. half of the population lives in towns.

Major towns (Miskolc, Eger, Salgótarján) having a central role in the various counties, and medium-sized towns have a key role in the region's social and economic life and in the provision of communal services. The bulk of the settlements having a central role

in the micro-regions are, – in general –, small towns losing their functions. These settlements suffer from a meagre entrepreneurial infrastructure, which impedes job creation.

The dominance of small villages in the settlement structure is characteristic of the region, mainly in the county of Borsod-Abaúj-Zemplén. Small villages are scattered along the border in the northern locked basins of the region.

Motorway M3 which crosses the region has an ever-increasing importance in every aspect of the road network, via which the southern part of the region is accessible from Budapest within a short time, however, the accessibility of the northern areas is much worse due to the permeability and quality of the roads.

The quality of roads is a significant problem in the small northern highland villages. On the other hand the road endowment, in the southern settlements of the region close to river Tisza is rather meagre, several settlements are hardly accessible, and the time to reach micro regional centres and county centres still remains long. The main line connecting Budapest with Miskolc has a key role regards railway transport. The role of airborne and waterway traffic is insignificant. Turning the former Soviet military base in Mezőkövesd into a freight (cargo) airport may have a pivotal role in terms of economic development.

The picture and the design of the majority of settlements is quite bleak, town and settlement centres are in desolate condition, and do not meet the requirements of modern living circumstances.

The use of computer and Internet of the population is much lower than in the case of economic organisations. The use of computer, Internet and e-mail of the municipalities and of the inhabitants is extremely low in small villages.

Extremely severe floods experienced in the recent years have given priority to the review of the water management system of the Tisza valley (Vásárhelyi plan).

Many illegal rubbish deposits are to be found in the region. Recycling and incineration of wastes is still at a low level.

In the region of Northern Hungary one of the major polluting sources is the desiccation of untreated or inadequately treated sewage into the soil or its direct or indirect entry into clear waters.

24.2 Strategy

24.2.1 Global objective

Taking into account the socio-economic situation of the region and the strategic framework of the planning period between 2007 and 2013, the global objective of the programme is:

to improve the economic competitiveness of the region, and to reduce territorial, socio-economic differences in the region at the same time.

To achieve the global objective **the region's industrial, economic traditions and knowledge base** are regarded as the base line, and its **natural, cultural assets** together with a settlement structure characterised by the abundance of small villages must be taken into consideration. In addition to the encouragement of the **cooperation** between economic actors, the development of **business infrastructure**, the development of micro regional centres and the alleviation of territorial differences in the field of **public services** are regarded as crucial elements in ensuring equal opportunities for every citizen.

24.2.2 Specific objectives

a) ..... Development of traditional economic sectors having a regional knowledge base - particularly mechatronics, chemical industry the enhancement of their competitiveness

The economic development of the region may be based upon the enhancement of the competitiveness of successful sectors having deep-rooted traditions or a knowledge base within the region. To this end, the **supplier network** of large companies operating mainly in the **chemical or electronic mechanical engineering industry** needs to be strengthened, by the same token the cluster-type cooperation of companies has to be upgraded... In increasing the innovation capability and added-value of companies, stepping up the R&D capacity of the region – relying mainly on the multidisciplinary education of the University of Miskolc–, and a closer cooperation with

the region's entrepreneurs are the key tools. This may contribute not only to the integration of the existing companies into the region and to the increase of their added value, but also to attracting additional ventures into the region. Moreover, the **environmental industry** based on the **rehabilitation** of large **brown-field areas** and on the use of **renewable energy sources** may be one of the future key sectors of the region.

To satisfy the logistics-related needs of the local economy and in order to facilitate their insertion into the international trade it is indispensable that a regional logistics network be established, the Mezőkövesd airport could play a major role in this respect (both nationally and internationally).

b) ..... The improvement of the profitability of tourism based on environmental values and cultural heritage

The region is one of the richest Hungarian regions in **natural and cultural values. Three world heritage sites are to be found here, Eger** with its historic traditions and town centre, **national parks with highland areas, Miskolc** with its internationally famous events and valuable natural environment, the network of **spas** and historic **fortresses**. At the same time these assets are not reflected in the profitability of tourism, in the number of guest nights, i.e. their exploitation is not sufficient enough from economic aspects.

For the better use of tourism-related opportunities the aim is to achieve the sustainable development of **tourism attractions** making use of the region's **cultural heritage and natural values** in order to increase the number of visitors and the profitability of tourism industry. Market expectations are promoted by the natural values cultural heritages, and the expansion of tourism demand spurred by unique offers. In addition to the improvement of internationally competitive **attractions and** bearing in mind that tourism is regarded as a complex product it is also important to improve **services related to tourism**, including the **increase of the number of accommodations** and improving their **service** quality. As a result of the developments, the maintenance and sustainable exploitation of the built and natural val-

ues, as well as the creation of new jobs and the expansion of earning possibilities, – which are particularly important in the undeveloped region – are expected. Upgrading the **skills** and **the command of foreign languages** of people employed in tourism, as well as making remote areas rich in natural values **easily and safely accessible** are paramount in tourism development.

Tourism developments may only be successful if their offer is uniform and sufficiently promoted. This requires the renewal and cooperation of **local and regional organisations managing tourism**. Special possibilities are sought to be exploited by intensifying **touristic cooperation with the region of Northern Great Plain** e.g. creation of a common programme package with Hajdúszoboszló, the town having more than 600,000 guest nights per year.

**c) ..... Strengthening social cohesion, giving a boost to job creation, particularly in underdeveloped northern border and southern agrarian micro regions lagging behind .....
.....**

The high unemployment rate and the low-level of employment are serious problems of the region often accompanied by a continuous **segregation** of certain regions or various settlement areas. In order to improve the conditions that underpin **job creation** it is essential that both general and business infrastructure and **accessibility** be stepped up especially in the centre settlements of the northern borderline areas and the southern agrarian territories that are considered to be “laggards”.

One also has to bear in mind that there are alarming signs of social backwardness in large towns, mainly in areas inhabited by disadvantaged groups, communities such as the Roma minority, often characterised by unfavourable environmental circumstances coupled with severe social problems. The integrated development of these towns is unquestionable. In certain large towns, e.g. in **Miskolc, Salgótarján, Ózd**, the socio-economic development is hindered by the large **brown-field areas** which are the remnants of the industrial regress of the region and are integrated into the town structure, the rehabilitation of these areas is of high concern particularly when it comes to

opening-up new urban areas and alleviating environmental hazards, damages. Strengthening the cultural and pastime activities of major, developed towns is of key importance in retaining the well-qualified young labour force since the role they play in innovation is indisputable.

The **improvement of the business environment** is only one side of the coin when speaking about minimising segregation and socio-economic backwardness. The renewal of the region’s human resource, labour-force, and the insertion of the working-age population into employment are also factors which cannot be ignored. Therefore, the improvement and the coordinated set-up of **health, social, basic training, education and other public services underpinned by micro-regional cooperation** at the level of settlements cannot be neglected either. This often involves the improvement of services in the towns of the various micro-regions, at the same time special attention should be paid to patches abundant in small villages particularly when it comes to the availability of services. This also calls for the harmonisation of services and **traffic organisation**.

Beyond public services, **training programmes** ensuring a more efficient operation of the physical investments, as well as **employment programmes** for those who are excluded from the labour market should also be envisaged.

24.2.3 Territorial approach

One cannot afford to forget about the development of towns having an unquestionable role in terms of economic performance and employment, while on the other hand giving an impetus to underdeveloped, mainly rural areas is also instrumental during the process of regional development.

Miskolc, the largest town of the region has a decisive role in the enhancement of the economic competitiveness of the region. The development of Miskolc is particularly important in attracting, settling and launching new ventures and in retaining the highly qualified labour-force. Miskolc may only be successful if cooperation with adjacent settlements, towns having significant industrial potentials and large companies, such as **Tiszaújváros** and **Kazincbarcika** is strengthened.

Among the region's major towns **Eger** also has a significant economic potential, it may become one of the key tourism destinations of the region in the future due to its remarkable natural values, fertile vineyards, spas and thermal baths.

After the regress of the heavy industry **Salgótarján** and **Ózd** are still crisis-stricken areas, the improvement of their accessibility, the renewal of their human resources, the modernisation of their business environment, and the cleaning of contaminated **brown-field** areas rank among the most striking necessities in closing gap with other wealthier areas.

The ongoing process of the socio-economic delinkage of the **underdeveloped regions** (such as Encs, Abaúj, Edelény, Pétervására, Heves, Mezőcsát, Bodroghöz, Szerencs, Ózd) must be stopped. These regions are usually characterised by regional centres with low population, insufficient **accessibility**, the lack of well-qualified human resources, and **geographical situation by the border** or **agrarian** economic structure. The development of these areas, together with settlements which have the potentials to have a regional remit is of key importance for the region's social cohesion.

Development of large towns and the most underdeveloped micro regions must go hand in hand with that of those areas which have been able to attract new jobs and to improve their level of employment in the recent years thanks to the gradual and constant improvement of the accessibility of their centres, their natural assets, famous products, produces (e.g.: the wine region of Tokaj, **Mezőkövesd**, Hatvan, Gyöngyös, Füzesabony, Kazincbarcika, **Tiszaújváros**, Sátoraljaújhely, Sárospatak, **Tokaj**, Rét-ság, Pásztó, Balassagyarmat, Bátorfyerénye)

24.3 Priorities

24.3.1 Establishing a competitive economy

“Techno-region”: establishing a competitive economy which aims at enhancing the competitiveness, profitability of enterprises, giving an impetus to job creation relying on the traditional, competitive industry and knowledge-base of the region while putting great emphasis on the efficient logistical organisation and division of goods.

The improvement of the innovation capability of ventures, particularly in key sectors

Mechanical engineering, mechatronics and chemical industry are the key sectors of the region's economy one can find several large companies that operate in this field even today. Bearing this in mind efforts should be made to integrate them deeply into the regional economy. In this respect multi-faceted relations with SMEs are the cornerstone of SME development. The above mentioned programmes would focus primarily on the following areas: Eger-Mezőkövesd-Miskolc, Kazincbarcika-Tiszaújváros, and Salgótarján.

The rehabilitation of the severely polluted brown-field areas which are the grim vestiges of the region's past associated with heavy-industry represents a significant challenge by itself, but at the same time offers an opportunity for the establishment and development of certain industries, viz. **the environmental industry**. In addition to the decontamination of brown-field areas, waste recycling, revitalisation of waste deposits, processing of rapes represent important markets for the environmental industry in the region. Strengthening the environmental industry is highly recommended mainly in the brown-field areas (Ózd, Salgótarján, Kazincbarcika, Miskolc, Putnok, and Sajószentpéter) and in towns struck by large-scale unemployment.

The establishment of production integrations, the provision of technological transfers related to the sector, and support for enterprises are essential for the settlement of the **industry built on renewable energy sources**. The advantage of the biomass energy sector is, that it does not require special conditions and it offers favourable entrepreneurial circumstances in areas, which are in dire economic conditions. This process is also supported by the fact that an internationally important bioenergy innovation centre will be implemented at the Károly Róbert College in Gyöngyös, and the establishment of an innovation cluster based on its activities has already started.

Moreover, the innovation-driven development of SMEs aiming at enhancing their productivity, profitability is highly recommended regardless of sectorial preferences. These principles are clearly reflected in the programme entitled “creative industry”. Investments which aim at creating new, modern, competitive products based on real market demand –thereby increasing the added-value of enterprises – should

be promoted. For this purpose the promotion of the start-up of SMEs, the development of capacities which facilitate receiving technology and the promotion of existing technologies, R&D activities are the core elements. As for research and technological development activities the knowledge and competence centres of the University of Miskolc and the College of Gyöngyös will play a determinant role

The aim of the regional logistics network is to integrate the region into the Trans-European trade-flow, to establish distribution networks, which offer new economic potentials.

In terms of the Kassa-Miskolc axis the quick utilisation of the Mezőkövesd/Mezőkeresztes airport situated at the geometric centre of the region of Northern Hungary and of the surrounding, currently state-owned development areas, as well as their development with the help of central programmes are the major elements that need to be considered.

The major role of the logistics service centre is to spread and coordinate intermodal delivery at a larger scale, and to operate customs service points. This system should operate in a virtual coordinating optimising system, which must include a control centre, for which Miskolc would be the most suitable from geological aspect, or Mezőkövesd because of its existing more favourable features.

As part of the logistics system, the development of areas already fulfilling logistic functions seems useful; in this respect the establishment of a logistics centre close to the Slovakian border in Tornonyosnémeti is crucial. Industrial parks situated close to the regional traffic junctions would prove to be excellent basis for the logistic centres.

Activities to be supported:

- Supports granted for the use of innovation services;
- Supports granted for the development and introduction of new products and technologies;
- Development of innovation technology centres and their services;
- encouraging the cooperation of enterprises
- Development of general business services promoting enterprises
- Support for special training programmes.

Expected results:

The establishment of integrator-supplier networks will accelerate the settlement of large companies in the region, and offer new economic potentials. The establishment of the environmental industry may lead to a change in the approach within the region, which contributes to the reduction of the environmental damages and to the economic close-up of the underdeveloped regions in the long run. The modernisation of the energy industry will lead to the creation of new jobs and to the growth of the annual income from agricultural production. The establishment of the regional knowledge centre will contribute to the creation of a high intellectual concentration, and to the growth of the cumulative added value. The upswing of the economy will, in general, contribute to the reduction of the unemployment rate, to the increase of the purchasing power of the population and to the increase of the level of the standard of living.

24.3.2 Strengthening the touristic potential

Strengthening the touristic potential in order to contribute to the improvement of the competitiveness of enterprises, to the creation of new jobs and also to the sustainability of resources by improving the quality of products and services based on natural and cultural values and of the organisation of touristic products.

The touristic assets of the region are diversified:

- The region of Eger, with its historic traditions, with the castle and its historic town centre, together with the vineyards and wine culture and the natural beauties of the surrounding areas, the spas and thermal water;
- The region of Miskolc with festivals of international importance, and with its valuable natural conservation areas;
- Spas and thermal baths offer favourable facilities for those looking for health-tourism and modern recreation services;
- The three world heritages symbolise the harmony of natural values and cultural heritage: Hollókő, Aggtelek, Tokaj-hegyalja;
- Northern Hungary is the richest region in the country in castles, with castles open for public and with the ruins of fortresses;

- Mountains and highland regions with clean, unpolluted air, unique natural values and hiking routes;
- Areas near Tisza, Hernád, Bodrog, Sajó and smaller watercourses with their intact nature and conditions suitable for water sports;
- Besides major attractions local programmes are diversified by cultural events and folk traditions of international significance.

Activities to be supported:

- Establishment and sustainable development of regional touristic attractions, products and networks based on the unique values of the region, basically on the natural and cultural heritage. Touristic developments must be implemented primarily with the protection of natural values and cultural heritage.
- Qualitative and quantitative development of commercial accommodations and their services close to touristic attractions should be supported.
- Establishment and development of local and regional destination management organisations, the task of these organisations is to develop tourism-related projects and to coordinate activities, as well as to sell tourism-related communication activity and touristic services of the sites in question.
- Establishment of the regional cluster centre operated together with the region of Northern-Great Plain should be supported at a regional level.
- Support for special trainings preferably in the touristic sector, in connection with certain projects and product developments.

Expected effects:

As a result of touristic improvements the number of visitors of touristic destinations will increase, the number of guest nights spent in the region will also increase, and seasonability relating to certain destinations will reduce. Due to the establishment of touristic clusters and networks the region itself, its smaller areas and its touristic destinations will be more efficient in gaining the interests of visitors and in being present more successfully and effectively at national and international touristic fairs.

24.3.3 Settlement rehabilitation

Rehabilitation of municipal areas in order that big cities should attract and keep their highly qualified inhabitants for the improvement of their innovation potentials, to improve capital attraction ability of central towns of underdeveloped micro regions by their development and to improve operational environment of enterprises, and to reduce social and environmental tensions by the renewal of municipal areas segregating from social aspects and endangering the environment, and to strengthen social cohesion, and to improve the quality of life.

Description

In the Region of Northern Hungary the image of the majority of settlements is inadequate, town and settlement centres are desolated, and do not meet life quality requirements of our age.

In the region a large number of municipal areas are characterised by a deteriorated physical environment, and an enormous lack of investments can be experienced as far as buildings are concerned, e.g. in housing estates and on public areas. These conditions are often worsened by concentrated environmental pollution. The deteriorated physical environment is often accompanied by social problems, and the development of colony-type quarters.

Activities to be supported (e.g.)

- Rehabilitation of quarters within well-defined action areas: town centres, block of flats housing estates, brown field areas
- Transport developments: construction of bypass roads; reduced traffic zones in the development regions, construction of passenger zones, bicycle roads within settlements;
- Programmes relating to the improvement of public safety,
- Development of public institutions,
- Support of local employment initiations and services provided by residential areas which create new workplaces (e.g. social economy)
- Support of educational and training programs relating to town development and to projects to be implemented in the development program

Expected effects

It is expected that by the complex renewal of deteriorating quarters, i.e. rehabilitation of public areas, residential areas and industrial areas economic activities and private investments will expand and new workplaces will be created. New working places and the rehabilitation of the residential area will simultaneously improve the life conditions of the population on the area in question, and will reduce the dropping back of the areas involved.

24.3.4 Development of micro regional infrastructure

The development of regional infrastructure, within this, the accessibility of micro regional central settlements to be organised within micro regional frames, and renewal of human public services, as well as the improvement of the info-communication infrastructure and informatics-based public services will significantly contribute to the population's ability to be employed and to the reduction of territorial differences in life conditions, thereby to the strengthening of the social cohesion.

Description

The modernisation of the institutional system belonging to local governments, better organisation of health, social, educational and cultural services, taking also into consideration features deriving from the settlement structure, are of key importance for the increase of employability parallel to horizontal special programmes.

Activities to be supported:

- Improvement of the accessibility of micro regional centres
- Modernisation of health care
- Development of social care for the strengthening of social integration
- Organisation of basic education-training adaptable to regional features, and development of its infrastructure
- Information technology development of the region's public administration and public service systems
- Creation of a healthy environment
- Relating training programmes

Expected effects

As a result of the implementation of the priority local governments are expected to fulfil their tasks more effectively and cost-efficiently within micro regional cooperation. In addition to all these, the modernisation of the human institutional system will improve the standards of service and supply, which may contribute to the management of social problems, to the improvement of the health conditions of the population, and may reduce the chance of the regeneration of social tensions.

Názov publikácie:

Ikaros – Manuál tvorby regionálnych operačných plánov

Spracovatelia:

RNDr. Andrej Steiner, PhD; Ing. Zuzana Záborská

Karpatský rozvojový inštitút, o. z. Košice

Grafická úprava: Mgr. Svetozár Šomšák

Preklad (maďarčina): Ing. Mikuláš Hajdu

Preklad (angličtina): Ing. Štefan Szabó, PhD.

Rok a miesto vydanie: Máj 2006, Košice

Náklad: 200 ks

Počet strán: 146

Agentúra na podporu
regionálneho rozvoja, Košice, n. o.

tel.: 055 72 89 317

fax: 055 72 89 316

e-mail: arr@arr.sk